

**ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ
ΤΗΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ
“ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΕΛΛΑΣ”**

“ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ:

ΠΩΣ ΘΑ ΚΤΙΣΟΥΜΕ ΥΨΗΛΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ”

9 ΜΑΪΟΥ 2011

ΟΜΙΛΗΤΕΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΚΟΥΡΗΣ, Πρόεδρος της ΜΚΟ Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΥΡΙΓΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου,

Μέλος ΔΣ της ΔΔ-Ε

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ, Υπουργός Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής

Διακυβέρνησης

ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ, Πρόεδρος της Δημοκρατικής Αριστεράς

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΦΟΡΤΣΑΚΗΣ, Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Υπουργός Οικονομικών

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ, Βουλευτής ΝΔ

ΚΩΣΤΑΣ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, Καθηγητής Νομικής Σχολής ΑΠΘ

ΧΑΡΗΣ ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ, Υπουργός Επικρατείας με αρμοδιότητα στις επενδύσεις

ΚΩΣΤΗΣ ΧΑΤΖΗΛΑΚΗΣ, Βουλευτής ΝΔ, τ. Υπουργός

ΣΤΑΥΡΟΣ ΔΗΜΑΣ, Αντιπρόεδρος ΝΔ, τ. Επίτροπος της ΕΕ για το Περιβάλλον

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ(ΤΑΚΗΣ) ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου

Πειραιώς

ΠΑΝΑΓΗΣ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ, τ. Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος ΟΤΕ

ΣΤΑΘΗΣ ΚΑΛΥΒΑΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου Yale

ANNA ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Υπουργός Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και

Θρησκευμάτων

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος της Κίνησης Πολιτών για μια Ανοικτή

Κοινωνία, Ιδρυτικό Μέλος της ΔΔ-Ε

ΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ, Γενικός Διευθυντής του Ελληνικού Γραφείου της Greenpeace

ΣΥΝΤΟΝΙΖΟΥΝ

ΠΑΣΧΟΣ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ, Δημοσιογράφος

ΝΙΚΟΣ ΤΡΑΥΛΟΣ, Καθηγητής, Πρύτανης του ALBA Graduate Business School,

Μέλος ΔΣ της ΔΔ-Ε

ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, Πρωθυπουργός της Ελλάδας

ΧΑΙΡΕΤΙΖΕΙ

HUGUETTE LABELLE, Πρόεδρος της παγκόσμιας ΜΚΟ Διεθνής Διαφάνεια

ΧΟΡΗΓΟΙ: Coca Cola 3E, ΕΛΒΑΛ, Ελληνικά Καλώδια, Ελληνικά Πετρέλαια, Eurobank,

ΟΤΕ, Σωληνουργεία Κορίνθου

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: Καθημερινή, ΣΚΑΪ

Άνοιγμα

Οι δυσλειτουργίες των ελληνικών δημοκρατικών θεσμών στο μικροσκόπιο της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΚΟΥΡΗΣ

Κύριε πρόεδρε, κύριε υπουργέ, εκλεκτοί καλεσμένοι, χαίρετε... Θα ήθελα να σας καλωσορίσω και να ευχαριστήσω όλους σας που βρισκόσαστε για μία ακόμα φορά μαζί μας στην τακτική ετήσια ημερίδα με θεματικό τίτλο “Κράτος και διαφθορά”, την οποίαν διοργανώνει η Διεθνής Διαφάνεια για τέταρτη συνεχή χρονιά.

Ήθελα να καλωσορίσω και να ευχαριστήσω και την κυρία Λαμπέλ, την πρόεδρο της Διεθνούς Διαφάνειας, η οποία για τέταρτη φορά μας κάνει την τιμή να είναι μαζί μας – η κυρία Λαμπέλ βρίσκεται ανελλιπώς σε κάθε ημερίδα που κάνουμε.

Θα ήθελα επίσης, πριν ξεκινήσω, να πω ότι η κυρία Τσουδερού, η επίτιμος πρόεδρος και ιδρύτρια του ελληνικού παραρτήματος της Διεθνούς Διαφάνειας δεν θα μπορέσει, για πρώτη φορά, να παραστεί για λόγους υγείας. Με παρακάλεσε όμως να διαβιβάσω τους χαιρετισμούς της σε όλους τους συνέδρους και τις ευχές της για μια επιτυχημένη ημερίδα. Καίτοι απούσα, το ψυχικό σθένος της παραμένει ακμαίο και η θέλησή της στη μάχη κατά της διαφθοράς αναλλοίωτη.

Το θέμα της φετινής διοργάνωσης είναι ιδιαίτερα επίκαιρο: Πώς θα χτίσουμε υψηλά επίπεδα ακεραιότητας. Η συγκυρία στην οποίαν διεξάγεται αυτό το συνέδριο είναι ιδιαίτερα δύσκολη για τη χώρα μας, η οποία ακόμα πασχίζει να αντιμετωπίσει μια κρίση πρωτοφανή για τις γενιές που ανδρώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες. Υπό άλλες συνθήκες η Ελλάδα θα γιόρταζε φέτος την επέτειο των τριάντα ετών από την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ένα γεγονός που μεταμόρφωσε πολλές πτυχές της χώρας μας και σφράγισε μία νέα πραγματικότητα για το μέλλον της.

Δυστυχώς, τρεις ολόκληρες δεκαετίες αργότερα στη χώρα μας, μέλος μιας ένωσης την οποίαν αποτελούν μερικά από τα πλέον προηγμένα κράτη του κόσμου, οι κανόνες δεν τηρούνται, η γραφειοκρατία πνίγει κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια, η επιλεκτική εφαρμογή των νόμων διαταράσσει τις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους, αλλά βέβαια και με το κράτος.

Η διαφθορά τείνει σήμερα να εξελιχθεί στο υπ' αριθμόν ένα οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα σε όλες τις σύγχρονες κοινωνίες, εντείνει το αίσθημα της αδικίας που πάντα υπάρχει στους πολίτες, επιβαρύνει υπέρμετρα τις τιμές των προϊόντων και τους προϋπολογισμούς των νοικοκυριών, επιβραδύνει αναίτια τις εθνικές οικονομίες, βαθαίνει την ύφεση και πλήττει τον υγιή ανταγωνισμό, ωθεί στη μη συμμόρφωση με το νόμο καταστρέφοντας τον κοινωνικό ιστό.

Η χώρα μας όχι μόνο δεν αποτελεί εξαίρεση αλλά βρίσκεται στην τελευταία θέση των είκοσι επτά μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην κατάταξη του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς τον οποίον ανακοινώνει κάθε χρόνο η Διεθνής Διαφάνεια. Η οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας έχει τις ρίζες της στις δομές του σύγχρονου ελληνικού κράτους, μια κρίση που πάνω απ' όλα είναι κρίση εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς, τους οποίους παραδοσιακά εδώ και πολλά χρόνια δεν μάθαμε να σεβόμαστε. Οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις είναι σοβαρές. Το πρόβλημα αντανακλάται πρωτίτως στα δημοσιονομικά μεγέθη, καθιστώντας επιτακτική την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων.

Οι έρευνες της Διεθνούς Διαφάνειας αναδεικνύουν ότι οι δημοκρατικοί θεσμοί της χώρας έχουν απαξιωθεί από την κοινωνία των πολιτών. Με λίγα λόγια η εθνική μας ακεραιότητα βρίσκεται σε κίνδυνο και γι' αυτόν τον λόγο το θέμα του σημερινού συνεδρίου εστιάζεται σ' αυτή την πρόκληση.

Εμείς στη Διεθνή Διαφάνεια, απεικονίζουμε το εθνικό σύστημα ακεραιότητας σαν έναν αρχαίο ελληνικό ναό. Οι κίονες αποτελούν τους δημοκρατικούς θεσμούς, τους πυλώνες που στηρίζουν την εθνική ακεραιότητα: είναι η νομοθετική εξουσία, η εκτελεστική, η δικαιοσύνη, ο δημόσιος τομέας, ο Συνήγορος του Πολίτη, τα πολιτικά κόμματα, τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, η ιδιωτική πρωτοβουλία κ.λπ. Οι πυλώνες αυτοί στηρίζουν το επιστήλιο, δηλαδή το εθνικό σύστημα ακεραιότητας πάνω στο οποίο εδράζεται το κράτος δικαίου, η αειφόρος ανάπτυξις και η ποιότητα ζωής. Το οικοδόμημα έχει ως θεμέλια μια ευαισθητοποιημένη κοινωνία των πολιτών που διέπεται από κοινωνικές αξίες όπως η διαφάνεια, η δικαιοσύνη, η αλληλεγγύη, η δημοκρατία κ.λπ.

Όσο οι πολίτες είναι ευαισθητοποιημένοι και οι κοινωνικές αξίες είναι ισχυρές, οι δημοκρατικοί θεσμοί λειτουργούν αποτελεσματικά, η χώρα προοδεύει, οι κανόνες δικαίου τηρούνται και η ποιότητα ζωής των πολιτών κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα. Το πρόβλημα ξεκινά όταν η διαφθορά διογκώνεται, όταν οι αξίες καταρρέουν, όταν οι πολίτες διακατέχονται από ανεπίτρεπτα υψηλά επίπεδα ανοχής. Υπό αυτές τις συνθήκες η ομαλή

λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών κλονίζεται, το οικοδόμημα της εθνικής ακεραιότητας τείνει να καταρρεύσει και μαζί με αυτό η οικονομική προοπτική και το μέλλον της χώρας.

Σήμερα η ακεραιότητα της χώρας μας κινδυνεύει να κατακρημυνισθεί διότι τα θεμέλιά της είναι σαθρά. Μας χαρακτηρίζει η ανοχή αντί η ευαισθητοποίηση και η συστράτευση και έχουμε εγκαταλείψει τις κοινωνικές αξίες που είναι απαραίτητες για μια συναινετική κοινωνία.

Τελικός στόχος όλων μας δεν μπορεί παρά να είναι η θεμελίωση, η οικοδόμηση και η διατήρηση υψηλών επιπέδων ακεραιότητας για όλους τους θεσμούς, για όλους τους πυλώνες του εθνικού συστήματος αλλά και για όλους τους πολίτες, διότι, όπως επισημαίνω σε κάθε ευκαιρία, η νοοτροπία αλλάζει μόνον όταν οι πολίτες έχουν ερεθίσματα καλών παραδειγμάτων, είτε με τη μορφή επιβράβευσης, καλών πρακτικών και πράξεων, είτε με τη μορφή της δημιουργίας νέων θετικών προτύπων συμπεριφοράς. Η κρίση αφενός εντείνει τη δυστοκία και τη δυσφορία, αφετέρου όμως κλονίζει τα δεδομένα και παρουσιάζει νέες ευκαιρίες για αλλαγές.

Στο συνέδριο αυτό θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τις δυσλειτουργίες κάποιων από τους δημοκρατικούς θεσμούς και ευελπιστούμε να παράξουμε συγκεκριμένες προτάσεις ώστε σιγά-σιγά, όλοι μαζί, να ξαναχτίσουμε την εθνική ακεραιότητα της χώρας.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους χορηγούς αυτής της ημερίδας, την Coca Cola 3E, την ΕΛΒΑΛ, τα Ελληνικά Καλώδια, τα Ελληνικά Πετρέλαια, τη Eurobank, τον ΟΤΕ, τη Σωληνουργία Κορίνθου και τους χορηγούς επικοινωνίας Καθημερινή και ΣΚΑΪ. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ και ευελπιστώ σε μία ουσιαστική ημερίδα.

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Θεσμοί και Ακεραιότητα

ΠΑΣΧΟΣ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ (ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ): Νομίζω ότι δεν έχω πολλά να πω. Νομίζω πως ό,τι και να πει κανείς για τη διαφθορά και την ανάγκη διαφάνειας στην Ελλάδα, κομίζει ... γλαύκα σε ένα συνέδριο της Διεθνούς Διαφάνειας... Επειδή ο χρόνος μας θα είναι πολύ περιορισμένος, θα παρακαλέσω τους εισηγητές μας να έχουν στη διάθεσή τους δέκα πέντε λεπτά και τους πολιτικούς επτά λεπτά. Θα ξεκινήσουμε με τον κ. Άγγελο Συρίγο, επίκουρο καθηγητή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας, ο οποίος θα μας αναλύσει τις προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας για το πολιτικό χρήμα.

ΠΡΩΤΟ ΠΑΝΕΛ:

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

Οι προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας

για την ενίσχυση της διαφάνειας στη χρηματοδότηση των πολιτικών και των κομμάτων

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΥΡΙΓΟΣ

Κυρίες και κύριοι, υπάρχουν δύο τρόποι προσεγγίσεως του προβλήματος του πολιτικού χρήματος. Ο ένας είναι αφοριστικός: το ψάρι βρωμάει από το κεφάλι – το λέει ο λαός συχνά. Ο δεύτερος υπαγορεύει ότι το κεφάλι πρέπει να δίνει το ρυθμό, το σωστό ρυθμό δηλαδή – θα λέγαμε το παράδειγμα – σε όλους τους υπολοίπους.

Με αυτή τη λογική η Διεθνής Διαφάνεια πριν από έναν περίπου χρόνο προχώρησε σε μία μεγάλη έρευνα η οποία διήρκεσε οκτώ μήνες και είχε σαν στόχο της την επεξεργασία και

κατάθεση προτάσεων για την ενίσχυση της διαφάνειας στη διαχείριση του πολιτικού χρήματος. Τις προτάσεις αυτής της έρευνας θα προσπαθήσω να σας αναλύσω σήμερα.

Προηγουμένως όμως θα ήθελα να σημειώσω ότι θα ήταν άδικο να θεωρήσουμε ότι το πρόβλημα της διαφθοράς και της διαπλοκής στα ζητήματα της χρηματοδότησεως των πολιτικών και των κομμάτων δεν έχει απασχολήσει τη σημερινή κυβέρνηση. Την έχει απασχολήσει, όπως απασχόλησε και την προηγούμενη κυβέρνηση. Έγιναν και κάποια θετικά βήματα, εκ των οποίων το πιο σημαντικό είναι η εισαγωγή του προγράμματος “Διαφάνεια” που συνίσταται στη δημοσιοποίηση των δαπανών των δημόσιων υπηρεσιών και των δημόσιων φορέων στο διαδίκτυο. Η μέχρι σήμερα λειτουργία του προγράμματος αυτού θα οδηγούσε στο χαρακτηρισμό του ως ουδέτερου μέσου: ουσιαστικά βασίζεται σε μια λογική ότι ο κόσμος θα δει τι γίνεται στον δημόσιο τομέα μέσω του προγράμματος της “Διαφάνειας” αν μπει μέσα στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα και στη συνέχεια μάλλον θα σχολιάσει το όλο αποτέλεσμα.

Θετικό είναι λοιπόν το πρόγραμμα “Διαφάνεια” αλλά εμείς πιστεύουμε ότι πρέπει να γίνει κάτι πολύ πιο ουσιαστικό. Πιστεύουμε ότι πρέπει να αναβαθμιστούν ουσιαστικά οι μηχανισμοί που ελέγχουν το πολιτικό χρήμα. Η πρώτη λοιπόν και πιο βασική μας πρόταση για το θέμα της αντιμετώπισεως της διαφθοράς και της διαπλοκής μέσω της χρηματοδότησεως πολιτικών και κομμάτων είναι η αναβάθμιση της επιτροπής η οποία ελέγχει τις πολιτικές δαπάνες. Πρόκειται για μια επιτροπή η οποία υπάρχει από το 2002. Στη σύνθεσή της μετέχουν βουλευτές και τρεις δικαστικοί από τα τρία ανώτατα δικαστήρια της χώρας, οι οποίοι επιλέγονται, ενώ επικεφαλής της είναι ένας αντιπρόεδρος της Βουλής. Από το μέχρι σήμερα έργο της όμως είναι προφανές ότι η επιτροπή δεν αρκεί για να κάνει σωστά τη δουλειά της.

Προτείνουμε συνεπώς τις ακόλουθες αλλαγές:

- Να αλλάξει η σύνθεση της επιτροπής και να μη συμμετέχουν σε αυτήν βουλευτές. Είναι κάτι το οποίον επιτρέπεται από το Σύνταγμα.
- Τα μέλη της να έχουν αποκλειστική ενασχόληση με την επιτροπή. Είναι αδύνατον να περιμένεις να γίνει σωστός έλεγχος από ανθρώπους όπως οι βουλευτές, οι οποίοι έχουν άλλες υποχρεώσεις σε σχέση με τη νομοθετική εξουσία και από δικαστές, οι οποίοι το βλέπουν ως πάρεργο – είναι αδύνατον να περιμένεις η επιτροπή αυτή να κάνει σοβαρή και εις βάθος εργασία.
- Να στηριχθεί το έργο της επιτροπής με ισχυρό ελεγκτικό μηχανισμό.

- Η επιλογή των μελών της να γίνεται από την ολομέλεια της Βουλής.
- Να θεσπιστεί πενταετής θητεία όλων των μελών της επιτροπής προκειμένου να ξεπερνούν την τετραετία της μιας κυβερνητικής θητείας όπως συνήθως είναι.
- Τα μέλη που θα συμμετέχουν στην επιτροπή να μην έχουν δικαίωμα να πάρουν μέρος στις επόμενες εκλογές για μία περίοδο πέντε ετών, δηλαδή να μην έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τη θέση τους αυτή ως εφιαλτήριο για βουλευτικές εκλογές.
- Το έργο της επιτροπής να περιλαμβάνει τον πλήρη έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων. Σήμερα γίνεται δειγματοληπτικός έλεγχος.
- Οι δηλώσεις των υπόχρεων να συνδέονται άμεσα με τη φορολογική τους δήλωση, κάτι το οποίο δεν γίνεται σήμερα.
- Να αυξηθούν οι αρμοδιότητες της επιτροπής και να εξετάζει και καταγγελίες πολιτών, να μην περιορίζεται δηλαδή μόνο στον έλεγχο νομιμότητας όπως γίνεται σήμερα, αλλά να διενεργεί και έλεγχο επί της ουσίας, οι δε κυρώσεις τις οποίες θα προτείνει η επιτροπή να πηγαίνουν απ' ευθείας στο εκλογοδικείο και να μην περνάνε μέσα από τη διαδικασία της Βουλής.
- Να καταργηθούν οι ασφυκτικές προθεσμίες του υπάρχοντος νόμου που προβλέπει ότι εντός τριμήνου πρέπει να έχει καταλήξει η επιτροπή.
- Να δημοσιοποιείται η ετήσια έκθεση της επιτροπής. Ως Διεθνής Διαφάνεια προσπαθήσαμε επανειλημμένως να βρούμε στοιχεία από το έργο αυτής της επιτροπής. Δεν μπορέσαμε να τα βρούμε. Είναι εξαιρετικά δύσκολο να βρεθούν. Ειδήσεις και δελτία τύπου βρίσκουμε. Τα αποτελέσματα της εκθέσεως δεν τα έχουμε βρει.
- Τέλος, πιστεύουμε ότι πρέπει να καταργηθούν οι επί μέρους επιτροπές οι οποίες ελέγχουν τις εκλογικές παραβάσεις σε όλη τη χώρα. Όπως, επί παραδείγματι, υπάρχει ένας Συνήγορος του Πολίτη και όχι πενήντα δύο Συνήγοροι του Πολίτη ανά νομό, όπως υπάρχει ένα κεντρικό δικαστήριο που ελέγχει τις δαπάνες, το Ελεγκτικό Συνέδριο, έτσι πρέπει να υπάρξει μία κεντρική επιτροπή η οποία να ελέγχει τα πάντα.

Η δεύτερη πρότασή μας είναι η χρηματοδότηση των κομμάτων και των πολιτικών να γίνεται μέσω ενός και μόνον τραπεζικού λογαριασμού στον οποίον θα μπορεί όποιος θέλει να καταθέτει χρήματα ονομαστικά. Σε αυτόν τον λογαριασμό θα μπορούν να δέχονται τις δωρεές πολιτικοί και κόμματα και από αυτόν το λογαριασμό θα παίρνουν τα χρήματα τα οποία θα χρησιμοποιούν για να καλύψουν τις εκλογικές τους δαπάνες. Παράλληλα προτείνουμε να επιτραπεί οποιαδήποτε μέθοδος χρηματοδότησεως προσφέρει τη δυνατότητα

να συνδέεται το πρόσωπο το οποίο δίνει τα χρήματα με τα χρήματα που δίδονται: να μπορεί, επί παραδείγματι, κάποιος να δώσει χρήματα μέσω SMS, μέσω του κινητού του τηλεφώνου – να μην απαγορεύεται αυτό όπως σήμερα. Αλλά όλα αυτά τα χρήματα, από οποιαδήποτε πηγή κι αν προέρχονται, να διακινούνται μέσω ενός λογαριασμού.

Ένα επόμενο σοβαρό θέμα που μας απασχόλησε είναι η κρατική χρηματοδότηση. Με την υπάρχουσα πρόβλεψη τα νέα πολιτικά κόμματα ουσιαστικά αποκλείονται από την κρατική χρηματοδότηση. Παράλληλα υπάρχει μεγάλο πρόβλημα σε σχέση με τις τράπεζες. Όπως γνωρίζουμε, οι τράπεζες χορηγούν δάνεια προς τα πολιτικά κόμματα με εγγύηση την κρατική χρηματοδότηση των επόμενων ετών. Ήδη προσφέρεται ως εγγύηση η κρατική χρηματοδότηση για το 2016, αν δεν κάνω λάθος.

Η τρίτη μας πρόταση, επομένως, αφορά αλλαγές στους κανόνες της κρατικής χρηματοδοτήσεως. Αυτό που προτείνουμε είναι να υιοθετηθεί ένα σύστημα μικτής χρηματοδοτήσεως. Δηλαδή, πέραν της κρατικής χρηματοδοτήσεως που θα δίδεται σε κάποιο κόμμα επί τη βάση του αριθμού των ψήφων που έλαβε στις τελευταίες εκλογές, να υπάρχει κι ένα τμήμα ιδιωτικής χρηματοδοτήσεως, η δε κρατική χρηματοδότηση να είναι ανάλογη της ιδιωτικής χρηματοδοτήσεως που λαμβάνει ένα κόμμα. Εάν δηλαδή από ιδιωτική χρηματοδότηση πάρει κάποιο κόμμα 100.000 ευρώ, το κράτος να έρθει και να του δώσει άλλα 100.000 ευρώ. Επιπλέον, προτείνουμε να απαγορευθεί εντελώς η χορήγηση δανείων από τις τράπεζες προς τα πολιτικά κόμματα με εγγύηση την κρατική χρηματοδότηση πέραν του τρέχοντος οικονομικού έτους.

Θα περάσω τώρα στο θέμα της χρηματοδοτήσεως των κομμάτων και των βουλευτών από φυσικά και νομικά πρόσωπα. Πιστεύουμε ότι πρέπει να επεκταθεί η χρηματοδότηση και στα νομικά πρόσωπα. Αυτή τη στιγμή υπάρχει μία κατάσταση στην οποία ουσιαστικά υποκρινόμαστε ότι δεν υπάρχει χρηματοδότηση από νομικά πρόσωπα. Στην πραγματικότητα μπαίνουν παρένθετα πρόσωπα, χρησιμοποιούνται τρίτοι κ.λπ. κ.λπ. Πρέπει συνεπώς να επιτραπεί η χρηματοδότηση και από νομικά πρόσωπα, παράλληλα, όμως, να θεσπιστεί ανώτατο όριο στις χρηματοδοτήσεις από νομικά και από φυσικά πρόσωπα για να αποτραπεί η εξάρτηση ενός υποψηφίου βουλευτή από ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Προτείνουμε ακόμη να υπάρχει έκπτωση του ποσού που θα προσφέρεται προς τα πολιτικά κόμματα από το φορολογητέο εισόδημα για να έχει ο πολίτης κίνητρο να το εμφανίσει.

Η πέμπτη μας πρόταση είναι ότι παράλληλα με όλες αυτές τις αλλαγές, θα πρέπει να καταργηθούν και τα όρια που προβλέπονται από την υπάρχουσα νομοθεσία για τις δαπάνες

των υποψηφίων βουλευτών. Σήμερα προβλέπουμε δαπάνες που όλοι γνωρίζουμε ότι ξεπερνιούνται. Παρ' όλα αυτά κανένας δεν τολμάει να αγγίξει το πρόβλημα. Εάν υιοθετηθούν οι προτάσεις μας, δεν θα χρειάζονται τα όρια στις δαπάνες.

Η έκτη πρότασή μας έχει να κάνει με ένα άλλο μεγάλο θέμα που μας απασχόλησε: το θέμα του “πόθεν έσχες”, της δήλωσης της περιουσιακής καταστάσεως. Είναι γνωστό ότι τα τελευταία – πολλά... – χρόνια δίνουμε μεγάλη σημασία στο “έσχες” και όχι στο “πόθεν”. Προτείνουμε πρώτα απ' όλα να καταργηθεί η απλή καταγραφή του “πόθεν έσχες” και να υπάρξει υποχρέωση ανάρτησης των δηλώσεων σε ειδικό δικτυακό τόπο. Εκεί θα μπαίνουν όλα τα “πόθεν έσχες” των αιρετών εκπροσώπων. Επίσης, να δοθεί έμφαση στον τρόπο αποκτήσεως της περιουσίας των υπόχρεων και όχι στην απλή αποτύπωση της καταστάσεως. Να υπάρχουν διασταυρώσεις στοιχείων με φορολογικές δηλώσεις και άμεση πρόσβαση της επιτροπής ελέγχου, για την οποίαν μίλησα στην αρχή, στα φορολογικά στοιχεία των υπόχρεων. Ακόμη εισηγούμαστε η επιτροπή να μπορεί να εξετάζει εξατομικευμένες καταγγελίες οι οποίες να υποβάλλονται απ' ευθείας σε αυτήν.

Ένα άλλο ζήτημα είναι η υπό έλεγχο περίοδος των υποψηφίων βουλευτών. Σύμφωνα με τον υπάρχοντα νόμο η υπό έλεγχο περίοδος αρχίζει από την ημερομηνία της προεκλογικής περιόδου. Είναι λίγο αστείο αυτό διότι η προεκλογική περίοδος αρχίζει επισήμως είκοσι με είκοσι πέντε μέρες πριν τις εκλογές, όποιος όμως κατεβαίνει ως υποψήφιος βουλευτής έχει ξοδέψει τα χρήματά του πολύ καιρό πριν. Προτείνουμε λοιπόν να αλλάξει αυτή η πρόβλεψη. Λέμε ότι οι υποψήφιοι βουλευτές θα πρέπει να δημοσιοποιούν και να καταθέτουν στην επιτροπή ελέγχου όλα τα ποσά τα οποία έχουν χρησιμοποιήσει για προεκλογικούς σκοπούς τουλάχιστον για ένα εξάμηνο πριν τη διεξαγωγή των εκλογών. Επίσης λέμε ότι θα πρέπει να τηρούν σε τραπεζικό λογαριασμό όλα τα χρήματα τα οποία δαπανούν για την προεκλογική τους εκστρατεία, ασχέτως ενάρξεως του χρόνου της προεκλογικής περιόδου. Εάν δηλαδή κάποιος πολίτης θέλει να θέσει υποψηφιότητα ως βουλευτής, θα χρησιμοποιεί ένα λογαριασμό από τον οποίον θα διακινεί όλα τα ποσά που θα παίρνει ως δωρεές και θα δαπανά ως δαπάνες.

Όγδοο ζήτημα είναι η αποτίμηση προσφορών και δωρεών εις είδος. Προτείνουμε οι αιρετοί εκπρόσωποι να είναι υποχρεωμένοι να δηλώνουν τι λαμβάνουν ως δωρεές καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας τους και όχι μόνο κατά την προεκλογική περίοδο. Αντιστοίχως θα πρέπει να αποτιμώνται οι δωρεές εις είδος. Εάν, επί παραδείγματι, υπάρχει εργασία που προσφέρουν δημόσιοι υπάλληλοι αποσπασμένοι σε γραφεία υποψηφίων βουλευτών, όλα

αυτά να μπορούν να αποτιμηθούν εις είδος για να ξέρουμε ακριβώς τι γίνεται, πόσα λεφτά πραγματικά ξοδεύει ένας βουλευτής – εξαιρείται, εννοείται, η εργασία εθελοντών.

Ένατο ζήτημα: η βοήθεια των κομμάτων σε δημοτικούς και περιφερειακούς συνδυασμούς κατά τις δημοτικές και περιφερειακές εκλογές. Είναι γνωστό σε όλους ότι τα πολιτικά κόμματα βοηθούν δημοτικούς και περιφερειακούς συνδυασμούς. Πρέπει να θεσπιστεί η υποχρέωση των κομμάτων και των τοπικών συνδυασμών και υποψηφίων να δημοσιοποιούν τη στήριξη που παίρνουν σε χρήμα από τα κόμματα.

Δέκατο ζήτημα: η δημοσιοποίηση των δοσοληψιών των πολιτικών με τις διαφημιστικές εταιρείες, τις εταιρείες δημοσκοπήσεων και τις εταιρείες οι οποίες ασχολούνται με θέματα στρατηγικής, επικοινωνίας και διαφημιστικής προβολής. Είναι κατ' εξοχήν ένας τομέας όπου κατευθύνεται μεγάλο τμήμα της προεκλογικής δαπάνης – και του μαύρου χρήματος – στη σημερινή εποχή. Πιστεύουμε ότι όλες αυτές οι εταιρείες οφείλουν να αποστέλλουν ετησίως προς την επιτροπή ελέγχου το περιεχόμενο και την αποτίμηση όλων των δοσοληψιών που έχουν με υποψήφιους βουλευτές και βουλευτές, αιρετούς ή μη.

Ενδέκατο θέμα είναι το ζήτημα της τήρησης λογιστικών βιβλίων από τα κόμματα. Θα θυμάστε ότι στο παρελθόν παρουσιάστηκαν χειρόγραφες καταστάσεις ως αντίγραφα λογιστικών βιβλίων κομμάτων. Πιστεύουμε ότι είναι αυτονόητο τα πολιτικά κόμματα να τηρούν λογιστικά βιβλία με βάση τη διπλογραφική μέθοδο, βιβλία Γ' κατηγορίας. Η πλήρης μηχανογράφηση των στοιχείων είναι αυτονόητη και εννοείται ότι τα βιβλία θα πρέπει να ελέγχονται από την επιτροπή ελέγχου. Τα αποτελέσματα πρέπει να δημοσιοποιούνται στο διαδίκτυο και να συνδέονται άμεσα με αυτόν το μοναδικό λογαριασμό τον οποίον θα έχει το κάθε κόμμα και θα χρησιμοποιεί για τις δαπάνες του και τα έσοδά του.

Δωδέκατο θέμα είναι ο περιορισμός των μεγάλων εκλογικών περιφερειών. Το ενδεικτικότερο παράδειγμα είναι η εκλογική περιφέρεια της Β' Αθηνών, αλλά και οι πολύ μεγάλες εκλογικές περιφέρειες Αθήνας, Θεσσαλονίκης και Πειραιά. Όλες αυτές οι μεγάλες εκλογικές περιφέρειες αυξάνουν τα έξοδα προβολής ενός υποψηφίου και δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για τη μεσολάβηση άλλων μηχανισμών, επί παραδείγματι, την επιδίωξη της συστηματικής προβολής του από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Πιστεύουμε ότι θα πρέπει οι μεγάλες εκλογικές περιφέρειες να περιοριστούν και να εκλέγουν το πολύ τέσσερις έως έξι βουλευτές.

Έχουμε κι άλλες προτάσεις γενικότερου χαρακτήρα σε σχέση με τη διαφάνεια στις διαδικασίες επιλογής υποψηφίων βουλευτών από τα κόμματα, οι οποίες όμως απαιτούν νόμο

λειτουργίας κομμάτων και την εύκολη πρόσβαση και πληροφόρηση των πολιτών για τους δημοσιευμένους ισολογισμούς των κομμάτων. Δεν υπάρχει δυνατότητα αυτή τη στιγμή να βρούμε πού είναι οι ισολογισμοί των κομμάτων αν ψάξουμε στο διαδίκτυο. Και βεβαίως, έχουμε ως βασική μας θέση ότι πρέπει να καταργηθούν οι ειδικές διαδικασίες για υπουργούς και βουλευτές, γεγονός που όμως προϋποθέτει συνταγματική αναθεώρηση. Όπως επίσης συνταγματική αναθεώρηση απαιτεί και η τελευταία μας πρόταση για αύξηση της κοινοβουλευτικής περιόδου από τέσσερα σε πέντε έτη.

Κυρίες και κύριοι, οι προτάσεις μας έχουν δημοσιευθεί και είναι στο διαδίκτυο στη διεύθυνση

(http://www.transparency.gr/Uploads/flipbook/TI_flipbook_support_files/book_normalscreen.html#/1).

Η θέση μας γι' αυτά τα θέματα είναι η ακόλουθη: είναι ωραίο να συνεργάζεται το κράτος με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Είχαμε την τιμή ο πρόεδρος μας να συμμετάσχει σε συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου και να μιλήσει για τους σκοπούς της Διεθνούς Διαφάνειας. Είναι πολύ πιο σημαντικό, όμως, συγκεκριμένες προτάσεις οι οποίες, κατά τη γνώμη μας, αγγίζουν το πρόβλημα να τύχουν θετικής αντιμετώπισης από τα πολιτικά κόμματα. Παρότι οι προτάσεις μας έχουν κατατεθεί εδώ και πέντε περίπου μήνες, μέχρι σήμερα δεν είχαμε κάποια θετική αντιμετώπιση ούτε από την κυβέρνηση ούτε από τα μεγάλα κόμματα εξουσίας.

Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Ευχαριστούμε τον κ. Συρίγο. Και τώρα ο λόγος στον κ. Ραγκούση.

**Η κυβέρνηση ετοιμάζει νέο νομικό πλαίσιο για το πολιτικό χρήμα
που υιοθετεί πολλές προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας**

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ

Φαντάζομαι ότι όλοι όσοι και όσες βρίσκεστε, αγαπητέ πρόεδρε, κυρίες και κύριοι, σε αυτήν εδώ τη συνάντηση, έχετε καταστεί κοινωνοί όχι απλώς των προθέσεων της κυβέρνησης, αλλά και της δουλειάς, της ουσιαστικής δουλειάς που έχει γίνει όλο αυτό το

διάστημα. Μιας δουλειάς που επιτρέπει σε μένα αυτή τη στιγμή ως εκπροσώπου της κυβέρνησης να σας πω ότι βρισκόμαστε ίσως λίγες εβδομάδες πριν από την έναρξη μιας συντεταγμένης δημόσιας συζήτησης γι' αυτά τα θέματα, η οποία βεβαίως θα έχει και το απαραίτητο κοινοβουλευτικό σκέλος της. Γιατί θα επιδιώξουμε τη μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση, όπως κατ' επανάληψη έχουμε πει, ώστε πολύ σύντομα η χώρα μας να αποκτήσει ένα τελείως καινούργιο νομικό πλαίσιο που θα διέπει και οτιδήποτε σχετικό με τα οικονομικά των κομμάτων και οτιδήποτε σχετικό με τα οικονομικά των υποψηφίων, άρα και το “πόθεν έσχες” των πολιτικών και ούτω καθ' εξής.

Είναι ευτυχής συγκυρία το ότι η σημερινή μας συνάντηση συμπίπτει με το τέλος αυτής της δουλειάς που έχουμε κάνει, αξιοποιώντας και τις προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας, και της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, αλλά βεβαίως και σημαντικών επιστημόνων που έχουν πλαισιώσει μια πολύ υψηλού επιπέδου επιστημονική επιτροπή η οποία έχει συγκροτηθεί στο Υπουργείο Εσωτερικών – παρότι πρέπει να σας πω ότι είναι αναμφισβήτητο πια για την Ελλάδα πως αυτό που απαιτείται δεν είναι τα λόγια, δεν είναι οι κουβέντες, τουλάχιστον από πλευράς εκτελεστικής εξουσίας, είναι οι πράξεις.

Η Ελλάδα συζητάει τριάντα επτά χρόνια για όλα αυτά τα θέματα, έχει καταγράψει πράγματι μια σειρά από αρνητικά ρεκόρ παγκοσμίως. Σας διαβεβαιώ ότι είμαστε αποφασισμένοι όταν με το καλό το ελληνικό κοινοβούλιο ψηφίσει το νομοσχέδιο που θα εισηγηθεί η κυβέρνηση το επόμενο διάστημα – έχουμε απόλυτη πεποίθηση ότι με αυτό θα πραγματοποιήσει η χώρα μας ένα ακόμη πολύ σημαντικό βήμα προόδου στα ζητήματα της διαφάνειας του πολιτικού χρήματος και ίσως, σε τελική ανάλυση, της αναβάθμισης της σχέσης εμπιστοσύνης των πολιτών με το κομματικό σύστημα, μιας σχέσης πάρα πολύ ταλαιπωρημένης ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια.

Πρέπει να σας δώσω ένα στίγμα. Το στίγμα που θέλω να σας δώσω είναι ότι το νομικό πλαίσιο το οποίο ετοιμάζουμε περιλαμβάνει τη συντριπτική πλειονότητα των προτάσεων που ακούστηκαν από τον κ. Συρίγο, προτάσεις που πράγματι έχουν γνωστοποιηθεί από την Διεθνή Διαφάνεια Ελλάδος, καθώς επίσης και οτιδήποτε άλλο θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα στέρεο, ένα αποτελεσματικό, ένα φερέγγυο πλαίσιο για τα οικονομικά των κομμάτων και των υποψηφίων.

Σε ό,τι αφορά τη χρηματοδότηση, θα ανοίξουμε το κεφάλαιο της χρηματοδότησης των κομμάτων για να ξεπεράσουμε όλα εκείνα τα υποκριτικά ταμπού που αφορούν τους αποκλεισμούς χρηματοδότησης από ενδεχομένως νομικά πρόσωπα, λαμβάνοντας όλες τις

απαραίτητες διασφαλίσεις ώστε να μη συνδέονται αυτά με οτιδήποτε μπορεί να έχει να κάνει με υποθέσεις οικονομικής φύσης και σχέσης με το κράτος. Επίσης, είναι στις προθέσεις μας να θεσπίσουμε, πέρα από τη μείωση της κρατικής χρηματοδότησης, ένα λογαριασμό μέσω του οποίου θα διεξάγονται όλες οι δοσοληψίες και να κάνουμε την προσπάθεια να συνδέσουμε τη χρηματοδότηση που έχουν τα κόμματα από τα μέλη τους, την ιδιωτικής φύσης χρηματοδότηση, με την κρατική χρηματοδότηση.

Στο κομμάτι που αφορά τα ζητήματα της διαφάνειας, της χρήσης του διαδικτύου, της υποχρέωσης να αναρτώνται όλα τα δεδομένα, καθώς επίσης και κάθε τι σχετικού με την τήρηση λογιστικών βιβλίων Γ' κατηγορίας, μην έχετε καμία αμφιβολία ότι δεν πρόκειται να βάλουμε κανένα όριο στις προθέσεις μας αλλά και στις αποφάσεις μας.

Ξέρετε ότι ήδη έχουμε πλήξει το ανώνυμο πολιτικό χρήμα στις δημοτικές και περιφερειακές εκλογές, για πρώτη φορά καταργώντας τα ανώνυμα κουπόνια και μέσα από συγκρούσεις, και φαντάζομαι ότι θεωρείτε αυτονόητο ότι κάτι τέτοιο είναι στις προθέσεις μας να γίνει και σε ό,τι αφορά τα κόμματα.

Όσον αφορά τον έλεγχο, γιατί είναι πράγματι πολύ κρίσιμο και σημαντικό το θέμα αυτό, η επιτροπή που έχουμε στις προθέσεις μας, όπως επίσης αποδείξαμε στις δημοτικές και περιφερειακές εκλογές, θα είναι μια επιτροπή που η πλειοψηφία των μελών της θα είναι ανώτατοι δικαστικοί. Και αυτή η επιτροπή θα μπορεί να επιβάλλει τις όποιες κυρώσεις, δεν θα τις εισηγείται μόνο στη Βουλή, στον πρόεδρο της Βουλής. Βεβαίως θα εξετάσουμε και οποιαδήποτε πρόταση θα μπορούσε να εμπλέξει το Ελεγκτικό Συνέδριο στον έλεγχο των οικονομικών είτε των κομμάτων είτε και των υποψηφίων.

Μιλώ πολύ συνοπτικά αλλά θα σταθώ λίγο στο ζήτημα των κυρώσεων. Και θα σημειώσω ότι αυτό που μας ενδιαφέρει πάρα πολύ, που το έχουμε εντοπίσει ως ένα κρίσιμο ζήτημα, είναι να υπάρξει εξατομίκευση της ευθύνης των υπευθύνων για τη διαχείριση των οικονομικών των κομμάτων. Και σκόπιμο επίσης είναι να ανοίξουμε το κεφάλαιο του δανεισμού των κομμάτων και της “κόκκινης γραμμής” που πρέπει να μπει σε ό,τι αφορά αυτό το ζήτημα, ένα ζήτημα το οποίο επίσης πρέπει με αποφασιστικό τρόπο να αντιμετωπίσουμε. Και για το “πόθεν έσχες”, πράγματι η ματιά πρέπει να μεταβιβαστεί στο “πόθεν”, πράγματι όπως έχει προτείνει και η Επιτροπή Θεσμών της Βουλής, πρέπει να γίνεται και υποβολή των μεταβολών, πράγματι η έννοια μας είναι να υπάρξει και αναδρομικός έλεγχος του “πόθεν έσχες”.

Τέλος, όπως ξέρετε πολύ καλά, έχουμε πλήρη επίγνωση ότι όλη αυτή η προσπάθεια πρέπει να συνοδευτεί και με μία προσπάθεια για αλλαγή του εκλογικού νόμου. Ξέρετε τις απόψεις μας, θα έρθει η ώρα να τις συζητήσουμε κι αυτές.

Θα κλείσω, αγαπητέ κύριε πρόεδρε, λέγοντας το εξής: ότι η μέχρι τώρα προσέγγιση με την οποία έχουμε αντιμετωπίσει μια σειρά από θεσμικές προκλήσεις στο ελληνικό κράτος, νομίζω ότι έχει αποδείξει ότι δεν έχουμε τη λογική των ημίμετρων. Θέλουμε να πάμε σε ριζικές, σε αποφασιστικές παρεμβάσεις.

Το ίδιο θα κάνουμε κι εδώ. Θα το κάνουμε με απόλυτη πρόθεση και διάθεση να υπάρξει κοινός τόπος για να μπορέσει αυτό που θα βγει ως νομοθέτημα να είναι μια κοινή κατάκτηση των πολιτικών δυνάμεων. Εάν αυτό δεν συμβεί, εμείς θα προχωρήσουμε μόνοι μας, όπως προχωρήσαμε σε μια σειρά από μεταβολές που χρειάστηκαν την πολιτική ευθύνη, το πολιτικό κόστος, το οποίο μόνοι μας αναλάβαμε. Ευχής έργον είναι βεβαίως αυτή τη φορά να μη χρειαστεί.

Θα έχω, φαντάζομαι, την ευκαιρία απαντώντας σε ερωτήσεις σας να πω μερικά πράγματα και για διάφορες τομές που έχουν γίνει σε αυτή την κατεύθυνση. Τέλος, μία αναφορά και μόνο, ότι έχουμε – και σας παρακαλώ να μην έχετε καμία αμφιβολία γι' αυτό – πλήρη επίγνωση ότι όλες αυτές οι πρωτοβουλίες, όλες αυτές οι αλλαγές, δεν υπακούουν απλώς στην ανάγκη πάταξης του μαύρου πολιτικού χρήματος, της ενίσχυσης των κανόνων διαφάνειας και των διαδικασιών διαφάνειας στη χώρα μας. Σε τελική ανάλυση υπακούουν στο μεγαλύτερο ζήτημα που αυτή τη στιγμή απειλείται και διακυβεύεται και που είναι η ίδια η δημοκρατία στον τόπο μας.

Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Ο κ. Φώτης Κουβέλης μας τα λέει ως πρόεδρος της Δημοκρατικής Αριστεράς, τώρα θα τα πει και ως πρόεδρος κόμματος.

**Απαιτούνται γενναία μείωση της κρατικής χρηματοδότησης,
έλεγχος των οικονομικών των κομμάτων
και σωστή εφαρμογή και βελτίωση του “πόθεν έσχες”**

ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ

Κύριε πρόεδρε, ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση να μιλήσω στην ημερίδα της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας. Κυρίες και κύριοι, δε θα μιλήσω μόνο ως πρόεδρος ενός νεοπαγούς κόμματος – μόλις πριν από δέκα μήνες ιδρύθηκε η Δημοκρατική Αριστερά. Θα επαναλάβω αυτά που συστηματικά και επίμονα έχω διατυπώσει και τα προηγούμενα χρόνια, με την πεποίθηση ότι η πολιτική διαφάνεια είναι στοιχείο το οποίο υπηρετεί την αποτελεσματικότητα της πολιτικής λειτουργίας της χώρας συνολικότερα.

Είχα τη δυνατότητα και πρόσφατα να επικοινωνήσω με τη διοίκηση της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας και να διατυπώσω τη συμφωνία μας στα περισσότερα από τα ζητήματα που έχουν τεθεί από μέρος της. Για να είμαι συγκεκριμένος, υποστηρίζω και υπεστήριζα ότι πρέπει να μειωθεί η κρατική χρηματοδότηση των κομμάτων και ότι η μείωση θα πρέπει να είναι γενναία. Και το λέω αυτό τόσο με τη βεβαιότητα όσο και με την πολιτική πεποίθηση ότι πρέπει να αλλάξει η συμπεριφορά των κομμάτων αναφορικά με τον τρόπο διακίνησης των ιδεών, των μηνυμάτων και των θέσεών τους. Οι υπερβολικές δαπάνες που καταγράφονται έχουν σχέση με συγκεκριμένες συμπεριφορές και τρόπους, με τους οποίους τα κόμματα επιλέγουν να διακινούν τις απόψεις τους, τα μηνύματά τους και τις θέσεις τους.

Τα οικονομικά των κομμάτων πρέπει να ελέγχονται από ανεξάρτητη επιτροπή, ένα σώμα το οποίο θα είναι αμιγώς επιφορτισμένο με τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων αλλά και των βουλευτών. Και επικουρική είναι η θέση, αν δε γίνεται αποδεκτή η πρόταση για την επιτροπή που θα αποτελείται από μη πολιτικά πρόσωπα και θα εξασφαλίζεται θεσμικά η ανεξαρτησία της, να επιλεγεί ένα ειδικό τμήμα που θα λειτουργεί σε μόνιμη βάση στο Ελεγκτικό Συνέδριο και αμιγώς θα απαρτίζεται από τους δικαστές του.

Σε ό,τι αφορά τον έλεγχο του “πόθεν έσχες”, θα επαναλάβω αυτό που αποτελεί πλέον κοινό τόπο, ή ακριβέστερα κοινό τόπο για πολλούς και όχι για όλους, και επιτρέψτε μου την αναφορά. Όσο κι αν αφορίζεται η μέχρι σήμερα εφαρμογή του νόμου “πόθεν έσχες”, ο αφορισμός αυτός δε γίνεται αποτελεσματικός εάν δεν αναδειχθεί ένα ζήτημα. Έχει πολλά θετικά ο νόμος που ισχύει σήμερα για το “πόθεν έσχες”. Απλώς δεν εφαρμόζεται. Και από

την ώρα που δεν εφαρμόζεται ή από την ώρα που ο έλεγχος είναι δειγματοληπτικός, πού καταλήγουμε; Επιτρέψτε μου να καταθέσω στην κρίση σας – το γνωστό σε σας – ότι στοιβάζονται στα υπόγεια της Αντεισαγγελίας του Αρείου Πάγου τα “πόθεν έσχες” των υπόχρεων στην υποβολή της σχετικής δήλωσης.

Παρ’ όλα αυτά θα πρέπει να απλουστευθεί, να γίνει σαφέστερη η λειτουργία αυτού του νόμου. Ο έλεγχος των σχετικών δηλώσεων σας είπα λίγο πριν πού πρέπει να ανατεθεί. Και βεβαίως να έχει ως αφετηρία την περιουσιακή κατάσταση του κάθε πολιτικού, του κάθε βουλευτή, του κάθε αιρετού, στην εκκίνηση της πολιτικής του δραστηριότητας. Επίσης στο σχετικό νόμο πρέπει να περιληφθεί διάταξη σύμφωνα με την οποία όποια περιουσιακά στοιχεία δεν δηλώνονται, να εκχωρούνται στο ελληνικό δημόσιο. Είναι παραδεκτό, όπως γνωρίζετε, και από το νόμο, να υπάρχει σχετική δήλωση ότι όποιος αποκρύπτει στοιχεία, αυτά να εκχωρούνται στο ελληνικό δημόσιο, δηλαδή να εκχωρεί ο δηλών το δικαίωμα κυριότητας επί κινητών και ακινήτων.

Οι συνδρομές και οι ενισχύσεις προς τα κόμματα και τους βουλευτές να είναι ονομαστικές και μέχρι ορισμένου ποσού. Υπάρχει ένα ζήτημα: πρέπει να επιτραπεί και σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου να χρηματοδοτούν κόμματα; Έχω τις επιφυλάξεις μου. Βεβαίως, αντιλαμβάνομαι ότι σκέπτεστε όλοι, ή οι περισσότεροι, ότι η δυνατότητα περιγραφής του νόμου μπορεί να υπάρξει, με την έννοια ότι μπορεί να καταθέτει συνδρομή ή ενίσχυση ένα φυσικό πρόσωπο και στην ουσία αυτό να εκπροσωπεί νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Είναι ένα ζήτημα το οποίο πρέπει να το αντιμετωπίσουμε με τις κατά το δυνατόν καλύτερες ασφαλιστικές δικλείδες.

Στο πλαίσιο του περιορισμένου χρόνου που διαθέτω, θέλω να έρθω σε ένα ζήτημα και όχι το τελευταίο. Εκλογικές περιφέρειες: θέλω να καταθέσω τον προβληματισμό μου σε αυτήν εδώ την ημερίδα. Γιατί μπορεί η μικρότερη περιφέρεια να αντιμάχεται την πολιτική αδιαφάνεια και τη διαφθορά; Έχω την άποψη ότι η μικρή περιφέρεια είναι δυνατόν να εκτρέφει δυνατότητες μεγαλύτερης διαφθοράς, όταν θα επικεντρώνεται το ενδιαφέρον του θέλοντος να διαφθείρει σε συγκεκριμένα πρόσωπα για να τα ετεροκαθορίζει, να τα χειραγωγεί και να τα κηδεμονεύει πολιτικά. Και τούτο ανεξάρτητα από την άποψη που έχω – για να δανειστώ το παράδειγμα – ότι δεν αντέχει η εκλογική περιφέρεια της Β’ Αθηνών να έχει σαράντα τέσσερις βουλευτές. Ο ανακαθορισμός της δύναμης των εκλογικών περιφερειών είναι ένα άλλο ζήτημα αλλά, κατά την εκτίμησή μου και τη γνώμη μου, δεν πρέπει να συνδέεται με το ζήτημα της διαφθοράς.

Τέλος, πρέπει να ελεγχθεί ο τρόπος με τον οποίον πορεύονται τα κόμματα. Διότι αν συνεχίσουμε να έχουμε την ίδια λειτουργία κομμάτων, τότε οι όποιες ασφαλιστικές δικλείδες θα παραβιάζονται από την ανάγκη που δημιουργούν οι τρόποι με τους οποίους έχουν αποφασίσει τα κόμματα να διακινούν τα μηνύματα, τις ιδέες τους, τις προτάσεις τους και τις θέσεις τους. Κλείνω εδώ, όχι γιατί έχουν τελειώσει τα ζητήματα, αλλά γιατί πρέπει να ολοκληρώσω. Κυρίες και κύριοι, βεβαίως να υπάρχουν όλα αυτά τα μέτρα, τα οποία σας βεβαιώνω ότι θα τα στηρίζουμε, θα τα αναδείξουμε και θα καταθέσουμε τις, κατά τη γνώμη μας, βελτιωτικές τροποποιήσεις. Όμως το πρόβλημα δεν είναι μόνο θεσμικό. Είναι και πολιτικό και η αντιμετώπισή του πιστεύω ότι πρέπει να γίνεται και στα δύο επίπεδα, και στο επίπεδο των θεσμών και στο επίπεδο της πολιτικής λειτουργίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Ευχαριστώ τον κ. Κουβέλη. Έχουμε κάποιο χρόνο για ερωτήσεις. Όλοι ξέρουμε τα προβλήματα, υπάρχει ο υπουργός ο οποίος, φαντάζομαι, θα θέλει να απαντήσει σε πολλά και ο κ. Κουβέλης σε περισσότερα.

Κος ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ: Απευθύνομαι στον κ. Ραγκούση. Νόμο περί κομμάτων προβλέπετε να θεσπίσετε; Σύμφωνα με το άρθρο 29 η οργάνωση και η δράση των κομμάτων πρέπει να εξυπηρετεί το δημοκρατικό πολίτευμα. Δεν έχει η πολιτεία μας τη δυνατότητα να ελέγξει παράνομες δράσεις ούτε οργάνωση κομμάτων. Αυτή είναι η ερώτηση.

Γ. ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ: Σε ό,τι αφορά το κομμάτι της οικονομικής λειτουργίας των κομμάτων, οι διατάξεις που σας προανέφερα θα δημιουργήσουν ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι πλαίσιο δεν υπάρχει ήδη... Σε ό,τι αφορά το σκέλος των οικονομικών των κομμάτων, οτιδήποτε σχετικό με τη διαχείριση των οικονομικών τους και ούτω καθεξής θα είναι ένα μεγάλο κομμάτι αυτού του νομοσχεδίου.

Σε ό,τι αφορά τα υπόλοιπα – επειδή πρόκειται για μια συζήτηση ευρύτερα γνωστή για τη λειτουργία των κομμάτων –, θα πω πως οτιδήποτε σχετικό η κυβέρνηση θα μπορούσε να το εισηγηθεί δημοσίως. Θα μπορούσε να το κάνει στο πλαίσιο του νέου εκλογικού νόμου, όχι

στο πλαίσιο αυτής της νομοθετικής πρωτοβουλίας η οποία έχει να κάνει αυστηρά με τα οικονομικά των κομμάτων και το “πόθεν έσχες” των πολιτικών.

Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Ο κ. Κουβέλης θέλει να κάνει κάποιο σχόλιο.

Φ. ΚΟΥΒΕΛΗΣ: Αντιλαμβάνομαι ότι το ερώτημα του κ. Στρατήγη έχει σχέση με το αν θα υπάρξει νόμος ο οποίος θα μπορεί να ελέγχει, για παράδειγμα, την εσωτερική λειτουργία των κομμάτων: εάν αυτή είναι δημοκρατική ή δεν είναι δημοκρατική. Εάν δηλαδή μας χρειάζεται νόμος, ο οποίος ουσιαστικά θα θεσμοθετεί μία ακυρωτική διαδικασία στη βάση κανόνων που θα έχουν προηγουμένως θεσπιστεί αναφορικά με εσωτερικές αντιδημοκρατικές λειτουργίες των κομμάτων. Περί αυτού ο λόγος και νομίζω ότι η συζήτηση έχει ξαναγίνει στην Ελλάδα και έγινε κυρίως κατά την αναθεωρητική διαδικασία του Συντάγματος το έτος 2001.

Εδώ υπάρχει ποικιλία απόψεων. Ο μόνος νόμος που έχουμε σήμερα στην Ελλάδα είναι ο νόμος που υποχρεώνει στη δήλωση του καταθέτοντος τα σχετικά έγγραφα στον Άρειο Πάγο ότι αποδέχεται τις αρχές και τις λειτουργίες του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αυτό που υποστηρίζει ο κ. Στρατήγης είναι κάτι συνολικότερο. Για παράδειγμα, μου έρχεται αμέσως στο νου η λειτουργία της γερμανικής νομοθεσίας, όπου εκεί είναι δυνατόν να προσφύγεις.

Είναι ένα ζήτημα, κύριε Στρατήγη, κατά την άποψή μου. Διότι μία υπερβολική, αν θέλετε, θεσμοθέτηση ρυθμίσεων είναι δυνατόν να οδηγήσει σε καταστάσεις που δεν θα επιτρέπουν τη λειτουργία των κομμάτων όπως τα μέλη τους, μέσα από συνέδρια ή άλλες διαδικασίες, την προβλέπουν. Αλλά είναι ένα ανοιχτό θέμα και νομίζω και ο κ. υπουργός ως τέτοιο το αντιλαμβάνεται.

Κος ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ: Θα πάμε, κύριε υπουργέ, μόνον με πολιτικές κυρώσεις στις επόμενες εκλογές ή προβλέπεται να υπάρχουν και διοικητικές κυρώσεις, όπως άλλωστε, αν θυμάμαι καλά, προβλέπεται και από το νόμο;

Γ. ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ: Επιτρέψτε μου να σας δώσω μια γενική απάντηση γιατί ξέρετε πολύ καλά πως η κυβέρνηση έχει δεσμευτεί ότι και στην υπόθεση αυτή θα εξαντλήσει όλα τα περιθώρια του νόμου, είτε αφορά σε δυνατότητες επιβολής διοικητικών κυρώσεων είτε οτιδήποτε άλλο. Και υπ’ αυτή την έννοια, ό,τι περισσότερο μπορεί να γίνει γι’ αυτή την υπόθεση ο

πρωθυπουργός και η κυβέρνηση έχουν δεσμευτεί ότι θα το κάνουν, σε όλα τα επίπεδα, άρα και σε αυτό που ρωτήσατε, το επίπεδο το διοικητικό κυρίως.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Η ερώτησή μου έχει να κάνει με το αντικείμενο της σημερινής ημερίδας. Έχω την εντύπωση ότι οι τηλεθεατές που θα ακούσουν σήμερα κάποιο απόσπασμα θα εξαγριωθούν ακόμα περισσότερο... Είναι το πρόβλημά μας το σύμπτωμα το συγκεκριμένο, περί χρηματοδότησης των κομμάτων, ή το σύστημα εξουσίας και διακυβέρνησης της Ελλάδας που είναι διαβρωμένο μέχρι το μεδούλι και απαιτεί ριζική αναθεώρηση του Συντάγματος; Αυτό το έγγραφο που μας δώσατε σήμερα, περί διαφάνειας στη διαχείριση του πολιτικού χρήματος, δεν αναφέρει τίποτα για τον απόλυτο διαχωρισμό των εξουσιών. Αλλά μόνο με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσει να υπάρξει διαφάνεια.

ΑΓ. ΣΥΡΙΓΟΣ: Ένα μικρό σχόλιο σ' αυτό που λέτε. Ένα από τα πράγματα που μας απασχόλησε εκτενώς ήταν το θέμα εάν κάποιος υπουργός μπορεί να είναι και βουλευτής. Το συζητήσαμε πάρα πολύ, δεν υπήρξε ομοφωνία. Οι προτάσεις για τις οποίες σας μίλησα είναι τα αποτελέσματα των εργασιών μιας ομάδας, η οποία λειτούργησε επί οκτώ μήνες, σκέφθηκε, επεξεργάστηκε. Περιέχονται μόνον τα θέματα στα οποία καταλήξαμε χωρίς καμία αμφιβολία. Ένα από τα θέματα που μας απασχόλησε, επί παραδείγματι, ήταν εάν ένας βουλευτής που ορίζεται ως υπουργός και παραιτείται από τη βουλευτική του ιδιότητα, μπορεί μόλις λήξει η υπουργική του θητεία να κατέλθει εκ νέου ως βουλευτής; Δεν είναι απλό το πρόβλημα. Μας απασχόλησε, δεν καταλήξαμε. Είναι πάντως σημαντικότερο θέμα.

Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Και τώρα θα πρέπει να περάσουμε στο δεύτερο κομμάτι της συζήτησής μας με θέμα “Φορολογικό Σύστημα και Ακεραιότητα” και με ομιλητές τον κ. Φορτσάκη, τον υπουργό Οικονομικών κ. Παπακωνσταντίνου και τον βουλευτή της Νέας Δημοκρατίας κ. Σταϊκούρα. Ο λόγος στον κ. Φορτσάκη, καθηγητή της Νομικής και πρώην πρόεδρο της Νομικής αλλά και νυν πρόεδρο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΑΝΕΛ:
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

Ελληνικό φορολογικό σύστημα:
αδυναμίες, θετικά βήματα, προτάσεις για περαιτέρω βελτίωσή του

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΦΟΡΤΣΑΚΗΣ

Ευχαριστώ πολύ τον πρόεδρο της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας για την τιμητική για μένα πρόσκληση να συμμετάσχω σ' αυτή την εκδήλωση. Για να είμαι συνεπής στο χρόνο μου θα αναφερθώ σε πέντε σημεία. Σημείο πρώτο: μερικές βασικές αρχές και ορολογικές διευκρινίσεις. Σημείο δεύτερο: τα αρνητικά του συστήματος. Σημείο τρίτο: τα θετικά του συστήματος. Σημείο τέταρτο: προτάσεις. Σημείο πέμπτο: ορισμένα ειδικά ζητήματα.

Το θέμα είναι “Φορολογία και Ακεραιότητα”. Τι μπορεί να σημαίνει ακεραιότητα όταν ξέρουμε ότι τη φορολογία διέπει κατ' αρχήν – και μάλιστα πιο αυστηρά από ό,τι την υπόλοιπη κρατική δράση – η αρχή της νομιμότητας; Πράγματι, εφαρμόζουμε το νόμο και μάλιστα με αυστηρή εφαρμογή διότι χρειάζεται τυπικός νόμος πιο αυστηρά στη φορολογία απ' ό,τι γενικά στη διοίκηση. Και επομένως μπορεί κανείς να διερωτηθεί τι περιθώρια μένουν για ακεραιότητα, ηθική κ.λπ. κ.λπ.

Πρέπει να σας πω ότι γίνεται μεγάλη συζήτηση αυτή τη στιγμή σε όλη την Ευρώπη και ειδικότερα στη Γερμανία για την έννοια του tax morality, τόσο από την άποψη της διοίκησης όσο και από την άποψη των φορολογουμένων. Η συζήτηση έλαβε μεγάλες διαστάσεις στη Γερμανία, από τη στιγμή που η χώρα αυτή αποφάσισε να καταβάλει ένα σημαντικό ποσό σε πληροφοριοδότες για να πάρει πληροφορίες για φοροφυγάδες από την Ελβετία. Αλλά και στην Αμερική έχουμε μεγάλη συζήτηση για το tax morality, με πάρα πολλά θεωρητικά κείμενα πάνω στο ζήτημα αυτό.

Σε μας η έννοια μπορεί να σημαίνει ότι πέρα από την εφαρμογή του νόμου χρειάζεται εντιμότητα, ευθύνη, ευθύτητα, χρηστή, ηθική συμπεριφορά, ειλικρίνεια. Πράγμα που από την πλευρά του φορολογουμένου σημαίνει ψυχολογική διάθεση αποδοχής της υποχρέωσης του φόρου, δηλαδή σημαίνει ότι ο φορολογούμενος προσχωρεί στην επιχειρηματολογία του

νόμου, αποδέχεται την υποχρέωσή του και επομένως αυτή η προσχώρηση σημαίνει ότι συνεργάζεται κατά τρόπο απόλυτο με τη φορολογική διοίκηση. Και που από την πλευρά της φορολογικής διοίκησης σημαίνει ότι πρέπει όχι μόνο να εφαρμόζει το γράμμα του νόμου, δηλαδή να προσπαθεί να βρίσκει χρήματα για τις δαπάνες του κράτους, αλλά να προσπαθεί να εφαρμόζει και τις διαδικασίες και τις εγγυήσεις που διασφαλίζουν τα δικαιώματα των φορολογουμένων.

Με την έννοια αυτή συνδέεται η έννοια της transparency, η έννοια της διαφάνειας, η οποία έχει διερευνηθεί πολύ από αρκετούς διεθνείς οργανισμούς, κυρίως όμως από τον ΟΟΣΑ. Γενικώς όταν μιλάμε για transparency, όταν μιλάμε για διαφάνεια στη φορολογία, αναφερόμαστε στην πρόσβαση των φορολογικών αρχών στις φορολογικές πληροφορίες, αλλά και στην πρόσβαση των φορολογουμένων στα διάφορα στοιχεία της φορολογικής διοίκησης. Δηλαδή στην τελευταία αυτή περίπτωση αναφερόμαστε στα διάφορα δικαιώματα των φορολογουμένων που τους επιτρέπουν να έχουν πρόσβαση στη φορολογική διοίκηση.

Είναι κατανοητό ότι θα πρέπει ένα σύστημα το οποίο θέλει να ανταποκρίνεται στις έννοιες της διαφάνειας και της ακεραιότητας να είναι απλό και κατανοητό, ώστε οι παραβάσεις να μην προκαλούνται από τη δυσκολία στην προσαρμογή αλλά μόνο από την πράγματι ηθελημένη αποφυγή της πληρωμής των φόρων. Αυστηρότητα εκεί που χρειάζεται, αλλά και επιείκεια ώστε να μην καταλήγουμε σε υπερβολικές εφαρμογές. Πειστικότητα, ώστε να εξακριβώνεται η πραγματική φοροδοτική ικανότητα και να μην αναζητούμε χρήματα εκεί από όπου δεν μπορούμε να τα πάρουμε. Η υπέρτερη θέση του δημοσίου να μην καθίσταται θέση η οποία “πλακώνει” τον φορολογούμενο και τον εμποδίζει να έχει τη δυνατότητα να ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις του.

Τέλος, να μην ξεχνάμε ότι ναι μεν προέχει ο ταμειευτικός σκοπός του φόρου, αλλά ο σκοπός αυτός είναι γενικός, χωρίς αντάλλαγμα συγκεκριμένο, δηλαδή δεν υπάρχει καμία υποχρέωση για το κράτος από άποψη νομική να δίνει συγκεκριμένο αντάλλαγμα για τους φόρους που εισπράττει. Επομένως, αυτό που ακούμε συχνά “δεν πληρώνω φόρους γιατί πεζοδρόμια δεν υπάρχουν, τα νοσοκομεία είναι χάγια, τα σχολεία δεν λειτουργούν” είναι επιχείρημα το οποίο είναι νομικά σαθρό. Αλλά από την άλλη πλευρά, για να επιτευχθεί η προσχώρηση του διοικούμενου στη φορολογική υποχρέωση, πρέπει να του δημιουργείται η πεποίθηση ότι τα χρήματα που δίδει για το φόρο κατά κάποιον τρόπο “επιστρέφουν” σε όφελός του.

Είναι εύκολο να κάνει κανείς κριτική στο χαρτί, είναι δύσκολο στην πράξη να εφαρμοστούν οι αρχές για ακεραιότητα του φορολογικού συστήματος στις οποίες μόλις

αναφέρθηκα. Γι' αυτό αυτά που θα πω ως κριτική παρακαλώ να μην εκληφθούν ως μια υπερβολικά αυστηρή θεώρηση του συστήματος, διότι αντιλαμβάνομαι ότι δεν είναι πάντοτε εύκολο να κάνουμε τα πράγματα όπως θα έπρεπε.

Η πραγματικότητα είναι λοιπόν διαφορετική στη χώρα μας σε σχέση με τις γενικές αρχές που περιέγραψα. Είναι γεγονός ότι πολλοί φορολογούμενοι θεωρούν ότι το να μην εκπληρώνεις τις φορολογικές σου υποχρεώσεις είναι λιγότερο βαρύ από το να κλέψεις ένα αυτοκίνητο. Έχει γίνει μια έρευνα στην οποία ζητούνταν να κατατάξουμε στην αντίληψή μας πόσο βαρύ παράπτωμα είναι το να μην πληρώνεις τις φορολογικές σου υποχρεώσεις. Κι έχουμε απαντήσεις όπου η οδήγηση υπό την επήρεια αλκοόλ ή η κλοπή ενός αυτοκινήτου θεωρείται βαρύτερη από τη μη φορολογική εκπλήρωση των υποχρεώσεων, η οποία κατατάσσεται περίπου στο ύψος της κλοπής ενός ποδηλάτου.

Εάν δούμε το τελευταίο επιχειρησιακό σχέδιο της κυβέρνησης και το μέγεθος της φοροδιαφυγής την οποίαν περιγράφει, αντιλαμβανόμαστε ότι εδώ έχουμε ένα πρόβλημα το οποίο πρέπει να συλλάβουμε. Και για να το συλλάβουμε πρέπει να συγκεκριμενοποιηθεί στη συνείδηση των φορολογουμένων η παράβαση, το σημείο αναφοράς της παράβασης. Δηλαδή ότι η φοροδιαφυγή δεν είναι μια γενική παράβαση μη συμμόρφωσης σε μια γενική υποχρέωση, αλλά είναι μια ζημιά που υφίσταται και το κράτος και οι άλλοι φορολογούμενοι και πολίτες. Επομένως, πρέπει αυτό να συγκεκριμενοποιηθεί στη συνείδηση όλων των πολιτών πολύ καθαρά.

Έχουμε στην Ελλάδα ένα φαινόμενο όπου από τη μια πλευρά η πολιτεία είναι υπερβολικά αυστηρή, αλλά και από την άλλη ο φορολογούμενος είναι υπερβολικά ασυνεπής. Ορισμένα χαρακτηριστικά του συστήματός μας: πρώτα-πρώτα το σύστημα είναι, κατά τη γνώμη μου, εξαιρετικά γραφειοκρατικό. Στηρίζει σωρεία φορολογικών υποχρεώσεων σε ένα εξόχως γραφειοκρατικό και τυπολατρικό νομοθέτημα, τον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (ΚΒΣ), ο οποίος έχει πολλές φορές γίνει αντικείμενο συζήτησης και που η συμμόρφωση σε αυτόν κοστίζει συχνά στις επιχειρήσεις περισσότερο από τους ίδιους τους φόρους. Έχει πολλές φορές ανακοινωθεί η κατάργησή του αλλά βρίσκεται πάντοτε εδώ και δεν τον βλέπω προς το παρόν να καταργείται.

Επιπλέον, το σύστημά μας είναι αδιαφανές διότι έχουμε ψήφιση αλληπάληλων φορολογικών νόμων, εξαιρετικά πολύπλοκων, πραγματικό ωκεανό διατάξεων, αν προσθέσει κανείς τις εκατοντάδες εγκυκλίους που τις συνοδεύουν και δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι πολλοί φορολογούμενοι οδηγούνται σε απελπιστική κατάσταση από αυτό.

Έχουμε διαδικασίες για την επιβολή φόρων που είναι εντελώς διαφορετικές για κάθε φόρο – ακόμα και τα έντυπα είναι πολλές φορές διαφορετικά!.. Ένας με δύο φορολογικοί νόμοι το χρόνο, τριάντα την τελευταία δεκαετία!.. Πολλές είναι δε διατάξεις οι οποίες βρίσκονται σε νόμους εντελώς άσχετους με τα φορολογικά.

Είναι ακόμη ένα σύστημα έντονα αντιφατικό, διότι από τη μια υποτίθεται ότι κυνηγάει τη φοροδιαφυγή και κάνει πιο αυστηρές τις κυρώσεις, αλλά από την άλλη αμνηστεύει συχνότατα αυτούς οι οποίοι φοροδιαφεύγουν, ακόμη και αδικήματα κακουρηγηματικής φοροδιαφυγής, με αποτέλεσμα να μην άμεσα να συλλέγει ορισμένα χρήματα αλλά μεσοπρόθεσμα να ξεπαστρεύει ό,τι έχει απομείνει από τη φορολογική συνείδηση των φορολογουμένων. Υπάρχουν μετρήσεις που δείχνουν ότι ο βαθμός φορολογικής συμμόρφωσης υποχωρεί σημαντικά μετά από κάθε φορολογική αμνηστία.

Είναι επίσης ένα σύστημα άδικο, διότι πολλές φορές αντικειμενικοποιεί κυρώσεις χωρίς να μετράει την υπαιτιότητα ή το βαθμό, το βάρος δηλαδή της κάθε παράβασης. Έτσι μεγάλη κλίμακα παραβάσεων αντιμετωπίζονται από το νόμο ανελαστικά, για λόγους δήθεν απλοποίησης του συστήματος.

Είναι ένα σύστημα το οποίο συνεχώς καταφεύγει σε παρατάσεις παραγραφών και εισαγωγές ειδικών ρυθμίσεων, ακόμα και στη δίκη των φορολογικών διαφορών, καθιστώντας δύσκολη την πρόσβαση στο δικαστήριο, την ακύρωση ή την αναστολή των καταλογιστικών πράξεων χωρίς πάντοτε αυτό να είναι αναγκαίο. Είναι ένα σύστημα το οποίο για όλους αυτούς τους λόγους πρέπει να ανασυγκροτηθεί ως προς πολλά σημεία του.

Υπάρχουν και ορισμένα θετικά στο φορολογικό μας σύστημα, τα οποία πρέπει επίσης να πούμε. Έχουν γίνει τον τελευταίο καιρό πολλά θετικά βήματα βελτίωσης, όπως είναι η ενίσχυση των ηλεκτρονικών διαδικασιών για φορολογικές ενέργειες και συναλλαγές που διευκολύνουν τη φορολογική καθημερινότητα και ενισχύουν την αξιοπιστία του συστήματος. Όπως είναι επίσης η αντικειμενικοποίηση των εκπεστέων δαπανών των επιχειρήσεων, οι προβλέψεις για εκπαίδευση, αξιολόγηση και μέτρηση της αποδοτικότητας του προσωπικού των δημοσιονομικών υπηρεσιών, η διενέργεια στοχευμένων ελέγχων με μεθόδους αναλύσεων κινδύνου κ.λπ.

Υπάρχουν λοιπόν και πολλά θετικά. Τι άλλο θα μπορούσε να γίνει; Μερικές προτάσεις πολύ σύντομα. Πρώτον, το σύστημα να γίνει διαφανέστερο. Να υπάρξει άμεση κωδικοποίηση, ουσιαστική, με ενοποίηση των διατάξεων και ρητή κατάργηση όσων ρυθμίσεων είναι στην ουσία ανενεργές και προκαλούν πλέον σύγχυση και αντινομίες. Οι

κυρώσεις να συνοδεύσουν τη νέα αυτή κωδικοποίηση και να εφαρμόζονται αυστηρά και για τις δύο πλευρές. Να ψηφίζεται ένας μόνον φορολογικός νόμος ετησίως που θα περιλαμβάνει όλες τις φορολογικές ρυθμίσεις.

Για τις κυρώσεις θα ήθελα να πω ότι υπάρχει τελευταία μια τάση να γίνονται αυστηρότερες. Και ναι μεν εγώ προσωπικά δεν έχω καμιά αντίρρηση να τιμωρούμε όσο αυστηρά θέλουμε όποιον φοροδιαφεύγει, αλλά για το ποινικό δίκαιο δεν έχει σημασία τόσο η αυστηρότητα της επαπειλούμενης ποινής όσο η βεβαιότητα ότι η κύρωση θα επιβληθεί. Ας ήταν οι κυρώσεις μικρότερες, ας ξεκινούσαμε από την εφαρμογή των σημερινών κυρώσεων και αν κριθούν ανεπαρκείς ας πάμε στις αυστηρότερες. Διαφορετικά μιλάμε για παραδειγματισμό, ο οποίος όμως στην πράξη αποδεικνύεται ανώφελος, και φοβούμαι ότι αυτή η πρακτική δεν θα επιφέρει βελτίωση της κατάστασης.

Χρειάζεται μεγαλύτερη εξωστρέφεια των φορολογικών αρχών. Χρειάζεται μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των ελληνικών φορολογικών αρχών και των ξένων αρχών ώστε να υπάρξει περιστολή της διεθνούς φοροδιαφυγής που συντελείται από την Ελλάδα. Εάν δεν καταργηθεί τελείως ο ΚΒΣ, τουλάχιστον να περιοριστεί και να συνδεθούν οπωσδήποτε οι κυρώσεις από τη μη τήρησή του με την απόδειξη της αποφυγής πληρωμής φόρου.

Να υπάρξει ελεύθερη και χωρίς περιορισμούς πρόσβαση των φορολογικών αρχών στα στοιχεία των τραπεζικών καταθέσεων. Ας μας φύγει το ταμπού περί τραπεζικού απορρήτου, γιατί θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι αν οι φορολογικές αρχές δεν μπορούν να έχουν ελεύθερη πρόσβαση στα τραπεζικά στοιχεία, τότε δεν μπορεί να υπάρξει και λύση στη φοροδιαφυγή. Να υπάρξει τραπεζικό ίχνος στις συναλλαγές. Και να υπάρξει υποχρεωτική επιβολή ειδικού τύπου επαγγελματικού λογαριασμού, όπου όλοι οι επαγγελματίες θα πρέπει να καταθέτουν τα χρήματά τους και αυτός ο λογαριασμός να είναι ελεύθερα προσβάσιμος στις φορολογικές αρχές όπως γίνεται και στο εξωτερικό.

Να υπάρξει ευρύτερος ηλεκτρονικός έλεγχος του “πόθεν έσχες”, καθώς και ηλεκτρονική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των δημοσιονομικών υπηρεσιών. Να υπάρξει οριστική κατάργηση των περαιώσεων. Να ενισχυθούν τα τεκμήρια – όχι να καταργηθούν, να ενισχυθούν. Και να υπάρξει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σύνδεση του αποτελέσματος του φόρου, δηλαδή των χρημάτων που εισπράττονται, με ένα συγκεκριμένο σκοπό ώστε να ενισχυθεί η φορολογική συνείδηση των πολιτών.

Και τώρα, στα δύο λεπτά που μου μένουν, δύο-τρία ζητήματα ειδικότερα. Πρώτον, ως προς το ζήτημα της κανονιστικής υστέρησης, να υπάρξει εφαρμογή των κανόνων του ΟΟΣΑ για

την καλή νομοθέτηση – να σημειώσω ότι αυτό είχε ζητηθεί με μία εγκύκλιο του προηγούμενου πρωθυπουργού η οποία δεν εφαρμόστηκε. Παράδειγμα, ο Διαρκής Κώδικας Νομοθεσίας, γνωστός και ως “Ραπτάρης”, που ολοκληρώθηκε πρόσφατα στο Υπουργείο Εσωτερικών, αλλά που αποτελεί απλή ανεπεξέργαστη συγκέντρωση στοιχείων χωρίς ουσιαστική κατάταξη. Κι επίσης, να πάψουμε να έχουμε διατάξεις που συνεχώς αλλάζουν η μία την άλλη. Παράδειγμα, το point system για τους ελέγχους ή το αφορολόγητο όριο των ελευθέρων επαγγελματιών. Να σταματήσουμε επιτέλους να έχουμε μια ερμηνευτική εγκύκλιο του Υπουργείου Οικονομικών ανά ημέρα. Και, τέλος, να σταματήσουμε να έχουμε δύο διατάξεις που επιλύουν το ίδιο θέμα με ζήτημα διαφορετικό. Πρόσφατο παράδειγμα ο νόμος 3943/11 που ιδρύει επιτροπή για την αντιμετώπιση φοροδιαφυγής, ενώ ο νόμος 3610/07 έχει ιδρύσει συμβούλιο για την αντιμετώπιση φοροδιαφυγής κ.λπ.

Δεύτερον, νομίζω ότι πρέπει να συνειδητοποιήσουμε πως οφείλουμε να ενισχύσουμε τις διαδικασίες αξιολόγησης των επιπτώσεων των νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων οι οποίες υιοθετούνται στην φορολογία. Έτσι, όσοι φόροι είναι δημοσιονομικά άχρηστοι ή ακριβοί στην είσπραξή τους να καταργούνται. Να γίνεται δηλαδή συστηματική εφαρμογή της λεγόμενης ανάλυσης κόστους-οφέλους, τόσο πριν τη θέσπιση των φορολογικών μέτρων όσο και κατά τη διάρκεια της εφαρμογής τους.

Τρίτον, είναι πολύ θετικό ότι δίδονται όλα στη δημόσια διαβούλευση. Πρέπει να αποφεύγεται να εισάγεται ο νόμος προς ψήφιση πριν ολοκληρωθεί η διαβούλευση, όπως έγινε με τον 3842/10.

Τέταρτον, θα πρέπει να εφαρμοστεί επιτέλους το σύστημα διοίκησης μέσω στόχων που αν και προβλέπεται από το 2004, μόλις το 2009 ορίστηκε ότι θα εφαρμοστεί σταδιακά από το 2010 σε ορίζοντα διετίας.

Πέμπτον, να υπάρξει υποχρεωτική αξιολόγηση των υπηρετούντων στα ελεγκτικά κέντρα όπως έχει ήδη προβλεφθεί, αλλά έχει πολλές φορές αναβληθεί η εφαρμογή της. Να υπάρξει αναβάθμιση και κατάρτιση των φορολογικών ελεγκτών – όπου σήμερα αρκεί να έχεις πτυχίο θεολογίας για να γίνεις ελεγκτής – και να συνειδητοποιήσουμε ότι μας χρειάζεται άμεσα η ειδική εκπαίδευση ειδικού σώματος με επιμονή σε ειδική φορολογική παιδεία.

Να υπογραμμίσω – και ολοκληρώσω – ότι οι τελευταίοι περιορισμοί που υπήρξαν στην πρόσβαση στη φορολογική δικαιοσύνη είναι μεν κατ’ αρχήν θετικοί – δηλαδή είναι απολύτως θεμιτό να θέλουμε να μην έχουμε δώδεκα χρόνια διαδικασίας ούτε να παίρνει ο καθένας αναστολή για τον παραμικρό λόγο. Αλλά από εκεί μέχρι του σημείου να καταλήγουμε να μην

έχουμε έφεση για τις πιο σοβαρές φορολογικές διαφορές, υπάρχει ένα πρόβλημα που πρέπει να το λύσουμε. Ναι στη σύντμηση του χρόνου επίλυσης των φορολογικών υποθέσεων μέσω της ενίσχυσης των συμβιβαστικών και διαιτητικών διαδικασιών επίλυσης των φορολογικών διαφορών, ναι κατ' αρχήν στα μέτρα που ελήφθησαν, αλλά επανεξέταση ορισμένων τα οποία καταλήγουν στην έλλειψη δικαστικής προστασίας.

Καταλήγω λέγοντας ότι πολύ θετικά είναι όσα προβλέφθηκαν για τη φορολογική διαιτησία και θα πρέπει κι αυτά να ενισχυθούν και να φύγουμε από τη γραφειοκρατία του ελέγχου των δικαστηρίων και να προχωρήσουμε σε ακόμη πιο τολμηρή ρύθμιση. Και τέλος, όσα έχουν προβλεφθεί στο εγχειρίδιο φορολογικού ελέγχου να γίνουν νομικά δεσμευτικά.

Κλείνω σημειώνοντας ότι πολλά θετικά έχουν γίνει, μένουν πολλά να γίνουν, χρειάζεται να ενισχυθεί κατά τρόπο άμεσο η φορολογική συνείδηση και επίσης να ενισχυθεί κατά τρόπο άμεσο ο ελεγκτικός μηχανισμός ο οποίος δεν αποδίδει αυτά που πρέπει.

Εργαζόμαστε για τη διάρρηξη της προσωπικής σχέσης μεταξύ πολίτη και εφοριακού.

**Ζητάμε όμως κι από τους πολίτες
ενίσχυση της φορολογικής συνείδησης**

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ακούγοντας τον προηγούμενο ομιλητή, μπορώ να σας πω ότι τόσο ως προς τη διάγνωση όσο και ως προς το μεγαλύτερο μέρος των συμπερασμάτων και των προτάσεών του, θα τα προσυπέγραφα με μεγάλη άνεση. Τα πράγματα είναι έτσι όπως τα λέει.

Όταν μιλάμε για το φορολογικό σύστημα και την ακεραιότητα, πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας ότι έχουμε δύο πλευρές που συνδυαστικά βγάζουν το αποτέλεσμα που έχουμε. Από τη μία έχουμε τις φορολογικές αρχές και από την άλλη έχουμε το φορολογούμενο. Ας τα πάρουμε ένα-ένα.

Σε ό,τι αφορά τις φορολογικές αρχές, οι μετρήσεις της Διεθνούς Διαφάνειας δείχνουν ότι οι πιο διεφθαρμένες υπηρεσίες στην Ελλάδα είναι οι πολεοδομίες και οι εφορίες. Γνωστό τοις πάσι. Προφανώς δεν είναι όλοι διεφθαρμένοι. Ανάμεσα στους υπαλλήλους του φορολογικού συστήματος, που ξεπερνούν τις 10.000, υπάρχει ένας πολύ μεγάλος αριθμός ο οποίος κάνει

πολύ καλά τη δουλειά του. Αλλά υπάρχει κι ένας αριθμός υπαλλήλων που δεν ανταποκρίνονται σε αυτά που περιμένει η πολιτεία και ο φορολογούμενος από αυτούς. Προφανώς όχι επειδή υπάρχει κάτι στο DNA των εφοριακών. Αλλά επειδή έχουμε ένα εξαιρετικά πολύπλοκο, αδιαφανές και μη αντικειμενικό σύστημα που δίνει τεράστιο εύρος προσωπικής σχέσης ανάμεσα στο φορολογούμενο και στον ελεγκτή.

Άρα λοιπόν απλοποίηση, διαφάνεια, αντικειμενικότητα και με κάθε τρόπο ο πολίτης έξω από τη ΔΟΥ. Όλα αυτά είναι απαραίτητα. Σε καμία άλλη ευρωπαϊκή χώρα δεν πάει ο πολίτης στη ΔΟΥ παρά μόνον στην Ελλάδα. Στη Βρετανία, στη Γαλλία, στις Σκανδιναβικές χώρες δεν υπάρχει αυτή η προσωπική σχέση με την εφορία ούτε του πολίτη ούτε της επιχείρησης. Το να κάνει κάποιος τη δουλειά του μέσα στη ΔΟΥ σημαίνει ότι γνωρίζει τον τμηματάρχη, το διευθυντή, το γενικό διευθυντή, το γενικό γραμματέα, τον υπουργό, για να προωθήσει τις δουλειές του.

Άρα λοιπόν ένα από τα βασικότερα πράγματα που επιχειρούμε να κάνουμε είναι να σπάσουμε αυτή τη σχέση. Το κάνουμε περιορίζοντας – όπως ανακοινώσαμε – το δίκτυο των ΔΟΥ ανά την Ελλάδα από τις 300 που υπάρχουν σήμερα σε περίπου εβδομήντα με ογδόντα, αντικειμενικοποιώντας διαδικασίες στον έλεγχο κ.λπ. Έγινε αναφορά σε πολλά από αυτά, δεν θέλω να τα επαναλάβω, αυτό όμως είναι το βασικότερο στοιχείο.

Ας δούμε και από την άλλη πλευρά τι γίνεται, από την πλευρά του φορολογούμενου. Εδώ έχουμε μία πολύ μεγάλη γκάμα. Και έχουμε ένα βασικό ζήτημα, το οποίο είναι πως δυστυχώς στη χώρα μας κυριαρχεί η αίσθηση ότι εφόσον το κράτος “κάνει” πως μου προσφέρει υπηρεσίες κι εγώ “κάνω” πως πληρώνω τους φόρους. Αυτό είναι μία ευρέως διαδεδομένη αντίληψη. Και δυστυχώς η ευρύτητά της είναι τέτοια που έχει οδηγήσει όλες τις επαγγελματικές ομάδες, αντί να καταγγέλλουν τα μέλη τους που αποδεδειγμένα έχουν φορολογικές εκκρεμότητες, να τα υπερασπίζονται.

Μου κάνει πολύ μεγάλη εντύπωση το ότι κάθε φορά που το Υπουργείο Οικονομικών ανακοινώνει κάποια στοιχεία που αφορούν σε φορολογικά αδικήματα συγκεκριμένων ομάδων – για τις οποίες όλοι μας ξέρουμε πολύ καλά ότι φοροδιαφεύγουν... – αντί η επαγγελματική ένωση να κατακεραυνώσει, να απομονώσει ή και να διαγράψει τα παρανομούντα μέλη της, βγαίνει και λέει: “Μην στοχοποιείτε εμάς; Γιατί στοχοποιείτε εμάς; Όλοι φοροδιαφεύγουν, εμάς βρήκατε να στοχοποιήσετε”; Αν δεν αλλάξει αυτή η αντίληψη, δηλαδή αν δεν πάρουν επάνω τους το θέμα οι επαγγελματικές ενώσεις, από τις συγκεκριμένες οργανώσεις μικρών επαγγελματικών ομάδων που όλοι γνωρίζουμε ότι έχουν μεγαλύτερη

ροπή προς τη φοροδιαφυγή μέχρι και τις ευρύτερες επαγγελματικές οργανώσεις που εκπροσωπούν εκατοντάδες ή και εκατομμύρια φορολογουμένους, νομίζω ότι δε θα προχωρήσουμε πάρα πολύ.

Το θέμα, λοιπόν, της φοροδιαφυγής και της ακεραιότητας έχει να κάνει και με τη συμπεριφορά του καθενός μας. Θα μου ανταπαντήσετε: Πώς θέτετε το ζήτημα της συμπεριφοράς του καθενός μας όταν το ίδιο το κράτος δεν είναι συνεπές... Σωστό. Όμως από κάπου πρέπει να αρχίσουμε.

Εμείς επιχειρήσαμε δίνοντας κίνητρα και αντικίνητρα να ωθήσουμε τον κόσμο να ζητάει αποδείξεις. Και βρεθήκαμε στη δύσκολη θέση να πρέπει να εξηγήσουμε γιατί κάποιες αποδείξεις, οι οποίες έτσι και αλλιώς κόβονται – διότι ο ΟΤΕ και η ΔΕΗ στέλνουν απόδειξη – δεν προσμετρώνται στο αφορολόγητο. Το ζητούμενο δεν ήταν να μειώσουμε τη φορολογική υποχρέωση αλλά να δώσουμε ένα κίνητρο στον κόσμο να ζητάει αποδείξεις και, αντιστοίχως, να δώσουμε ένα κίνητρο στους επαγγελματίες να κόβουν αποδείξεις.

Ας δούμε πού βρισκόμαστε σήμερα. Ειπώθηκε από τους ομιλητές ότι έχει γίνει πολλή δουλειά αλλά και ότι υπάρχει πολλή δουλειά να γίνει ακόμα. Συμφωνώ. Έχουμε επέμβει νομοθετικά με διαδοχικά νομοσχέδια για να αρχίσουμε να αλλάζουμε μία κατάσταση, τη στιγμή που όλοι όσοι γνωρίζουν από φορολογικές ανατροπές σε άλλες χώρες κατανοούν ότι σε διάστημα μικρότερο των δύο χρόνων δεν μπορείς να φέρεις τα πάνω κάτω σε μία κατάσταση που ενέχει παθογένειες ετών. Αντικειμενικοποιούμε και προσπαθούμε να απλοποιήσουμε το σύστημα.

Σε σχέση με τον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων που αποτελεί απολίθωμα και μόνο στην Ελλάδα υπάρχει, διαδοχικές κυβερνήσεις και πολιτικά κόμματα δεσμεύτηκαν να τον καταργήσουν. Είμαστε οι μόνοι που συστήσαμε μία επιτροπή η οποία όχι απλώς θα τον απλοποιήσει στους επόμενους μήνες αλλά θα τον καταργήσει. Γιατί αυτή είναι η πολιτική κατεύθυνση που έχει πάρει η επιτροπή: όχι η απλοποίηση αλλά η κατάργησή του. Και σε αυτή την επιτροπή έχουν μπει και οι φορείς της αγοράς. Δεν πρόκειται δηλαδή για μια δουλειά που θα κάνει το υπουργείο και μετά τα αποτελέσματά της θα τα δείξει στην αγορά. Θελήσαμε οι ίδιοι οι φορείς της αγοράς να είναι μέσα στην επιτροπή γιατί γνωρίζουμε ότι πολλές φορές ο “διάβολος” κρύβεται στις λεπτομέρειες και το σύστημα ανακυκλώνεται εκ των έσω.

Η μεγάλη στόχευση που δεν έχει γίνει ακόμα αφορά τη ριζική κωδικοποίηση και απλοποίηση της νομοθεσίας. Γιατί όποιος διαβάσει σήμερα ένα φορολογικό νομοσχέδιο δεν

καταλαβαίνει απολύτως τίποτα. Και δεν καταλαβαίνει διότι το κάθε νομοσχέδιο περιέχει πολλές παραπομπές σε προηγούμενα νομοσχέδια. Αυτός είναι ο παράδεισος όλων όσων εξηγούν τα φορολογικά νομοσχέδια, όλων των φοροτεχνικών που αναλαμβάνουν να υπερασπιστούν το φορολογούμενο και, βεβαίως, ο παράδεισος της γκρίζας σχέσης ανάμεσα στο φορολογούμενο και τον εφοριακό. Άρα είναι απαραίτητη η ριζική κωδικοποίηση και απλοποίηση της νομοθεσίας.

Θέλω να κλείσω με το θέμα της τιμωρίας – γιατί έγινε και μια αναφορά από τον κ. Φορτσάκη. Στην Ελλάδα έχουμε φοροδιαφυγή γιατί η πιθανότητα να σε πιάσουν να φοροδιαφεύγεις είναι μικρή. Και γιατί ακόμη κι αν σε πιάσουν η πιθανότητα να τιμωρηθείς γι' αυτό είναι επίσης μικρή. Και όπως όλοι γνωρίζουμε, με το συνδυασμό δύο μικρών πιθανοτήτων στην επιβολή της τιμωρίας, είναι εξαιρετικά δύσκολο να αλλάξουμε τα κίνητρα και να πετύχουμε τη συμμόρφωση. Παρά ταύτα θέλω να τονίσω ότι η συμμόρφωση έχει αυξηθεί και αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό καθώς το παρακολουθούμε μήνα το μήνα.

Όμως για να μπορέσουμε να οδηγήσουμε σε μεγαλύτερη συμμόρφωση πρέπει να υπάρχει παραδειγματική τιμωρία. Έχω βρεθεί στη δυσάρεστη θέση να διαφωνήσω με μεγάλο μέρος και του νομικού κόσμου της χώρας που θεωρεί ότι η φοροδιαφυγή και η τιμωρία της είναι κάτι το διαφορετικό από τα άλλα εγκλήματα. Η φοροδιαφυγή είναι έγκλημα. Και είναι έγκλημα παρόμοιο με τα άλλα εγκλήματα. Δεν είναι ένα έγκλημα όπου μπορούμε να λέμε “δεν πειράζει, ύφεση έχουμε, εν πάση περιπτώσει ας κάνουμε κάποιες εκπτώσεις”. Είναι έγκλημα και, αν θέλετε, είναι από τα χειρότερα εγκλήματα. Γιατί η μεγάλη έκτασή της συνιστά μια από τις βασικότερες αιτίες για τη δημοσιονομική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα. Γιατί εξαιτίας της φοροδιαφυγής δεν μπορούμε να ορθοποδήσουμε.

Άρα λοιπόν ναι στην παραδειγματική τιμωρία. Προφανώς με δίκαιο τρόπο. Διότι δεν κατανοώ γιατί ανοίγοντας το λογαριασμό κάποιου ελεύθερου επαγγελματία και βρίσκοντας μέσα 3.000.000 ευρώ και διαπιστώνοντας ότι αυτός ο άνθρωπος τα τελευταία δέκα χρόνια δεν έχει δηλώσει πάνω από 10.000 ευρώ τον χρόνο... – δεν κατανοώ λοιπόν γιατί τον άνθρωπο αυτό δεν πρέπει να τον βάλουμε στη φυλακή, ενώ εκείνον που μπαίνει σ' ένα μαγαζί και κλέβει ένα πουλόβερ τον στέλνουμε στη φυλακή. Νομίζω πως χρειάζεται μια αλλαγή του αξιακού τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζονται αυτά τα ζητήματα. Είναι κάτι το οποίο κάναμε στο τελευταίο νομοσχέδιο και, βεβαίως, τώρα πλέον θα εξαρτηθεί από την εφαρμογή του.

Και μία μικρή διόρθωση στον κ. Φορτσάκη: το εθνικό συμβούλιο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής είναι ένα συμβούλιο που θεσπίστηκε το 2007, αλλά που δυστυχώς δεν είχε συγκληθεί ποτέ και θα το συγκαλέσουμε τις επόμενες ημέρες. Είναι οι κοινωνικοί φορείς, όπως ανακοινώσαμε στο τελευταίο νομοσχέδιο, η εκτελεστική επιτροπή η οποία παίρνει ένα εξαιρετικά συγκεκριμένο και φιλόδοξο σχέδιο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και το κάνει πράξη με συγκεκριμένο τρόπο για τους επόμενους μήνες και χρόνια.

Κλείνω λοιπόν ευχαριστώντας σας και λέγοντας ότι έχουμε ξεκινήσει μια πολύ μεγάλη προσπάθεια η οποία έχει ακόμη πολύ δρόμο μπροστά της. Αλλά πιστεύω ότι τόσο νομοθετικά όσο με τις οργανωτικές αλλαγές, όσο με την αλλαγή της φιλοσοφίας του συστήματος την οποία επιχειρούμε να κάνουμε, κάπου θα οδηγηθούμε.

**Δέκα προτάσεις
για την ενίσχυση της ακεραιότητας του φορολογικού μας συστήματος**

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ

Θα ήθελα κι εγώ με τη σειρά μου να ευχαριστήσω τη Διεθνή Διαφάνεια για την πολύ τιμητική πρόσκληση που μου απηύθυνε. Διατρέχοντας τους ομιλητές που είναι σήμερα εδώ και τη θεματολογία του συνεδρίου είμαι βέβαιος ότι θα κατατεθούν ρεαλιστικοί προβληματισμοί, θα αναπτυχθούν γόνιμες σκέψεις, θα ακουστούν υπεύθυνες θέσεις, θα εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα.

Πρώτη ενότητα: οι αρχές του φορολογικού συστήματος. Ανέφερε κάποιος ο κ. Φορτσάκης αλλά θα ήθελα να τις κωδικοποιήσω γιατί ορισμένες από αυτές τις λησμονούμε.

- Πρώτη αρχή: η διαφάνεια. Το φορολογικό σύστημα δεν πρέπει να προκαλεί αμφιβολίες ως προς τους κανόνες και τη θέσπισή τους.
- Δεύτερη: η ουδετερότητα. Το φορολογικό σύστημα δεν πρέπει να καθοδηγεί την οικονομική συμπεριφορά προκαλώντας οικονομικές στρεβλώσεις, με εξαίρεση βεβαίως περιπτώσεις κοινωνικής ευαισθησίας ή περιφερειακής ανάπτυξης.

- Τρίτη αρχή: η ευρύτητα της φορολογικής βάσης. Οι φόροι πρέπει να επιβάλλονται σε όσο το δυνατόν πιο πλατιά φορολογική βάση, με ελάχιστες και κοινωνικά επιβαλλόμενες περιπτώσεις αλλαγών.

- Τέταρτη αρχή: αναφέρθηκε η απλότητα. Το φορολογικό σύστημα πρέπει να περιλαμβάνει απλούς κανόνες και διαδικασίες ώστε να ελαχιστοποιείται το οικονομικό κόστος συμμόρφωσης και να είναι κατανοητό από όλους, φορολογούμενους, εφοριακούς, δικαστικούς.

- Πέμπτη: η σταθερότητα. Οι κανόνες του φορολογικού συστήματος πρέπει να μην αλλάζουν συχνά παρά μόνο εφόσον το επιτάσσει η ανάγκη και η προσαρμογή σε εξελισσόμενες αλλαγές.

- Έκτη: η λειτουργικότητα. Το φορολογικό σύστημα δεν πρέπει να είναι γραφειοκρατικό.

- Έβδομη: η στόχευση στην ανάπτυξη. Οι φόροι πρέπει να αποσπούν όσο το δυνατόν μικρότερο ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος του πολίτη για να μπορεί το υπόλοιπο να διοχετεύεται στην πραγματική οικονομία και να τροφοδοτείται η ανάπτυξη.

- Όγδοη: λησμονείται η ισορροπία των φόρων. Το φορολογικό σύστημα πρέπει να επιτυγχάνει ισορροπία μεταξύ των διαφόρων ειδών φόρων για λόγους και δικαιοσύνης και αντιμετώπισης απρόβλεπτων οικονομικών συνθηκών.

- Ένατη αρχή: η ισότητα. Θα πρέπει να στηρίζεται στην αρχή της οριζόντιας και κάθετης φορολογικής ισότητας και να επιτυγχάνεται η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.

- Και δέκατη αρχή: η νομιμότητα. Το φορολογικό σύστημα δεν πρέπει να αντιτίθεται στις αρχές του καταστατικού χάρτη της πολιτείας και στις διεθνείς συνθήκες.

Και αφού ολοκλήρωσα την αναφορά μου στις αρχές του φορολογικού συστήματος, το ερώτημα που τίθεται είναι εάν αυτές οι αρχές διέπουν το σημερινό φορολογικό σύστημα της χώρας μας. Πολύ φοβάμαι πως η απάντηση είναι αρνητική. Και εξηγούμαι:

Πρώτον, το σύστημά μας είναι έντονα γραφειοκρατικό. Όλες οι φορολογικές διατάξεις των τελευταίων δεκαοκτώ μηνών αριθμούν 1.718 σελίδες, πέραν του επιχειρησιακού προγράμματος για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

Δεύτερον, το σύστημα είναι πολύπλοκο. Την τελευταία χρονιά έχουν ψηφιστεί δέκα νόμοι με αποκλειστικά φορολογικές ή, κατά κύριο λόγο, φορολογικές διατάξεις.

Τρίτον, το σύστημα είναι αντιφατικό. Από τη μία υποτίθεται ότι επιδιώκει με κάθε μέσον την πάταξη της φοροδιαφυγής και από την άλλη αμνηστεύει, μέσω της περαίωσης, όσους έχουν φοροδιαφύγει προκειμένου να καλύψει τις μαύρες τρύπες του προϋπολογισμού.

Μάλιστα, όπως σωστά σημείωσε ο κ. Φορτσάκης, πέρυσι για πρώτη φορά παρατηρήθηκε το φαινόμενο στον ίδιο νόμο να εισάγονται ταυτόχρονα μέτρα κατά της φοροδιαφυγής και φορολογική αμνηστία.

Τέταρτον, το σύστημα είναι άδικο. Όπως σωστά πάλι επισήμανε ο κ. Φορτσάκης, υπάρχουν φαινόμενα ισοπεδωτικής κυρωτικής αντιμετώπισης προφανώς διαφορετικών παραβάσεων ή ακόμα και δυσμενέστερης μεταχείρισης μικρότερης βαρύτητας περιπτώσεων από άλλες σημαντικά σοβαρότερες. Το κράτος θεωρεί το φορολογούμενο εξαρχής εν δυνάμει φοροφυγάδα και όχι ειλικρινή μέχρις αποδείξεως του εναντίου.

Πέμπτον, το σύστημα δεν χαρακτηρίζεται από σταθερότητα. Εντός ενός έτους νέες διατάξεις καταργούν ή μεταβάλλουν διατάξεις άλλων φορολογικών νόμων, όπως έγινε με τη φορολόγηση των μερισμάτων.

Έκτον, το σύστημα δε στοχεύει στην ανάπτυξη. Η πολιτεία έχει μονιμοποιήσει τις έκτακτες εισφορές των επιχειρήσεων και μάλιστα τις έχει αυξήσει για οικονομικές χρήσεις που είναι χειρότερες από τις προηγούμενες.

Έβδομον, – το βασικότερο – το κράτος δεν είναι το ίδιο συνεπές στις υποχρεώσεις του. Η κυβέρνηση έχει γίνει οπαδός του κινήματος “Δεν πληρώνω”. Μάλιστα το γεγονός ότι μόνο για το 2010 οι ληξιπρόθεσμες οφειλές του δημοσίου προς τρίτους ανέρχονται στα 5,35 δις ευρώ αποδεικνύει ότι η κυβέρνηση έχει δημιουργήσει ένα τεράστιο εσωτερικό χρέος επιβαρύνοντας ακόμα περισσότερο την ήδη συρρικνούμενη ρευστότητα του ιδιωτικού τομέα, διογκώνοντας τα λουκέτα στην αγορά και τιμωρώντας την επιχειρηματικότητα.

Όγδοο, το σύστημα είναι αναποτελεσματικό. Η υπερφορολόγηση νοικοκυριών και επιχειρήσεων δεν έχει οδηγήσει στην επιθυμητή αύξηση των εσόδων. Αντιθέτως, μάλιστα, η υστέρηση των εσόδων έναντι των στόχων διευρύνεται κι αυτό γιατί, μεταξύ των άλλων, διογκώνεται και η φοροδιαφυγή. Η τελευταία έκθεση της Alpha Bank σημειώνει ότι το 2010 η φοροδιαφυγή αυξήθηκε κατά 2,1 δις ευρώ, εκ των οποίων το 1,1 δις ευρώ αφορά φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ και το 1 δις ευρώ προέρχεται από την αύξηση της φοροδιαφυγής στο φόρο εισοδήματος.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η φοροδιαφυγή έχει τεράστιες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες. Υπονομεύει κάθε προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης, υποδαυλίζει τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών, δημιουργεί συνθήκες μη υγιούς ανταγωνισμού στην οικονομία, θίγει ζητήματα ισονομίας και ισοπολιτείας, υποσκάπτει το ρόλο του κοινωνικού κράτους, “ροκανίζει” την κοινωνική συνοχή.

Η φοροδιαφυγή είναι ένα φαινόμενο που καμία χώρα δεν έχει κατορθώσει να αντιμετωπίσει με απόλυτη αποτελεσματικότητα. Η ίδια η φύση του φόρου, που αποτελεί για τον φορολογούμενο υποχρεωτική μονομερή μεταβίβαση πόρων προς το κράτος χωρίς άμεσο αντάλλαγμα ή αντίκρισμα, συντελεί σ' αυτό.

Όλες οι κυβερνήσεις θέτουν τον περιορισμό της φοροδιαφυγής ως έναν κεντρικό στόχο της πολιτικής τους. Το ίδιο και η παρούσα. Τα αποτελέσματα όμως αυτών των προσπαθειών στη χώρα μας δεν είναι ακόμη ικανοποιητικά. Προτείνονται, μεταξύ των άλλων, και στο πλαίσιο της ενίσχυσης της ακεραιότητας του φορολογικού συστήματος:

- Πρώτον, η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτείας και επιχείρησης. Η πολιτεία, για να αξιώσει αυστηρή τήρηση των φορολογικών νόμων, πρέπει να δεσμεύεται για την έγκαιρη εκπλήρωση των υποχρεώσεών της. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να αυστηροποιεί το πλαίσιο για την είσπραξη των φόρων χωρίς να δεσμεύεται για την επιστροφή των φόρων, όπου αυτό βεβαίως επιβάλλεται.

- Δεύτερον, – το είπε και ο κ. υπουργός – η απλοποίηση και ο εξορθολογισμός της φορολογικής νομοθεσίας και η κωδικοποίησή της.

- Τρίτον, η οριστική κατάργηση της πολιτικής των ρυθμίσεων και των φορολογικών αμνηστεύσεων, επιλογές που υποσκιάζουν την αξιοπιστία των συνεπών φορολογουμένων και επιβραβεύουν τους φοροφυγάδες.

- Τέταρτον, αναφέρθηκε η κατάργηση του ΚΒΣ. Έχει νομοθετηθεί η σχετική επιτροπή αλλά δεν έχει συνεδριάσει πολλές φορές για να γίνουν οι αλλαγές μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του παρόντος έτους όπως προβλέπει και η γενική διάταξη κατάργησης.

- Πέμπτον, ο περιορισμός επαφής φορολογικών αρχών και επιχειρήσεων κατά τα πρότυπα ξένων συστημάτων.

- Έκτον, η θεσμοθέτηση μιας και μοναδικής επιτροπής εξωδικαστικού συμβιβασμού. Προτείνονται δηλαδή η κατάργηση των διαφόρων επιτροπών διοικητικής επίλυσης φορολογικών διαφορών, η ενίσχυση του θεσμού της διαιτησίας με την καθιέρωσή της ως υποχρεωτικής εφόσον ζητηθεί από το φορολογούμενο και ο εμπλουτισμός της με στελέχη από τον ιδιωτικό τομέα με παράλληλη διασφάλιση αποφυγής περιπτώσεων ασυμβιβάστου.

- Έβδομον, η ποινική δίωξη της φοροδιαφυγής να μην εξαρτάται από τυχόν συμβιβασμό. Δυστυχώς τώρα συνδέεται με την έκβαση της διοικητικής επίλυσης της φορολογικής διαφοράς.

- Όγδοον, – ελέχθη – η αξιολόγηση των επιπτώσεων στην περίπτωση των φορολογικών νόμων θα έπρεπε να έχει γίνει από 1ης Μαρτίου 2007.

- Ένατον, η δημιουργία συστήματος κεντρικής παρακολούθησης και καταγραφής συναλλαγών φορολογικού αντικειμένου επιτηδευματιών σε χρόνο πλησίον της διενέργειάς τους.

- Και δέκατον, ειδικός τρόπος φορολόγησης για επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες.

Κυρίες και κύριοι, προς αυτή την κατεύθυνση, όπως άλλωστε πράττουμε μέχρι σήμερα σε συγκεκριμένα φορολογικά νομοσχέδια, θα στηρίξουμε προσπάθειες και σχέδια για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, αρκεί αυτά να μην είναι επικοινωνιακά πυροτεχνήματα και να εδράζονται σε καλά σχεδιασμένα, ρεαλιστικά και συνεκτικά προγράμματα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Κος ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ: Η ερώτησή μου απευθύνεται προς όλα τα μέλη του πάνελ και είναι η εξής: Πιστεύετε ότι η καθιέρωση ενός ενιαίου φορολογικού συντελεστή χαμηλού, ή το πολύ δύο φορολογικών συντελεστών γύρω στο επίπεδο του 20% θα οδηγούσε σε απλοποίηση του συστήματος, ενίσχυση της φορολογικής συνείδησης, περιορισμό της φοροδιαφυγής και πιθανόν σε αύξηση των φορολογικών εσόδων;

Κος ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ: Κύριε υπουργέ, είπατε ότι υπάρχουν παράδεισοι για τους φοροτεχνικούς. Υπάρχει κι ένας παράδεισος για τους επίορκους εφοριακούς και είναι η δυνατότητα την οποία έχουν να επιβάλλουν μετά από έλεγχο υπέρογκα πρόστιμα στους ελεγχόμενους και να τους αναγκάζουν να προσέλθουν για διοικητική επίλυση, ειδάλλως θα πρέπει να καταθέσει ο ελεγχόμενος αμέσως το 50% του ποσού για το οποίον ελέγχεται μαζί με το πρόστιμο και το οποίον δημιουργεί την περίφημη περίπτωση του “40-40-20” για την οποία θα έχετε ακούσει. Υπάρχει τρόπος αυτό να θεραπευτεί; Είναι μια ευκαιρία που παρέχεται για διαφθορά.

Κος ΤΡΑΥΛΟΣ: Κύριε υπουργέ, έχει συνειδητοποιήσει η κυβέρνηση πως η φορολογική πολιτική συνεχώς βρίσκει τα ίδια θύματα, που είναι στην ουσία οι μισθωτοί, στην

προσπάθειά της να καλύψει τη συστηματική αδυναμία της να φέρει στην επιφάνεια τη μεγάλη παραοικονομία που θα της επέτρεπε υπό κανονικές συνθήκες να φέρει στα ταμεία κάθε χρόνο 5 ως 15 δις ευρώ;

ΕΡΩΤΗΣΗ: Προς όλα τα μέλη του πάνελ αλλά περισσότερο προς τον κ. υπουργό. Ακούμε την εξήγηση της Διεθνούς Διαφάνειας ως μία διάσταση που αφορά τις τιμωρίες. Αρκετά έχουμε ακούσει για τα προβλήματα και τις τιμωρίες. Μήπως χρειάζεται περισσότερο το μήνυμα του φωτός, η ελπίδα, το όραμα; Η Ελλάδα δεν είναι ο τόπος μόνο για τις τιμωρίες, είναι ο τόπος που έχει δώσει όλες τις διαστάσεις στην ανθρωπότητα. Δεν είναι πια ώρα να τονίσουμε αυτή τη διάσταση και να συμμετάσχει κάθε πολίτης και να μην είναι μόνο στα χέρια των ειδικών οι τιμωρίες;

Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Ευχαριστώ πολύ για τα ερωτήματα. Θα τα πάρω ένα-ένα. Ο κ. Χρηστίδης ρώτησε για τον ενιαίο φορολογικό συντελεστή. Δεν πιστεύω σε έναν ενιαίο φορολογικό συντελεστή. Πιστεύω σε ένα προοδευτικό φορολογικό σύστημα, στο οποίο οι έχοντες και κατέχοντες και βεβαίως πολύ περισσότερο αυτοί οι οποίοι φοροδιαφεύγουν καλούνται να πληρώσουν περισσότερα από τους υπόλοιπους. Δεν υπάρχει ούτε επιστημονικά η τεκμηρίωση ότι ένας ενιαίος φορολογικός συντελεστής οδηγεί σε μεγαλύτερη συμμόρφωση και οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έχουν συντελεστές ίδιους ή αντίστοιχους με τους δικούς μας. Είναι ελάχιστες οι χώρες οι οποίες έχουν προσχωρήσει στην ιδέα ενός ενιαίου φορολογικού συντελεστή.

Για μένα δεν είναι τόσο ο φορολογικός συντελεστής. Ειρήσθω εν παρόδω, οι φορολογικοί συντελεστές στην Ελλάδα έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια με τη νομοθέτηση της μείωσης του φορολογικού συντελεστή στις επιχειρήσεις για τα κέρδη τα οποία δεν διανέμονται από το 24% στο 20%. Είναι η μεγαλύτερη μείωση σε φορολογικό συντελεστή στην Ελλάδα, να το σημειώσουμε αυτό.

Άρα, για μένα το πρόβλημα δεν είναι κυρίως οι συντελεστές. Είναι ότι τόσο η επιχείρηση όσο και ο φορολογούμενος πολλές φορές δεν ξέρουν τι ακριβώς τους περιμένει. Και ειδικά στις επιχειρήσεις, έχει να κάνει με την πολυπλοκότητα του συστήματος και το γεγονός ότι είναι άλλος ο συντελεστής και άλλο αυτό το οποίο τελικά καλούνται να πληρώσουν. Αυτό είναι το βασικότερο πρόβλημα. Και νομίζω ότι πολλές από τις διεθνείς έρευνες που έχουν

γίνει για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα δεν εστιάζουν τόσο στο συντελεστή όσο στην πολυπλοκότητα του συστήματος.

Ο κ. Στρατήγης έβαλε σημαντικά θέματα για τους επίορκους εφοριακούς και τα υπέρογκα πρόστιμα. Κατ' αρχήν εδώ έχουμε την εξής αντίφαση: Το 50% της επιβολής του προστίμου στην Ελλάδα είναι 100% στις περισσότερες άλλες χώρες. Αλλά το 50% στην Ελλάδα μας φαίνεται υψηλό επειδή επιβάλλεται σε ένα περιβάλλον όπου δεν έχουμε καμία απολύτως εμπιστοσύνη στο ποιος και γιατί επιβάλλει το συγκεκριμένο πρόστιμο. Πράγματι, έχουμε παραδείγματα υπέρογκων προστίμων. Εδώ η λύση είναι η συγκεντροποίηση του συστήματος ελέγχων και ο δευτερογενής έλεγχος των ελεγχόντων μέσα από ένα σύστημα το οποίο παρακολουθεί κάθε έλεγχο μέσα από το πρόγραμμα Elegxis – το οποίο έχει ξεκινήσει ήδη πιλοτικά και βγάζει μεγάλα αποτελέσματα και άρα βλέπει κάποιος αν το πρόστιμο είναι υπέρογκο και αν ανοίγει τον δρόμο για τη διαφθορά και για την προσωπική σχέση. Λύση δεν είναι να παραμείνουμε σε μία λογική όπου βάζαμε 10% πρόστιμο, πήγαινε ο φορολογούμενος στο δικαστήριο το οποίο ακόμα και γι' αυτό το 10% τον απάλλασσε, του έβαζε μία δικάσιμο σε ενάμισι χρόνο από τώρα και άρα δεν είχαμε απολύτως κανένα κίνητρο φορολογικής συμμόρφωσης. Διότι σκέφτεται κάποιος “αν δεν πρόκειται να πληρώσω κανένα πρόστιμο για τα επόμενα τρία - τέσσερα χρόνια γιατί να συμμορφωθώ”; Υπάρχει λοιπόν το ζήτημα, δεν θέλω να το ελαχιστοποιήσω. Το 50%, επαναλαμβάνω, είναι χαμηλότερο από ό,τι σε όλες τις άλλες χώρες αλλά δέχομαι αυτό που βάζετε για την αυθαιρεσία – που πολλές φορές υπάρχει πίσω από το ύψος του προστίμου.

Ο κ. Τραυλός έθεσε ως ερώτημα μία τοποθέτηση: αν έχουμε πάντα τα ίδια θύματα της φορολογικής πολιτικής. Θα το δεχόμουν αν δεν είχε προηγηθεί η προσπάθεια που γίνεται για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, αν δεν είχαν μειωθεί οι φορολογικοί συντελεστές – το ξεχνάμε αυτό συχνά. Ένα από τα προβλήματα της υστέρησης των φορολογικών εσόδων που έχουμε αυτή τη στιγμή έχει να κάνει με το γεγονός ότι έχουμε μειώσει τους φορολογικούς συντελεστές με το νόμο του 2010 σε όσους έχουν κάτω από 40.000 ευρώ ετήσιο εισόδημα. Δε θα ισχυριστώ ότι αυτή τη στιγμή έχουμε καταφέρει να ελέγξουμε και να φορολογήσουμε όλους όσους φοροδιαφεύγουν. Όμως στην κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα, κάνεις ό,τι μπορείς για να φέρεις έσοδα και να μειώσεις το έλλειμμα και ταυτοχρόνως αναζητάς αυτούς οι οποίοι είναι εκτός του ραντάρ. Δηλαδή δεν λειτουργούμε με μία λογική, πού είναι ο φακός, πάμε να ψάξουμε εκεί, να βρούμε τα κλειδιά, όπως λέει το γνωστό ανέκδοτο. Αλλά προσπαθούμε να διευρύνουμε όσο μπορούμε, όπως το κάναμε με τα τεκμήρια διαβίωσης. Τα

τεκμήρια διαβίωσης είναι μία ριζική αλλαγή με την οποία εκατοντάδες χιλιάδες κυρίως ελεύθεροι επαγγελματίες οι οποίοι δεν έδιναν τίποτα τώρα θα δηλώνουν ένα ελάχιστο εισόδημα και με βάση αυτό θα μπορούμε να έχουμε μία καλύτερη εικόνα.

Τέλος, θα συμφωνήσω πολύ με την ομιλήτρια η οποία έβαλε το ζήτημα της αισιοδοξίας και – όπως το είπε – του φωτός. Είμαστε σε μία δύσκολη οικονομικά συγκυρία αλλά κι ευρύτερα δύσκολη. Η χώρα περνάει, πέρασε και θα περάσει δύσκολα χρόνια γιατί δημιουργήσαμε ένα πρότυπο ανάπτυξης και μία σχέση κράτους-φορολογούμενου και ευρύτερα κράτους-πολίτη μη βιώσιμη, όπου κοροϊδευόμασταν μεταξύ μας και νομίζαμε ότι είχαμε φθάσει σε ένα επίπεδο διαβίωσης και ευημερίας το οποίο όμως δεν δικαιολογούνταν με τίποτα από τις πραγματικές συνθήκες της οικονομίας. Άρα θα περάσουμε δύσκολα. Το ότι θα περάσουμε δύσκολα όμως δε σημαίνει ότι δεν υπάρχει προοπτική.

Προοπτική υπάρχει. Και πρέπει να την αναδεικνύουμε. Υπάρχει γιατί μία χώρα, η οποία βασίζεται σε σοβαρά δημόσια οικονομικά, η οποία ανατρέπει το αναπτυξιακό της πρότυπο, όπως ήδη γίνεται μέσα από τις εξαγωγές που το βλέπουμε κάθε μέρα, κάθε μήνα, είναι μία χώρα η οποία θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας, επενδύσεις και πλούτο για τους Έλληνες πολίτες με μεγαλύτερη δικαιοσύνη. Και αυτό είναι και ένα από τα αιτήματα τα οποία ακούμε περισσότερο απ' όλα και έχει και μεγάλη σχέση με το ζητούμενο αυτής της συζήτησης που κάνουμε σήμερα.

ΧΡ. ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ: Εμένα ουσιαστικά ένα ερώτημα μου έγινε και σ' αυτό δεν θα απαντήσω επειδή επίκειται η παρουσίαση μιας οικονομικής πρότασης της Νέας Δημοκρατίας αυτή την εβδομάδα στην οποία εμπεριέχεται η άποψή μας για το θέμα που έθεσε ο κ. Χρηστίδης – οπότε θα μου επιτρέψετε να μην εκφράσω σήμερα την προσωπική μου άποψη. Θα ήθελα όμως να κάνω δύο σύντομα σχόλια σ' αυτά που είπε ο κ. υπουργός επί των τοποθετήσεων που έγιναν πριν από λίγο.

Πράγματι, η φοροδιαφυγή είναι ένα διαχρονικό και διατοπικό πρόβλημα. Κανείς δεν ισχυρίζεται ότι ξαφνικά δημιουργήθηκε από αυτή την κυβέρνηση. Αυτό που εμείς όμως ισχυριζόμαστε είναι ότι η υπερφορολόγηση που δημιούργησε αυτή η κυβέρνηση δεν έχει απτά αποτελέσματα.

Δεύτερη παρατήρηση: Πράγματι χρειάζεται αισιοδοξία και όραμα αρκεί να είναι ρεαλιστική η αισιοδοξία. Όταν επί δέκα έξι μήνες οι εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών πέφτουν έξω κάθε μήνα στα έσοδα, είναι προφανές ότι αυτή η αισιοδοξία δεν

μπορεί να είναι ρεαλιστική. Και σε κάθε περίπτωση πράγματι πρέπει να μαζέψουμε τα έξοδα, πράγματι πρέπει να αυξήσουμε τα έσοδα αλλά όταν βλέπουμε ότι με αυτή την οικονομική πολιτική δεν μαζεύονται, προφανώς πρέπει να δούμε έναν άλλον δρόμο.

ΤΡΙΤΟ ΠΑΝΕΛ: ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Δίνω κατ' ευθείαν το λόγο στον κ. Χρυσόγono. Είναι καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και θα μιλήσει για τη δικαιοσύνη και την ακεραιότητα. Στη συνέχεια θα καταθέσουν τα σχόλιά τους ο κ. Χάρης Παμπούκης, υπουργός Επικρατείας και εξάιρετος νομικός και ο βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας, κ. Κωστής Χατζηδάκης.

**Πού βρίσκεται το πραγματικό έλλειμμα ανεξαρτησίας της ελληνικής δικαιοσύνης
και πώς μπορούμε να το αντιμετωπίσουμε**

ΚΩΣΤΑΣ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ

Κύριε υπουργέ, κυρίες και κύριοι, η ακεραιότητα της δικαιοσύνης ως κρατικής λειτουργίας μπορεί να θεωρηθεί ότι υφίσταται όταν οι δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί όλων των βαθμίδων αφήνονται να ασκήσουν τις κατά το Σύνταγμα και τους νόμους αρμοδιότητές τους αδέκαστοι και χωρίς εξωτερικές ή και εσωτερικές παρεμβάσεις. Στην ακεραιότητα της δικαιοσύνης υπό την ανωτέρω έννοια αποβλέπει σειρά ολόκληρη συνταγματικών διατάξεων, όπως ιδίως η κατοχύρωση της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών στο άρθρο 87 παρ. 1 του Συντάγματος και άλλες.

Το κρίσιμο ερώτημα όμως είναι πόσο αποτελεσματικά διασφαλίζεται στην πράξη η ακεραιότητα της δικαιοσύνης. Σε ό,τι αφορά κατ' αρχήν το ζήτημα της διαφθοράς είναι γενικά δύσκολο να γίνουν αντικειμενικές εκτιμήσεις για την ύπαρξη τέτοιων φαινομένων και για την έκτασή τους, δεδομένου ότι στις περιπτώσεις αθέμιτων συναλλαγών αμφότερα τα μέρη έχουν συμφέρον στην απόκρυψή τους.

Η αίσθηση πάντως που αποκομίζει κανείς είναι ότι η ελληνική δικαιοσύνη δεν φαίνεται ν' αντιμετωπίζει μείζονα προβλήματα διαφθοράς με την έννοια της δωροδοκίας δικαστή. Η αίσθηση αυτή θεμελιώνεται αφενός στην απουσία του ζητήματος από την ημερήσια διάταξη των συλλογικών φορέων των παραγόντων απονομής της δικαιοσύνης και αφετέρου στη μεγαλύτερη σε σχέση με άλλους θεσμούς εμπιστοσύνη με την οποία φαίνεται να περιβάλλει τη δικαιοσύνη η κοινή γνώμη.

Παραδείγματος χάριν, σε έρευνα του Παντείου Πανεπιστημίου τον Ιούνιο του 2001 η δικαιοσύνη εμφανιζόταν ως ο περισσότερο αξιόπιστος θεσμός για τους ερωτώμενους με ποσοστό 35%, ενώ τα πολιτικά κόμματα βρίσκονταν στην τελευταία θέση με ποσοστό 1,5%. Σε έρευνα του Ευρωβαρόμετρου σε πανευρωπαϊκή κλίμακα τον Σεπτέμβριο του 2003 οι Έλληνες δήλωναν ότι εμπιστεύονται τα δικαστήρια σε ποσοστό περίπου 60% ενώ το κοινοβούλιο και τα κόμματα σε ποσοστό μόνο 15%.

Σε κάθε περίπτωση άλλωστε οι δικαστικοί λειτουργοί περιβάλλονται με επαρκείς, σε γενικές γραμμές, θεσμικές εγγυήσεις σε ό,τι αφορά την πρόληψη κρουσμάτων διαφθοράς. Σε αντίθεση προς ό,τι συμβαίνει, παραδείγματος χάριν, για την εκλογή στο βουλευτικό αξίωμα, η έναρξη μιας δικαστικής σταδιοδρομίας δεν προϋποθέτει τη δαπάνη μεγάλων χρηματικών ποσών. Έτσι ο δικαστικός λειτουργός δεν τίθεται στον πειρασμό να επιχειρήσει την απόσβεση μιας αρχικής επένδυσης σε σύντομο χρόνο και με αθέμιτα μέσα. Οι αποδοχές, εξάλλου, των δικαστών βρίσκονται σε ανεκτά επίπεδα, ενώ η συνταγματικά εγγυημένη ισοβιότητα τους παρέχει μια σχετική βεβαιότητα για το μέλλον τους. Συνεπώς η σχέση κόστους - οφέλους δεν είναι τέτοια ώστε να ευνοεί την εμπλοκή σε αθέμιτες συναλλαγές.

Παρά ταύτα η διαφθορά στο δικαστικό σώμα δεν είναι ανύπαρκτη, όπως αποδείχθηκε πριν από λίγα χρόνια με τις γνωστές υποθέσεις των παραδικαστικών κυκλωμάτων που οδήγησαν στην παύση και καταδίκη σε στερητικές της ελευθερίας ποινές για έναν αριθμό δικαστών. Το γεγονός ότι οι επίορκοι αποβλήθηκαν από το σώμα αποδεικνύει όμως ότι το τελευταίο έχει την ικανότητα της αυτοκάθαρσης.

Ωστόσο με την αφορμή αυτή αποκαλύφθηκαν και τρωτά σημεία του συστήματος, όπως η παράλειψη σημαντικού αριθμού δικαστικών λειτουργών να υποβάλουν την προβλεπόμενη δήλωση “πόθεν έσχες”, έστω και αν στις συντριπτικά περισσότερες περιπτώσεις τούτο οφειλόταν σε αμέλεια και όχι σε προσπάθεια απόκρυψης περιουσιακών στοιχείων. Τούτο υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει ουσιαστικός έλεγχος των δηλώσεων αυτών των δικαστών, όπως δεν υπάρχει βέβαια ουσιαστικός έλεγχος ούτε για τις αντίστοιχες δηλώσεις των λοιπών κατηγοριών υπόχρεων προσώπων, βουλευτών κ.α., δεδομένου του ότι η αρμόδια επιτροπή του άρθρου 21 του Ν. 2023/2002 αφενός αποτελείται από μέλη που έχουν άλλο κύριο αντικείμενο και αφετέρου δεν υποστηρίζεται από επαρκές εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό – τα είπε αυτά προηγουμένως ο κ. Συρίγος.

Συμπερασματικά πάντως, μείζον πρόβλημα διαφθοράς στην ελληνική δικαιοσύνη δεν φαίνεται να υπάρχει. Και τα μεμονωμένα σχετικά κρούσματα που εμφανίστηκαν στο πρόσφατο παρελθόν αντιμετωπίστηκαν με αποτελεσματικό τρόπο ως προς τους εμπλεκόμενους δικαστές – όχι ως προς τους εμπλεκόμενους δικηγόρους βέβαια, αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία.

Προκειμένου όμως να θεωρηθεί ακέραη η δικαιοσύνη δεν αρκεί να είναι αδιάφθορη. Πρέπει επίσης να είναι ανεξάρτητη και ανεπηρέαστη από παρεμβάσεις είτε εξωτερικές είτε και εσωτερικές. Το ζήτημα που παραδοσιακά βρίσκεται στο επίκεντρο της σχετικής συζήτησης είναι η επιλογή της ηγεσίας των ανωτάτων δικαστηρίων από την κυβέρνηση, σύμφωνα με το άρθρο 90 παρ. 5 του Συντάγματος. Το πραγματικό του αντίκρισμα, ωστόσο, είναι μάλλον περιορισμένο σε ό,τι αφορά τους προέδρους, ειδικά μάλιστα μετά την αναθεώρηση του 2001, οπότε προστέθηκε η πρόβλεψη της κατ’ ανώτατο όριο τετραετούς θητείας για τις θέσεις αυτές.

Ως το σημείο αυτό το ελληνικό Σύνταγμα δεν υπερβαίνει τον ευρωπαϊκό μέσο όρο διασταύρωσης μεταξύ εκτελεστικής και δικαστικής λειτουργίας, ενώ καμία από τις εναλλακτικές προτάσεις οι οποίες έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς δεν φαίνεται άμοιρη μειονεκτημάτων. Το ουσιαστικό πρόβλημα εντοπίζεται όμως στον ραγδαίο πολλαπλασιασμό, με νομοθετικές ρυθμίσεις, των θέσεων των αντιπροέδρων των ανωτάτων δικαστηρίων χωρίς καμία αντιστοίχιση προς τις πραγματικές λειτουργικές ανάγκες των τελευταίων. Έτσι σήμερα το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει φθάσει να διαθέτει δέκα θέσεις αντιπροέδρων, ενώ τα τμήματά του δεν είναι περισσότερα από έξι. Πλήθος θέσεων αντιπροέδρων υφίστανται

και στον Άρειο Πάγο και στο Ελεγκτικό Συνέδριο, δέκα και οκτώ αντίστοιχα, κι εκεί καθ' υπέρβαση του αριθμού των τμημάτων.

Είναι φανερό ότι με τις νομοθετικές αυτές μεθοδεύσεις παρέχονται εξ αντικειμένου κίνητρα σε σημαντικό αριθμό μελών των ανωτάτων δικαστηρίων να γίνονται με τη συμπεριφορά τους, με τη δικαιοδοτική τους συμπεριφορά δηλαδή, αρεστά στην εκάστοτε κυβέρνηση ώστε να έχουν αυξημένες πιθανότητες επιλογής σε κάποια από τις θέσεις αντιπροέδρων οι οποίες κενώνονται ανελλιπώς κατ' έτος υπό τις παραπάνω προϋποθέσεις. Επειδή εξάλλου όπως θα δούμε τα μέλη, ιδίως του Αρείου Πάγου, ασκούν υπέρμετρη επιρροή στους υπόλοιπους λειτουργούς της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης, η κυβερνητική επιρροή διαχέεται έτσι εν δυνάμει στο σύνολο του δικαστικού σώματος.

Αν λοιπόν θέλουμε πραγματικά ανεξάρτητη δικαιοσύνη θα πρέπει να καταργηθούν όλες οι θέσεις αντιπροέδρων στα ανώτατα δικαστήρια, εκτός από μία για το καθένα, έτσι ώστε ο αντιπρόεδρος να είναι αυτό που δηλώνει ο όρος, δηλαδή αναπληρωτής του προέδρου. Τα τμήματα των δικαστηρίων αυτών θα μπορούσαν να προεδρεύονται από το αρχαιότερο μέλος τους. Η νομοθετική κατάργηση των πλεοναζουσών θέσεων αντιπροέδρων θα έπρεπε μάλιστα να συνοδευτεί από την προσθήκη σχετικής ερμηνευτικής δήλωσης κάτω από το άρθρο 90 παρ. 5 στην επόμενη αναθεώρηση του Συντάγματος, διότι διαφορετικά ό,τι θα μπορούσε να κάνει μία κυβέρνηση θα μπορούσε να το καταστρέψει η επόμενη με νέα νομοθετική αύξηση των θέσεων αντιπροέδρων.

Όλα αυτά καταλήγουν στο ότι – όπως έγραψε και ο αείμνηστος πρόεδρος του Αρείου Πάγου Στέφανος Μαθίας – η ελληνική δικαιοσύνη είναι και δεν είναι ανεξάρτητη, είναι και δεν είναι αξιόπιστη, αφού λειτουργεί υπό τη σκιά της διοίκησης, δηλαδή του κόμματος που βρίσκεται κάθε φορά στην εξουσία. Είναι χαρακτηριστικό ότι πριν από μερικά χρόνια σε έρευνα για λογαριασμό της Παγκόσμιας Τράπεζας σχετικά με τη δικαστική ανεξαρτησία σε εξήντα πέντε κράτη συνολικά, η Ελλάδα κατέλαβε τη 10η θέση στην de jure κατάταξη, στην κατάταξη δηλαδή από την άποψη των νομικών ρυθμίσεων, ευρισκόμενη υψηλότερα από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά την 39η θέση στην de facto κατάταξη, στην κατάταξη δηλαδή από πραγματική άποψη, ευρισκόμενη χαμηλότερα από τα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το πραγματικό έλλειμμα δικαστικής ανεξαρτησίας στη χώρα μας καθίσταται όμως ακόμα μεγαλύτερο αν εξετάσει κανείς το ζήτημα από την άποψη της εσωτερικής ανεξαρτησίας. Σύμφωνα με τις παραγράφους 1 έως 4 του άρθρου 90 του Συντάγματος, οι υπηρεσιακές

μεταβολές των δικαστικών λειτουργιών ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση ανωτάτου δικαστικού συμβουλίου το οποίο συγκροτείται από μέλη του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου. Προσφυγή κατά των αποφάσεων αυτών επιτρέπεται ενώπιον της ολομέλειας του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου.

Η εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων στην πράξη έχει αποδειχθεί ότι χωρίς να διασφαλίζει την αξιοκρατία, οδηγεί στον ασφυκτικό έλεγχο της δικαιοδοτικής συμπεριφοράς των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργιών από τα μέλη του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου. Το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα οξύ στην πολιτική και ποινική δικαιοσύνη, όπου ιδίως οι μεταθέσεις και τοποθετήσεις συχνά συνεπάγονται μείζονα αναστάτωση στην προσωπική και οικογενειακή ζωή του κρινόμενου επειδή η φύση των καθηκόντων του είναι τέτοια ώστε να απαιτεί την πραγματική και σχεδόν διαρκή εγκατάστασή του στην έδρα του δικαστηρίου ή της εισαγγελίας. Λιγότερο οξύ είναι το ίδιο πρόβλημα στη διοικητική δικαιοσύνη.

Θα ήταν, επομένως, χρήσιμη η αναθεώρηση των παραπάνω συνταγματικών διατάξεων κατά τρόπο ώστε να δοθεί στον κοινό νομοθέτη η δυνατότητα να θεσπίσει ένα δεσμευτικό για τα κρίνοντα όργανα – το ανώτατο δικαστικό συμβούλιο δηλαδή ή την ολομέλεια του δικαστηρίου – σύστημα αντικειμενικών κριτηρίων τουλάχιστον για τις τοποθετήσεις, τις μεταθέσεις και τις αποσπάσεις δικαστών και εισαγγελέων. Εναλλακτικά θα μπορούσε να σκεφθεί κανείς και το ενδεχόμενο οι κενές θέσεις να προκηρύσσονται ανά εφετειακή περιφέρεια και να ισχύει το αμετάθετο μεταξύ των περιφερειών εκείνων έως και τον βαθμό του προέδρου εφετών.

Συναφές είναι και το πρόβλημα της διακριτικής ευχέρειας των προϊσταμένων δικαστηρίων και εισαγγελιών κατά την ανάθεση των διαφόρων υποθέσεων στα μέλη του αντίστοιχου σχηματισμού. Ευκαταία θα ήταν εδώ η νομοθετική παρέμβαση ώστε η διακριτική ευχέρεια των προϊσταμένων να περιοριστεί ή και να εξαλειφθεί με την κατανομή των υποθέσεων με βάση πάγια καθ' ύλη κριτήρια στα τμήματα καθενός δικαστηρίου και με κλήρωση κατά τα λοιπά, σε ό,τι αφορά δηλαδή την κατανομή στα πρόσωπα των δικαστικών λειτουργιών. Τούτο μάλιστα θα μπορούσε να θεωρηθεί και συνταγματικά επιβεβλημένο, αφού από την αρχή του νόμιμου δικαστή στο άρθρο 8 παρ. 1 του Συντάγματος συνάγεται κατά την ορθότερη γνώμη ότι τα πρόσωπα τα οποία θα συγκροτήσουν κάθε φορά το δικαστήριο πρέπει να καθορίζονται εκ των προτέρων με βάση αντικειμενικά κριτήρια και όχι επιλεκτικά και εν όψει συγκεκριμένων υποθέσεων όπως γίνεται σήμερα. Η πρακτική σημασία των παραπάνω

παρατηρήσεων δεν μπορεί να σταθμιστεί παρά μόνο αν εξετάσει κανείς πραγματικά γεγονότα στις συγκεκριμένες περιπτώσεις μείζονος σημασίας.

Αντί επιλόγου λοιπόν θα γίνει εδώ μια συνοπτική αναφορά σε δύο υποθέσεις οι οποίες απασχόλησαν την κοινή γνώμη την τελευταία τριετία. Η πρώτη είναι η υπόθεση των ανταλλαγών ακινήτων μεταξύ του ελληνικού δημοσίου και της Μονής Βατοπεδίου που απασχόλησε τις εισαγγελικές αρχές το φθινόπωρο του 2008. Εκεί ο επιλεγμένος από την τότε κυβέρνηση εισαγγελέας του Αρείου Πάγου φρόντισε να προκαταλάβει την έρευνα της υπόθεσης αθώνοντας προκαταβολικά τους εμπλεκόμενους υπουργούς και υφυπουργούς με τη μνημειώδη δήλωσή του ότι “παραπλανήθηκαν”, ως να ήταν μωρές παρθένες. Ο επιλεγμένος από τον Άρειο Πάγο προϊστάμενος της εισαγγελίας εφετών, παραβαίνοντας κατάφωρα τα καθήκοντά του, αρνήθηκε να προωθήσει στη Βουλή το σχετικό με ποινικές ευθύνες υφυπουργών πόρισμα των δύο αντεισαγγελέων στους οποίους ο ίδιος είχε αναθέσει την έρευνα της υπόθεσης. Οι τελευταίοι, αντί να διαβιβάσουν οι ίδιοι αμελλητί, όπως όφειλαν σύμφωνα με το άρθρο 86 του Συντάγματος, το πόρισμα αυτό και ολόκληρο τον φάκελο της δικογραφίας στον πρόεδρο της Βουλής παραιτήθηκαν από το σώμα.

Την πρώτη αυτή φάση του χρονικού της ντροπής ολοκλήρωσε η υποκριτική, κατόπιν εορτής, προτροπή του πρωθυπουργού προς τους δύο παραιτηθέντες να επανέλθουν στα καθήκοντά τους. Κατόπιν τούτου ο υπουργός Δικαιοσύνης δεν έκανε δεκτές τις παραιτήσεις αλλά επακολούθησε η δυσμενής μετάθεση αμφοτέρων με τελικό αποτέλεσμα αυτοί να επανέλθουν στις παραιτήσεις τους και τελικά να απομακρυνθούν από το σώμα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Το γεγονός πάντως ότι οι αντεισαγγελείς προτίμησαν να τερματίσουν πρόωρα τη σταδιοδρομία τους παρά να αγνοήσουν τις αντισυνταγματικές εντολές των προϊσταμένων τους και να προβούν στην οφειλόμενη νόμιμη ενέργεια της διαβίβασης του φακέλου απ’ ευθείας στη Βουλή καταδεικνύει μάλλον ότι ακόμη και λειτουργοί της δικαιοσύνης με ακέραιο φρόνημα και υψηλή αίσθηση καθήκοντος αισθάνονται σε τόσο βαρύνουσες υποθέσεις ότι τα αντίποινα κάθε μορφής σε βάρος της υπηρεσιακής τους κατάστασης θα είναι τόσο δυσβάστακτα ώστε να είναι προτιμότερη η ηρωική έξοδος από την υπηρεσία.

Η δεύτερη υπόθεση είναι εκείνη της εταιρείας Siemens. Τον Αύγουστο του 2009 το ειρηνοδικείο του Μονάχου εξέδωσε ένα ένταλμα επιβολής ποινής – επέχει θέση δικαστικής αποφάσεως – στον πρώην διευθύνοντα σύμβουλο της θυγατρικής της ανωτέρω επιχείρησης στη χώρα μας, από το οποίο προέκυπταν κρίσιμα ζητήματα σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας

του πολιτικού μας συστήματος. Εάν και εφόσον το ιστορικό που εκτίθετο στο ένταλμα αυτό, συνοδευόμενο από συγκεκριμένες αναφορές σε πρόσωπα, κόμματα, ημερομηνίες και ποσά – αν το ιστορικό λοιπόν αυτό αλήθευε, τότε ενδέχεται οι ηγετικοί μηχανισμοί των δύο μεγάλων κομμάτων να είχαν λειτουργήσει, τουλάχιστον κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα 2003-2006 στο οποίο αφορά το ένταλμα αυτό, ως εγκληματικές οργανώσεις κατά την έννοια του άρθρου 187 παρ. 5 του ποινικού κώδικα – αυτό που λέγαμε παλιά “σύσταση και συμμορία”. Και τούτο διότι είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι οι κατονομαζόμενοι στο γερμανικό ένταλμα ταμίες των δύο κομμάτων συμφώνησαν να εισπράξουν παράνομα για λογαριασμό των κομμάτων αυτών ποσά ύψους δεκάδων εκατομμυρίων ευρώ χωρίς να έχουν προηγουμένως ενημερώσει τους αντίστοιχους αρχηγούς. Άλλωστε τις αντιπαροχές προς τη Siemens, δηλαδή τη λήψη ακόμη και παράνομων αλλά ευνοϊκών για τη γερμανική εταιρεία αποφάσεων από Έλληνες δημόσιους λειτουργούς στους τομείς του επιχειρηματικού της ενδιαφέροντος, μάλλον δεν μπορούσαν να τις εξασφαλίσουν οι ίδιοι οι ταμίες παρά μόνο η άσκηση συντονισμένης πίεσης εκ μέρους των κομματικών ηγεσιών.

Όλα αυτά – χωρίς να λέγω ότι είναι κατ’ ανάγκην αληθινά όσα περιγράφονται στο γερμανικό ένταλμα – θα έπρεπε, αν μη τι άλλο, να ερευνηθούν εξονυχιστικά από την ελληνική ποινική δικαιοσύνη αν αυτή λειτουργούσε ως όφειλε και όχι να τα πληροφορούμαστε μέσω Γερμανίας. Το μόνο, άρσιμο όμως συνταγματικό εμπόδιο σε μια τέτοια διερεύνηση, θα ήταν η απαίτηση παροχής άδειας από τη Βουλή για τη δίωξη των εμπλεκόμενων προσώπων, εφόσον τα πρόσωπα αυτά διατηρούν τη βουλευτική ιδιότητα, σύμφωνα με το άρθρο 62 παρ. 1 του Συντάγματος. Αντίθετα, δεν τίθεται καν θέμα υπαγωγής τέτοιων συμπεριφορών στο ανεύθυνο του βουλευτή του άρθρου 61, αφού δεν πρόκειται για γνώμη ή ψήφο που έδωσαν κατά την άσκηση των βουλευτικών τους καθηκόντων. Ούτε και η ποινική προστασία των υπουργών και πρωθυπουργών, κατά το άρθρο 86 του Συντάγματος, μπορεί όμως να βρει εφαρμογή εδώ, επειδή η δωροληψία, η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και οι λοιπές αξιόποινες πράξεις τις οποίες αφήνει να εννοηθούν το γερμανικό ένταλμα δεν τελέστηκαν, αν τελέστηκαν, από τα ανωτέρω πρόσωπα υπό την ιδιότητά τους ως πρωθυπουργού, υπουργού ή βουλευτή, αλλά υπό την ιδιότητα του αρχηγού ή του ταμία πολιτικού κόμματος.

Το πρόβλημα όμως, ή μάλλον ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η παράξενη ελληνική “δημοκρατία των γόνων”, είναι ότι η ποινική δικαιοσύνη στη χώρα μας ούτε λειτουργεί γενικά όπως θα ταίριαζε σε ένα ευνομούμενο ευρωπαϊκό κράτος δικαίου ούτε

είναι πραγματικά ανεξάρτητη. Έτσι λοιπόν το ενδεχόμενο να βρεθούν λειτουργοί της Θέμιδος τόσο τολμηροί ώστε να ζητήσουν από τη Βουλή την άρση της βουλευτικής ασυλίας κορυφαίων πολιτικών προσώπων προκειμένου να διερευνηθούν οι τυχόν ευθύνες τους για το σκάνδαλο Siemens αποδείχθηκε ανύπαρκτο.

**Δικαιοσύνη και επενδύσεις:
η εποχή μάς επιβάλλει να βλέπουμε και τις οικονομικές πτυχές**

ΧΑΡΗΣ ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

Χαίρετε. Ο λόγος σήμερα είναι για τη δικαιοσύνη. Θα είμαι πολύ σύντομος στις παρατηρήσεις μου.

Η δικαιοσύνη είναι μία συνταγματικά ισότιμη πολιτειακή εξουσία. Λείπει όμως ένας συγκροτημένος πολιτειακός διάλογος μεταξύ των οργανωμένων πολιτειακά εξουσιών. Είναι παράδοξο το ότι οι εξουσίες οι οποίες είναι ισότιμες βρίσκονται συχνά σε θέση ανταγωνισμού αντί να βρίσκονται σε θέση συνεργασίας και συνεννόησης. Διότι υπάρχουν ακραία όρια. Προφανώς και ένας δικαστικός λειτουργός θα πρέπει να διαβιβάσει κατά νόμο μία υπόθεση στη Βουλή, αλλά αυτό δεν θα πρέπει να γίνεται κατά τρόπο που θα δημιουργεί μόνον εντυπώσεις διότι κάτι τέτοιο υπονομεύει τη μεγάλη αρχή, που είναι η ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος και της δημοκρατίας. Διότι δεν υπάρχει τίποτε πιο επικίνδυνο από τη διολίσθηση σε λαοκρατία και σε λαϊκά δικαστήρια τα οποία θα γίνονται μέσω δημοσκοπήσεων. Το ζήτημα όμως περί το πώς επιλύονται αυτά τα θέματα των σχέσεων μεταξύ των εξουσιών τα οποία είναι λεπτά και δύσκολα, των σχέσεων μεταξύ εξουσιών οι οποίες είναι συγκροτημένες ανεξάρτητα μεταξύ τους – επαναλαμβάνω –, είναι ένα μεγάλο θέμα το οποίον δεν μπορεί να λυθεί παρά μόνο μέσω ενός συγκροτημένου πολιτειακού διαλόγου.

Αυτός ο πολιτειακός διάλογος, δηλαδή ο διάλογος μεταξύ των εξουσιών, θα πρέπει να αντιμετωπίσει κι ένα δεύτερο πρόβλημα που υπονομεύει την αξιοπιστία του πολιτικού συστήματος και που δυστυχώς είναι αισθητό στη χώρα μας. Υπάρχει μια διάσταση μεταξύ του αισθήματος δικαίου, του λαϊκού αισθήματος δικαίου και της απονομής δικαιοσύνης.

Αυτό διαπιστώνω. Υπάρχει διάχυτη εντύπωση ότι δεν τιμωρούνται οι ένοχοι, ότι δεν μπορεί να δράσει αποτελεσματικά η δικαιοσύνη.

Λύση σε αυτό θα ήταν βεβαίως η εισαγωγή μιας ειδικής νομοθεσίας για το δημόσιο χώρο που θα επαναξιολογούσε τις ασυλίες και τα προνόμια που υπάρχουν και που, βέβαια, δεν έχουν τεθεί τυχαία. Έχουν τεθεί για να μπορεί ακριβώς και ο υπουργός να κάνει τη δουλειά του, να μη φοβάται όταν κάνει τη δουλειά του, κατά τον τρόπο που και η ευθύνη του χειρουργού όταν χειρουργεί πρέπει να είναι τέτοιας εντάσεως ούτως ώστε να μην του απαγορεύει τη δράση, να μην λειτουργεί αποτρεπτικά. Αυτά όμως νομίζω ότι θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με μία μετακύλιση – φεύγοντας από ένα εξαιρετικό, αν θέλετε “προνομιακό” πεδίο, και πηγαίνοντας σε ένα πεδίο ταχύτητας. Να εκκαθαρίζονται αυτές οι υποθέσεις ταχύτητα. Γιατί όσο δεν δικάζονται γρήγορα μολύνουν το δημόσιο χώρο.

Αλλά έρχομαι σε ένα δεύτερο θέμα: στο θέμα της ευθύνης από την πρόκληση δικών. Σήμερα στην Ελλάδα ο οιοσδήποτε μπορεί προσφεύγοντας στη δικαιοσύνη – δόξα τω Θεώ, είναι πολυτελέστατα κατοχυρωμένη η πρόσβαση στη δικαιοσύνη – να σταματήσει οτιδήποτε επιφέροντας μεγάλες καθυστερήσεις σε έργα μεγάλης αξίας. Και στο τέλος της ημέρας αυτό να έχει γίνει χωρίς να υπάρχει ευθύνη εφόσον χαθεί η δίκη. Αυτό σημαίνει ότι ειδικά σήμερα, θα πρέπει να εξετάσουμε και την όλη οικονομική πτυχή, όλο το οικονομικό πλέγμα που συνδέεται με τα ζητήματα της δικαιοσύνης.

Το τρίτο που θέλω να θίξω είναι πως σε ό,τι αφορά τους λειτουργούς της δικαιοσύνης, θα πρέπει να πάμε σε αξιολόγηση, σε μία λογική κινήτρων. Όταν λέμε για αξιοκρατικές μεταβολές αναγνωρίζουμε ότι υπάρχουν δικαστές οι οποίοι κάνουν καλύτερα τη δουλειά τους. Γνωρίζω επίσης ότι κάθε κυβέρνηση ξεκινάει λέγοντας ότι θα λύσουμε το θέμα της ταχύτητας στην απονομή της δικαιοσύνης. Για να επισπεύσουμε όμως την ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης νομίζω ότι χρειαζόμαστε σημαντικό εκσυγχρονισμό, ιδίως ως προς την αναγκαστική εκτέλεση, τα ένδικα μέσα κ.λπ. Η βελτίωση του ουσιαστικού δικαίου ή μια πιο ευέλικτη δικονομία θα βοηθήσουν στην ταχύτητα και, τελικά, στην ανάπτυξη.

Το τέταρτο θέμα στο οποίο θα ήθελα να αναφερθώ είναι η ανεξαρτησία. Η κυβέρνησή μας έκανε κάτι θετικό, περισσότερο ως παράδειγμα. Με το νόμο του υπουργού Δικαιοσύνης, κ. Καστανίδη, η εκτελεστική εξουσία παραχώρησε ένα δικαίωμα προεπιλογής, το άνοιξε σε μια ευρύτερη δημόσια διαδικασία.

Το πέμπτο θέμα το οποίον όμως, κατά τη γνώμη μου, είναι το πιο βασικό έχει να κάνει με το τι εργαλεία παρέχονται, ποιο είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο αποδίδεται σήμερα η

δικαιοσύνη. Έχουμε ένα πάρα πολύ μεγάλο πρόβλημα – για μένα είναι συγκλονιστικό... – και συνδέεται με την ίδια τη λειτουργία του κράτους. Γιατί το κράτος, ας το δούμε κατάματα, έτσι όπως έχει συγκροτηθεί και όπως λειτουργεί σαν σύνολο, δεν έχει ούτε ικανοποιητική απόδοση ούτε ικανοποιητική παραγωγικότητα. Ποιος όμως είναι ο μοχλός που εμποδίζει τη λειτουργία αυτή; Κατά τη γνώμη μου, ένα από τα κύρια προβλήματα είναι η πολυνομία. Είναι αδύνατον με το πολυρυθμιστικό αυτό πεδίο τον οποίον έχει δημιουργηθεί, με εγκυκλίους οι οποίες αναιρούν τους νόμους, να βγει άκρη. Αυτό είναι το εργαλείο και είναι εργαλείο το οποίο σε ακραίες εκφάνσεις γίνεται και εργαλείο διαφθοράς. Μαζί με το χωροταξικό η πολυνομία είναι μία από τις κύριες μάστιγες της χώρας.

Η απάλειψη της διαφθοράς προϋποθέτει τρία στοιχεία. Το πρώτο στοιχείο είναι η ταχύτητα. Θέλουμε ταχύτητα. Το δεύτερο στοιχείο είναι η απλότητα. Και το τρίτο είναι η ευθύνη. Έχω την αίσθηση και είμαι απόλυτα σίγουρος ότι πρέπει να ξεκινήσει μία νέα καταστατική συζήτηση, να υπάρξουν νέες προσεγγίσεις όσον αφορά μία σύγχρονη συνταγματική αναθεώρηση η οποία θα λύσει το πρόβλημα της πολυνομίας από την αρχή, από τη ρίζα. Είναι σοβαρό ζήτημα. Ευχαριστώ πολύ.

Δικαιοσύνη και ακεραιότητα: τι μπορούμε να κάνουμε;

ΚΩΣΤΗΣ ΧΑΤΖΗΛΑΚΗΣ

Κυρίες και κύριοι, εγώ είμαι νομικός, αλλά όχι εξέχων, και σκέφθηκα στην αρχή ότι θα ήταν καλύτερα να φωνάξουν κάποιον με παρόμοιο όνομα με μένα που διετέλεσε υπουργός Δικαιοσύνης για να μιλήσει... Τέλος πάντων εκλήθην εγώ... Δεν θα σας μιλήσω για το θέμα “Δικαιοσύνη και Επενδύσεις”, για το οποίο θα μπορούσαμε να ανταλλάξουμε και ενδιαφέρουσες ίσως απόψεις με τον κ. Παμπούκη. Θα σας μιλήσω για το θέμα “Δικαιοσύνη και Ακεραιότητα”.

Σε τίτλους λοιπόν θα σας μιλήσω για την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας όσον αφορά τη σύνδεσή της με τον τρόπο επιλογής των ανωτάτων δικαστών, δηλαδή των προέδρων και των αντιπροέδρων των ανωτάτων δικαστηρίων, για τον ουσιαστικό έλεγχο της δικαστικής εξουσίας που σχετίζεται με το “πόθεν έσχες”, για ζητήματα κακοδικίας κ.λπ. και

θα κλείσω με το θέμα της επιτάχυνσης, της περίφημης επιτάχυνσης των διαδικασιών που είναι αναγκαία προκειμένου να αυξηθεί και η εμπιστοσύνη του κόσμου απέναντι στη δικαιοσύνη.

Ας τα πάρουμε με τη σειρά. Σε σχέση με την επιλογή της ηγεσίας της δικαιοσύνης, έχει συζητηθεί το θέμα πολλές φορές και στο πλαίσιο των προσπαθειών για αναθεώρηση του Συντάγματος, ωστόσο δεν υπήρξε συμφωνία και ουσιαστικά παραμένουμε στο πλαίσιο του 1975. Θα μπορούσε κανείς να εξετάσει διάφορους εναλλακτικούς τρόπους, εναλλακτικές μεθόδους για τον ορισμό, την επιλογή της ηγεσίας της δικαιοσύνης, των ανωτάτων δικαστηρίων. Ένας θα ήταν να συγκροτηθεί ένα εκλεκτορικό σώμα στο οποίο να προεδρεύει ο υπουργός Δικαιοσύνης και να περιλαμβάνει ίσο αριθμό ανωτάτων δικαστών και βουλευτών που θα επιλέγονται με κλήρωση. Ένας δεύτερος τρόπος θα μπορούσε να είναι η συγκρότηση ενός διαφορετικού εκλεκτορικού σώματος, αποτελούμενου από τους προέδρους των δύο άλλων ανωτάτων δικαστηρίων, καθηγητές πρώτης βαθμίδας της Νομικής Σχολής και δικηγόρους, οι οποίοι θα επιλέγονταν με κλήρωση εάν είχαν συμπληρώσει θητεία είκοσι πέντε ως τριάντα χρόνων. Και ένας τρίτος τρόπος, πιο συνήθης και εφαρμοζόμενος ήδη, θα ήταν η επιλογή να γίνεται με απόφαση της διασκέψεως των προέδρων της Βουλής με πλειοψηφία τεσσάρων πέμπτων, όπως γίνεται και για την επιλογή των επί κεφαλής των ανεξαρτήτων Αρχών.

Μου λένε, όμως, πολλοί που έχουν μεγαλύτερη σχέση με τη δικαιοσύνη ότι δεν φθάνει κανείς να κάνει παρεμβάσεις στο ανώτατο επίπεδο. Πρέπει να δει γενικότερα το ζήτημα της αξιολόγησης των δικαστών και το ζήτημα της επιλογής των αεροπαγιτών, των συμβούλων επικρατείας και των συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, γιατί εκεί ίσως θα άξιζε να γίνουν παρεμβάσεις οι οποίες θα είχαν ακόμα πιο θετικά αποτελέσματα.

Τώρα, το δεύτερο ζήτημα για το οποίο θα μιλήσω είναι το ζήτημα της διαφάνειας αυτής καθαυτής στο χώρο της δικαιοσύνης. Προφανώς έχει θεσπιστεί το “πόθεν έσχες” αλλά όπως και στους βουλευτές, έτσι και στους δικαστές μπορεί να λειτουργήσει καλύτερα, με μεγαλύτερη διαφάνεια και ουσιαστικότερο έλεγχο, όπως έχουμε βαρεθεί να λέμε και να ακούμε, όχι μόνο σε ό,τι αφορά το “έσχες” αλλά και σε ό,τι αφορά το “πόθεν”.

Υπάρχει επίσης το ζήτημα με το δικαστήριο που προβλέπεται από το άρθρο 99 του Συντάγματος για τις κακοδικίες. Εκεί είδα με έκπληξη ότι από το 1952 έχει γίνει δεκτή μόνο μία αγωγή κακοδικίας για μισό αιώνα. Να το δούμε τι σημαίνει και τι συμβαίνει και πώς λειτουργεί. Και υπάρχουν και τα ζητήματα που έθεσε ο καθηγητής κ. Χρυσόγονος σε σχέση

με τις προαγωγές, τις μεταθέσεις των δικαστικών και τους ορισμούς των δικαστικών λειτουργών από τους προϊσταμένους τους για το χειρισμό υποθέσεων. Πράγματι κι εκεί για να φαίνεται η γυναίκα του Καίσαρα τίμια και όχι μόνο να είναι, υπάρχει η ανάγκη θεσπίσεως αντικειμενικών κριτηρίων που να εξαλείφουν τις αμφιβολίες για τις επιλογές οι οποίες γίνονται ενίοτε.

Θα σταθώ λίγο περισσότερο στο θέμα της επιτάχυνσης της δικαιοσύνης. Διαπίστωσα ψάχνοντας αυτές τις μέρες ότι τα τελευταία χρόνια έχουν ψηφιστεί τριάντα τέσσερα νομοθετήματα με τον τίτλο “επιτάχυνση των διαδικασιών για την απονομή της δικαιοσύνης”. Επίσης διαπίστωσα ότι αν δεν έχουμε σίγουρα, πάντως διεκδικούμε το πανευρωπαϊκό ρεκόρ δικηγόρων, το πανευρωπαϊκό ρεκόρ δικαστών, κατά κεφαλήν εννοώ, και το πανευρωπαϊκό ρεκόρ μηνύσεων. Το τελευταίο είναι που μας δυσκολεύει πάρα πολύ και που υπονομεύει τις όποιες προσπάθειες, τις τριάντα τέσσερις αυτές προσπάθειες επιταχύνσεως της απονομής δικαιοσύνης, οδηγώντας τελικά και σε ένα είδος αρνησιδικίας.

Πριν από μερικά χρόνια είχαμε βεβαιωμένες 440.000 μηνύσεις ετησίως. Λίγο πριν έρθω εδώ κάποιος συνάδελφός μου περισσότερο εξοικειωμένος με το θέμα μου είπε ότι είναι πάνω από 700.000 οι μηνύσεις ετησίως, πράγμα που σημαίνει ότι μέσα σε δέκα χρόνια όλοι οι Έλληνες θα έχουν αλληλομηνυθεί εάν συνεχίσουμε με τους ίδιους ρυθμούς. Εν πάση περιπτώσει, επειδή δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι γι’ αυτό, νομίζω ότι θα άξιζε να συζητήσουμε ιδέες όπως το σπάσιμο των μεγάλων πρωτοδικείων της χώρας για να αποσυμφορηθεί το σύστημα, να δούμε την επέκταση του ωραρίου των δικαστηρίων και – γιατί όχι; – να δούμε τη μείωση των διακοπών των δικαστών. Είναι κάτι για το οποίο ενδεχομένως θα υποστώ κριτική, αλλά – ξέρετε... – αν δεν υποστούμε κριτική όλοι μας για κάποια πράγματα δεν γίνεται να προχωρήσει ο τόπος προς τα εμπρός. Κι αν θέλετε να μειώσουμε και τις αποδοχές των βουλευτών και τις διακοπές των βουλευτών, είμαι ο πρώτος που θα συμφωνήσω. Όλοι πρέπει να κάνουμε κάτι για να σωθεί ο τόπος, για να προχωρήσουμε μπροστά.

Κι επειδή πρέπει να τελειώνω, να πω και κάτι μάλλον απαισιόδοξο. Δεν είμαι καθόλου σίγουρος ότι εάν υιοθετηθούν όλα αυτά που λέω και άλλα ακόμα που μπορείτε να προσθέσετε εσείς στη συνέχεια, θα αλλάξει κάτι ουσιαδώς. Διότι για να αλλάξει κάτι ουσιαδώς φοβούμαι ότι η πρώτη προϋπόθεση είναι να αλλάξει ουσιαδώς η νοοτροπία μας. Δεν θα αλλάξει η Ελλάδα αν δεν αλλάξουμε όλοι εμείς, με πρώτους βεβαίως την ηγεσία, την πολιτική ηγεσία και την πνευματική ηγεσία.

Ένας νόμος ο οποίος θα είναι αντιγραφή, ενδεχομένως, ενός νόμου της Δανίας ή της Σουηδίας ή της Αυστρίας μπορεί να μη λειτουργήσει το ίδιο καλά στην Ελλάδα επειδή δεν θα αγκαλιαστεί από τους ενδιαφερομένους. Επομένως, ας κοιτάξουμε και τους εαυτούς μας όταν μιλάμε για αλλαγές σε όλα τα επίπεδα και ας αποφασίσουμε να κάνουμε πρώτα απ' όλα την επανάσταση της νοοτροπίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΕΡΩΤΗΣΗ: Θέλω να παρέμβω στο θέμα της διαφθοράς της δικαιοσύνης – αυτό για μένα είναι κορυφαίο. Το έχω ερευνήσει για δεκαετίες, έχω εκδώσει και το βιβλίο *Η Δικαιοσύνη στο σκαμνί* πριν από έντεκα χρόνια. Λοιπόν, η χειραγώγηση είναι στοιχείο πάρα πολύ σημαντικό όπως και η διαπλοκή. Έχουν ψηφιστεί πολλοί νόμοι το τελευταίο διάστημα και τείνουν, υποτίθεται, προς την κατεύθυνση της γρήγορης απονομής δικαιοσύνης, που ξεχνάμε όμως ότι έχει να κάνει με το ήθος και την επάρκεια των δικαστών. Νομίζω ότι δεν πρόκειται να λυθεί ποτέ το θέμα αν δεν τεθεί σε μία ευρεία βάση: Τι σημαίνει δικαιοσύνη; Λειτουργήμα ή βιοπορισμός;

ΕΡΩΤΗΣΗ: Κύριε υπουργέ, η τιμωρία σημαίνει φυλακή. Το έγκλημα τιμωρείται με φυλακή. Επειδή στην Ελλάδα δεν υπάρχουν αρκετές φυλακές και επειδή όσοι υπεξαιρούν σημαντικά ποσά – ιδίως με τους νόμους για την αποσυμφόρηση των φυλακών – συνήθως πληρώνουν ένα μικρό πρόστιμο και φεύγουν, θέλω να ρωτήσω: Υπάρχει κάποιο επενδυτικό πρόγραμμα για την ανοικοδόμηση αρκετών φυλακών ώστε να φιλοξενηθούν όλοι αυτοί οι οποίοι λογικά θα πρέπει να τιμωρηθούν κατά τις εξαγγελίες του υπουργού κ. Παπακωνσταντίνου και βεβαίως σύμφωνα με όλους τους άλλους κακουργηματικούς νόμους που προβλέπονται;

ΕΡΩΤΗΣΗ: Όποιος είναι πάνω από 183 μέρες στην Ελλάδα είναι υποχρεωμένος να φορολογείται για το παγκόσμιο εισόδημά του. Από την άλλη υπάρχει ο νόμος 89, ο οποίος επικαιροποιήθηκε το 2005 σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλωστε η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δώσει τέτοια καθεστάτα σε σειρά κρατών μελών. Με το νέο νόμο που προανέφερα υπάρχει μία αποθάρρυνση, για να μην πω τάσις αναχωρητισμού, στην κοινότητα των επενδυτών του νόμου 89. Πρόκειται σύντομα να επιφέρετε αυτή την ασφάλεια δικαίου, κύριε υπουργέ;

X. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ: Το βαθύ πρόβλημα το οποίον έχει η χώρα δεν είναι ούτε οικονομικό ούτε πολιτικό. Είναι πολιτισμικό. Και δυστυχώς δεν έχει εφευρεθεί ακόμα νόμος ο οποίος να διασφαλίζει το ήθος των λειτουργών της πολιτικής, της δικαιοσύνης και της δημόσιας διοίκησης.

Τολμώ να πω – και είμαι βέβαιος γι’ αυτό – ότι στο χώρο της δικαιοσύνης το ποσοστό διαφθοράς και διαπλοκής είναι μικρότερο. Άρα είναι ένα θέμα το οποίον – όπως ελέχθη από τον κ. Χατζηδάκη και συμφωνώ μαζί του, όπως επίσης και από τον κ. Χρυσόγονο – πράγματι είναι θέμα αλλαγής νοοτροπίας. Αλλά κι αυτό είναι πάλι μία προγραμματική κουβέντα που συνηθίζουμε και τη λέμε – είναι “λόγια”. Η υλοποίησή της είναι κάτι το οποίον είναι σύνθετο και νομίζω ότι πρέπει να πάμε σε λογικές οι οποίες δεν είναι οριζόντιες αλλά επιλεκτικές.

Λόγω του fast track πολλοί με συνδέουν με τις επενδύσεις στρατηγικής σημασίας κι αυτό σίγουρα σας δημιούργησε το ερώτημα αν υπάρχει καμία επενδυτική πρόταση να δημιουργηθούν φυλακές!.. Όχι, τέτοιες επενδυτικές προτάσεις δεν υπάρχουν. Πολύ φοβάμαι ότι δεν έχουμε φθάσει πλέον στο ακραίο όριο του Πόπερ – και ευτυχώς!.. – να δοθούν οι φυλακές σε ιδιωτική εκμετάλλευση.

Επίσης, αναφερθήκατε γενικά σε ένα θέμα κακονομίας. Νομίζω ότι είμαστε όλοι σύμφωνοι. Το ζήτημα είναι πώς το λύνεις αυτό. Υπάρχουν ορισμένες απλές τεχνικές οι οποίες δεν τηρήθηκαν ποτέ πρέπει να σας πω. Όταν θεσπίζεται ένας νέος νόμος θα πρέπει να είμαστε βέβαιοι ότι καταργεί οποιονδήποτε άλλον. Δεύτερον, να μην υπάρχουν παραπομπές από νόμο σε νόμο. Τρίτον, να υπάρχουν συνεχείς και τακτικές κωδικοποιήσεις κ.λπ. κ.λπ. Θα μπορούσα να μιλήσω πάρα πολλή ώρα γι’ αυτό το θέμα, το οποίον, δυστυχώς, είναι ένα θέμα που με απασχολεί πολύ.

Θέσατε όμως κι ένα ειδικότερο ζήτημα το οποίον αφορά το θέμα της φορολόγησης παγκοσμίου εισοδήματος φυσικών προσώπων. Κατ’ αρχήν, επειδή γίνεται μια σχετική συζήτηση, πρέπει να σας πω ότι αυτό το καθεστώς το έχουν όλες οι χώρες οι οποίες έχουν υιοθετήσει τη σύμβαση - πρότυπο του ΟΟΣΑ. Άρα το καθεστώς των 184 ημερών δεν είναι κάτι το οποίον είναι μια ελληνική ιδιοτυπία ούτε τωρινή. Είναι κάτι γενικό.

Τέλος, να σας πω εγώ τι υποστηρίζω. Υποστηρίζω ότι θα πρέπει να εξαιρεθεί το καθεστώς του αναγκαστικού νόμου 89/67 από αυτή την υποχρέωση, η οποία υποχρέωση πρέπει επίσης να πούμε ότι συντρέχει στο φυσικό πρόσωπο και όχι στην επιχείρηση. Γιατί στην πράξη ξέρουμε όλοι ότι αν κάποιος αξιολογείται ως φυσικό πρόσωπο και θέλει να λειτουργεί σε μία

χώρα – όπως υπάρχουν και πάρα πολλοί και πολύ αξιόλογοι επιχειρηματίες οι οποίοι, ανεξαρτήτως της καταγωγής τους, σήμερα λαμπρύνουν το επιχειρηματικό γίγνεσθαι της Ελλάδας και αισθάνονται και Έλληνες – αυτό θα πρέπει εμείς να το αγκαλιάσουμε, να το φιλοξενήσουμε, και πάντα αλλά ιδίως σήμερα.

Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Ο κ. Χρυσόγονος θέλει κάτι να προσθέσει.

Κ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ: Παίρνω μισό λεπτό για να προσθέσω ότι δικαιοσύνη και ακεραιότητα ως θεματική προϋποθέτει, βεβαίως, να υπάρχει δικαιοσύνη και να υπάρχει απονομή δικαιοσύνης σε εύλογο χρόνο. Λοιπόν, απονομή δικαιοσύνης σε εύλογο χρόνο στην Ελλάδα δεν υπάρχει και ο λόγος δεν είναι ότι έχουμε λίγους δικαστές, ούτε η λύση βρίσκεται στην αύξηση του αριθμού των δικαστών. Οι λόγοι είναι τρεις και πρέπει να καταπολεμηθούν.

Πρώτον, ότι έχουμε πολύ μεγάλο αριθμό δικηγόρων. Αυτό μπορεί να καταπολεμηθεί με αυστηρότερες εξετάσεις για την απόκτηση της άδειας ασκήσεως επαγγέλματος ιδίως. Πρέπει να επανέλθει το σύστημα των κεντρικών εξετάσεων στον Άρειο Πάγο με ευρύτερη επιτροπή, με περισσότερα μαθήματα και με δυσκολότερες εξετάσεις. Και επίσης πρέπει να δοθούν και κίνητρα αποχωρήσεως από το σώμα σε μέρος τουλάχιστον των υπαρχόντων, με σκοπό να περιοριστούμε περίπου στους μισούς ή και στο ένα τρίτο του σημερινού αριθμού δικηγόρων για να έχουμε μια λογική αναλογία προς τον πληθυσμό. Αυτή είναι η κύρια αιτία της καθυστέρησης στην αστική δικαιοσύνη.

Η κυρία αιτία της καθυστέρησης στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης είναι η αλόγιστη ποινικοποίηση μεγάλου αριθμού διοικητικών κατ' ουσία παραβάσεων λόγω των δυσλειτουργιών της δημόσιας διοίκησης. Παραδείγματος χάριν, ποινικοποιείται η μη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών στο ΙΚΑ διότι δυσλειτουργούν οι ελεγκτικοί μηχανισμοί του ΙΚΑ ή η ανέγερση αυθαιρέτων κτισμάτων διότι δυσλειτουργούν οι πολεοδομίες. Αντί να κάνουμε το πολύ απλό, δηλαδή να γκρεμίζουμε το αυθαίρετο, απλώς επιβάλλουμε μία ποινική κύρωση, και μάλιστα τις περισσότερες φορές με εξαγορά στον παραβάτη, που δεν οδηγεί πουθενά και απλώς επιβαρύνει την ποινική δικαιοσύνη και καθιστά αδύνατη την απονομή της σε εύλογο χρόνο.

Και τρίτον, σε ό,τι αφορά τη διοικητική δικαιοσύνη, ο βασικός λόγος που καθυστερεί η απονομή της είναι ότι το κράτος παρανομεί κατά συρροή και δημιουργεί κίνητρα στους πολίτες προκειμένου να προσφεύγουν στη διοικητική δικαιοσύνη. Η λύση εδώ θα ήταν

καλύτερη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και κυρίως ενίσχυση αρμοδιοτήτων άλλων ελεγκτικών οργάνων όπως είναι ο Συνήγορος του Πολίτη, παραδείγματος χάριν, ο οποίος λειτουργεί καλά, αλλά τα πορίσματά του Συνηγόρου του Πολίτη δε γίνονται σεβαστά στις περισσότερες περιπτώσεις. Στις Σκανδιναβικές χώρες το ποσοστό συμμόρφωσης της δημόσιας διοίκησης στα πορίσματα του εκεί Συνηγόρου είναι της τάξεως του 90%, στην Ελλάδα είναι της τάξεως του 50%, δηλαδή πολύ χαμηλότερο.

Άρα αυτά θα έπρεπε να γίνουν, τα οποία έχουν βεβαίως πολιτικό κόστος. Όλα αυτά θα έπρεπε να γίνουν και όχι μέτρα “ασπιρίνες”, όπως είναι οι αλλεπάλληλες ρυθμίσεις για την επιτάχυνση των δικών, οι οποίες με τις δικονομικές απλώς αλλαγές δεν οδηγούν πουθενά παρά μόνον, ενδεχομένως, στην αποστέρηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας – όπως επισήμανε προηγουμένως για συγκεκριμένες φορολογικές ρυθμίσεις ο κ. Φορτσάκης.

Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Έχουμε την τιμή να έχουμε μαζί μας τον αντιπρόεδρο της Νέας Δημοκρατίας, τον κ. Σταύρο Δήμα, από τον οποίο ζητώ να έρθει στο βήμα.

Κεντρική Ομιλία

**Η παρούσα κρίση επιτάσσει τη θεσμοθέτηση κανόνων διαφάνειας
με διακομματική συναίνεση αλλά και με συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών**

ΣΤΑΥΡΟΣ ΔΗΜΑΣ

Κυρίες και κύριοι, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη Διεθνή Διαφάνεια Ελλάδας για την τιμητική πρόσκληση να είμαι ομιλητής στη σημερινή ημερίδα για την ακεραιότητα, την ηγεσία, τους θεσμούς, την πάταξη της διαφθοράς και τη συναίνεση. Θέλω να συγχαρώ τον κ. Μπακούρη και τους συνεργάτες του για το έργο τους. Η Διεθνή Διαφάνεια και το ελληνικό τμήμα της με τις δράσεις, τις έρευνες και τις προτάσεις του τα τελευταία χρόνια έχει επιτύχει να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες σχετικά με τις δυσμενείς επιπτώσεις της διαφθοράς για τη δημοκρατία, την κοινωνία, την οικονομία. Έχει συμβάλει ώστε το θέμα της αντιμετώπισης της διαφθοράς να αποτελεί πρώτη προτεραιότητα στη σύγχρονη πολιτική ατζέντα. Έχει λειτουργήσει ως μοχλός πίεσης προς την πολιτεία για θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις.

Κυρίες και κύριοι, σήμερα γιορτάζεται σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση η “Ημέρα της Ευρώπης”. Είναι ημέρα αργίας σε όλα τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το προσωπικό μάλιστα την αποκαλεί “Ημέρα του Αγίου Σουμάν” – ίσως γιατί δεν εργάζεται. Την 9η Μαΐου 1950 ο τότε υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας, Ρομπέρ Σουμάν, έκανε μια ιστορική δήλωση-πρόταση από την οποία ξεκίνησε η δημιουργία της ενωμένης Ευρώπης: η παγκόσμια ειρήνη δεν μπορεί να διαφυλαχθεί χωρίς δημιουργικές προσπάθειες ανάλογες με τους κινδύνους που την απειλούν. Η συμβολή που μια Ευρώπη οργανωμένη και ζωντανή μπορεί να έχει στον πολιτισμό είναι απαραίτητη για τη διατήρηση των ειρηνικών σχέσεων. Η Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί με μια πράξη ούτε με μια συνολική οικοδόμηση. Θα οικοδομηθεί με συγκεκριμένες ενέργειες που δημιουργούν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη. Η ιδέα της αλληλεγγύης είναι το θεμέλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ελλάδα έγινε το 10ο μέλος της τότε ΕΟΚ την 1η Ιανουαρίου 1981. Πρόκειται για μια καθοριστική ημέρα για τη σύγχρονη ελληνική ιστορία. Τότε ξεκίνησε για τη χώρα μια δύσκολη περίοδος, μια μακρόχρονη και επίπονη διαδικασία προσαρμογής στις κοινοτικές

διαδικασίες, σε ένα νέο περιβάλλον, με μεγάλες οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές προκλήσεις αλλά και πολλές προσδοκίες. Προς αυτή την κατεύθυνση η χώρα έπρεπε να επιλύσει τα διαρθρωτικά προβλήματα που αποτελούσαν τροχοπέδη στην επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και να ξεπεράσει πολλά από τα εμπόδια που υπονόμευαν το μέλλον της. Οι ελληνικές προσπάθειες πέρασαν από πολλά στάδια αβεβαιότητας και αμφιβολίας. Παράλληλα όμως, η περίοδος μετά το 1981 ανέδειξε και τις δυνατότητες της Ελλάδας να προχωρεί μπροστά όταν υπάρχουν κατάλληλες πολιτικές συνθήκες και όραμα.

Ένας συνοπτικός απολογισμός της παρουσίας της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι την οικονομική κρίση δημιουργεί την κοινή πεποίθηση ότι η ένταξη της χώρας ωφέλησε τόσο την Ένωση όσο και την ίδια. Η ισορροπία αυτή διαταράχθηκε και προβλήματα δημιουργήθηκαν από την αδυναμία της Ελλάδας και των άλλων περιφερειακών κρατών να ανταγωνιστούν τις κεντρικές ευρωπαϊκές χώρες, πέραν των άλλων λόγων, κυρίως εξαιτίας των περιορισμών και ατελειών της ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Κατεγράφησαν τεράστια ελλείμματα στα ισοζύγια τρεχουσών πληρωμών της περιφέρειας με αντίστοιχα πλεονάσματα στα κράτη του κέντρου. Όταν λοιπόν η χρηματοοικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2007 στις ΗΠΑ μετατράπηκε σε παγκόσμια, πολύ σύντομα εξελίχθηκε σε δημοσιονομική κρίση των χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης, με πρώτη την Ελλάδα.

Το επίκεντρο λοιπόν της προσοχής μας, των σκέψεων και συζητήσεών μας εδώ και αρκετό καιρό είναι αυτή η εξελισσόμενη οικονομική κρίση. Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον; Ποιες είναι οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας; Υπάρχουν αξιόπιστες προτάσεις για έξοδο από την κρίση; Και βέβαια, ποια είναι τα αίτια που την προκάλεσαν; Εκτός από τον στρεβλό χαρακτήρα της ΟΝΕ, της Ευρωπαϊκής, Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης;

Η οικονομική κρίση που περνά σήμερα η πατρίδα μας είναι η κορυφή του παγόβουνου μιας άλλης, βαθύτερης κρίσης. Της κρίσης του πολιτικού μας συστήματος όπως αυτό δομήθηκε και λειτούργησε μετά τη μεταπολίτευση. Πριν καν εμφανιστεί η απειλή της οικονομικής χρεοκοπίας το μεταπολιτευτικό μοντέλο είχε ήδη χρεοκοπήσει συστημικά. Το μοντέλο δομής, οργάνωσης και λειτουργίας της πολιτείας που υιοθετήθηκε μετά τη μεταπολίτευση εκπλήρωσε τους στόχους εκείνης της περιόδου. Στη συνέχεια όμως αποδείχθηκε απρόθυμο ή και ανίκανο να προσαρμοστεί έγκαιρα και ουσιαστικά στις νέες συνθήκες, στις νέες προκλήσεις και στις νέες επιταγές που διαμορφώνονταν δυναμικά μπροστά στα μάτια μας.

Η χώρα προσαρμόστηκε στο νέο ευρωπαϊκό περιβάλλον μόνον φαινομενικά. Χωρίς να τολμήσει όλες εκείνες τις τομές και τις αλλαγές που θα δημιουργούσαν μια στέρεη βάση

σοβαρής λειτουργίας και συμπεριφοράς. Η διεύρυνση των στόχων και των επιλογών κινήθηκε οριζόντια και επιφανειακά. Χωρίς φιλοσοφία, βάθος και κατεύθυνση. Έτσι μοιραία η κρίση ήρθε. Σύνθετη, πολύπλευρη και δυναμικά επικίνδυνη.

Τέτοιου είδους κρίσεις δεν αντιμετωπίζονται ευκαιριακά, επιφανειακά και μονοδιάστατα. Γι' αυτό και η στρατηγική εξόδου από την κρίση δεν εξαντλείται μόνο στον τομέα της αντιμετώπισης της οικονομικής αρρυθμίας. Περιλαμβάνει κι εκείνες τις πρωτοβουλίες που απαιτούνται για την έξοδο από την ίδια την πολιτική κρίση.

Πρώτιστη μέριμνά μας στην κατεύθυνση αυτή είναι αφενός μεν να ανταποκριθούμε στις ανησυχίες και τον προβληματισμό της κοινωνίας γύρω από την ακεραιότητα, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία των πολιτικών και των κομμάτων, αφετέρου δε να εμπεδώσουμε την σταθερότητα στους όρους λειτουργίας του πολιτεύματος, να θωρακίσουμε την ασφάλεια δικαίου και να δώσουμε ώθηση στην ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη μέσα σε μια κοινωνία αλληλεγγύης κι ένα κράτος δικαίου.

Η εντιμότητα, κυρίες και κύριοι, δεν επιβάλλεται. Όσο κι αν το επιθυμεί μια πολιτική ηγεσία. Οι διακηρύξεις για την ανάγκη καταπολέμησης της διαφθοράς έχουν ελάχιστα αποτελέσματα όταν οι κοινωνικές συνθήκες δεν προάγουν την εντιμότητα αλλά προάγουν την ανεντιμότητα. Η χρηστή διοίκηση προϋποθέτει κυρίως τη διαμόρφωση συνθηκών οι οποίες αίρουν τις αντικειμενικές δυνατότητες διαφθοράς και περιορίζουν την υποκειμενική διάθεση για παραβατική συμπεριφορά.

Η διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος, που ήδη έχει ουσιαστικά ξεκινήσει με την πρωτοβουλία της Νέας Δημοκρατίας, και η πρόσκληση συνεργασίας προς όλα τα κόμματα και τις κοινωνικές δυνάμεις αυτό τον σκοπό υπηρετεί. Μπορούμε να μετατρέψουμε την κρίση του πολιτικού συστήματος σε ευκαιρία να ξεπηδήσει μέσα απ' αυτήν μια θαρραλέα και ρηξικέλευθη πρόταση για την αυριανή Ελλάδα. Μια πρόταση που θα μπορούσε να εμπνεύσει τον ελληνικό λαό, να του δώσει αίσθημα ελπίδας, ασφάλειας και αισιοδοξίας.

Η κοινωνία μας περιμένει να προχωρήσουμε με τόλμη, φαντασία και αποφασιστικότητα σε ρήξεις με τις κατεστημένες νοοτροπίες, συμπεριφορές και τα προσωπικά συμφέροντα που θέλουν να γίνουν μόνο τόσες αλλαγές, συνταγματικές ή άλλες, ώστε ουσιαστικά τίποτα να μην αλλάξει. Οι αλλαγές αυτές πρέπει να στοχεύσουν στην καρδιά της παθογένειας του συστήματος και να δημιουργήσουν συνθήκες ουσιαστικών ανατροπών στο κράτος, στην κοινωνία, στην οικονομία, στην παιδεία, στην υγεία, στην πολιτική, στην προστασία του περιβάλλοντος, δηλαδή στο σύνολο της πολιτικής μας ζωής.

Σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη παγκόσμια πραγματικότητα η απαιτούμενη προσαρμογή της πατρίδας μας πρέπει ταυτόχρονα να κατοχυρώνει και να αναβαθμίζει τη διεθνή της θέση και να προστατεύει τα εθνικά δίκαια και την εθνική μας υπερηφάνεια. Η συνταγματική αναθεώρηση δεν πρέπει να γίνει ερήμην της ελληνικής κοινωνίας. Ο αναθεωρημένος καταστατικός χάρτης της χώρας πρέπει να είναι απόρροια της λαϊκής σύμπραξης και να αντανακλά τη βούληση ευρείας κοινωνικής πλειοψηφίας. Όχι μόνο επειδή αυτό επιτάσσουν οι κανόνες ενός προοδευτικού, φιλελεύθερου και δημοκρατικού πολιτεύματος, αλλά και γιατί αυτή η συμμετοχική διαδικασία πρέπει να αποτελέσει και το εφαλτήριο για την αποκατάσταση της βαριά τραυματισμένης σχέσης των πολιτών με το πολιτικό σύστημα και τους λειτουργούς του.

Η επαναπροσέγγιση και επανασύνδεση των αποστασιοποιημένων πολιτών στην πολιτική ζωή και η ουσιαστική και όχι απλώς τυπική συμμετοχή τους στο πολιτικό γίνεσθαι περνάει κυρίως μέσα από την αποκατάσταση της ακεραιότητας και αξιοπιστίας του πολιτικού κόσμου. Ενδεικτικά αναφέρω θέματα προτεραιότητας κατά την προετοιμασία και επεξεργασία της συνταγματικής αναθεώρησης: ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας, ο ουσιαστικός διαχωρισμός της εκτελεστικής από τη νομοθετική εξουσία, ο εκλογικός νόμος, τα οικονομικά των κομμάτων και του πολιτικού προσωπικού, η ποινική ευθύνη των υπουργών και των βουλευτών, η αποκομματικοποίηση της δημόσιας διοίκησης και η συμβολή και όχι η αντιπαλότητα του κράτους στην ανάπτυξη της υγιούς ιδιωτικής πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας.

Ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας είναι σύντομος αλλά αρκετός για να ολοκληρωθεί δημιουργικός διάλογος με τους πολίτες, τους κοινωνικούς φορείς και τα κόμματα προκειμένου να διατυπωθεί η τελική πρόταση. Συζητήσεις όπως η σημερινή συνεισφέρουν εποικοδομητικά σε αυτή τη διαδικασία.

Κυρίες και κύριοι, αναμφίβολα το επίπεδο και ο βαθμός της διαφθοράς και της δωροδοκίας στην κοινωνία μας μπορούν να περιοριστούν σημαντικά εάν ενισχυθούν τα μέτρα καταστολής και μειωθούν οι ευκαιρίες για παθητική και ενεργητική διαφθορά. Προς τούτο οι πράξεις διαφθοράς πρέπει να ανιχνεύονται και να διώκονται και οι παραβάτες πρέπει να τιμωρούνται και να στερούνται των προϊόντων των εγκλημάτων. Ταυτόχρονα πρέπει να μειώνονται οι ευκαιρίες για πρακτικές διαφθοράς και πρέπει να προλαμβάνονται οι πιθανές συγκρούσεις συμφερόντων με διαφανείς και υπεύθυνες διοικητικές δομές σε νομοθετικό, εκτελεστικό και δικαστικό επίπεδο, καθώς και στον ιδιωτικό τομέα. Οι συνολικές

στρατηγικές για την αύξηση της ακεραιότητας, η ανταλλαγή των βέλτιστων πρακτικών και τα θεσμικά εχέγγυα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι αποφάσεις στο δημόσιο τομέα λαμβάνονται με γνώμονα μόνο το δημόσιο συμφέρον.

Υπάρχουν και χρησιμοποιούνται διάφοροι ορισμοί της διαφθοράς. Ορθότερη φαίνεται η χρήση του ορισμού του ΟΗΕ, κατά τον οποίο διαφθορά θεωρείται η κατάχρηση εξουσίας για ιδιωτικό όφελος, που περιλαμβάνει τόσο το δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα. Αυτός είναι ο κοινωνικοοικονομικός ορισμός της διαφθοράς. Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν ο ορισμός της ακεραιότητας θα μπορούσε να συμπεριλάβει έννοιες όπως η εντιμότητα, η διαφάνεια, η λογοδοσία, η αξιοκρατία, η υπευθυνότητα, η χρηστή διακυβέρνηση. Η ακεραιότητα είναι το οξυγόνο της δημοκρατίας. Είναι το ήθος της και η τιμή της.

Ακεραιότητα σημαίνει δικαιοσύνη και αξιοπιστία του πολιτικού κόσμου. Διαφάνεια σημαίνει ίσες ευκαιρίες για όλους και ίδια κριτήρια αξιολόγησης όλων, άρα διαφάνεια σημαίνει και αξιοκρατία. Ακεραιότητα και διαφάνεια σημαίνουν σεβασμό στο δημόσιο χρήμα, δηλαδή στον πολίτη και στο φορολογούμενο.

Μόνον που η ακεραιότητα σήμερα, η διαφάνεια, είναι ανοιχτή πληγή, είναι το στοίχημα που δεν κέρδισε το πολίτευμα της μεταπολίτευσης. Κερδίσαμε την αποκατάσταση και τη σταθερότητα των κοινοβουλευτικών θεσμών αλλά χάσαμε το μέτωπο της ακεραιότητας και η αποκατάστασή της δεν είναι απλή, ούτε θα επιτευχθεί μόνο με την αναθεώρηση του Συντάγματος.

Κυρίες και κύριοι, όταν όλοι γνωρίζουν ο καθένας τι προσφέρει και τι παίρνει, τι αξίζει και τι κερδίζει, όταν όλοι γνωρίζουν πώς αξιοποιείται το δημόσιο χρήμα και τι αποδίδουν αυτοί που το διαχειρίζονται, τότε αποκαθίσταται ένα αίσθημα εμπιστοσύνης που είναι προϋπόθεση για να παράγουν όλοι το καλύτερο με τον καλύτερο τρόπο, να λειτουργούν οι αυτοματισμοί εκεί που πρέπει χωρίς γραφειοκρατία. Οι ρυθμίσεις εκεί που πρέπει χωρίς ρουσφέτια και οι κανόνες παντού χωρίς παρεκκλίσεις. Και έτσι να αποκαθίσταται αίσθημα δικαίου στην κοινωνία και ανταγωνιστικότητα στην οικονομία.

Η ακεραιότητα και η διαφάνεια λοιπόν δεν είναι μόνο το οξυγόνο και η τιμή της δημοκρατίας. Είναι και προϋποθέσεις κοινωνικής συνοχής και ανταγωνιστικής οικονομίας. Η αποκατάσταση της διαφάνειας απαιτεί τρία πράγματα:

- Πρώτον, ένα πολιτικό σύστημα χωρίς στρεβλώσεις. Όταν το σύστημα το ίδιο ωθεί στη διαφθορά, τότε ακόμη και η ύπαρξη μιας κοινωνίας αγγέλων δεν αρκεί. Ματαιοπονούμε όταν μιλάμε για διαφάνεια, καταδικάζουμε τη διαφθορά και δεν κάνουμε τίποτα για να αλλάξουμε

τα συστημικά αίτια που τη γεννούν και την τροφοδοτούν συνεχώς. Χρειάζεται λοιπόν, πρώτον, να χτυπήσουμε τις στρεβλώσεις του συστήματος και να συγκρουστούμε με τα κυκλώματα που συντηρούνται από τις στρεβλώσεις και υπερασπίζονται τις στρεβλώσεις.

- Χρειάζεται, δεύτερον, μια οικονομία χωρίς μονοπώλια, ολιγοπώλια, καρτέλ, δεσπόζουσες θέσεις και εμπόδια εισόδου νέων επιχειρήσεων. Γιατί αν υπάρχουν τέτοιες νοσηρές αποκλίσεις από την ανταγωνιστική αγορά αναπτύσσονται φωλιές αδιαφάνειας που εξελίσσονται αμέσως σε φωλιές διαφθοράς. Πρέπει όλοι να έχουν περιθώρια να ανταγωνιστούν με ίσους όρους. Να προσφέρουν τις καλύτερες τιμές για τις καλύτερες υπηρεσίες, όχι απλώς να επωφελούνται από περιστασιακές ευκαιρίες. Ωστε κανείς να μην έχει ούτε δυνατότητα ούτε κίνητρο να εξαπατήσει την εφορία ή τον πελάτη του. Και εάν έχει υψηλές τιμές ή προσφέρει κακές υπηρεσίες να τον αποβάλλει η αγορά και να τον αντικαθιστά ο ανταγωνιστής του που προσφέρει καλύτερα και φτηνότερα.

- Χρειαζόμαστε, τρίτον, ισχυρούς και άτεγκτους ελεγκτικούς μηχανισμούς ώστε ο επίορκος δημόσιος λειτουργός να βρίσκεται και να τιμωρείται. Και ο διεφθαρμένος πολιτικός το ίδιο και ο εφοριακός και ο γιατρός και ο αστυνομικός.

Εδώ υπάρχει μια θεμελιώδης αρχή: ότι δεν μπορούν οι όμοιοι να κρίνουν τους ομοίους ή, αν προτιμάτε, δεν μπορούν συναδέλφοι να κρίνουν συναδέλφους. Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί πρέπει να αποτελούνται από ανώτατους δικαστικούς και υψηλόβαθμους αξιωματούχους και από ειδικό τμήμα δικαστικών λειτουργών για όλα τα υπόλοιπα αξιώματα του δημόσιου τομέα. Χρειάζεται ακόμη και οι ελέγχοντες να ελέγχονται.

Αν εξαλείψουμε τις στρεβλώσεις στο πολιτικό σύστημα, αν αρχίσουμε να εξαλείφουμε τις στρεβλώσεις στην οικονομία και αν αντικαταστήσουμε τους ελεγκτικούς μηχανισμούς με εσωτερικές βαλβίδες ασφάλειας, τότε η διαφάνεια θα αποκατασταθεί και η διαφθορά θα ελαχιστοποιηθεί. Πρέπει να θωρακίσουμε ακόμη τους πολιτικούς ώστε το ήθος και το θάρρος να ανταμείβονται και η φαυλότητα να τιμωρείται.

Κυρίες και κύριοι, θα μου επιτρέψετε τώρα να γίνω λίγο πιο πρακτικός. Η Νέα Δημοκρατία ζήτησε πριν από λίγους μήνες στη Βουλή ένα απλό μέτρο για να αποκατασταθεί η διαφάνεια και να ενισχυθεί η ακεραιότητα στο χώρο της πολιτικής. Να διερευνηθεί από ειδικό σώμα δικαστικών το “πόθεν έσχες” όσων διετέλεσαν υπουργοί και υφυπουργοί από το 1974 με σημεία αναφοράς την αρχή της πολιτικής τους σταδιοδρομίας και το τέλος. Η πρόταση αυτή βρήκε θετική ανταπόκριση στην κοινωνία και πολύ πέρα από τη Νέα Δημοκρατία, ακόμη και μέσα στους κόλπους της κυβέρνησης. Επισήμως η κυβέρνηση δεν έχει ακόμη απαντήσει.

Δεν είναι βέβαια το μόνο που αναμένουμε, περιμένουμε κι άλλες απαντήσεις. Ίσως θυμάστε ότι πέρυσι η Νέα Δημοκρατία είχε προκαλέσει προ ημερησίας διάταξης συζήτηση για τα θέματα διαφθοράς και διαφάνειας. Είχε ζητήσει να συσταθεί ειδική επιτροπή και να νομοθετήσουν όλα τα κόμματα μαζί με την ευρύτερη δυνατή συναίνεση για την αποκατάσταση κανόνων διαφάνειας. Να νομοθετήσουμε τι; Αυτά που σε γενικές γραμμές είχαν ήδη συμφωνήσει οι πολιτικοί αρχηγοί στην συνάντηση που είχε γίνει υπό τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας μερικές βδομάδες νωρίτερα και αυτά που είχαν συζητηθεί διεξοδικά στη Βουλή αμέσως μετά, όπου υπήρχε σύμπτωση απόψεων στα περισσότερα σημεία.

Υπήρχε λοιπόν σύγκλιση. Σε ποια σημεία; Σε μια σειρά από θέσεις όπως:

- Αλλαγή του νόμου περί ευθύνης υπουργών ώστε ο χρόνος παραγραφής που ισχύει για κάθε πολίτη να ισχύει και για τους υπουργούς.
- Δημοσιοποίηση του κόστους των μεγάλων έργων και των προμηθειών του δημοσίου σε σύγκριση με το αρχικό κόστος κατακύρωσης του διαγωνισμού.
- Δημοσιοποίηση έκθεσης σκοπιμότητας και αναγκαιότητας για την εκτέλεση μεγάλων έργων και προμηθειών.
- Αυξημένες αρμοδιότητες στον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης ώστε να προλαμβάνεται η αδράνεια των ελεγκτικών μηχανισμών του δημοσίου.
- Εξασφάλιση οικονομικής αυτοτέλειας με σταθερούς πόρους για τους ΟΤΑ ώστε να τηρείται προϋπολογισμός και απολογισμός – διαφορετικά χάνεται ο λογαριασμός και η ευθύνη.
- Δημιουργία ηλεκτρονικού Κέντρου Εξυπηρέτησης των Πολιτών ώστε η εξυπηρέτηση, ενημέρωση και αδειοδότηση του πολίτη από οποιαδήποτε υπηρεσία να αναγνωρίζονται από το ΑΦΜ του και να γίνονται ηλεκτρονικά.
- Γενίκευση της εφαρμογής του διπλογραφικού συστήματος παντού και στα νοσοκομεία και στην τοπική αυτοδιοίκηση και στα ιδρύματα και σε όλους τους δημόσιους φορείς, ώστε να υπάρχει συνεχώς έλεγχος ισολογισμού και αποτελεσμάτων χρήσης.
- Και τέλος, φυσικά, διαφάνεια, αληθινή διαφάνεια στη χρηματοδότηση των κομμάτων.

Όλα αυτά και κάποια άλλα ακόμη ζήτησε η Νέα Δημοκρατία να τα νομοθετήσουμε όλοι μαζί. Τον περασμένο Ιούνιο υποσχέθηκε η κυβέρνηση ότι θα γινόταν αυτό εντός πέντε μηνών. Πέρασε ένας χρόνος και πλέον. Και σήμερα ορισμένα περιορισμένα τμήματα τέτοιων μέτρων προωθούνται ως κυβερνητικές νομοθετικές πρωτοβουλίες. Πολύ άτολμα, πολύ αποσπασματικά και πολύ αργά. Και πάλι καλά... Καταλαβαίνετε όμως τη σημασία να τα

νομοθετούσαμε αυτά διακομματικά... Και όλοι μαζί... Καταλαβαίνετε το μήνυμα που θα έστελνε ο πολιτικός κόσμος στην κοινωνία... Δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν συνέβη. Επικράτησε η κομματική σκοπιμότητα και όχι η ευρύτερη δυνατή συναίνεση που προσέφερε η Νέα Δημοκρατία και τα άλλα κόμματα στο θέμα αυτό. Εμείς είχαμε αληθινή πρόταση συναίνεσης έναντι της ρητορικής, συνεχώς επαναλαμβανόμενης αίτησης για συναίνεση...

Ένα τελευταίο παράδειγμα – επίκαιρο θα έλεγα: η αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας του δημοσίου. Η Νέα Δημοκρατία έχει πει εξαρχής ότι η αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας του δημοσίου πρέπει να γίνει και μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους, όχι με ξεπούλημα ούτε με απώλεια κυριότητας. Υπάρχουν πολλά ακίνητα μεγάλης αξίας τα οποία βρίσκονται στην ιδιοκτησία πολλών υπουργείων, παραμένουν ανεκμετάλλευτα, απαξιώνονται καθημερινά ενώ τα υπουργεία νοικιάζουν πανάκριβα άλλα κτίρια για να στεγάσουν τις υπηρεσίες τους. Το ίδιο ισχύει με πολλές ΔΕΚΟ και νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, όπως πανεπιστήμια και ΟΤΑ. Το ίδιο ισχύει και με τα κληροδοτήματα, άλλο αχανές κεφάλαιο απώλειας πόρων και εσόδων.

Κατά τους υπολογισμούς που έκανε η Νέα Δημοκρατία και που τώρα αποδέχονται όλοι, η αδρανής ακίνητη περιουσία του δημοσίου ανέρχεται σε 300 δις ευρώ, ενώ το ίδιο το δημόσιο βουλιάζει στα ελλείμματα και στα χρέη. Δυστυχώς η κυβέρνηση δεν ανταποκρίθηκε τότε σε αυτά που η Νέα Δημοκρατία πρότεινε και που θα μπορούσαμε να τα κάνουμε όλοι μαζί και όλα μαζί, πιο ολοκληρωμένα και εγκαίρως.

Γιατί άραγε; Ίσως εξαιτίας του δισταγμού και του φόβου που δημιουργεί η έλλειψη εμπιστοσύνης του πολίτη προς το κράτος ότι μπορεί να αξιοποιήσει με τον καλύτερο και εντιμότερο τρόπο αυτή την αδρανή περιουσία. Μια αιτία αυτής της καχυποψίας είναι η έλλειψη διαφάνειας. Καταλαβαίνετε ότι χρειάζεται διαφάνεια για να γνωρίζουμε τι έχουμε, για να τα προφυλάξουμε από τον σφετερισμό ή την καταπάτηση, για να τα ανακτήσουμε αν έχουν καταπατηθεί, για να τα αξιοποιήσουμε, για να τα κάνουμε πηγή πλούτου για το δημόσιο. Όστε να ανακουφίσουμε την εξυπηρέτηση του χρέους μας. Αξία θέλουμε να δώσουμε στην ακίνητη περιουσία. Αξία και υπεραξία και να βγάλει απ' αυτήν εισόδημα το δημόσιο. Έχουμε την περιουσία αλλά δεν έχουμε τον έλεγχό της γιατί δεν υπάρχει εμπιστοσύνη, γιατί δεν υπάρχει διαφάνεια. Αυτήν πρέπει να αποκαταστήσουμε επειγόντως.

Να λοιπόν πώς με αυτό το επίκαιρο παράδειγμα μπορεί να δοθεί μια προσέγγιση του οικονομικού κόστους από την έλλειψη διαφάνειας. Αλλά και του στρατηγικού κόστους για την κοινωνία συνολικά. Μπορούμε να αντιμετωπίσουμε την κρίση πιο αποτελεσματικά αν

αποκαταστήσουμε τη διαφάνεια στη διαχείριση του δημοσίου πλούτου αλλά και την εμπιστοσύνη του πολίτη που προϋποθέτει διαφάνεια.

Γι' αυτό πριν ένα χρόνο και πλέον, πριν ακόμη προκύψει η κρίση δανεισμού της Ελλάδας, η Νέα Δημοκρατία ζήτησε να γίνει συζήτηση για τη διαφάνεια ώστε όλοι μαζί να συμφωνήσουμε στη θεσμοθέτηση κανόνων διαφάνειας. Η αποκατάσταση της διαφάνειας δεν είναι ένα ακόμη μέτωπο πολιτικής αντιπαράθεσης δίπλα σε τόσα άλλα. Είναι πρόσκληση για κοινή δράση, είναι προϋπόθεση για να κερδίσουμε ως χώρα, ως κοινωνία και ως σύγχρονη δημοκρατία όλες τις άλλες μάχες. Μπορούμε μαζί να τις κερδίσουμε αποκαθιστώντας μαζί τη διαφάνεια. Δεν θα είναι νίκη ενός κόμματος, μιας παράταξης. Θα είναι αποφασιστική νίκη της ελληνικής κοινωνίας.

Κυρίες και κύριοι, η καταπολέμηση και η πρόληψη της διαφθοράς μπορούν να είναι επιτυχείς μόνο όταν όλα τα μέλη μιας κοινωνίας συμφωνούν ότι είναι απαραίτητες. Ωστόσο, το σημαντικότερο μήνυμα πρέπει να το αποστείλουν οι ίδιοι οι ηγέτες και οι λαμβάνοντες τις αποφάσεις. Κανένας δημόσιος υπάλληλος δεν θα πειστεί για την ανάγκη να δρα αμερόληπτα, αντικειμενικά και με γνώμονα μόνο το δημόσιο συμφέρον αν οι ανώτατοι εκπρόσωποι της χώρας του δεν προάγουν και δεν τηρούν τα πρότυπα για την καταπολέμηση της διαφθοράς και της δωροδοκίας τα οποία έχουν θεσπιστεί.

Η σαφής πολιτική βούληση και η αταλάντευτη στάση των κυβερνήσεων, των κομμάτων και των αντιπροσώπων τους στη μάχη κατά της διαφθοράς θα έστελναν επίσης σαφές μήνυμα στους δημόσιους λειτουργούς, τους επιχειρηματίες, την κοινωνία και τους πολίτες. Υπενθυμίζω τη σημασία των βασικών αρχών: ελευθερία, δημοκρατία, σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και κράτους δικαίου. Ενώ η δωροδοκία και η διαφθορά υπονομεύουν όλες αυτές τις αρχές, ο απεριόριστος σεβασμός αυτών των αξιών αποτελεί πράγματι την καλύτερη εγγύηση κατά της διάδοσης παράνομων και ανήθικων διαβρωτικών πρακτικών διαφθοράς και εμπέδωσης της χρηστής διακυβέρνησης.

Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα να υπογραμμίσω μια τελευταία προϋπόθεση. Το πολιτικό θάρρος και το πολιτικό ήθος – που καθένα τους είναι η άλλη πλευρά του άλλου. Πολλές φορές υπάρχει ήθος αλλά δεν υπάρχει θάρρος. Το θάρρος χωρίς ήθος είναι θράσος. Και το ήθος χωρίς θάρρος δεν υπάρχει στην πολιτική. Εάν θέλει κανείς να είναι τίμιος και δεν έχει το θάρρος να αντέξει τις πιέσεις, τότε σε λίγο ή θα βρίσκεται εκτός πολιτικής ή θα έχει κάνει μεγάλους συμβιβασμούς με τη συνείδησή του. Χρειάζονται ακόμη ικανότητες. Ένας έντιμος

βλαξ δεν είναι η λύση, είναι άχρηστος. Ένας θαρραλέος και έντιμος βλαξ μπορεί να είναι και επικίνδυνος.

Κυρίες και κύριοι, στην κρίσιμη αυτή εποχή για την πατρίδα μας χρειάζονται όσο ποτέ άλλοτε πολιτικοί ικανοί, έντιμοι αλλά και γενναίοι. Να προσθέσω και κάτι τελευταίο: μπαίνοντας στην αίθουσα, άκουσα στον προθάλαμο έναν πολύ ικανό πρώην δημόσιο λειτουργό, τον οποίο κάποιος άλλος συνεχάρη για τη δραστηριότητά του, να του λέει: “Ναι μεν έκανα τη δουλειά και την έκανα σωστά αλλά κινδυνεύω να μπω φυλακή”. Δυστυχώς αυτή είναι η κατάσταση στη χώρα μας. Όποιοι είναι γενναίοι και κάνουν το σωστό κινδυνεύουν από τη μεγάλη καχυποψία και από τις κακές πράξεις άλλων.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Ηγέτες, Πολίτες και Ακεραιότητα

ΝΙΚΟΣ ΤΡΑΥΛΟΣ (ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ): Κυρίες και κύριοι, να σας καλωσορίσω κι από τη δική μου μεριά στη δεύτερη ενότητα της σημερινής μας ημερίδας, η οποία, όπως και η πρώτη, περιλαμβάνει τρεις θεματικές. Είναι και οι τρεις τους σημαντικές, καθώς καλύπτουν θέματα τα οποία είναι επίκαιρα και θα έβαζαν σε πειρασμό κάθε συντονιστή να καταθέσει κι αυτός το δικό του σχόλιο. Εγώ δεν θα το κάνω, θα ακολουθήσω το αμερικάνικο σύστημα που σημαίνει ότι ο συντονιστής έχει συγκεκριμένο ρόλο.

Τρία πράγματα θα κάνω. Θα δώσω το λόγο στους ομιλητές, θα διασφαλίσω ότι οι ομιλητές θα κινηθούν στα πλαίσια του χρόνου και θα διαχειριστούμε τις ερωτήσεις από το κοινό, με τη διευκρίνιση ότι πολιτική μας είναι να μην επιτρέψουμε τοποθετήσεις παρά μόνο ερωτήσεις.

Έτσι λοιπόν ξεκινάμε αυτό το πάνελ με δύο διακεκριμένους ομιλητές, διακεκριμένα στελέχη όχι μόνο του επιχειρηματικού χώρου, όπως και οι δύο τους είναι, αλλά και του ακαδημαϊκού. Δίνω λοιπόν το λόγο στον ομότιμο καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς, κ. Τάκη Αθανασόπουλο και εν συνεχεία θα πάμε στον κ. Παναγιώτη Βουρλούμη.

ΠΡΩΤΟ ΠΑΝΕΛ:

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΗΓΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

“Αρεστός αλλά όχι ωφέλιμος”:

**οι αδυναμίες της ελληνικής μεταπολιτευτικής κουλτούρας συμπεριφοράς
για τον πολιτικό ηγέτη**

ΤΑΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Κύριε πρόεδρε της Διεθνούς Διαφάνειας, κύριε πρόεδρε, κύριοι βουλευτές, κυρίες και κύριοι... Για να ανιχνεύσεις εάν διαθέτεις ή όχι το γνώρισμα της ακεραιότητας θα πρέπει να απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήσεων: Ποιος είσαι όταν δεν σε βλέπουν οι άλλοι; Είσαι

έντιμος; Λες πάντα την αλήθεια; Είσαι αξιόπιστος; Είσαι άνθρωπος τον οποίο εμπιστεύονται, σέβονται, βασίζονται πάνω του; Είναι συνεπείς οι πράξεις με τα λόγια σου;

Είναι αλήθεια ότι κανένας δεν γεννιέται ακεραίος καθώς η ακεραιότητα είναι ένα χαρακτηριστικό που καλλιεργείται στον άνθρωπο από την οικογένειά του, το σχολείο, τον κοινωνικό του περίγυρο. Ωστόσο υπάρχει ένα σοβαρό ζήτημα σε ό,τι αφορά εκείνον που κατέχει τον τίτλο ή τη θέση του ηγέτη και δεν διαθέτει ακεραιότητα – γιατί στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να διδαχθεί η κοινωνία από το παράδειγμά του, ούτε και να προστατευθεί. Κι αυτό συμβαίνει επειδή η ακεραιότητα έχει άμεση σχέση με τις αξίες μας – που είναι ο κώδικας ο οποίος ορίζει τα πρότυπα της συμπεριφοράς μας. Με απλά λόγια: είναι κάποιος ακεραίος όταν η εικόνα του ταυτίζεται με αυτό που πραγματικά είναι.

Σε μια έρευνα που διεξήγαγε το Κέντρο Δημιουργικής Ηγεσίας, η ακεραιότητα, μαζί με την ικανότητα δημιουργίας ισχυρών δεσμών, αναδείχθηκαν με διαφορά στις πρώτες θέσεις των πιο σημαντικών χαρακτηριστικών ενός ηγέτη. Είναι αξιοσημείωτο ότι και οι δύο αυτές ικανότητες περιλαμβάνουν την ενσυναίσθηση, δηλαδή τη συναισθηματική κατανόηση έτσι ώστε οι αποφάσεις και οι ενέργειες του ηγέτη να μην εξυπηρετούν τα συμφέροντά του αλλά τα συμφέροντα της κοινωνικής ομάδας της οποίας ηγείται.

Το 1982 σαράντα εννιά ιστορικοί και πολιτικοί επιστήμονες αξιολόγησαν όλους τους προέδρους των Ηνωμένων Πολιτειών, από τον Τζορτζ Ουάσιγκτον μέχρι τον Τζίμι Κάρτερ, βάσει πέντε κύριων κατηγοριών: ηγετικά προσόντα, επιτεύγματα, διαχείριση κρίσεων, αναθέσεις-διορισμοί, χαρακτήρας-ακεραιότητα. Την πρώτη θέση, και συνολικά αλλά και σε κάθε κατηγορία, κατέλαβε ο Αβραάμ Λίνκολν. Αυτό το αποτέλεσμα, σύμφωνα με τους διεξάγοντες τις σφυγμομετρήσεις, συμπίπτει και με την άποψη του μέσου Αμερικανού πολίτη σήμερα. Ο Λίνκολν ήταν ένας ηγέτης που έλεγε τα πράγματα ακριβώς όπως ήταν. Που είχε ως σύμβολο την ενότητα και την ισότητα σε μια εποχή φυλετικών παθών και που συμπεριέλαβε όλους τους πολιτικούς του αντιπάλους στην κυβέρνησή του.

Ηγέτες, πολιτικοί ή μη, είναι εκείνοι που έχουν την ικανότητα να κάνουν τους άλλους να ευθυγραμμίζονται με το όραμά τους, να τους ακολουθούν στην υλοποίηση αλλαγών και να επιδιώκουν με πάθος, ενέργεια και διάθεση τους φιλόδοξους στόχους για την πραγματοποίηση του οράματος ξεδιπλώνοντας πλήρως τις δυνατότητές τους. Ηγέτες είναι εκείνοι που κάνουν τους άλλους να είναι δημιουργικοί, να επιτυγχάνουν υψηλά επίπεδα ικανοποίησης από τη συμμετοχή τους στην κοινή προσπάθεια, να αποκτούν την αίσθηση του “ανήκειν” και να φτάνουν σε ανώτατα επίπεδα ψυχικού σθένους διότι πιστεύουν ότι αυτά που

κάνουν και τα λεγόμενά τους, οι πράξεις τους και η συμπεριφορά τους είναι συνεπείς με αυτήν. Κι αυτό γιατί οι ηγέτες ξέρουν πού θέλουν να πάνε, τι χρειάζεται για να πετύχουν το όραμά τους κι έχουν τη δύναμη να το εμφυσήσουν αλλά και να κινητοποιήσουν τις δυνάμεις που απαιτούνται για την πραγμάτωσή του.

Οι ακέραιοι ηγέτες έχουν τη δύναμη να παίρνουν τις σωστές αποφάσεις. Χωρίς να γυρνούν την πλάτη στις υποχρεώσεις και στις ευθύνες τους. Οι θέσεις και οι τίτλοι όπως αυτοί του αρχηγού κράτους, του αρχηγού κόμματος, του προέδρου και διευθύνοντος συμβούλου μιας επιχείρησης, του πρύτανη ενός πανεπιστημίου, του αρχηγού του στρατού, της εκκλησίας, μιας κοινωνικής ομάδας κ.λπ. δεν συνεπάγονται αυτόματα ότι οι κάτοχοί τους διαθέτουν και τα προσόντα του ηγέτη. Γιατί η εξουσία δεν είναι η δύναμη που απορρέει από τον τίτλο ή την θέση που κατέχει κάποιος. Αλλά από την ικανότητά του να επηρεάζει και να παρακινεί τους άλλους να κάνουν κάτι με την θέλησή τους.

Πολλοί άνθρωποι έχουν την τάση να συγχέουν το ρόλο των ηγετών με αυτόν των μάνατζερ ή διαχειριστών. Ωστόσο οι διαφορές τους είναι πολλές και θεμελιώδεις. Επιγραμματικά, ο ηγέτης είναι εκείνος που δίνει την κατεύθυνση, που ενθαρρύνει τους ανθρώπους να αναπτυχθούν και τους εμπνέει να δουν τις ευκαιρίες και τις προοπτικές που φέρνει η αλλαγή. Αντιθέτως, ο μάνατζερ ακολουθεί τις διαδικασίες, σχεδιάζει τα συστήματα και διασφαλίζει ότι επιτυγχάνονται τα επιθυμητά αποτελέσματα. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι ένας καλός ηγέτης δεν μπορεί να είναι συγχρόνως και καλός μάνατζερ.

Όπως γνωρίζετε, η Διεθνής Διαφάνεια, ξεκινώντας από το 1995, δημοσιεύει κάθε χρόνο τις μετρήσεις του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς. Ο δείκτης αυτός κατατάσσει τις χώρες σύμφωνα με την αντίληψη της έκτασης της διαφθοράς στους δημόσιους λειτουργούς και πολιτικούς. Να υπενθυμίσω επίσης πως η οργάνωση ορίζει τη διαφθορά ως την κατάχρηση της ανατιθέμενης εξουσίας με σκοπό τον προσπορισμό ιδιωτικού οφέλους, οι δε πληροφορίες που λαμβάνονται αφορούν τη διαχειριστική και πολιτική διάσταση της διαφθοράς, καθώς οι έρευνες που χρησιμοποιούνται για τον δείκτη αυτόν συμπεριλαμβάνουν ερωτήσεις σχετικά με τη δωροδοκία δημοσίων λειτουργών, αθέμιτες συναλλαγές σε δημόσιες προμήθειες, υπεξαίρεση δημόσιου χρήματος καθώς και αναφορές στην αναποτελεσματικότητα του δημοσίου τομέα για την αντιμετώπιση αλλά και την πρόληψη κρουσμάτων διαφθοράς.

Σύμφωνα λοιπόν με τη μέτρηση του έτους 2010, η Ελλάδα, με βαθμολογία μόλις 3,5 με άριστα το 10, είναι η τελευταία μεταξύ των κρατών της “Ευρώπης των 27” και κατέχει την 78η θέση επί συνόλου 178 χωρών παγκοσμίως. Αν δούμε παράλληλα και τα στοιχεία για το

ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ) των χωρών της Ευρώπης βάσει της αγοραστικής δύναμης για το 2010, διαπιστώνουμε ότι η χώρα μας βρίσκεται σε πολύ καλή θέση, στην 30η θέση παγκοσμίως επί συνόλου 180 χωρών.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον ωστόσο παρουσιάζουν οι αποκλίσεις μεταξύ των δύο αυτών κατατάξεων. Αν τις δούμε προσεκτικά παρατηρούμε ότι η Δανία που είναι η 18η χώρα του κόσμου στο κατά κεφαλήν εισόδημα, δηλαδή την αγοραστική δύναμη του μέσου πολίτη, είναι πρώτη στον Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς – έχει δηλαδή καλύτερη κατάταξη στον δείκτη της διαφθοράς κατά δέκα επτά θέσεις. Αξιοσημείωτη είναι όμως και η περίπτωση της Ιρλανδίας, η οποία και στις δύο παγκόσμιες κατατάξεις, και του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς και του ΑΕΠ βρίσκεται στην 14η θέση, όπως και της Πορτογαλίας η οποία βρίσκεται στην 41η θέση της κατάταξης του κατά κεφαλήν εισοδήματος παγκοσμίως, αλλά στην 32η θέση του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς – είναι δηλαδή κι αυτή αναβαθμισμένη κατά εννιά θέσεις.

Η μεγαλύτερη απόκλιση συνεπώς είναι αυτή της Ελλάδας, η οποία στη μεν κατάταξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος βρίσκεται στην 30η θέση, στον δε Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς βρίσκεται στην 78^η θέση, παρουσιάζοντας έτσι μια αρνητική απόκλιση 48 θέσεων. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη απόκλιση παγκοσμίως. Και θέτω το εξής ερώτημα: υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η χώρα μας θα έχει τη μεγαλύτερη δυσκολία εξόδου από την κρίση σε σύγκριση με την Ιρλανδία και την Πορτογαλία γιατί, αν μη τι άλλο, εμείς πρέπει να διορθώσουμε πολύ περισσότερα πράγματα;

Για τις πολιτικές ηγεσίες μας την περίοδο της μεταπολίτευσης σκοπός έγινε η αποφυγή του πολιτικού κόστους με οποιοδήποτε μέσο, χωρίς να φείδονται κοινωνικού κόστους. Ο Μαχάτμα Γκάντι, ο οποίος υπήρξε χαρακτηριστικό παράδειγμα μεγάλου ηγέτη, πίστευε ότι η συμπεριφορά των πολιτικών αγνοεί ότι η σχέση μεταξύ μέσων και σκοπών είναι οργανική, ότι δηλαδή η ηθική αξία του σκοπού είναι αιτιολογικά εξαρτημένη από το μέσο. Το μέσο μοιάζει με τον σπόρο και ο σκοπός με το δένδρο. Στην πολιτική, όπως σε όλους τους κλάδους της ανθρώπινης δραστηριότητας, θερίζουμε αυτό που σπείραμε. Ή όπως ανέφερε ο δικός μας άνθρωπος, ο Αθηναίος ρήτορας Ισοκράτης: “Το της πόλεως όλης ήθος ομοιούται τοις άρχουσιν”. Δηλαδή το ήθος όλης της πολιτείας είναι ίδιο με εκείνων που την κυβερνούν.

Είναι γεγονός ότι την περίοδο της μεταπολίτευσης πολλές από τις κοινωνικές μας αξίες, μεταξύ των οποίων και η απαίτηση για ακεραιότητα από τις πολιτικές μας ηγεσίες, θυσιάστηκαν στο βωμό του πώς όλοι εμείς οι Έλληνες θα πάρουμε περισσότερα από το

σύστημα – αυτός ήταν ο σκοπός – με τη μικρότερη δυνατή προσπάθεια – αυτό ήταν το μέσο. Κατά τον Γιεβγκένι Γιεφτουτσένκο, το μεγάλο Ρώσο ποιητή, οι Ρώσοι συγχώρεσαν και ανέχτηκαν πολλά από τον Στάλιν κατά την διάρκεια της ζωής του γιατί πίστευαν ότι οι θηριωδίες του γίνονταν στο όνομα ενός απώτερου σκοπού. Έτσι κάνουμε κι εμείς οι Έλληνες, για παράδειγμα όταν η αντιπολίτευση ψηφίζει εναντίον ενός νομοσχεδίου το οποίο η ίδια θα μπορούσε να είχε φέρει στη Βουλή εάν ήταν κυβέρνηση ή όταν έρχεται αρωγός στις αντιδράσεις μιας κοινωνικής ομάδας εναντίον των αποφάσεων της κυβέρνησης που όμως κι αυτή θα προωθούσε αν ήταν στη θέση της. Και θεωρούμε ότι κάτι τέτοιο είναι θεμιτό γιατί εξυπηρετεί έναν απώτερο σκοπό.

Με απλά λόγια, αποτελεί κοινωνική αντίληψη ότι αυτός είναι ο ρόλος της αντιπολίτευσης και δεν πιστεύουμε ότι κάτι τέτοιο αποτελεί έλλειμμα ακεραιότητας από την πλευρά των πολιτικών ηγεσιών της και κατάφορη παραβίαση ηθικών αξιών ενάντια στο εθνικό συμφέρον με στόχο τον προσπορισμό ψήφων και την αύξηση της εκλογικής της δύναμης. Με αυτή την αφετηρία ο λαός όχι μόνο δεν αντέδρασε αλλά αποδέχθηκε και ενστερνίστηκε συνθήματα και υποσχέσεις για έργα ή ενέργειες που οι πολιτικοί που τα εξήγγελλαν δεν είχαν καμία πρόθεση να τα πραγματοποιήσουν. Η αποδέχτηκε διαβεβαιώσεις για ύπαρξη δυνατοτήτων που γνώριζε ότι δεν υπάρχουν.

Τα συμφέροντα του κράτους πρέπει να έχουν προτεραιότητα έναντι των προσωπικών συμφερόντων των πολιτών, πόσο μάλιστα των ηγετών. Στις ιστορίες του Θουκυδίδη ο ιστορικός αφηγείται το κύκνειο άσμα του Περικλή, ο οποίος απαντώντας στους επικριτές του κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου εκφράζει αυτήν ακριβώς την άποψη λέγοντας: “... διότι άνθρωπος που ευδοκμεί στις ιδιωτικές του υποθέσεις, εάν η πατρίδα του καταστραφεί χάνεται κι αυτός μαζί της, ενώ είναι πολύ μάλλον πιθανόν ότι θα σωθεί εάν κατοχυρεί μεν ο ίδιος, η πατρίδα του όμως ευτυχεί”.

Η φράση “μαζί τα φάγαμε”, παρότι συμβολική, προστέθηκε σε αυτές που έχουν διχάσει την κοινή γνώμη γιατί είναι πολλοί αυτοί από εμάς που πιστεύουν ότι δεν συμμετείχαν στο φαγοπότι... Εάν το δούμε όμως από τη σκοπιά ότι κι εμείς που δεν αποδεχόμαστε αυτή τη φράση ζήσαμε σε μια οικονομία η οποία ευημερούσε παρά τη διαρκώς μειούμενη παραγωγικότητα και αναπτυσσόταν με κινητήριο δύναμη τη μοχλευμένη κατανάλωση, οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι ωφεληθήκαμε τουλάχιστον από τη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης. Ήταν πιο εύκολο να βρούμε εργασία, είχαμε μεγαλύτερες αυξήσεις στις αποδοχές μας, είχαμε φθηνότερες και καλύτερες υπηρεσίες. Μόνο υπ’ αυτή την έννοια, αλλά και για το

επιπρόσθετο γεγονός ότι ποτέ δεν αντιδράσαμε για να σταματήσει αυτός ο κατήφορος, αντιθέτως διαδηλώναμε και απεργούσαμε για να διεκδικήσουμε περισσότερα από το κράτος, θα μπορούσε να πει κανείς ότι όλοι, εκούσια ή ακούσια, συνειδητά ή ασυνείδητα, ως γενιά συμμετείχαμε στο φαγοπότι.

Διαφέρει βέβαια ο βαθμός της συμμετοχής. Όσο πιο ψηλά, όσο πιο “εντός συστήματος” ήταν κανείς, τόσο μεγαλύτερη ήταν η συμμετοχή του στο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα μας σήμερα. Η πολιτική ηγεσία κυρίως, αλλά και η πνευματική, η δικαστική, η επιχειρηματική, η ηγεσία του Τύπου κ.λπ. αυτή την περίοδο είχαμε τη μέγιστη ευθύνη η οποία πήγαζε από την έλλειψη ακεραιότητας. Γιατί θεωρείται έλλειψη ακεραιότητας όταν μειώνεις τον εαυτό σου στο επίπεδο κάποιου άλλου για να πεις ή και να κάνεις πράγματα που του αρέσουν. Αντικαθιστώντας την επιδίωξη του εθνικού κοινωνικού συμφέροντος και οράματος με τον προσπορισμό προσωπικού οφέλους με οποιαδήποτε μορφή, επανεκλογή, προαγωγή, οικονομικό αντάλλαγμα, επίτευξη οποιουδήποτε άλλου στόχου κ.λπ.

Γενικά στη χώρα μας έχει διαμορφωθεί μια κουλτούρα συμπεριφοράς για τον ηγέτη – και όχι μόνο για τον πολιτικό ηγέτη – να προσεγγίζει την ηγεσία με τη διάθεση να είναι αρεστός και όχι ωφέλιμος. Είναι λοιπόν αξιοζήλευτες οι χώρες εκείνες, οι κοινωνίες εκείνες, που είχαν την τύχη να έχουν ικανούς πολιτικούς ηγέτες, με όραμα και ακεραιότητα, οι οποίοι συνέβαλαν αποτελεσματικά στη δημιουργία μιας ισχυρής κουλτούρας, επικοινωνιακής, θετικής παρακίνησης και αποτελεσματικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Ικανούς ηγέτες που δεν αρκέστηκαν μόνο στον αέριο χαρακτήρα τους αλλά είχαν τη δύναμη και το πάθος να εμφυσήσουν οράματα και να εγκαθιδρύσουν συστήματα χρηστής διακυβέρνησης και να επηρεάσουν με τη συμπεριφορά τους τους άλλους να είναι καλοί πολίτες.

Σύμφωνα λοιπόν με τον ορισμό που έχουμε δώσει σήμερα για τον ηγέτη και τα προσόντα του, στη χώρα μας, δυστυχώς, η ακεραιότητα των πολιτικών μας ηγετών, στην καλύτερη περίπτωση, δεν ξεπέρασε τα στενά όρια του κόμματος. Ούτε σε ομαλές ούτε σε κρίσιμες για την χώρα μας περιόδους. Κανένας από τους ηγέτες μας δεν επέδειξε ούτε στο ελάχιστο το μεγαλείο συνέπειας, λόγων και πράξεων, αλλά και άλλων σημαντικών στοιχείων ακεραιότητας ενός σύγχρονου πολιτικού ηγέτη, του Νέλσον Μαντέλα. Ο οποίος μόλις ανέλαβε την προεδρία της χώρας του, μετά από μια μακρόχρονη περίοδο σκληρού απαρτχάιντ και προσωπικών κακουχιών, έχοντας παραμείνει επί είκοσι επτά ολόκληρα χρόνια στην φυλακή, διατήρησε τα περισσότερα από τα μέλη της προσωπικής φρουράς του

προκατόχου του και όλους όσους από το γραφείο της προεδρίας ήθελαν να παραμείνουν στη θέση τους και να υπηρετήσουν τον νέο αρχηγό του κράτους.

Η χώρα μας στερείται εθνικού οράματος και εθνικού ενεργοποιού στόχου που να αποτελούν τον κοινό παρονομαστή συναίνεσης, να δίνουν κατεύθυνση και να οριοθετούν το διάλογο και την υλοποίηση στο πλαίσιο μιας χρηστής διακυβέρνησης. Αλλά αυτές είναι οι βασικές προϋποθέσεις για να ευδοκιμήσει μια υγιής, παραγωγική και δημιουργική εθνική κουλτούρα. Το όραμα και ο ενεργοποιός στόχος που προσδιορίζουν την κατεύθυνση αλλά και την ένταση των προσπαθειών και των ενεργειών, σε συνδυασμό με το σύστημα διακυβέρνησης που θέτει τους κανόνες και τα όρια της συμπεριφοράς των πολιτών, καθορίζουν το βαθμό διαλεκτικότητας μιας χώρας, δηλαδή την ποιότητα επικοινωνίας και την ποιότητα και αποτελεσματικότητα των αποφάσεων και την εφαρμογή των αποφάσεων της κοινωνίας.

Τελειώνοντας, θα σημειώσω ότι τον τελευταίο καιρό όλο και περισσότεροι Έλληνες, δυστυχώς, δεν είναι υπερήφανοι για τη χώρα τους με αποτέλεσμα να μην σέβονται και να μην αποδέχονται το πολιτικό σύστημα. Αυτό με τη σειρά του έχει οδηγήσει στην έλλειψη συνεργασίας, συναίνεσης και, ακόμα χειρότερα, στην ανυπακοή, στην έλλειψη σεβασμού στους νόμους και πολλές φορές στην προσφυγή στη βία. Από την άλλη πλευρά η έλλειψη συμμετοχής σε σημαντικές αποφάσεις που μας αφορούν, η έλλειψη διαφάνειας και η διαφθορά έχουν ήδη οδηγήσει κι έχουν τη δυναμική να οδηγήσουν σε ακόμη μεγαλύτερες κοινωνικές αντιδράσεις. Η πολιτική μας κουλτούρα είναι αντιδραστική και συγκρουσιακή, η χώρα μας είναι βαθιά διαιρεμένη κατά τις πολιτικές της αξίες και αυτές οι μακροχρόνιες διαφορές έχουν οδηγήσει και σε αποθεσμοποίηση και σε πολιτικές υποκουλτούρες με συγκρουόμενες απόψεις σε πολύ κρίσιμα θέματα. Αυτή η κατάσταση έχει επηρεάσει την κοινωνική συνοχή, με σημαντικά ρήγματα στις πολιτικές δομές της χώρας μας.

**Στο δύσκολο ελληνικό περιβάλλον
η ηγεσία δεν είναι γκολφ αλλά... κατς**

ΠΑΝΑΓΗΣ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ

Ο κ. Αθανασόπουλος με κάλυψε σε βαθμό που σχεδόν είχα το κίνητρο να παραιτηθώ... Αλλά τελικά θέλω κι εγώ να πω δύο λόγια.

Όπως ήδη ελέχθη ο ρόλος του ηγέτη είναι διπλός. Αποτελεί σύμβολο και παράδειγμα, αλλά πρέπει συγχρόνως να κάνει και έργο. Στην προσωπική του ζωή η κοινωνία απαιτεί από τον ηγέτη να τηρεί τους κανόνες της συμβατικής ηθικής. Ιδίως σε ό,τι αφορά το χρήμα. Στις άλλες σφαίρες συμπεριφοράς τα κριτήρια διαφέρουν ανάλογα με τη χώρα. Οι Αγγλοσάξονες δίνουν μεγάλη έμφαση στη συζυγική πιστότητα για παράδειγμα, ενώ πολύ λιγότερη σημασία αποδίδουν σε αυτό οι του ευρωπαϊκού Νότου. Εδώ στην Ελλάδα το ρουσφέτι πολύ σπάνια μπαίνει στο ραντάρ της ακεραιότητας κι όμως μπορεί να είναι μια πολύ ειδεχθής μορφή συναλλαγής. Όπως κι αν είναι πάντως, είναι αναμφισβήτητο ότι η άψογη και ακέραιη ιδιωτική συμπεριφορά ενός ηγέτη ενισχύει το κύρος του και την επιβολή του και του επιτρέπει να κάνει έργο ευκολότερα. Οι αμφιβολίες για την ακεραιότητα του ηγέτη εξασθενούν την αποτελεσματικότητά του γιατί στο μυαλό του κοινού – πολύ σωστά – οι αμφιβολίες αυτές μεταφέρονται και στο ρόλο του σαν δημόσιου προσώπου. Αποτελούν άλλωστε αχίλλειο πτέρνα στην ζωή ενός ηγέτη που την γνωρίζουν πάρα πολύ καλά οι αντίπαλοί του και προσπαθούν εκεί να τον αποδομήσουν.

Ηγέτες σύμβολα απόλυτης ακεραιότητας, όπως ο Γκάντι που ανέφερε ο κ. Αθανασόπουλος, έχουν πληρώσει βαρύ τίμημα για να μην προδώσουν τις αρχές τους. Αυτοί ήσαν περισσότερο δάσκαλοι-ηγέτες που έδωσαν το βάρος του ρόλου τους στο παράδειγμα. Μια απόλυτη και αξιοθαύμαστη στάση αλλά που είναι συνάμα κι εύκολη... – άπαξ και κάποιος έχει κάνει τις επιλογές του... Με τον ορισμό “ηγέτης” όμως οι οργανωτές της σημερινής εκδήλωσης δεν νομίζω ότι εννοούν αναχωρητές στην έρημο του Σινά που έχουν κατευθείαν επικοινωνία με το θείο. Αλλά άτομα σε θέσεις ευθύνης που παλεύουν καθημερινά με μια πολύ βρώμικη – συχνά – πραγματικότητα.

Το παιχνίδι, κύριε Μπακούρη, δεν είναι γκολφ αλλά κατς... Και ελεύθερη πάλη χωρίς διαιτητή, που είτε επιτρέπεται είτε όχι ο αντίπαλος θα μεταχειριστεί όλες τις λαβές και τα χτυπήματα, ιδίως κάτω από τη μέση. Η ηγεσία είναι δράση και η δράση σημαίνει επιλογές

που θέτουν ηθικά διλήμματα. Ενώ στην ιδιωτική ζωή του ισχύει και πρέπει να ισχύει το απόλυτο, επάνω στο έργο του ο ηγέτης μπαίνει στην περιοχή του σχετικού. Και το σχετικό συγκροτεί περιοχή επικίνδυνη και ολισθηρή αλλά αναπόφευκτη...

Στην άσκηση της εξουσίας είναι συχνά αναγκαίοι συμβιβασμοί που θυσιάζουν αρχές. Δεν υπάρχουν πάντα φόρμουλες και ο ηγέτης πρέπει μόνος του να κρίνει. Αυτό είναι λιγότερο δύσκολο όταν δρα μέσα σε περιβάλλον που έχει παράδοση τήρησης των νόμων και των κανόνων, όπου ισχύουν και εφαρμόζονται οι νόμοι, όπου λειτουργεί η δικαιοσύνη και η κοινωνία επιβάλει κυρώσεις. Εκεί υπάρχει κάποια πυξίδα και συνάμα η φοβέρα που περιορίζει τον σχετικισμό της ηγετικής δράσης μέσα σε κάποια όρια. Όταν αυτά ξεπερνιούνται μια υγιής κοινωνία αντιδρά... – και υπενθυμίζω την υπόθεση Γουότεργκεϊτ στις ΗΠΑ.

Στην Ελλάδα το περιβάλλον δυστυχώς δεν βοηθάει. Τις πρόσφατες δεκαετίες ιδίως πέρασαν ηγέτες που και σαν παράδειγμα στην ιδιωτική τους ζωή αλλά και σαν δημόσιοι άνδρες δεν υπήρξαν ακέραιοι ή που ανέχτηκαν συνεργάτες που δεν ήταν. Το παράδειγμά τους οδήγησε σε γενικότερη χαλάρωση της κοινωνικής συμπεριφοράς, σε ανοχή και ελαστικότητα, αλλά συνάμα και στον εθισμό του κοινού να πιστεύει αβασάνιστα οποιαδήποτε κατηγορία αφορά τους ηγέτες του. Με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπως έχουν γίνει και με τη δυσλειτουργία της δικαιοσύνης, επικράτησε στη δημόσια ζωή ο απόλυτος κυνισμός.

Η συκοφαντία έχει γίνει ένα από τα κύρια όπλα της πολιτικής αντιπαράθεσης, έχει υποκαταστήσει τον πολιτικό λόγο και οι πολιτικοί αμύνονται με την ασυλία. Όταν όμως η φυσική ηγεσία βάζει τον εαυτό της πάνω από το νόμο και τους υπόλοιπους πολίτες γιατί δεν εμπιστεύεται την εφαρμογή του, καταλήγουμε σε μια αρρωστημένη κατάσταση. Η θέση του ηγέτη μέσα σ' αυτές τις συνθήκες είναι πολύ δύσκολη. Δεν είναι καθόλου παράδοξο ότι ελάχιστοι καταξιωμένοι άνθρωποι δέχονται να αναλάβουν ηγετικές θέσεις σε περιοχές που δεν βρίσκονται στο απυρόβλητο.

Το κίνητρο της δημόσιας προσφοράς έχει καταντήσει κι αυτό κατ' εξοχήν ύποπτο. Μια λύση που επιλέγουν ορισμένοι οι οποίοι έχουν βρεθεί σε ηγετικές θέσεις είναι η ακινησία. Γλιτώνοντας έτσι από ενδεχόμενες περιπέτειες αλλά μην αφήνοντας έργο. Όποιος, παρ' όλα αυτά, επιμένει να θέλει να ασχοληθεί με τα κοινά στον τόπο μας, είτε μέσω της πολιτικής είτε από άλλη δημόσια θέση και βέβαια με την επιθυμία να προσφέρει έργο, θα πρέπει να ξέρει από πριν ότι είναι ρόλος αγάριστος. Όσο πιο ακέραια προσπαθεί να ενεργήσει τόσο πιο

πολλά συμφέροντα θα βλάψει, τόσο πιο πολλούς θα δυσαρεστήσει και ανάλογα θα αυξηθούν οι εχθροί του και οι επιθέσεις που θα υποστεί εκεί ακριβώς που είναι πιο ανυπεράσπιστος: στην ακεραιότητά του.

Αυτά είχα να πω και τελειώνοντας θα αναφέρω δύο παραδείγματα από την ιστορία της νεότερης Ελλάδας. Και τα δύο ηγετών που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του κράτους μας και του πολιτικού μας συστήματος και που η επιρροή τους φτάνει μέχρι σήμερα. Αποτελούν τους δύο αντίθετους πόλους του απόλυτου και του σχετικού στην ηθική της ηγεσίας. Μιλώ για τον Καποδίστρια και τον Κωλέττη. Κανείς τους δεν ήταν τυχαίος. Και οι δυο τους διέθεταν ευστροφία, αποφασιστικότητα και φιλοδοξία. Επίσης είχαν κι οι δυο πείρα διοίκησης και πολιτικής. Ο μεν Καποδίστριας στα Ιόνια και στην αυλή του Τσάρου, ο δε Κωλέττης στην αυλή του Αλή Πασά.

Ο Καποδίστριας, μέσα στα όρια που του επέτρεπε η τότε κατάσταση, επέλεξε το δύσκολο και σκληρό δρόμο της ακεραιότητας. Που σε κάποιο βαθμό ταυτίστηκε και με την ακαμψία. Το σώμα της Ελλάδας δεν τον άντεξε, τον απέβαλε, αλλά έχει μείνει το παράδειγμά του φωτεινό. Ο Κωλέττης, σαν ηγέτης, πέτυχε να κυβερνήσει για πολύ περισσότερα χρόνια. Από οποιονδήποτε άλλον στην εποχή του. Συγκέντρωσε μεγάλη δύναμη και πλούτο και έμεινε στην ιστορική μνήμη σαν το υπόδειγμα του διεφθαρμένου ρουσφετολόγου πολιτικάντη. Ανάμεσα σε αυτούς τους δύο πόλους εξακολουθεί να ταλαντεύεται η ηγεσία της χώρας μας ως σήμερα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Ν. ΤΡΑΥΛΟΣ: Ευχαριστώ τον κ. Αθανασόπουλο και τον κ. Βουρλούμη. Και τώρα θα παρακαλέσω να συγκεντρώσουμε πέντε ερωτήσεις.

Κα ΣΥΡΟΠΟΥΛΟΥ: Η ερώτηση είναι για τον κ. Αθανασόπουλο. Είδαμε ένα ανατριχιαστικό 3,5 ως βαθμολογία της Ελλάδας σε σχέση με τις άλλες χώρες όσον αφορά τη διαφάνεια. Προφανώς εδώ υπάρχει έλλειμμα και ηγεσίας και πολιτικής ηγεσίας. Η ερώτηση είναι: τι πρέπει να γίνει ώστε το 3,5 να γίνει 9 ή 10; Τι πρέπει να αλλάξει; Γιατί προφανώς εάν υπάρχει ένα 3,5 είναι εξαίρεση η διαφάνεια και όχι ο κανόνας.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Μπορεί ο ένας ή ο άλλος από τους δύο ηγέτες να μας πει τι νομίζουν ότι βρίσκεται στη βάση της κακοδαιμονίας του πολιτικού. Τι πιστεύουν: ποιος είναι ο παράγοντας εκείνος που είναι στη βάση της κακοδαιμονίας του ελληνικού πολιτικού συστήματος;

ΑΓ. ΣΥΡΙΓΟΣ: Υποτίθεται ότι εκείνους τους οποίους εκλέγουμε έχουμε μια μεγάλη δυνατότητα, ένα μεγάλο περιθώριο, να τους επιλέξουμε. Και υποτίθεται επίσης ότι στις μεγάλες πόλεις δεν υπάρχουν οι δεσμοί που υπάρχουν στην επαρχία με τη διαφθορά, με τη διαπλοκή, με το ρουσφέτι, με όλα αυτά. Είναι διαφορετική η σχέση μεταξύ του πολιτευτή με τον κάτοικο του χωριού και του πολιτευτή με τον κάτοικο μιας μεγάλης πόλης σε σχέση με το ρουσφέτι.

Παρ' όλα αυτά και η επαρχία και οι μεγάλες πόλεις βγάζουν την ίδια ποιότητα πολιτικών, δεν υπάρχει διαφορά μεγάλη μεταξύ των δύο περιοχών. Ποια είναι η θέση σας γι' αυτό το πράγμα; Βγάζουμε τους ανθρώπους που ανταποκρίνονται σε εμάς; Είναι η εικόνα μας;

Κος ΚΑΡΡΑΣ: Ο κατάλογος της Διεθνούς Διαφάνειας έχει την Ελλάδα με 3,5 και την Κύπρο με 6,3. Μιλάμε για Ελληνοκύπριους, επομένως ανθρώπους που έχουν τις ίδιες βασικές αρχές και την ίδια σύσταση με εμάς. Το να πάμε στο 10 το θεωρώ αδιανόητο – ούτε η Δανία δεν είναι στο 10. Το να πάμε στο 6,3 θα πρέπει να είναι κατορθωτό. Μπορείτε να μας δώσετε μερικές ιδέες για το δρόμο προς το 6,3;

Κος ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Για να δώσουμε και μια πιο αισιόδοξη νότα αν θα συμφωνήσετε... Το ερώτημα είναι για τον κ. Αθανασόπουλο αλλά και για τον κ. Βουρλούμη: Το 3,5 είναι πραγματικότητα ή μήπως αντανάκλα σε κάποιο βαθμό και μια ελληνική καχυποψία γενικότερη για τα πράγματα; Γιατί αυτός είναι ένας δείκτης αντίληψης και δεν είναι δείκτης της πραγματικότητας. Επομένως υπάρχει κάποια ελπίδα ότι το 3,5 ως ένα βαθμό αντανάκλα μια παραδοσιακή ελληνική καχυποψία ή θεωρείτε ότι αντανάκλα την πραγματικότητα;

Τ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Παρατηρώ ότι οι ερωτήσεις λίγο - πολύ κινούνται στο ίδιο θέμα.

Από την εμπειρία μου, έχοντας ζήσει και εργαστεί στο εξωτερικό περισσότερο από είκοσι χρόνια, πιστεύω ότι οι Έλληνες δεν έχουν κανένα πρόβλημα, δεν είναι διαφορετικοί από τους

άλλους λαούς. Αυτό το οποίο στερούμαστε – και νομίζω ότι υπάρχουν καλές εξηγήσεις γι’ αυτό και εξηγεί γιατί η Κύπρος είναι σε καλύτερο επίπεδο από εμάς – είναι η διαλεκτικότητα. Δεν είμαστε διαλεκτική χώρα, δηλαδή δεν μπορούμε να κάνουμε σωστό διάλογο που θα μας βοηθήσει να επικοινωνήσουμε, που θα μας βοηθήσει να πάρουμε σωστές αποφάσεις, που θα μας βοηθήσει και να τις εφαρμόσουμε σωστά.

Δεν έχουμε σωστό σύστημα διακυβέρνησης, χρηστή διακυβέρνηση. Στην Κύπρο ευτύχησαν να έχουν για πολλά χρόνια σωστό σύστημα διακυβέρνησης και επομένως ξεκίνησαν από ένα ψηλότερο σημείο απ’ ότι εμείς.

Όσον αφορά την ποιότητα των στοιχείων της Διεθνούς Διαφάνειας, είμαι απόλυτα βέβαιος ότι η ποιότητα είναι η ίδια και για τα ελληνικά δεδομένα αλλά και για τα δεδομένα των άλλων χωρών. Δεν αμφιβάλω για αυτό. Νομίζω ότι η βαθμολογία της χώρας ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα – αυτή είναι η κατάσταση της χώρας. Αλλά πιστεύω ακράδαντα ότι είναι αυτή διότι εμείς οι Έλληνες δεν είμαστε εντάξει, είναι αυτή διότι εμείς οι Έλληνες δεν φροντίσαμε ποτέ να φτιάξουμε ένα σωστό σύστημα διακυβέρνησης.

Εάν ακούσετε τους ειδικούς, τους οικονομολόγους, θα σας πουν ότι οι χώρες οι οποίες δεν ευημερούν οικονομικά, όπως για παράδειγμα η Ελλάδα, δεν ευημερούν διότι έχουν πρόβλημα θεσμών. Συμπεριλαμβανομένων και των πολιτικών. Επομένως, αυτό που χρειάζεται αυτή τη στιγμή και επείγει – παρά το γεγονός ότι μπορεί να ακούγεται ότι θα πάρει πάρα πολύ χρόνο – είναι να εντοπίσουμε την προσοχή μας στη σύνθεση των στοιχείων της εθνικής κουλτούρας. Ποιο είναι το όραμα της χώρας μας; Είπε ο κ. πρωθυπουργός – και συμφωνώ μαζί του, μακάρι να είναι αυτό το όραμα της χώρας μας!.. – να γίνουμε η “Δανία του Νότου”. Όμως για να γίνουμε η “Δανία του Νότου”, χρειαζόμαστε για κάθε ομάδα έναν ενεργοποιό στόχο. Τι πρέπει να κάνουμε, η κάθε ομάδα, ώστε να υποστηρίξουμε αυτό το όραμα; Το ακούσαμε μια φορά, δεν ξανακούσαμε τίποτα για αυτό. Δεν μάθαμε ποτέ ποιοι είναι οι ενεργοποιοί στόχοι στο θέμα της παιδείας, στο θέμα της ενέργειας, στο θέμα της υγείας, στο θέμα των εργασιακών σχέσεων, σε όλα αυτά τα θέματα μιας χώρας της οποίας θέλουμε να μοιάσουμε. Αλλά έτσι δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθεί ο διάλογος. Ένας σωστός διάλογος και όχι ο καθένας να λέει ότι θέλει, αλλά να μιλούν αυτοί που μπορούν να συμβάλουν στο διάλογο με απόψεις οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν ώστε να παρθούν οι σωστές αποφάσεις.

Επομένως, δύο πράγματα πρέπει να φτιάξουμε. Το ένα είναι το σύστημα διακυβέρνησης και το άλλο είναι όραμα και ενεργοποιοί στόχοι που στερούμεθα ως χώρα.

Π. ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ: Με κάλυψε πλήρως ο κ. Αθανασόπουλος. Μόνο δύο πράγματα, δύο μικρές παρατηρήσεις: Η μία είναι ότι στην Κύπρο έχουν ένα από τα καλύτερα κτηματολόγια. Στην Ελλάδα ακόμα δεν έχουμε κατορθώσει να κάνουμε κτηματολόγιο.

Η δεύτερη είναι ότι συμφωνώ με την παρατήρηση ότι το 3,5 της Ελλάδας μπορεί να αντανakλά και μια παραδοσιακή ελληνική καχυποψία. Διότι έχουμε μια τάση εμείς να αλληλοκατηγορούμαστε και να φωτίζουμε τα χειρότερα πράγματα τα οποία υπάρχουν στη χώρα μας. Δεν είμαι καθόλου βέβαιος ότι είμαστε χειρότεροι από τους Ρουμάνους ή τους Βούλγαρους ή τους διάφορους άλλους. Δηλαδή μην το παρακάνουμε κιόλας στο μαζοχισμό της διαφθοράς... Δεν είναι όλα έτσι...

ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΑΝΕΛ: ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

N. ΤΡΑΥΛΟΣ: Προχωράμε σε ένα εξίσου σημαντικό θέμα: παιδεία και ακεραιότητα. Είμαστε πραγματικά ευγνώμονες για τη διαθεσιμότητα και των δύο ομιλητών μας. Έχουμε μαζί μας την υπουργό Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, κα Άννα Διαμαντοπούλου, που παρά το γεγονός ότι αυτό τον καιρό το κυβερνητικό έργο είναι πολύπλοκο και έντονο, βρήκε το χρόνο να είναι εδώ. Κι επίσης τον κ. Καλύβα, που ήρθε από την Αμερική, από το Πανεπιστήμιο Γιέιλ όπου είναι καθηγητής, για να μοιραστεί μαζί μας τις απόψεις του για το θέμα αυτό. Θα ξεκινήσουμε με τον κ. Καλύβα και εν συνεχεία η κα υπουργός θα τοποθετηθεί στην εισήγηση του κ. Καλύβα και θα προσφέρει και τις δικές της απόψεις.

**Οι θετικές και αρνητικές αξίες που καλλιεργεί η παιδεία στην Ελλάδα
και η ανάγκη για ριζοσπαστική μεταρρύθμιση**

ΣΤΑΘΗΣ ΚΑΛΥΒΑΣ

Ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση και για τη δυνατότητα να μοιραστώ κάποιες απόψεις και κάποιες σκέψεις, εκ των οποίων οι περισσότερες, φαντάζομαι, είναι αρκετά γνωστές σε όλους – δεν θα πρωτοτυπήσω σήμερα... Θα μπορούσα να σας παραπέμψω σε μια πολύ μεγάλη βιβλιογραφία άρθρων και βιβλίων που έχουν δημοσιευτεί στην Ελλάδα την τελευταία εικοσιπενταετία, που αναγνωρίζουν ή εμπεριέχουν μια διάγνωση όλων αυτών των προβλημάτων και που, παρ' όλα αυτά, δεν έχουν καταφέρει για κάποιο λόγο να οδηγήσουν σε λύσεις. Έχουμε δηλαδή ένα μεγάλο πρόβλημα σύνδεσης ανάμεσα στη διάγνωση από την μια μεριά και στην πράξη από την άλλη. Κι ένα ερώτημα το οποίο θα προκύψει μέσα απ' αυτές τις σκέψεις είναι γιατί... – εφόσον όλοι γνωρίζουμε ποια είναι τα προβλήματα και ποιες είναι οι ενδεχόμενες λύσεις – γιατί λοιπόν τόσα χρόνια δεν καταφέρνουμε να δώσουμε τη σωστή λύση.

Θα αναφερθώ σε κάποια μικρά εισαγωγικά θέματα, θα μιλήσω κυρίως με άξονα το θέμα των αξιών που καλλιεργεί η παιδεία στην Ελλάδα και θα επεκταθώ στο θέμα της διάγνωσης των προβλημάτων. Και μετά θα περάσω πολύ σύντομα σε κάποιες ιδέες για το πώς μπορούν κάποια πράγματα να διορθωθούν και θα καταλήξω σε κάποια συμπεράσματα.

Δεν θα μιλήσω σαν ειδικός – δεν είμαι ειδικός σε θέματα εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Υπήρξα κι εγώ προϊόν, σε μεγάλο βαθμό, του ελληνικού συστήματος παιδείας, καταναλωτής δηλαδή όπως κι οι περισσότεροι εδώ. Και είμαι επίσης, όπως και πάρα πολλοί άλλοι σε αυτή την αίθουσα, παραγωγός παιδείας, λειτουργός εκπαίδευσης, πανεπιστημιακός ερευνητής και δάσκαλος και με αυτή την έννοια έχω μια ενασχόληση και γνώση γι' αυτό το θέμα.

Θα αναφερθώ κυρίως στο θέμα των αξιών που καλλιεργεί η παιδεία. Πιστεύω πως όσους δείκτες και να δει κανένας, όσα στοιχεία και να κοιτάξει, είτε ποσοτικά είτε ποιοτικά είτε διαισθητικά, θα διαπιστώσει ότι υπάρχει πρόβλημα χαμηλής απόδοσης της παιδείας μας. Ενώ δηλαδή επενδύουμε σημαντικά ποσά, το παραγόμενο αποτέλεσμα δεν ανταποκρίνεται σε αυτή την επένδυση. Έχουμε συνεπώς ένα σημαντικό πρόβλημα κι αυτό το πρόβλημα επεκτείνεται και στο θέμα που αποτελεί το κεντρικό ζήτημα αυτής της συνάντησης, δηλαδή το θέμα της ακεραιότητας.

Το θέμα της παιδείας έχει μεγάλη σημασία γιατί σχετίζεται και με την ανάπτυξη γενικότερα αλλά και με μια σειρά άλλων ζητημάτων που συζητήθηκαν μέχρι τώρα, για παράδειγμα το ζήτημα των νοοτροπιών που αποτέλεσε κεντρικό στοιχείο της συζήτησης για τη φορολογική συμπεριφορά στην πρωινή συνεδρία. Οι νοοτροπίες έχουν άμεση σχέση με τις αξίες που καλλιεργεί η παιδεία και προσπαθώντας να αποφύγω τη λογική της μονόπλευρης αρνητικότητας, θέλω να επισημάνω και κάποια θετικά στοιχεία και κάποιες θετικές αξίες που καλλιεργεί η παιδεία στη χώρα μας.

Θα ήθελα, λοιπόν, να ξεκινήσω με τις θετικές αξίες. Η πρώτη αξία που πιστεύω ότι είναι σημαντική και καλλιεργείται ακόμα στην Ελλάδα στην πρωτοβάθμια και περισσότερο στη δευτεροβάθμια παιδεία, όχι πάντα για τους ορθούς λόγους, είναι η αξία της μαθησιακής πειθαρχίας. Επειδή ακριβώς υπάρχει ένα σύστημα εξετάσεων το οποίο είναι αρκετά απαιτητικό και σκληρό, απαιτείται μια προσήλωση, μια πειθαρχία που έχει βοηθήσει όσους νέους και νέες σπούδασαν στο εξωτερικό όταν χρειάστηκε να δουλέψουν κάτω από πολύ μεγάλη πίεση, και οι οποίοι άντλησαν απ' αυτή την εμπειρία της πειθαρχίας που υπέστησαν κατά τη διάρκεια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα κι αυτό τους βοήθησε πάρα πολύ. Αυτό είναι ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά που δεν επισημαίνεται συνήθως.

Το δεύτερο θετικό στοιχείο έχει να κάνει με τη δικαιοσύνη και την αξιοκρατία. Ίσως να ξαφνιάζει που συνδέω την παιδεία με τη δικαιοσύνη και την αξιοκρατία σε ένα συνέδριο όπου τονίζονται τα προβλήματα της διαφάνειας και της διαφθοράς στην Ελλάδα. Αλλά πιστεύω πως οι εισαγωγικές εξετάσεις στο πανεπιστήμιο είναι ένας τομέας στον οποίο παραδοσιακά καλλιεργήθηκε η δικαιοσύνη και η αξιοκρατία, με την έννοια μιας διαδικασίας που όλοι παραδέχονται ότι υπήρξε αδιάβλητη, ότι λειτουργεί με αδιάβλητο τρόπο και όπου υπάρχει μια σύνδεση ανάμεσα στα κίνητρα και στο αποτέλεσμα. Ξέρεις ποιος είναι ο τρόπος που χρειάζεται να δράσεις ώστε να επιτύχεις το επιθυμητό αποτέλεσμα, να περάσεις δηλαδή στο πανεπιστήμιο. Και τα δύο αυτά είναι πολύ σημαντικά στοιχεία, έστω κι αν έχουν δύο προβληματικές πτυχές. Εκ των οποίων η μία αφορά την καθαρά παιδαγωγική πλευρά: το σύστημα της εισαγωγής στα πανεπιστήμια μ' αυτό τον τρόπο δημιουργεί ακαμψίες στις οποίες θα αναφερθώ στη συνέχεια. Ενώ η δεύτερη αφορά το ότι το σύστημα μας ουσιαστικά δομήθηκε με αυτόν τον άκαμπτο τρόπο ακριβώς επειδή υπάρχει αυτή η έλλειψη εμπιστοσύνης στη χώρα μας. Οπότε ένα άλλο σύστημα – πιο “υποκειμενικό” θα λέγαμε, όπου για παράδειγμα, αντί εξετάσεων, ένα πανεπιστημιακό τμήμα θα επέλεγε με κάποιο φάκελο υποψηφιότητας τους μαθητές που θα δέχονταν – θα υπόκεινταν στην κατηγορία ότι δεν

λειτουργεί με τρόπο αντικειμενικό και αδιάβλητο, ακριβώς γιατί ξεκινάμε από την υπόθεση ότι κανένας στη χώρα μας δεν έχει ουσιαστικά κριτήρια αδιάβλητα και ακέραια αλλά όλοι θεωρούνται ύποπτοι διαφθοράς. Το υποκειμενικό, δηλαδή, ταυτίστηκε με το διαβλητό. Επομένως λειτούργησε και δομήθηκε ένα ολόκληρο σύστημα με προβληματικά στοιχεία πάνω σε αυτή την έλλειψη εμπιστοσύνης.

Στα αρνητικά στοιχεία και στις αρνητικές αξίες θα επεσήμανα την ταύτιση μεταξύ απομνημόνευσης και μάθησης που εξακολουθεί να ισχύει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση – αυτό είναι πολύ σημαντικό και πρέπει να υπογραμμιστεί – αλλά και στην τριτοβάθμια σε σημαντικό βαθμό. Όταν στην Ελλάδα μιλάμε για μάθηση έχουμε συνήθως την εντύπωση ότι μιλάμε για απομνημόνευση. Αυτό είναι το εργαλείο, αυτή είναι η βασική διαδικασία με την οποία ο μαθητής εισάγεται σε αυτή τη λογική και πιστεύω ότι αυτό το πράγμα πολλά παιδιά σε μικρή ηλικία τα αποξενώνει από τη διαδικασία της ορθολογικής σκέψης και της κριτικής ανάλυσης οι οποίες είναι απαραίτητα στοιχεία και εφόδια στην κοινωνία. Αυτό πάλι έχει να κάνει με αυτή την αντίληψη που υπάρχει στην Ελλάδα, ότι η ατομική συμπεριφορά, η δημιουργική συμπεριφορά, η διαφορετική σκέψη είναι κατά κάποιο τρόπο ύποπτη και ενδεχομένως επιλήψιμη. Και άρα χρειάζεται όλοι να μπουν στο ίδιο καλούπι για να εκτιμηθούν με τον ίδιο “αδιάβλητο”, ή με τον ίδιο “αντικειμενικό” τρόπο.

Αυτό παράγει έναν πάρα πολύ αυξημένο κομφορμισμό: όλοι προσπαθούμε ουσιαστικά να διατυπώσουμε τις ίδιες σκέψεις με τον ίδιο τρόπο. Έστω κι αν επιφανειακά διακρίνεται μια κακοφωνία διαφορετικών απόψεων, στη βάση τους πάντα υπάρχουν αυτές οι τάσεις της ταύτισης. Αυτή η διαδικασία οδηγεί σε μια απουσία δημιουργικής σκέψης και κριτικής ικανότητας και το παρατηρώ πάρα πολύ συχνά σε παιδιά που έρχονται να σπουδάσουν στο εξωτερικό από την Ελλάδα. Δεν έχουν μάθει να σκέφτονται και αυτό είναι ένα πρόβλημα που συνεχίζει να υπάρχει στην κοινωνία – μια αδυναμία ικανότητας βασικού συλλογισμού... Θεωρώ πως χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πρακτικής είναι το μάθημα της λεγόμενης έκθεσης ιδεών στο σχολείο που δεν έχει καμία σχέση ούτε με έκθεση ούτε με ιδέες, αλλά με την αναπαραγωγή ενός μοντέλου όπου ο μαθητής καλείται να διατυπώσει απόψεις που δεν είναι δικές του με τρόπο που δεν είναι δικός του.

Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανένας ότι ο κομφορμισμός σε σχέση με το πρόβλημα της ακεραιότητας είναι θετικό στοιχείο, εάν η ακεραιότητα ήταν βασική αξία της κοινωνίας. Από τη στιγμή όμως που βασική αξία της κοινωνίας δεν είναι ενδεχομένως η ακεραιότητα, τότε κομφορμισμός σημαίνει προσαρμόζομαι στις κυρίαρχες αξίες της κοινωνίας και αν αυτές

είναι αρνητικές, αναπαράγω άκριτα και χωρίς να σκεφτώ αυτές τις αρνητικές αξίες κι εκεί πιστεύω ότι υπάρχει ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα.

Δεύτερη αρνητική αξία είναι ο εργαλειακός χαρακτήρας της εκπαίδευσης. Η αντίληψη που καλλιεργείται στην Ελλάδα είναι ότι η παιδεία και η εκπαίδευση είναι ένα μέσο για να πετύχουμε κάτι άλλο, στη συγκεκριμένη περίπτωση την περίφημη επαγγελματική αποκατάσταση. Όχι ένας τρόπος για να αναπτυχθούμε σαν άνθρωποι, ούτε μια αυθύπαρκτη αξία αυτή καθαυτή, αλλά απλώς ένα εργαλείο. Και αυτό, πιστεύω, είναι ένα πάρα πολύ προβληματικό στοιχείο που υπονομεύει ουσιαστικά τη βασική λειτουργία της παιδείας η οποία είναι να αναπτύξει την ικανότητα των νέων ανθρώπων να καλλιεργούν τον εαυτό τους στο διηνεκές, δεν είναι κάτι που παύει με το τέλος της εκπαίδευσης – καλλιεργείς και μορφώνεις τον εαυτό σου συνέχεια στη ζωή. Και βέβαια αυτό σχετίζεται με το ευρύτερο πρόβλημα που υπάρχει στη χώρα μας, της εργαλειακής αντιμετώπισης των πάντων. Ότι δεν δεχόμαστε τις αξίες ως σημαντικές αυτές καθαυτές αλλά πάντα προσπαθούμε να δούμε τι είναι αυτό ακριβώς που εξυπηρετείται, ποιος είναι ο απώτερος στόχος μιας πρακτικής. Και αυτό σχετίζεται με αυτή την καχυποψία που υπάρχει σε όλα τα στάδια της ζωής και της συναλλαγής ανάμεσα στους ανθρώπους.

Είμαι σίγουρος ότι αν βγω από την αίθουσα αυτή και πιάσω έναν περαστικό έξω στο δρόμο και του πω πως εδώ μέσα γίνεται ένα συνέδριο για την ακεραιότητα, η πρώτη του σκέψη θα είναι ποιος εξυπηρετείται απ' αυτό και τι θα πει ακεραιότητα και τι ακριβώς εξυπηρετεί αυτή η ιδέα, τι βρίσκεται από πίσω.

Κι αυτό με φέρνει στο τρίτο θέμα που είναι η υπονόμηση της έννοιας του δημοσίου αγαθού, αλλά και η γενικευμένη υποκρισία. Έχει κανείς την αίσθηση ότι η χρήσιμη και πραγματική παιδεία παράγεται στο χώρο των ιδιωτικών μαθημάτων ή στο φροντιστήριο, ότι εκεί είναι που αποκτά ο μαθητής το πραγματικό συγκριτικό του πλεονέκτημα και όχι στο χώρο του δημοσίου σχολείου. Δηλαδή υπάρχει ένα δεύτερο σύστημα – η “παραπαιδεία” λέμε – το οποίο κρύβεται πίσω από το βασικό σύστημα και στο οποίο γίνεται η πραγματικά σημαντική προσπάθεια και γι' αυτόν το λόγο αξίζει κανένας να επενδύσει ιδιωτικά. Αυτό βέβαια σχετίζεται και με όλη τη συζήτηση που έγινε σήμερα το πρωί για το θέμα της φορολογίας: εφόσον το κράτος δεν παρέχει τα αγαθά που υποτίθεται πως θα έπρεπε να παρέχει, εφόσον εγώ χρειάζεται να επενδύσω ιδιωτικά γιατί το δημόσιο αγαθό δεν αξίζει, γιατί να πληρώσω τους φόρους που, υποτίθεται, πηγαίνουν για τη συντήρηση αυτού του συστήματος; Έτσι απαξιώνεται η έννοια του δημόσιου αγαθού. Αυτό παράγει, σε ένα δεύτερο

αξιακό επίπεδο, την αίσθηση ότι ουσιαστικά ζούμε σε μια κοινωνία όπου η αλήθεια βρίσκεται πίσω από το θεσμικά τυπικό. Το θεσμικά τυπικό δεν είναι κάτι που ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, η πραγματική ιστορία βρίσκεται σε κάτι άλλο, στο “παρα-”... Παλαιότερα ήταν το παρακράτος, στο συγκεκριμένο παράδειγμα είναι η παραπαιδεία.

Και βέβαια αυτό αποτελεί μια ευθεία υπονόμηση της αξίας και της έννοιας της ακεραιότητας, με την έννοια ότι ακεραιότητα σημαίνει ότι είμαι αυτό που δείχνω ότι είμαι – δεν είμαι κάτι άλλο. Και αυτό καλλιεργεί και παράγει έναν εξαιρετικά γενικευμένο κυνισμό που δημιουργεί πολλά προβλήματα σε ένα πολύ βασικό επίπεδο, όταν έχουμε να αντιμετωπίσουμε δύσκολες καταστάσεις όπως σήμερα, όπου κανένας δεν εμπιστεύεται τον άλλο και τις αξίες που ο ίδιος ισχυρίζεται ότι έχει.

Τέλος, το τέταρτο θέμα στο οποίο θα ήθελα να αναφερθώ αφορά τα φαινόμενα γενικευμένης διαφθοράς στο χώρο της παιδείας. Τα ακραία παραδείγματα είναι γνωστά. Θα μπορούσα να μιλήσω για το σκάνδαλο του Παντείου πριν από αρκετά χρόνια. Ή πιο πρόσφατα για το σκάνδαλο του Διεθνούς Απολυτηρίου (IB) όπου, δυστυχώς, δεν καυτηριάστηκαν με τον τρόπο που θα έπρεπε αυτοί που συμμετείχαν, οι γονείς που αγόρασαν τα θέματα των εξετάσεων για να πετύχουν τα παιδιά τους. Τουλάχιστον δεν γνωρίζω προσωπικά αν δημοσιοποιήθηκαν τα ονόματα των ενόχων.

Θα σας δώσω ένα παράδειγμα για το πώς αυτά τα πράγματα επηρεάζουν τον κόσμο των παιδιών. Είχαμε έναν φοιτητή στο Γιέλ, ευτυχώς μια εξαίρεση, ο οποίος συνελήφθη να αντιγράφει σε ένα μάθημα. Αυτό θεωρείται ακραίο παράπτωμα και τιμωρείται πολύ αυστηρά. Έγινε πειθαρχικό συμβούλιο, ο φοιτητής αυτός εμφανίστηκε στο συμβούλιο και έτυχε να έχω ένα συνάδελφο που ήταν μέλος του. Κατέθεσε ένα κείμενο προς υπεράσπισή του στο οποίο ισχυρίστηκε ότι δεν φταίει ο ίδιος που αντέγραψε γιατί προέρχεται από ένα σύστημα στο οποίο καλλιεργείται η αντιγραφή. Εννοείται πως το πειθαρχικό συμβούλιο εξεμάνη με τη δικαιολογία αυτή. Αποβλήθηκε ο φοιτητής αυτός για ένα χρόνο, πράγμα που είναι πολύ αυστηρή τιμωρία και μένει ως ρετσινιά. Εκείνο που θεωρώ πιο σημαντικό είναι ότι ακριβώς επειδή σε αυτό το πλαίσιο λειτουργεί μια πολύ μεγάλη αίσθηση γενικής καταδίκης αυτών των συμπεριφορών, οι υπόλοιποι Έλληνες φοιτητές θεώρησαν ότι αυτή η συμπεριφορά του τους έθιγε και τον απομόνωσαν. Αυτός ο εξοστρακισμός ίσως να ακούγεται ως κάτι πολύ άσχημο, ίσως να είναι και λίγο απάνθρωπος, αλλά πιστεύω πως ήταν μια σωστή συμπεριφορά. Γιατί μόνον έτσι μπορείς να σταθείς απέναντι σε τέτοια φαινόμενα που αλλιώς, εάν δεν τα αντιμετωπίζεις με αυτό τον τρόπο, λειτουργούν εκφυλιστικά.

Δεν χρειάζεται να σας πω βέβαια ότι στην Ελλάδα το φαινόμενο της αντιγραφής είναι κοινό και πολύ συχνό στα πανεπιστήμια και ότι θεωρείται απαράδεκτο να καταδώσεις έναν αντιγραφέα, ότι θεωρείσαι λίγο-πολύ χαφιάς. Εννοείται πως τα πραγματικά θύματα είναι η πλειοψηφία των φοιτητών που δεν αντιγράφουν. Ένα άλλο παράδειγμα διαφθοράς, πιστεύω, είναι τα ιδιαίτερα μαθήματα που κάνουν οι καθηγητές στους μαθητές του σχολείου όπου διδάσκουν. Τέλος, ο τρόπος που διοικούνται τα πανεπιστήμια και ο ρόλος των φοιτητικών νεολαιών ευνοεί, όπως είναι γνωστό, τα φαινόμενα συνδιαλλαγής.

Περνώ από τη διάγνωση στην πρόγνωση. Πώς αλλάζουν όλα αυτά; Πάρα πολύ δύσκολα, είναι σαφές. Όλες οι ερωτήσεις στις προηγούμενες συνεδρίες εκεί προσπάθησαν να επικεντρώσουν. Πιστεύω πως υπάρχουν δύο δρόμοι, δύο τρόποι. Ο πρώτος μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεταρρυθμίσεις σταδιακού τύπου, αυτό που λένε οι Αγγλοσάξονες *incremental*. Ο δεύτερος μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεταρρυθμίσεις επαναστατικού τύπου: κάνεις κάτι πολύ πιο ριζικό. Πιστεύω πως ένα παράδειγμα επαναστατικής μεταρρύθμισης στο χώρο της τριτοβάθμιας ή ανώτατης παιδείας στην Ελλάδα υπήρξε ο νόμος 1268/82, γνωστός και ως νόμος πλαίσιο. Ουσιαστικά όλα τα χρόνια που έχουν περάσει από τότε ζούμε κάτω από τη σκιά αυτού του νόμου και προσπαθούμε να μετριάσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις που είχε χωρίς να το καταφέρνουμε. Είναι αποτέλεσμα κακής αλλά εξαιρετικά πετυχημένης μεταρρύθμισης που, πιστεύω, ουσιαστικά υπονόμωσε και διέλυσε το σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Αντίθετα, όλες οι προσπάθειες μεταρρύθμισης έκτοτε, οι οποίες προσπαθούν να διορθώσουν τα προβλήματα που δημιούργησε ο νόμος αυτός, επειδή ακριβώς μπαίνουν σε μία λογική σταδιακής αλλαγής, έχουν αποτύχει. Και θα μπορούσαμε να μιλήσουμε πολύ για το πώς απέτυχαν αλλά το ουσιαστικό είναι ότι δεν κατάφεραν να ανατρέψουν αυτή την επαναστατικού τύπου μεταρρύθμιση που έγινε το 1982. Και γι' αυτό πιστεύω πως και στην ανώτατη εκπαίδευση αλλά και σε ολόκληρο τον χώρο της παιδείας ο μόνος τρόπος για ν' αλλάξουν αυτά τα πράγματα τα αρνητικά που περιέγραψα είναι μία πολύ πιο ριζική μεταρρύθμιση από αυτές που έχουν επιδιωχθεί από το 1982 και μετά.

Μία τέτοια ιδέα είναι ένα σύστημα πολλαπλών ταχυτήτων, όπου κανείς δημιουργεί καινούργιες νησίδες αντί να προσπαθήσει να μεταρρυθμίσει τις αρρωστημένες, καινούργια κύτταρα αντί να προσπαθήσει να θεραπεύσει τα κακά κύτταρα. Αντίθετα, αφήνει τα παλιά κύτταρα να πεθάνουν σιγά-σιγά στέλνοντας δυνάμεις και πόρους στα καινούργια κύτταρα που δημιουργούνται με σωστές αξίες από την αρχή.

Συμπερασματικά πιστεύω ότι είναι απαραίτητη μια ριζική μεταρρύθμιση της παιδείας ώστε να προάγει τις αξίες της ακεραιότητας και τις υπόλοιπες αξίες στις οποίες αναφέρθηκα. Θεωρώ ότι βραχυπρόθεσμα μια τέτοια επαναστατική μεταρρύθμιση είναι μάλλον απίθανη καθώς η πολιτική ατζέντα είναι πολύ φορτωμένη με πολλά άλλα προβλήματα εκ των οποίων η παιδεία δεν είναι απαραίτητα η πιο σημαντική προτεραιότητα. Επιπλέον, οι αντιδράσεις δημιουργούν το φόβο του πολιτικού κόστους, και βέβαια οι πολιτικοί λειτουργούν σε ένα χώρο κόστους και κινήτρων που αυτή τη στιγμή δεν θεωρώ ότι μπορεί να μεταφραστεί σε ένα είδος δράσης προς αυτή την κατεύθυνση. Αλλά επειδή οι καιροί που ζούμε είναι εντελώς εξαιρετικοί πιστεύω ότι σε μια μεσοπρόθεσμη προοπτική έχουμε μπει σε μια διαδικασία όπου οι δυνατότητες μεταρρύθμισης είναι πολύ πιο μεγάλες από ό,τι ήταν ποτέ, εννοώ από το 1982 και μετά.

**Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση:
οι βασικές γραμμές ενός εξορθολογιστικού προγράμματος
που, αναπόφευκτα, προκαλεί συγκρούσεις**

ANNA ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Στις διεθνείς κατατάξεις και ιεραρχήσεις η Ελλάδα βρίσκεται πολύ χαμηλά στη δευτεροβάθμια και στην ανώτατη εκπαίδευση. Την ίδια στιγμή σε σχέση με τις άλλες χώρες μέλη του ΟΟΣΑ, έχουμε την καλύτερη αναλογία καθηγητών ανά μαθητή: έναν προς οκτώ. Παράλληλα στο λύκειο έχουμε τον μεγαλύτερο αριθμό μαθημάτων και τον μεγαλύτερο αριθμό ωρών διδασκαλίας από όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ. Έχουμε επίσης μεγάλο αριθμό εργαστηρίων και πολύ καλές υποδομές. Το 98% των λυκείων είναι “συνδεδεμένα” στο διαδίκτυο και υπάρχουν εργαστήρια σε όλα τα μαθήματα τα οποία έγιναν το τελευταίο διάστημα, κυρίως με τα ευρωπαϊκά προγράμματα. Με τα δεδομένα που έχουμε θα έπρεπε να οδηγούμασταν σε πολύ καλά αποτελέσματα.

Κι όμως, τα αποτελέσματα δεν είναι καλά. Εάν ήθελα να χρησιμοποιήσω ορισμένες λέξεις-κλειδιά θα αναφερόμουν αρχικά στην έλλειψη εμπιστοσύνης. Έχουμε ένα σύστημα όπου κανένας δεν εμπιστεύεται κανέναν: ούτε ο μαθητής το διδάσκοντα, ούτε ο διδάσκων το μαθητή και την πολιτεία, ούτε η πολιτεία το διδάσκοντα. Γι’ αυτό και όλα τα συστήματα

εξετάσεων γίνονται όλο και πιο αυστηρά, όλο και πιο “αντικειμενικά”, αλλά όχι και αξιοκρατικά – με την έννοια ότι δεν υπάρχει αξιοκρατία σε μια διαδικασία εντός της οποίας όλα βασίζονται στα μόρια ή όπου κάποιος κρίνεται μόνον από μία εξέταση. Υπάρχει λοιπόν μια συνεχής προσπάθεια “αντικειμενικοποίησης” των δεδομένων.

Το δεύτερο που θα ήθελα να θίξω είναι η μη τήρηση των κανόνων – πρόκειται για ένα φαινόμενο που ως υπουργός Παιδείας το αντιμετωπίζω καθημερινά. Υπάρχουν φαινόμενα ανομίας. Δεν είναι αυτονόητο ότι σέβεται κάποιος τους νόμους σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, όπως ακούστηκε. Και αυτή η έλλειψη κανόνων υπάρχει σε ένα σύστημα το οποίο φτιάχνει τον αυριανό πολίτη.

Το τρίτο στοιχείο είναι η παντελής έλλειψη της έννοιας της αξιολόγησης. Τα τελευταία τριάντα πέντε χρόνια δεν έχουν αξιολογηθεί οι εκπαιδευτικοί. Θέλω να σας πω ότι πέρυσι που ξεκινήσαμε την προσπάθεια για την αξιολόγηση των σχολικών μονάδων στην αρχή δήλωσαν συμμετοχή στη διαδικασία περίπου 5.000 μονάδες – είχαμε πει την πρώτη χρονιά η αξιολόγηση να είναι εθελοντική. Αλλά μέσα σε δύο εβδομάδες πολλά σχολεία απέσυραν τη συμμετοχή τους και μείνανε μόνον 600. Κι αυτό επειδή υπήρξαν μάχες και συγκρούσεις μέσα στα σχολεία για να μην αποδεχθούν το θεσμό της αξιολόγησης.

Το τέταρτο και βασικό στοιχείο είναι ότι όλο το σύστημα για πολλά χρόνια δεν είχε ως κεντρική ιδέα τον μαθητή. Δηλαδή το “πρώτα ο μαθητής” που είπαμε πέρυσι δημιούργησε μεγάλη σύγκρουση. Το “πρώτα ο μαθητής” είναι μια πολιτική που έχει συνέπειες στις οποίες θα αναφερθώ αμέσως.

Γιατί έχουμε το μεγαλύτερο αριθμό μαθημάτων στο λύκειο; Γιατί στο ελληνικό λύκειο υπάρχουν 140 ειδικότητες; Γιατί οι αποφάσεις δεν ελήφθησαν ποτέ με βάση κάποιον σχεδιασμό για το τι πρέπει να μάθει ο μαθητής και τι μαθήματα πρέπει να έχουμε στο λύκειο. Ελήφθησαν με βάση μία ισορροπία κι έναν σχεδιασμό που έλεγε ότι όλες οι ειδικότητες που τελειώνουν το πανεπιστήμιο και όλες οι ενώσεις των επιστημόνων πρέπει να απορροφηθούν επαγγελματικά στο λύκειο. Υπάρχουν επτά ειδικότητες οι οποίες μεταφράζονται σε σαράντα μαθήματα στο γενικό λύκειο και σε δεκάδες μαθήματα στο τεχνικό λύκειο.

Μια από τις μεγάλες συγκρούσεις που σημειώθηκαν πέρυσι αφορούσε το σύστημα πρόσληψης των εκπαιδευτικών. Ενώ θεωρούμε όλοι ότι η πρόσληψη των εκπαιδευτικών γίνεται μέσω του ΑΣΕΠ διαπιστώσαμε ότι μόνο το 32% των προσλήψεων είχαν γίνει με ΑΣΕΠ και το 68% είχε γίνει με βάση την προϋπηρεσία που συμπλήρωναν οι καθηγητές με διαφόρων ειδών διδασκαλίες, δηλαδή αναπληρωτές, ωρομίσθιοι κ.λπ. κι έμπαιναν σε

διάφορες κατηγορίες. Υπήρχαν επίσης κοινωνικές κατηγορίες, όπως οι πολύτεκνοι, οι τρίτεκνοι και οι ανάπηροι άνω του 67%, οι οποίοι έμπαιναν χωρίς αριθμό και χωρίς περιορισμό στην εκπαίδευση. Δηλαδή προκειμένου να ασκήσουμε κοινωνική πολιτική για συγκεκριμένες ομάδες οι οποίες έχουν προβλήματα δεν εξετάζαμε αν υπάρχουν τα απαραίτητα προσόντα. Η πολιτική επιλογή δεν ήταν να μπει αυτός που πρέπει και αυτός που αξίζει περισσότερο μέσα στην τάξη – γιατί τι πιο σημαντικό από το να έχεις τον καλύτερο εκπαιδευτικό; – αλλά πώς θα υπάρξει μια ισορροπία ανάμεσα στις κοινωνικές και στις εκπαιδευτικές ανάγκες.

Όλα αυτά μας οδήγησαν σε έναν απόλυτο ανορθολογισμό με αποτέλεσμα σήμερα να έχουμε 170.000 διορισμένους εκπαιδευτικούς ανεξαρτήτως αναγκών. Δηλαδή υπάρχουν νομοί οι οποίοι έχουν εκατό πλεονάζοντες φιλολόγους και νομοί οι οποίοι έχουν έλλειψη εκατό φιλολόγων. Αυτά τα παραδείγματα συνδέονται και με την έννοια της ακεραιότητας. Γιατί οι αποφάσεις λαμβάνονται από το πολιτικό σύστημα που νομοθετεί, από τα συνδικάτα με τα οποία γίνεται ο κοινωνικός διάλογος, από τις επιστημονικές ενώσεις οι οποίες παρουσιάζουν τα στοιχεία τους, από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο το οποίο κάνει τις εισηγήσεις.

Από την ημέρα που αναλάβαμε φέραμε νόμο που άλλαξε όλο τον τρόπο πρόσληψης των εκπαιδευτικών και θέσαμε ως προτεραιότητα πλέον το πιστοποιητικό παιδαγωγικής επάρκειας. Δηλαδή όχι μόνο να περάσει κανείς τον ΑΣΕΠ αλλά να υπάρχει και πιστοποιητικό παιδαγωγικής επάρκειας για να μπει κάποιος στην τάξη. Γιατί μπορεί να γράψει πολύ καλά στον ΑΣΕΠ, να έχει πτυχίο με 10 αλλά να μη μπορεί να σταθεί μέσα στην τάξη.

Όταν λοιπόν πάμε να μιλήσουμε για την ακεραιότητα πρέπει πια να σκεφθούμε ότι είναι μια αξία η οποία αφορά τους πολιτικούς, το γονιό, τον ίδιο τον εκπαιδευτικό μέσα στην τάξη, αφορά μια ολόκληρη κοινωνία. Δεν είναι καθόλου τυχαία τα παραδείγματα. Στην παιδεία δεν υπάρχουν μόνο τα μεγάλα λόγια και οι γενικές προσεγγίσεις. Καθημερινά ανακαλύπτουμε ζητήματα μέσα σε ένα νομικό πλαίσιο το οποίο είναι ασύλληπτο. Μόνον ο νόμος για την ανώτατη εκπαίδευση είναι 1.000 σελίδες – που σημαίνει ότι υπάρχει λεπτομέρεια επί της λεπτομέρειας και φωτογραφία επί της φωτογραφίας η οποία όμως δεν οδηγεί πουθενά... ή οδήγησε εδώ που είμαστε σήμερα...

Πέρυσι το Φεβρουάριο ανακοινώσαμε δύο μεγάλες ενότητες αλλαγών. Η μία αφορά τις άμεσες αλλαγές οι οποίες δεν μπορούν να περιμένουν ούτε λεπτό και έχουν να κάνουν με τον εξορθολογισμό του συστήματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το πρόγραμμα “Εύδοξος”.

Είναι ένα πρόγραμμα για την ηλεκτρονική διανομή συγγραμμάτων. Μέχρι τότε δίναμε κάθε εξάμηνο 400.000 συγγράμματα ανεξέλεγκτα. Μέσα σε μία χρονιά όπου μπήκαν όλα στο διαδίκτυο και έπρεπε ο φοιτητής να παραγγείλει ηλεκτρονικά το σύγγραμμά του προέκυψε ότι ζητήθηκαν 260.000 συγγράμματα. Όταν βγάλαμε τα κόστη είδαμε ότι από σχολή σε σχολή το κόστος μπορούσε να ήταν 1.000% διαφορά. Αυτή η μικρή αλλαγή δεν είναι θέμα ακεραιότητας όλων; Είναι μόνο θέμα ακεραιότητας του υπουργού; Δεν είναι θέμα της διοίκησης των ιδρυμάτων που έβλεπε να κινούνται αυτά τα ποσά; Δεν είναι θέμα των πρυτάνεων και των προέδρων των σχολών; Δεν είναι θέμα των καθηγητών που έδιναν τα συγγράμματα; Δεν είναι θέμα των φοιτητικών συλλόγων που έβλεπαν να γίνεται αυτό το μεγάλο πάρτι; Δεν είναι θέμα των εκδοτών και των συλλόγων των εκδοτών;

Αυτό που πρέπει να αντιληφθούμε είναι ότι η δημοσιονομική κρίση είναι η κορυφή του παγόβουνου. Η ουσία της κρίσης είναι το αναποδογύρισμα θεμελιωδών αξιών της κοινωνίας που υπάρχει οριζόντια και παντού... Ένα ακόμα τέτοιου είδους παράδειγμα: ταξιτζής που εγγράφεται σε εσπερινό σχολείο και μεταφέρει τον εαυτό του στο σχολείο για να πληρώνεται το ποσό της μεταφοράς!.. Και μένει από απουσίες!.. Αυτό δεν ενοχλεί κανένα. Δεν καταγγέλλεται από πουθενά. Και φθάνουμε να πληρώνει η Ελλάδα για τη μεταφορά μαθητών πάνω από 200 εκατ. ευρώ.

Αυτά τα ζητήματα λοιπόν είναι θέματα που δεν μπορούν να περιμένουν. Γι' αυτό και όλα αντιμετωπίζονται σταδιακά, ο τρόπος πρόσληψης, ο τρόπος αποσπάσεων. Νομίζω ότι ξέρετε όλοι πολύ καλά πως είχαμε 7.000 εκπαιδευτικούς αποσπασμένους εκτός της τάξης. Γύρισαν όλοι πίσω. Είχαμε 2.500 εκπαιδευτικούς στο εξωτερικό, στην Ευρώπη, ενώ χρειαζόμασταν 1.200. Γύρισαν πίσω. Μπήκαν κριτήρια στον τρόπο εισαγωγής πλέον, άλλαξε όλη η λογική στο πώς αντιμετωπίζουμε το λύκειο.

Υπάρχουν σημαντικές αλλαγές και στο χώρο της έρευνας. Για χρόνια δώσαμε δισεκατομμύρια στην έρευνα χωρίς συγκεκριμένο αποτέλεσμα στην οικονομία, χωρίς προϊόντα ή πατέντες. Φυσικά πάντοτε υπάρχουν σημαντικά παραδείγματα. Αλλά η χρηματοδότηση της έρευνας είχε σε πολύ μεγάλο βαθμό να κάνει με τη δημιουργία μιας κρίσιμης μάζας ερευνητών που δεν την είχαμε και την χρειαζόμασταν. Αυτό που χρειάζεται η χώρα είναι να συνδέσει την έρευνα με την οικονομία. Αλλάζει λοιπόν ο τρόπος αξιολόγησης. Να θυμηθούμε ότι το ποια ερευνητικά προγράμματα θα επιλεγούν αποτελούσε θέμα πολιτικού "δούναι και λαβείν". Δεν νομίζω ότι υπάρχει άλλη ανεπτυγμένη χώρα όπου τα ερευνητικά προγράμματα αποτελούν θέμα του υπουργού.

Αυτά λοιπόν είναι ζητήματα που αφορούν τον εξορθολογισμό του συστήματος, τις άμεσες μικρές ή μεγάλες συγκρούσεις, που όμως δεν γίνεται να μην υπάρξουν προκειμένου να δημιουργηθεί ένας υγιής καμβάς πάνω στον οποίο θα έρθουν να υλοποιηθούν οι μεγάλες μεταρρυθμίσεις που αφορούν την ουσία.

Αυτές οι μεταρρυθμίσεις, που είναι σε εξέλιξη, αφορούν τα προγράμματα σπουδών – εκεί μέσα αλλάζει όλη η φιλοσοφία, είναι η νέα λογική για το λύκειο και για την τεχνολογική εκπαίδευση – γιατί χωρίς αυτά δεν μπορεί να αλλάξει ούτε το σύστημα εξετάσεων ούτε η τριτοβάθμια εκπαίδευση. Και είναι επίσης οι αλλαγές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση – εξαιρετικά ριζικές, γι' αυτό και εξαιρετικά δύσκολες.

Όλες αυτές οι συζητήσεις και οι προτάσεις που κάνουμε γίνονται σε ένα πάρα πολύ δύσκολο περιβάλλον. Στην εκπαίδευση έχουμε 230.000 εργαζομένους, 1.300.000 μαθητές (με τους γονείς τους) και 400.000 φοιτητές. Δηλαδή η μισή Ελλάδα έχει άμεση ή έμμεση σχέση με την εκπαίδευση και οποιαδήποτε αλλαγή μοιάζει σα να πετάς ένα χαλικάκι που γίνεται τσουνάμι.

Σε αυτή τη δύσκολη κατάσταση οι μεταρρυθμίσεις χρειάζονται και χρήματα. Εμείς όμως πρέπει αυτή τη στιγμή να αλλάξουμε τελείως τη λογική μας, να αλλάξουμε τον τρόπο με τον οποίο κινούμασταν μέχρι τώρα και να μειώσουμε παντού τις δαπάνες μας. Και να δούμε πόσο έτοιμο είναι και το πολιτικό σύστημα και η κοινωνία για αυτές τις αλλαγές.

Θα πω ένα ακόμη παράδειγμα που νομίζω ότι έχει σημασία. Τελευταία έγινε πολύ μεγάλη συζήτηση για το θέμα της συνένωσης των σχολείων. Συνένωση σε 2.000 σχολεία είναι μια πολύ δύσκολη πολιτική άσκηση. Το σχολείο είναι στη γειτονιά, αφορά το γονιό, το μαθητή, τη γιαγιά, το δάσκαλο, είναι το πιο κοντινό πράγμα στον πολίτη. Φανταστείτε ένα τρίγωνο όπου η κάθε πλευρά του είναι δεκαέξι χιλιόμετρα. Σε κάθε κορυφή του τριγώνου είναι ένα γυμνάσιο με κατά μέσο όρο δεκατρείς μαθητές και δεκαέξι καθηγητές. Κόστος ανά μαθητή 35.000 ευρώ τον χρόνο. Πείτε μου αν στο Γιέλ στοιχίζουν τόσο οι φοιτητές σας!.. Κι όμως, η συγχώνευση αυτού του τριγώνου σε ένα γυμνάσιο δεν υποστηρίζεται ούτε από τις κοινωνικές δυνάμεις ούτε από το πολιτικό σύστημα. Αυτή είναι η δυσκολία των αλλαγών.

Σ' αυτή λοιπόν την περίοδο ερχόμαστε όλοι προ των ευθυνών μας. Είναι σαν να είμαστε μέσα σε ένα πέλαγος και να ψάχνουμε να βρούμε λιμάνι. Και σε αυτό το πέλαγος, όπου η τρικυμία και τα κύματα είναι τεράστια, το καράβι δεν μπορεί να το πάει μόνος του ο πρωθυπουργός και μέσα στο πλήρωμα να υπάρχει σπαραγμός. Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό και η κυβέρνηση να έχει μια ενιαία και σιδηρά πειθαρχία σε αυτό που κάνει, αλλά και η

αντιπολίτευση να καταλάβει ότι όλα έχουν αλλάξει στη χώρα. Και η αντιπολίτευση έχει ευθύνη και πρέπει να τη διατυπώσει με σοβαρό τρόπο. Το εάν θα πετύχουμε κοινοβουλευτική συναίνεση είναι βεβαίως θέμα που αφορά τον πρωθυπουργό και την κυβέρνηση και πρέπει να γίνει με τον πιο οργανωμένο τρόπο. Έχουμε φθάσει όμως σε ένα σημείο που δεν χωράει ούτε λαϊκισμός ούτε εύκολες παρατηρήσεις σε όλα τα επίπεδα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Ν. ΤΡΑΥΛΟΣ: Κάνοντας μια μικρή κατάχρηση του ρόλου μου ως συντονιστή, εγώ θα δώσω μια πρόταση στην κα υπουργό – ας την αξιολογήσει... Ζητήστε από τα πανεπιστημιακά μας τμήματα να αποκτήσουν διεθνή πιστοποίηση από τους διεθνείς οργανισμούς πιστοποίησης. Θα λύσει τα προβλήματά σας και όλα θα λειτουργήσουν μια χαρά.

Έχουμε δέκα λεπτά για ερωτήσεις. Και βλέπω στο βάθος είναι ο συνάδελφός μου ο κ. Καραμάνης – ο καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου κ. Καραμάνης.

Κος ΚΑΡΑΜΑΝΗΣ: Κυρία υπουργέ, η έρευνα δεν είναι αυτοσκοπός. Εξυπηρετεί κυρίως πρακτικούς σκοπούς. Σε ό,τι αφορά την τεχνολογία, βέβαια, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Η κοινωνική έρευνα όμως δεν παράγει συγκεκριμένα προϊόντα. Ρωτάω λοιπόν αν το πολιτικό σύστημα είναι έτοιμο να δεχθεί μία κατάσταση όπου η πολιτική του κράτους θα διαμορφώνεται μετά από εμπειριστατωμένες επιστημονικές έρευνες και μελέτες και όχι από ένα κλειστό κύκλωμα ή κύκλο, αν θέλετε, συμβούλων του εκάστοτε υπουργού.

Π. ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ: Θέλω να ρωτήσω την κυρία υπουργό ποια είναι η θέση της ως προς το να επιτραπούν ξένα πανεπιστήμια στην Ελλάδα.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: Επειδή η υπουργός ανέφερε το εύστοχο παράδειγμα του “Ευδόξου”, ήθελα να ρωτήσω κατά πόσον πιστεύετε ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών με εντατικό τρόπο στην Ελλάδα θα βοηθήσει και το κράτος και τον πολίτη σε μία σχέση διαφάνειας.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Τρία πολύ γρήγορα πράγματα. Πρώτον, πάτε να επαναφέρετε – και μπράβο σας! – τα πειραματικά σχολεία, χωρίς όμως επιλογή των μαθητών που εισάγονται στην Α΄ Γυμνασίου αλλά με βάση το απολυτήριο του δημοτικού. Κάντε αυτό που υπήρχε και παλιά – σας το προτείνω.

Δεύτερον, διορίστηκα πρόσφατα πρόεδρος σε μια σχολική επιτροπή και τα έχω δει όλα!.. Ακούς, ας πούμε, να σου λέει ο υποδιευθυντής του σχολείου: Τι μου λες για αξιολόγηση σχολικών προγραμμάτων που θέλεις να χρηματοδοτήσεις; Πειθαρχώ στο συνδικαλιστικό μου όργανο και δεν κάνω αξιολόγηση. Πρόταση: Μην αφήσετε τους διευθυντές των σχολείων να τους κάνουν συνδικαλιστές.

Τρίτον, απαξίωση – πώς το είπε ο κ. Καλύβας;.. – του δημοσίου αγαθού. Το απεχθές φαινόμενο του καψίματος σχολικών βιβλίων στο τέλος της χρονιάς πώς θα το αντιμετωπίσετε;

Κα ΚΕΡΑΜΑΡΗ: Πολύ ενδιαφέροντα αυτά που ακούσαμε στη σημερινή ημερίδα και θέλω να συγχαρώ τη Διεθνή Διαφάνεια και τους ομιλητές. Επίσης ήταν πολύ σημαντικά αυτά που είπε η κα υπουργός για το ζήτημα της ανομίας – που καλείται και το σχολείο να βοηθήσει σ' αυτό γιατί η αλλαγή που χρειάζεται η Ελλάδα είναι πρωτίστως από τα κάτω...

Θα ήθελα να ρωτήσω αν γνωρίζετε ότι η Ελλάδα έχει καταταγεί προτελευταία ως προς την πολιτική παιδεία – επειδή ακούσαμε για τους διαγωνισμούς Πίζα – με τελευταία την Ουγγαρία. Τι γίνεται σχετικά με αυτό, δεδομένου ότι έχουμε δει ότι στο νέο λύκειο καταργείται το μάθημα της αγωγής του πολίτη; Πολιτική και δίκαιο δεν θα υπάρχουν ως υποχρεωτικά μαθήματα σε καμία τάξη για τα παιδιά στα τρία τελευταία χρόνια πριν πάρουν την ιδιότητα του πολίτη.

Κος ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ: Νιώθω την ανάγκη να κάνω μια ερώτηση στον κ. Καλύβα αφού όλοι ρώτησαν την κα υπουργό. Κύριε Καλύβα, ποια θα ήταν τα τρία βήματα που θα σας έκαναν – μεσοπρόθεσμα όπως είπατε κι εσείς, αφού άμεσα δεν αλλάζει τίποτα – εσάς ή κάποιον συνάδελφό σας να διεκδικήσει μια θέση, να ενδιαφερθεί για μια θέση σε ένα ελληνικό πανεπιστήμιο;

ΣΤ. ΚΑΛΥΒΑΣ: Εφόσον έχω μια εύκολη ερώτηση και η απάντηση είναι πολύ εύκολη. Δεν θα ερχόμουν στην Ελλάδα στη βάση μόνο των συνθηκών εργασίας. Δεν μπορεί να απαιτήσει

κάνεις από τα ελληνικά πανεπιστήμια να προσφέρουν συνθήκες εργασίας αντίστοιχες με αυτές των καλύτερων πανεπιστημίων διεθνώς. Ο μόνος λόγος που θα μπορούσε κάποιος σαν εμένα, ή ενδεχομένως σαν τους συναδέλφους μου, να έρθει θα ήταν για να συμμετάσχει ενεργά στη δημιουργία καινούργιων θεσμών και να συνεισφέρει σε μια μεγάλη εθνική επένδυση στο μέλλον. Αυτό θα αποτελούσε ελκυστική πρόταση, γιατί είναι βέβαια κάτι που δεν μπορείς να το κάνεις μέσα σε ένα σύστημα που λειτουργεί.

ANNA ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ: Θα ήθελα να ξεκινήσω από αυτό που απάντησε ο κ. Καλύβας και να πω τη θετική μου εμπειρία. Όταν συστήσαμε το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας – ήταν ένα συμβούλιο που λειτουργούσε με πάρα πολύ υψηλές αμοιβές και υψηλό κόστος – ζήτησα από διεθνείς επιστήμονες, ίσως από τους καλύτερους Έλληνες επιστήμονες στον κόσμο, να συμμετέχουν θέτοντας ως όρο ότι δεν μπορεί να υπάρξει κανενός είδους αμοιβή. Κανένας δεν έθεσε θέμα αμοιβής και σήμερα το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας λειτουργεί σε εβδομαδιαία βάση με τηλεδιασκέψεις και με μηνιαίες συναντήσεις. Δουλεύουν με πάθος για να στήσουν αυτό το καινούργιο που είχε ανάγκη η έρευνα, δηλαδή το Εθνικό Συμβούλιο, να κάνουμε κάτι σαν το National Research Program ή τα αντίστοιχα που υπάρχουν σε όλο τον κόσμο. Υπάρχει πολύ μεγάλο δυναμικό και στο εξωτερικό και στην Ελλάδα που θα μπορούσε να αποδώσει εξαιρετικά με τις σωστές συνθήκες και, βέβαια, με αυτό το αίσθημα της ακεραιότητας.

Απαντώ ένα-ένα τα ζητήματα. Κύριε Καραμάνη, έχετε απόλυτο δίκιο, αυτός είναι ο τρόπος που πρέπει να ασκείται η πολιτική. Θέλω να σας δώσω μερικά παραδείγματα. Επειδή τώρα έχω στην Βουλή ένα σχέδιο νόμου με πολλά θέματα, είναι το θέμα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Η μελέτη βασίστηκε σε έρευνα που έκανε και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και δύο εμπειρογνώμονες, ένας Καναδός και ένας Γερμανός. Θέλω όμως να σας πω ότι ιδιαίτερα στο χώρο της παιδείας έχουν ειπωθεί πολλά. Υπάρχουν σελίδες και τόμοι επί των διαπιστώσεων, δηλαδή όλοι στην Ελλάδα μπορούν να πουν τι δεν πάει καλά στην παιδεία, υπάρχει όμως πολύ λίγη ερευνητική δουλειά όσον αφορά το “δια ταύτα”. Όταν ζήτησα από όλα τα παιδαγωγικά ινστιτούτα και από όλες τις καθηγητικές σχολές των πανεπιστημίων τις προτάσεις τους για το λύκειο και για το θέμα των εισαγωγικών εξετάσεων, σας διαβεβαιώνω ότι δεν υπήρξε επεξεργασμένη πρόταση.

Χρειάζονται δύο πράγματα στα οποία έχουμε πρόβλημα. Το πρώτο: βάση δεδομένων. Η βάση δεδομένων χρειάστηκε ένα χρόνο για να γίνει. Είναι εδώ καθηγητές που ξέρουν ότι

δώσαμε μάχη με πανεπιστήμια και ΤΕΙ για να μας δώσουν τα στοιχεία. Χρειάστηκε να πάει επιστολή σε συγκεκριμένα πανεπιστήμια ότι θα κόψουμε τη χρηματοδότηση εάν δεν μας απαντήσουν για τα στοιχεία. Μέχρι πριν από λίγο δεν ξέραμε την πραγματική κατάσταση στα σχολεία. Τώρα έχουμε την κάρτα σχολείου η οποία είναι στο διαδίκτυο και με το πάτημα ενός κουμπιού μπορεί κανείς να δει το κάθε σχολείο πόσους δασκάλους, πόσες ώρες, πόσους μαθητές έχει, για να μπορεί να κάνει και τη σωστή επεξεργασία. Το δεύτερο είναι η σωστή έρευνα ώστε τα πράγματα να μη γίνονται μια ιστορία μεταξύ συμβούλων - υπουργών, όπως πολύ σωστά λέτε.

Στο ερώτημα εάν συμφωνώ να έρθουν τα ξένα πανεπιστήμια στην Ελλάδα: Το ελληνικό Σύνταγμα δεν επιτρέπει να έρθουν ξένα πανεπιστήμια στην Ελλάδα και δεν επιτρέπει να έρθουν ξένα ιδιωτικά πανεπιστήμια στην Ελλάδα. Υπάρχουν πάρα πολλές συμπράξεις δικών μας πανεπιστημίων με ξένα και πολλές συνεργασίες. Υπάρχει μια ανάγκη εξωστρέφειας των δικών μας πανεπιστημίων και προς αυτή την κατεύθυνση ο νόμος θα υποστηρίξει τη διεθνοποίηση των πανεπιστημίων αλλά και την όσμωση με άλλα πανεπιστήμια. Στο μεγάλο πρόβλημα των παλαιών κολεγίων που επί είκοσι πέντε χρόνια ταλαιπωρούσε τη χώρα, δόθηκε μία λύση η οποία είναι σαφής στο πλαίσιο του υπάρχοντος Συντάγματος. Δηλαδή υπάρχει η δυνατότητα της συνεργασίας με δικαιόχρηση, με τις προϋποθέσεις όμως ελέγχου και συμμόρφωσης με ποιοτικά πρότυπα που βάζει και η ελληνική κυβέρνηση σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι έγινε έλεγχος σε ένα μεγάλο αριθμό φακέλων και εγκρίθηκαν τριάντα οκτώ από αυτά τα κολέγια, τα οποία όμως αξιολογούνται σε ετήσια βάση.

Στην ερώτηση για το εάν η τεχνολογία θα υποστηρίξει τη διαφάνεια, νομίζω ότι είναι εκ των ων ουκ άνευ ως θέμα. Νομίζω ότι ήδη τα βήματα που έγιναν στη διαφάνεια έχουν αλλάξει το τοπίο. Να ξεκινήσω από τα πανεπιστήμια: θα πρέπει τα εκλεκτορικά να βγάζουν αμέσως στο διαδίκτυο όλα τα στοιχεία, οι καθηγητές να αναρτούν βιογραφικά τους και να έχουν δικτυακούς τόπους ώστε να φαίνεται η διαδρομή του κάθε καθηγητή. Παράλληλα θα αναρτώνται τα οικονομικά των πανεπιστημίων και των σχολείων και με προγράμματα όπως ο “Εύδοξος”, ενισχύεται η διαφάνεια και διευκολύνεται η διασταύρωση στοιχείων.

Προσπαθώντας να συγκεντρώσουμε τα στοιχεία όλων των πανεπιστημίων, ένα από τα μεγαλύτερα θέματα που είχαμε ήταν να μπορέσουμε να βρούμε τους εισαγόμενους φοιτητές, τους ενεργούς και τους απόφοιτους. Αυτό δεν υπήρχε ως στοιχείο και υπάρχουν ακόμα σχολές που δεν γνωρίζουν. Με πολύ κόπο αυτή τη στιγμή έχουμε μια εικόνα. Για παράδειγμα

υπάρχει τμήμα το οποίο έχει τα τελευταία έξι χρόνια 350 εισακτέους ετησίως και έχει δώδεκα αποφοίτους και μόλις τριάντα δύο ενεργούς φοιτητές, όπως αποδείχθηκε από την ηλεκτρονική παραγγελία συγγραμμάτων. Όταν υπάρχουν αυτά τα στοιχεία, η πολιτική ηγεσία έχει πολλά περιθώρια για να πάρει μια απόφαση; Είναι θέμα πια να διαπραγματευτεί με την τοπική κοινωνία, με τον πρόεδρο του ΤΕΙ, με τα κόμματα, ή υπάρχουν ορισμένα ζητήματα όπου η διαφάνεια και τα στοιχεία σε οδηγούν αυτόματα σε αποφάσεις;

Για το θέμα των πειραματικών σχολείων: Το θέμα των πειραματικών και πρότυπων σχολείων ήταν ένα από τα πιο δύσκολα θέματα που χειριστήκαμε αυτόν το χρόνο γιατί έχει ιδεολογική και πολιτική φόρτιση και μεγάλες παιδαγωγικές αντιθέσεις. Στόχος μας είναι μέσα από τα πρότυπα πειραματικά σχολεία να σπάσουμε έναν κανόνα ομοιομορφίας ο οποίος ήταν το δόγμα της ελληνικής εκπαίδευσης για πολλές δεκαετίες. Το να σπάσεις αυτή την ομοιομορφία, δηλαδή να μπορεί το κάθε σχολείο να δοκιμάσει διαφορετικά πράγματα, σημαίνει ότι δεν είναι αυστηροί οι κανόνες. Επομένως, από το δημοτικό στο γυμνάσιο δίνουμε τη δυνατότητα στα πειραματικά γυμνάσια να ορίσουν αυτά τον τρόπο που θέλουν να βάλουν τους μαθητές τους. Μπορεί να είναι το απολυτήριό τους, μπορεί να είναι εξετάσεις, μπορεί να είναι κάποια άλλη απόφαση που θα πάρει η επιστημονική επιτροπή του κάθε σχολείου. Με αυτόν τον τρόπο, και στην αρχή με ένα συγκεκριμένο μικρό αριθμό, θέλουμε να δώσουμε τη δυνατότητα να αρχίσουν να δοκιμάζονται νέα πράγματα στα σχολεία.

Τέλος, για το θέμα της αγωγής του πολίτη. Κοιτάζετε, θα ήθελα να σας απαντήσω ως εξής: Όταν τίθεται ένα θέμα, η απάντηση δεν είναι “βάζουμε ένα μάθημα στο σχολείο”. Διότι το φάσμα των προτάσεων για το πόσα μαθήματα θα μουν στα σχολεία δεν έχει τέλος. Από την κυκλοφοριακή αγωγή και την ιατρική πρόληψη μέχρι την πολιτική αγωγή και τη φιλοσοφία, τα πάντα πρέπει να γίνουν μαθήματα. Γι’ αυτό φθάσαμε εδώ που φθάσαμε. Αυτό όμως που μπορώ να σας διαβεβαιώσω είναι ότι είναι υποχρεωτική η πολιτική αγωγή και στο δημοτικό και στο γυμνάσιο – και μάλιστα στα νέα προγράμματα σπουδών με πολύ συγκεκριμένο τρόπο που αφορά από το μοντέλο διακυβέρνησης και από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το εθνικό πλαίσιο μέχρι τη φορολογική συνείδηση – και στο λύκειο πια, όπου έχουμε περιγράψει τη φιλοσοφία του και έχουμε μειώσει τον αριθμό. Επομένως όταν έχω ένα τέτοιο πρόβλημα η απάντηση δεν είναι “βάζω ένα μάθημα να διδάσκεται δύο ώρες”. Η απάντηση είναι το πρόγραμμα σπουδών, είναι τα ερευνητικά έργα που μπαίνουν στο λύκειο, δηλαδή οι ερευνητικές εργασίες όπου τα παιδιά θα δουλεύουν σε ομάδες, θα αναρτούν τις εργασίες τους

στο διαδίκτυο και στα ελληνικά και στα αγγλικά, ώστε να υπάρξει μια ουσιαστική αλλαγή του τρόπου με τον οποίο γίνεται η δουλειά στο σχολείο.

ΤΡΙΤΟ ΠΑΝΕΛ:
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Ν. ΤΡΑΥΛΟΣ: Και τώρα προχωράμε στην τρίτη και τελευταία μας θεματική που αφορά το ρόλο των πολιτών στην προώθηση της ακεραιότητας, με τον κ. Παπαλεξόπουλο και τον κ. Χαραλαμπίδη. Αφού ακούσαμε τους πολιτικούς για το θέμα της ακεραιότητας, τώρα περνάμε στο ρόλο των πολιτών στην προώθηση της ακεραιότητας. Εδώ λοιπόν έχουμε δύο εκπροσώπους πολύ γνωστούς και εκλεκτούς, των μη κυβερνητικών οργανισμών. Είναι ο κ. Θεόδωρος Παπαλεξόπουλος, γνωστός για πολλές δραστηριότητες. Σήμερα εδώ είναι με το καπέλο του Προέδρου της Κίνησης Πολιτών για μια Ανοιχτή Κοινωνία και, βέβαια, να σας υπενθυμίσω ότι είναι και ιδρυτικό μέλος της Διεθνούς Διαφάνειας. Στη συνέχεια το λόγο θα πάρει ο κ. Νίκος Χαραλαμπίδης, γενικός διευθυντής του ελληνικού γραφείου της Greenpeace.

Χρειαζόμαστε αποτελέσματα:
τέσσερις ρεαλιστικές προτάσεις με δυνατότητα άμεσης εφαρμογής
που μπορεί να προωθήσει η κοινωνία των πολιτών

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Κυρίες και κύριοι, θα ήθελα πρώτα απ' όλα να συγχαρώ τη Διεθνή Διαφάνεια για την πρωτοβουλία της για τη σημερινή εκδήλωση. Νομίζω ότι ο τόπος την έχει ανάγκη. Το ερώτημα "τι μπορούμε να κάνουμε" είναι σωστό γιατί η κοινωνία μας, υπέρ το δέον συχνά, είναι αδρανής – απαθής θα έλεγα, σχεδόν αδιάφορη. Πολύ πρόσφατα ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, κ. Λέανδρος Ρακιντζής, είπε σε μία ομιλία του: "Όλοι μας είμαστε

παθητικοί θεατές των δρώμενων και περιμένουμε άνωθεν σωτηρία. Αλλά ο από μηχανής θεός υπάρχει μόνο στις αρχαίες τραγωδίες”.

Οι απλές διαπιστώσεις όμως δεν αρκούν. Κι αυτό το “πρέπει να”, εκ του οποίου βρίθουν όλες οι ομιλίες, όλα τα νέα, όλα τα δελτία ειδήσεων και όλα τα άρθρα που διαβάζουμε σε καθημερινή βάση δεν αρκεί. Το ζητούμενο είναι ποιος κάνει τι και μέχρι πότε; Ορισμένοι μερικές φορές λένε: “Πρέπει να αλλάξουμε νοοτροπία”. Τους απαντώ ότι είναι απόλυτα σωστό αυτό που λένε και εξίσου άχρηστο. Τι θα πει “ν’ αλλάξουμε νοοτροπία”; Απαιτούνται αλλαγές παιδείας και δύο γενιές! Μερικές φορές συλλογίζομαι ότι το αγγλικό “proactiveness” δεν υπάρχει ούτε σα λέξη στη γλώσσα μας ούτε σαν αντίληψη στο δημόσιο.

Ας έλθουμε όμως τώρα στο δεκάλογο του ενεργού πολίτη κατά της διαφθοράς που έχει προταθεί από τη Διεθνή Διαφάνεια. Σίγουρα είναι καλός, κανείς δεν μπορεί να διαφωνήσει με την ουσία του, νομίζω περιλαμβάνει και μερικές σύγχρονες ιδέες όπως η απαίτηση λογοδοσίας. Όμως φρονώ ότι για μια σύγχρονη κοινωνία αυτός ο δεκάλογος είναι σχεδόν αυτονόητος. Πέραν τούτου, έχουμε φύγει από την εποχή του ατομικού έργου με το οποίο μπορούσαμε να προσφέρουμε βοήθεια στον τόπο και στην κοινωνία. Είναι σαφές ότι έχουμε μπει στην εποχή του συλλογικού έργου. Γι’ αυτόν το λόγο θα δώσω μερικές ιδέες και προτάσεις για συλλογική δράση, αρχίζοντας βέβαια από το σωστό άνωθεν παράδειγμα που σπανίζει τόσο τραγικά στο δημόσιο χώρο.

Θα ξεκινήσω λοιπόν με δύο παραδείγματα του ιδιωτικού τομέα: το πρώτο από την κοινωνία των πολιτών και το δεύτερο από την επιχειρηματική κοινότητα.

Πριν από πέντε - έξι χρόνια, η διεθνής κοινότητα των πιο γνωστών και διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων συνέταξε και προσυπέγραψε την International NGOs Accountability Charter, τη λεγόμενη Διεθνή Χάρτα Λογοδοσίας των ΜΚΟ. Επρόκειτο για ένα υπέροχο παράδειγμα αυτοδέσμευσης των μη κυβερνητικών οργανώσεων για τις αρχές που οφείλουν να σέβονται, τα σύγχρονα συστήματα διαχείρισης που αναλαμβάνουν να εφαρμόζουν, τις ετήσιες εκθέσεις και τους ελέγχους από εξωτερικούς ανεξάρτητους ελεγκτές που θα δέχονται εφεξής, τις υπεύθυνες εκθέσεις λογοδοσίας που θα υποβάλλουν στους δωρητές και όλα αυτά με πλήρη διαφάνεια. Δεν γνωρίζω ωραιότερο παράδειγμα υπεύθυνης διαχείρισης και λογοδοσίας.

Πριν από τρία χρόνια μερικές ελληνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, μεταξύ των οποίων η Διεθνής Διαφάνεια Ελλάδας και η WWF-Ελλάδα, προσυπέγραψαν αυτή τη χάρτα σε δημόσια τελετή στο Ζάππειο, ενώπιον του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας, κ. Στεφανόπουλου και

με την παρουσία του τότε Ευρωπαϊού επιτρόπου, κ. Fiegel και του Ευρωπαϊού διαμεσολαβητή, κ. Διαμαντούρου. Ήδη προχωρούν οι πιστοποιήσεις και οι έλεγχοι.

Το δεύτερο παράδειγμα του ιδιωτικού τομέα ανήκει στο χώρο της επιχειρηματικής κοινότητας. Στο γύρισμα του αιώνα ο τότε Γενικός Γραμματεύς του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών Κόφι Ανάν θέσπισε το Global Compact, το λεγόμενο Οικουμενικό Σύμφωνο. Σκοπός του ήταν να επιτευχθεί η υπεύθυνη και επίσημη αυτοδέσμευση των ανά τον κόσμο επιχειρήσεων για τον έμπρακτο και αποδεδειγμένο σεβασμό δέκα βασικών αρχών που αφορούσαν τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα δικαιώματα του εργαζόμενου, την προστασία του περιβάλλοντος και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Έκτοτε μεγάλος, διψήφιος αριθμός ελληνικών επιχειρήσεων έχουν επίσημα αυτοδεσμευθεί στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, ενώ παράλληλα ιδρύθηκε ελληνικό δίκτυο του Οικουμενικού Συμφώνου με αντίστοιχο αριθμό μελών. Και αυτό, φρονώ, είναι ένα ωραίο παράδειγμα προς μίμηση.

Πάμε τώρα στο δημόσιο τομέα με δύο παραδείγματα – δυστυχώς αρνητικά. Στο δημόσιο ιδρύθηκε πριν από λίγα χρόνια ένας κρατικός οργανισμός με γερό προϋπολογισμό και με έμμισθο προσωπικό που έχει σκοπό τη διάδοση και ενθάρρυνση του ... εθελοντισμού. Τα σχόλια περιττεύουν. Άλλο παράδειγμα είναι η εθελοντική αιμοδοσία. Αναλογικά με τον πληθυσμό της η Ελλάδα είναι περίπου η 22η ή 24η χώρα στην εθελοντική αιμοδοσία στην Ευρωπαϊκή Ένωση των “27”. Γνωρίζετε ποια χώρα είναι η πρώτη στην “Ευρώπη των 27”; Ίσως να μην το πιστέψετε... Είναι η Κύπρος!.. Ποια η διαφορά; Στην Κύπρο κάθε Ιανουάριο ο επικεφαλής των ενόπλων δυνάμεων πηγαίνει δημόσια και δίνει αίμα. Στην Ελλάδα δωροδοκούμε το φαντάρο με τριήμερη άδεια εάν δώσει αίμα... Και ερωτώ: γιατί δεν είδαμε ποτέ κανέναν υπουργό Εθνικής Άμυνας δικό μας, συνοδευόμενο από στρατηγό, ναύαρχο ή πτέραρχο να δίνει το παράδειγμα της εθελοντικής αιμοδοσίας; Πόσο μάλλον φέτος που διανύουμε το ευρωπαϊκό έτος του εθελοντισμού...

Φεύγω από τα παραδείγματα και επιστρέφω στο δεκάλογο της Διεθνούς Διαφάνειας και στην πρόταση καταπολέμησης της διαφθοράς σε τρεις άξονες: τον πολιτικό, της δημόσιας διοίκησης και τον ιδιωτικό. Αναμφίβολα η πρόταση είναι σωστή. Αλλά ερωτώ: πόσος χρόνος εκτιμούμε ότι θα χρειαστεί για να εφαρμοστούν αυτές οι προτάσεις και ν’ αρχίσουν ν’ αποδίδουν; Μήπως κινδυνεύουμε η διαφάνεια στο δημόσιο τομέα να μείνει για πολλά χρόνια ακόμα ... διαφανοφάνεια; Και, βέβαια, να εξακολουθεί να πρυτανεύει η διαφθορά; Για το λόγο αυτό θα ήθελα να υποβάλω μερικές προτάσεις συγκεκριμένες και – πιστεύω –

ρεαλιστικές που φρονώ ότι μπορούν πολύ σύντομα ν' αρχίσουν να εφαρμόζονται και να αποδώσουν.

Ο πρώτος κανόνας που η κοινωνία μας οφείλει να απαιτήσει από τις πολιτικές δυνάμεις και την πολιτική ηγεσία είναι να πάψει το κράτος να αυτοεξαιρείται των κανόνων σωστής συμπεριφοράς που ορθώς επιβάλλει στο σύνολο της κοινωνίας και της οικονομίας. Να αρχίσω με δύο μικρά παραδείγματα που τα θεωρώ χαρακτηριστικά και απαράδεκτα. Όλοι σας λίγο-πολύ έχετε αυτοκίνητο και όλοι σας το πηγαίνετε κάθε χρόνο για έλεγχο καυσαερίων στα ΚΤΕΟ. Ξέρετε ότι εξαιρούνται του νόμου τα αυτοκίνητα του δημοσίου και του στρατού; Και ερωτώ: με ποια λογική; Δεύτερο παράδειγμα, πολύ σοβαρότερο. Μου το είπε καθηγητής ιατρικής. Υπάρχουν σύγχρονοι αυστηροί κανονισμοί λειτουργίας – ευτυχώς – για τις ιδιωτικές μονάδες εντατικής θεραπείας. Δεν υπάρχουν για τις δημόσιες. Και σας ερωτώ: με ποια λογική; Με ποιο ηθικό δικαίωμα θεσπίστηκαν αυτές οι αυτοεξαιρέσεις του δημόσιου τομέα;

Ο δεύτερος κανόνας που οφείλει το δημόσιο να υιοθετήσει και ν' αρχίσει το ταχύτερο να εφαρμόζει είναι του διπλογραφικού λογιστικού συστήματος. Γιατί, ερωτώ, να εξαιρείται το κράτος και αυτής της υποχρέωσης που έχει επιβληθεί από δεκαετιών σε όλες τις οικονομίες, σε όλη τη Δύση; Σε αυτή την αυτοεξαιρέση του δημοσίου οφείλονται εν πολλοίς οι εκάστοτε νέες απογραφές και μαύρες τρύπες που ανακαλύπτονται, όπως άλλωστε και η σημερινή διεθνής αναξιοπιστία της Ελλάδας. Και ερωτώ ακόμα: γιατί να εξαιρούνται του διπλογραφικού λογιστικού συστήματος η τοπική αυτοδιοίκηση, όλα τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ακόμα και οι ΔΕΚΟ; Οι μόνες δύο ΔΕΚΟ που έχουν εξαιρεθεί, απ' ό,τι γνωρίζω, είναι εκείνες που ζήτησαν να εγγραφούν στο Χρηματιστήριο.

Λογικά, ηθικά, δημοκρατικά, αυτά είναι αδιανόητα. Αλλά τα ανεχόμαστε ως κοινωνία. Εμείς φταίμε. Οι πρώτοι οργανισμοί που θα έπρεπε να εφαρμόζουν το διπλογραφικό σύστημα είναι όλοι εκείνοι που χειρίζονται πόρους εθνικούς ή κοινοτικούς. Αλλά αυτοί είναι εκείνοι οι οποίοι σήμερα ακόμα εξαιρούνται. Ποια η εξήγηση, άγνωστον. Αυτό που είναι γνωστό είναι ότι το απλογραφικό λογιστικό σύστημα διευκολύνει τις δοσοληψίες...

Θα ήθελα να διατυπώσω τώρα και μια νέα πρόταση που αφορά κυρίως τις επιχειρήσεις του δημοσίου, αλλά και τους μεγάλους οργανισμούς οι οποίοι χρηματοδοτούνται από το κράτος, ωστόσο επιδιώκουν συχνά, με το δίκιο τους ίσως, να αυτοδιοικούνται. Τέτοιοι οργανισμοί είναι τα πανεπιστήμια και τα μεγάλα δημόσια νοσοκομεία. Η εφαρμογή όμως της πλήρους αυτοδιοίκησης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 16 του Συντάγματος για τα κρατικά ανώτατα

εκπαιδευτικά ιδρύματα, εμπεριέχει προφανώς μερικές προϋποθέσεις υπεύθυνης και διαφανούς διαχείρισης και διοίκησης. Ως βασική τέτοια προϋπόθεση για την κρατική χρηματοδότηση προς πλήρως αυτοδιοικούμενο οργανισμό προτείνω την πλήρη συμμόρφωσή του προς όλους τους νόμους και διατάξεις που ήδη ισχύουν για τις επιχειρήσεις που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο. Γιατί όχι; Θέτω αυτή την ιδέα υπόψη σας για συζήτηση.

Άλλη πρόταση που αφορά άμεσα τον τομέα της αρμοδιότητας της Διεθνούς Διαφάνειας: Κυρίες και κύριοι, έχετε αντιληφθεί ότι εδώ και πολλά χρόνια υπάρχει μια καθιερωμένη μέθοδος που επιτρέπει στην εκάστοτε κυβέρνηση να παρέχει νομότυπα κρατική οικονομική βοήθεια όπου επιθυμεί κατ' ουσίαν και μάλιστα αδιαφανώς; Η μέθοδος αυτή ακούει στο όνομα κρατική εγγύηση, παροχή κρατικών εγγυήσεων. Αυτές κάποτε καταπίπτουν αθόρυβα εις βάρος του δημοσίου και αυξάνουν αδιαφανώς το δημόσιο χρέος. Ερωτώ πάλι: με ποια λογική;

Είναι σαφές ότι αυτή η ανέντιμη μεθοδολογία που συχνά αντιστρατεύεται και τους κανόνες του ανταγωνισμού αλλά και τους κοινοτικούς κανόνες πρέπει να καταργηθεί πάραυτα. Και αυτό οφείλει ν' αποτελέσει ρητή απαίτηση της κοινωνίας μας προς τις πολιτικές δυνάμεις της χώρας. Προτείνω λοιπόν η Διεθνής Διαφάνεια, αφού ερευνήσει τους σχετικούς κανόνες που ισχύουν στην Ευρώπη – κυρίως των “15” – για τη χορήγηση κρατικών εγγυήσεων, να υποβάλει σχετική πρόταση στη Βουλή των Ελλήνων. Και αυτό να γίνει με πλήρη διαφάνεια και με πλήρη δημοσιότητα.

Κυρίες και κύριοι, θα μπορούσα να συνεχίσω αυτή την υποβολή προτάσεων για πολλή ώρα ακόμα αλλά ο χρόνος μου έχει εξαντληθεί. Και έχει εξαντληθεί πριν ακόμη μιλήσω για τις κρατικές προμήθειες, περιλαμβανομένων κι εκείνων των ενόπλων δυνάμεων, για τα οικονομικά των πολιτικών κομμάτων και για τόσες άλλες δυσλειτουργίες του δημόσιου βίου.

Οι δυνατότητες παρέμβασης της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας είναι κυριολεκτικά αναρίθμητες, για να μην πω άπειρες. Όμως για να φέρουν αποτέλεσμα οι προσπάθειές μας είναι ανάγκη να γίνουμε εμείς οι ίδιοι της κοινωνίας πολιτών πιο δικτυωμένοι, πιο επαγγελματικά δραστηριοποιημένοι, πιο απαιτητικοί, πιο εποικοδομητικά δυναμικοί. Κι όταν λέγω “εμείς οι ίδιοι” εννοώ εμείς, η ελληνική κοινωνία, αρχίζοντας από εμάς στη Διεθνή Διαφάνεια Ελλάδας. Σκεφθείτε τον αντίκτυπο στους δανειστές μας του εξωτερικού εάν πληροφορηθούν την υιοθέτηση τέτοιων μέτρων. Γι' αυτό και συγχαίρω τη Διεθνή Διαφάνεια για τη σημερινή της πρωτοβουλία, η αποτελεσματικότητα της οποίας όμως θα εξαρτηθεί από τη συνέχεια που θα της δώσουμε όλοι μας, ο καθένας μόνος του και όλοι μαζί.

Επειδή όλα, ωστόσο, ξεκινούν από τη βούληση του ανθρώπου και την αποφασιστικότητά του να συμβάλει στην προκοπή του τόπου, θα κλείσω με ένα δίστιχο του Καζαντζάκη που αγαπώ και που με εκφράζει και με το οποίο ελπίζω ο σημερινός δεκάλογός μας να μεταβληθεί σε ενδεκάλογο.

Ο Καζαντζάκης λοιπόν είπε:

“Να αγαπάς την ευθύνη.

Να λες εγώ μονάχος έχω χρέος να σώσω τη γη.

Κι αν δεν σωθεί...

Θα φταίω εγώ!”

**Ο καθένας μας να δει πώς μπορεί να γίνει κομμάτι της αλλαγής
και τι αλλαγή μπορεί να επιφέρει**

ΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Ευχαριστώ τη Διεθνή Διαφάνεια, τη συγχαίρω για την πρωτοβουλία και πιστεύω ότι δεν θα υπήρχε καλύτερο timing, καλύτερος χρονισμός, για μια τέτοια εκδήλωση. Όπως είπε και ο προηγούμενος ομιλητής, ο κ. Παπαλεξόπουλος, το σημαντικό θα είναι την επόμενη μέρα κάποια από τα πράγματα τα οποία κατατίθενται εδώ ν’ αρχίσουν να υλοποιούνται.

Έχοντας την τύχη να είμαι ο τελευταίος ομιλητής, έχοντας ακούσει πολύ σημαντικές ομιλίες και παρεμβάσεις και εξαιρετικά καλές ιδέες, επιτρέψτε μου να σταχυολογήσω μερικά από τα πράγματα αυτά και να τους αλλάξω λίγο τον τόνο ή την απόχρωση.

Πιστεύω ότι όσο εύκολα κι αν λέμε ότι “το ψάρι βρωμάει από το κεφάλι” κι όσο εύκολα κι αν όλοι κοιτάμε και “πυροβολούμε” την εκάστοτε πολιτική εξουσία, ξέρουμε επίσης ότι στη συνέχεια το ψάρι βρωμάει ολόκληρο. Άρα όσο εύκολο κι αν είναι να στρεφόμεστε προς την εκάστοτε πολιτική ηγεσία, θα πρέπει να δούμε με το χέρι στην καρδιά και την πραγματικότητα μιας κοινωνίας η οποία για διαφορετικούς λόγους, σε διαφορετικό βαθμό, με διαφορετικές δικαιολογίες πιθανότατα, συμμετέχει ή και ανέχεται αυτή την κατάσταση.

Λέγοντας κάτι τέτοιο δεν θέλω να οδηγηθούμε για κανένα λόγο και με κανένα τρόπο σε κάποια άλλη παράλυση που λέει ότι “ε, όλοι μαζί τα φάγαμε, όλοι έχουμε συμμετάσχει σ’ αυτό το πατιρντί με κάποιον τρόπο, ας συνεχίσουμε την κατάσταση ως έχει”. Θα πρέπει ο

καθένας να αναγνωρίσει το πρόβλημα και ο καθένας, στο κομμάτι που του αντιστοιχεί, να σταματήσει να δείχνει με το δάχτυλο – γιατί σ’ αυτό είμαστε αζεπέραστοι. Το εθνικό μας σπορ είναι να δείχνουμε ο ένας τον άλλον με το δάχτυλο. Πάντα κάποιος άλλος φταίει. Πρέπει ν’ αρχίσουμε να βλέπουμε ο καθένας μας πώς μπορεί να γίνει κομμάτι της αλλαγής και ποια είναι η αλλαγή που μπορεί να επιφέρει.

Ένα δεύτερο σημείο το οποίο για μένα είναι συμπέρασμα - κλειδί και, ταυτόχρονα, κάτι που θέλω να κουβαλάω μαζί μου είναι αυτό που λένε στα αγγλικά “δεν υπάρχει silver bullet”. Δεν υπάρχει, θα λέγαμε, μαγική λύση, δεν υπάρχει μία συνταγή η οποία θα λύσει όλα τα προβλήματα αύριο και την επομένη θα περάσουμε σε μία άλλη πραγματικότητα. Κάθε πορεία, κάθε μεγάλη ή μικρή πορεία, ξεκινάει με ένα βήμα.

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν τα βήματα αυτά, ας συμφωνήσουμε ότι είναι στη σωστή κατεύθυνση και ας εγκαταλείψουμε το συνδυασμό του δείχνουμε ο ένας τον άλλον με το δάχτυλο και περιμένουμε ο ένας τον άλλον να αναλάβει πρώτος πρωτοβουλία. Υπάρχουν βήματα που μπορούν να γίνουν. Έχουν κατατεθεί πολύ απλές, λογικές, προφανείς θα έλεγα προτάσεις. Ας ξεκινήσει η υλοποίησή τους αύριο από τον καθένα μας και όχι από κάποιον άλλο.

Δεν μπορώ να αποφύγω να σχολιάσω κάτι το οποίο με κάνει έξαλλο ως πολίτη πλέον: να βλέπω πολιτικούς να λένε ότι άμα ήμουν εγώ στην εξουσία θα έκανα αυτό, ή σας έκανα την πρόταση αυτή, ή παραλάβαμε καμένη γη... Για την ακρίβεια δεν τίθενται καν διαζευκτικά αυτά, συνδέονται με “και”... Αυτά τα πράγματα γίνονται παράλληλα και τα βλέπω είκοσι πέντε χρόνια που δραστηριοποιούμαι στην κοινωνία των πολιτών. Κάθε απερχόμενη κυβέρνηση δε μιλάει καθόλου, κάθε κυβέρνηση που αναλαμβάνει παραλαμβάνει καμένη γη και κάθε κυβέρνηση που μόλις έχει απέλθει έχει προτάσεις τις οποίες δεν υλοποίησε προηγουμένως, όταν ήταν κυβέρνηση. Αυτό το πράγμα συμβάλλει τα μάλα στη μηδενική αξιοπιστία της πολιτικής ζωής κι αυτό δεν βολεύει κανέναν, ούτε την πολιτεία, ούτε την κοινωνία, ούτε τη ζωή μας, κανέναν... Αυτό το πράγμα θα πρέπει να σταματήσει. Δεν ξέρω αν μπορεί να σταματήσει δια νόμου αλλά πάντως πρέπει να κοπεί αυτή η καταστροφική συνήθεια.

Υπάρχει στα αγγλικά η έκφραση “there is a white elephant in the room” η οποία ταιριάζει για ένα εξαιρετικά ευαίσθητο σημείο το οποίο αποφεύγουμε να θίξουμε. Με κάποιον τρόπο θα πρέπει όμως να μιλήσουμε για τη δημόσια διοίκηση. Πολύ εύκολα “χρωματίζουμε”, άλλες φορές κυριολεκτικά, άλλες μόνο με λόγια, υπουργούς, πρωθυπουργούς, γενικούς γραμματείς

κ.λπ. Έχοντας τη χαρά ή την υπομονή να έχω γνωρίσει μέσα στα είκοσι πέντε χρόνια της δραστηριότητάς μου μέσα στο χώρο της κοινωνίας των πολιτών δεκάδες υπουργούς από διαφορετικά κόμματα με διαφορετικά “πιστεύω”, με διαφορετικά συστήματα αρχών, με διαφορετικά οράματα, με διαφορετική ομάδα, ικανή, ικανότερη, μικρή, μεγάλη κ.λπ., θα πρέπει να σας ομολογήσω ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι κάποια στιγμή συναντούσαν έναν τοίχο απέναντί τους. Ο τοίχος αυτός λεγόταν δημόσια διοίκηση και συχνά αναφερόταν με το προσωνύμιο “ανικανότητα της δημόσιας διοίκησης”.

Η προσωπική μου αντίληψη – γιατί ταυτόχρονα είχα και την τύχη να έχω αρκετές επαφές, επικοινωνίες ή συνεργασίες με τη δημόσια διοίκηση – είναι ότι ο όρος “ανικανότητα” πολύ συχνά κρύβει μια απροθυμία. Απροθυμία να διαταράξουμε υπάρχουσες ισορροπίες. Αυτό που ο λαός μας λέει πολύ ωραία “μικρομάγαζα”: τα “μικρομάγαζα της εξουσίας”.

Λέγοντας αυτό το πράγμα θέλω να καταλήξω στο ότι δε γίνεται ομελέτα χωρίς να σπάσεις αυγά. Δεν μπορούμε να φθάσουμε από τη σημερινή αδιέξοδη κατάσταση και από τη σημερινή παθογένεια σε μια κατάσταση η οποία βήμα-βήμα θα μας βγάλει από τα σημερινά αδιέξοδα χωρίς να σπάσουμε αυγά. Αυτό αφορά αυγά στον επιχειρηματικό κόσμο, στο χώρο των ΜΜΕ, στο χώρο των κοινωνικών ομάδων, ακόμα κι ο καθένας στο χώρο του. Αυτές οι αλλαγές πρέπει να γίνουν. Δεν θα είναι εύκολες και επιστρέφω στην προηγούμενη αναφορά μου: ότι δεν μπορούμε απλώς να δείχνουμε με το δάχτυλο ο ένας τον άλλο και οι πολιτικοί να έρχονται και να λένε εγώ όταν θα έρθω θα κάνω, την προηγούμενη φορά δεν πρόλαβα, δώστε μου λίγο χρόνο ακόμα, δώστε μου ακόμα μια ευκαιρία...

Κάτι άλλο το οποίο βίωσα τον τελευταίο καιρό ήταν η εμπειρία της ρήσης “μαζί τα φάγαμε”. Η λογική δηλαδή του ότι “είμαστε όλοι πάνω-κάτω τα ίδια, ε, η διαφορά είναι παντού, άρα – τελικά!.. – μην το ταραζούμε και πάρα πολύ διότι όλοι, ο καθένας μας, έχει γλείψει λίγο το δαχτυλάκι του με το μέλι”. Σας θυμίζω ότι πριν από λίγους μήνες ξεκίνησε μία προσπάθεια – κατά την προσωπική μου γνώμη ευτυχώς ξεκίνησε τώρα, έστω και με μεγάλη καθυστέρηση – από το Υπουργείο Εξωτερικών για τη διερεύνηση της τύχης των πόρων που είχαν διανεμηθεί μέσα από την Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας σε μία σειρά από μη κυβερνητικές οργανώσεις. Η απλή λογική λέει ότι και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις είναι φορείς οι οποίοι, εφόσον δέχονται χρήματα από κάποιον, υποχρεούνται να λογοδοτήσουν με πολύ σαφείς κανόνες, να δώσουν τις απαραίτητες αποδείξεις όχι μόνο ότι χρησιμοποιήθηκαν τα χρήματα αλλά και πώς χρησιμοποιήθηκαν. Αυτό είναι το ελάχιστο που απαιτείται.

Με αυτή την έννοια λοιπόν ήταν μία καθ' όλα επικροτήσιμη πρωτοβουλία η πρωτοβουλία του ΥΠΕΞ – και ξαναλέω, άργησε πολλά χρόνια... Όμως, αντί να επικροτηθεί η πρωτοβουλία του ΥΠΕΞ, αυτό που ακολούθησε ήταν να ξεκινήσει ένα “κυνήγι μαγισσών” σε βάρος των μη κυβερνητικών οργανώσεων με το επιχείρημα ότι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις “τα παίρνουν”. Θα έλεγα λοιπόν ότι αυτή τη λογική του ότι “όλοι είμαστε ίδιοι” είναι από τα πράγματα που πρέπει να αφήσουμε στο πλάι.

Κλείνοντας, θέλω να τονίσω δύο σημεία. Αφενός να συνδέσω τη διαφάνεια με την προηγούμενη αναφορά μου στις μη κυβερνητικές οργανώσεις: ο καθένας – και από αυτό προφανώς δεν εξαιρούνται οι ΜΚΟ – ανεξάρτητα με το ποιοι είναι οι δεδηλωμένοι σκοποί του, οι στόχοι του κ.λπ. οφείλει να αποδεικνύει και να κοινοποιεί τι έκανε τα χρήματα, τι πέτυχε κ.λπ. Είναι προφανές ότι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις οφείλουν να το κάνουν αυτό στους φορείς, στους χορηγούς που τις χρηματοδοτούν και ταυτόχρονα στην κοινωνία – αν θέλουμε ο καθένας μας ν' αρχίσει να δίνει ένα θετικότερο βήμα, να γίνεται φορέας αλλαγής αντί να περιμένει από το υδροκέφαλο δημόσιο ν' αλλάξει πρώτα αυτό και μετά ν' αλλάξουμε εμείς.

Και αφετέρου να σημειώσω ότι η τεχνολογία μπορεί να απλοποιήσει αρκετές διαδικασίες, μπορεί να μας ωθήσει αρκετά βήματα μπροστά και να συμβάλλει στη διαφάνεια. Οι πραγματικές δυσκολίες βρίσκονται αλλού και μου τις έδειξε η πρόσφατη εμπειρία μου μέσα από συζητήσεις για την απλοποίηση διαφόρων αδειοδοτικών διαδικασιών στο δημόσιο. Λογικά, χωρίς να είναι κάποιος λαμπρός επιστήμονας, μπορεί να δει τι λειτουργεί και τι δεν λειτουργεί σε άλλες χώρες, να πάρει τα καλύτερα παραδείγματα, να προσπαθήσει να τα προσαρμόσει στην Ελλάδα και να δει γιατί μια διαδικασία χρειάζεται, για παράδειγμα, τρεις υπογραφές σε μία άλλη χώρα ενώ στη χώρα μας χρειάζεται σαράντα τρεις. Το πραγματικό πρόβλημα και η απάντηση συνήθως είναι ότι οι σαράντα τρεις υπογραφές συντηρούν σαράντα τρία ημίκεντρα ή μικρά κέντρα εξουσίας, πιθανά επίπεδα διαφθοράς, φωλιές διαφθοράς.

Αν αυτά τα πράγματα τα βγάλουμε στο φως με ένα διαφανή τρόπο – όχι με την έννοια της έκθεσης αλλά με ένα διαφανή τρόπο – πιστεύω ότι πολλές παθογένειες μπορούν να ξεπεραστούν. Συνδυάζω το σημείο αυτό με προηγούμενη αναφορά μου στη δημόσια διοίκηση και επανέρχομαι λέγοντας ότι δεν είναι τυχαίο πως σε πολλές περιπτώσεις κομμάτια της δημόσιας διοίκησης φαίνονται πολύ απρόθυμα να στηρίξουν τέτοιες αλλαγές, την ίδια

στιγμή που αναγνωρίζουν ότι το capacity, η φέρουσα ικανότητά τους μειώνεται λόγω του ότι ο δημόσιος τομέας μειώνεται, άρα θα πρέπει να αλλάξει και να αναθεωρήσει το ρόλο του.

Μιλώντας για ρόλους – και κλείνω εδώ – να δούμε λίγο και το κομμάτι της κοινωνίας των πολιτών. Πιστεύω ότι οι πολίτες έχουν να παίξουν πολύ σημαντικούς ρόλους και όχι μόνον έναν. Να γίνω συγκεκριμένος. Θυμάμαι ότι πριν από μερικά χρόνια μια συντηρητική κυβέρνηση, με έναν άνθρωπο ο οποίος έχει προκαλέσει πολλές αντιδράσεις με πάρα πολλές κινήσεις του αλλά και με το προσωπικό του πολιτικό ύφος – αναφέρομαι στον Νικολά Σαρκοζί –, ξεκίνησε τη διαδικασία της Grenelle. Μια διαδικασία που ανεξάρτητα από το ποιο είναι το αποτέλεσμα της και πώς χρησιμοποιείται – και χρησιμοποιείται αρκετά καλά σε αρκετές περιπτώσεις – έδωσε μαθήματα περί το πώς μπορεί να στηθεί μία διαδικασία οργανωμένης διαβούλευσης, όπου διαφορετικές φωνές κάθονται, συνθέτουν, αναλαμβάνουν ευθύνες και στη συνέχεια προχωρούν σε συγκεκριμένες προτάσεις. Δεν περιορίζονται στο να δείχνουν ο ένας τον άλλο με το δάχτυλο και να παραθέτουν αιτήματα. Αναλύουν το πρόβλημα, συμφωνούν στους στόχους, προχωρούν στη σύνθεση της πρότασης.

Πιστεύω ότι οι πολίτες, οργανωμένοι και μη, έχουν να συμβάλουν στον πολλαπλασιασμό της διαφάνειας, έχουν να συμβάλουν στην απλοποίηση πολλών διαδικασιών, έχουν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση μέρους, τουλάχιστον, της διαφθοράς. Χρησιμοποίησε ο κ. Παπαλεξόπουλος πολλά παραδείγματα, συμμετέχοντας σε μία από τις οργανώσεις οι οποίες ουσιαστικά συνέταξαν τη χάρτα για τη λογοδοσία. Θα πρέπει να σας πω ότι ο δρόμος αυτός δεν είναι εύκολος. Μην κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας. Οι αλλαγές είναι δύσκολες, κάθε αλλαγή είναι δύσκολη.

Η υλοποίηση όλων αυτών των μέτρων θα σημάνει και αλλαγή προτεραιοτήτων. Που σημαίνει ότι η ενέργεια που διαθέτουμε αυτή τη στιγμή σε κάτι άλλο θα πρέπει να δοθεί σε κάτι το οποίο θα έχει θετικό αποτέλεσμα στη βελτίωση της διαφάνειας. Και μπαίνοντας σ' αυτή τη διαδικασία μετά τη συνθηματολογία, νομίζω ότι θα πρέπει να σηκώσουμε τα μανίκια όλοι, επιχειρηματίες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, δημόσια διοίκηση, τοπική αυτοδιοίκηση με το νέο αναβαθμισμένο ρόλο της. Ελπίζω σύντομα να προχωρήσουμε τα βήματα ένα-ένα, να σταματήσουμε να δείχνουμε με το δάχτυλο ο ένας τον άλλον, να προχωρήσουμε στη σύνθεση των καλύτερων πρακτικών, να δούμε δηλαδή στο τέλος κάθε κύκλου ποια είναι τα πράγματα που δούλεψαν, ποια είναι τα πράγματα που δεν δούλεψαν, να αναδείξουμε τα φωτεινά παραδείγματα, όχι για να μείνουμε σ' αυτά αλλά για την αναπαραγωγή τους.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΧΑΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε καθηγητά, πριν από τριάντα μήνες περίπου σε μια πρωτοβουλία διαφάνειας πολιτών ο κ. Παπαλεξόπουλος από τον οποίον ζήτησα μία συμβουλή μου είπε: “Χάρη, καλή η κριτική. Προτάσεις;”. Έχω μια ερώτηση, κύριε Παπαλεξόπουλε, κύριε Χαραλαμπίδη. Καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η διαφθορά είναι ένα σύμπτωμα της αναποτελεσματικής διακυβέρνησης και έχω την εντύπωση ότι από το 1974 μέχρι σήμερα, δήθεν στα πλαίσια της δημοκρατικοποίησης, έχουμε φτιάξει ένα πλοίο του οποίου το τιμόνι δε συνδέεται με το πηδάλιο. Οποιαδήποτε απόφαση και να ληφθεί, οποιαδήποτε από τις καλές προτάσεις που γίνονται, νομίζω ότι από πάνω δεν μπορεί να φθάσει κάτω. Θέλω απλώς την άποψή σας: αν συμφωνείτε με αυτό ή όχι.

ΑΝΤΩΝΗΣ Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ: Επειδή βρισκόμαστε στο τέλος της ημέρας και κάπως σαν συμπερασματικό – πέραν της ευχής ότι θα έπρεπε ν’ αρχίσουν να γίνονται αυτά που όλοι συμφωνούμε και ξέρουμε ότι θα πρέπει να γίνουν... –, αν υπάρχει μια πρακτική... Σήμερα, Μάιος του 2011, υπάρχει μια πρακτική πρόβλεψη, μια πρόγνωση ότι μπορεί να αρχίσουν να γίνονται; Ή αν αντίθετα, λόγω του πάρα πολύ φορτισμένου πολιτικού και συνολικού κοινωνικού κλίματος, μάλλον δεν πρόκειται να δοθεί προτεραιότητα;

Κος ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ: Θα ήθελα λίγο την άποψη του κ. Παπαλεξόπουλου ως προς το κατά πόσο μπορούμε να καταπολεμήσουμε τη διαφθορά με τον τρόπο που οραματίζεται η Διεθνής Διαφάνεια, ο κ. Μπακούρης και πάρα πολλοί από μας εδώ μέσα όσο καλά κρατεί αυτή η απίστευτη γραφειοκρατία, η πολυνομία και η αντινομία.

Ν. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ: Κύριε Οικονομόπουλε, νομίζω ότι θέτετε το γνωστό ερώτημα αν η κότα έκανε το αυγό ή ανάποδα. Νομίζω ότι ο ιστορικός του μέλλοντος μπορεί να ξεκινήσει να μας πάει στην περίφημη συζήτηση για την Τουρκοκρατία, μετά για τη μεταπολεμική Ελλάδα κ.λπ. Η αλήθεια είναι ότι η αναποτελεσματική διοίκηση πάει χέρι-χέρι με τη διαφθορά. Και επειδή το παράδειγμα της Κύπρου χρησιμοποιήθηκε αρκετές φορές, φοβάμαι ότι σε αρκετές περιπτώσεις η Κύπρος αρχίζει και γίνεται πολύ Ελλάδα. Ενώ ξεκίνησε μετά την απελευθέρωσή της, το 1961, να έχει μια εξαιρετικά ικανή και στιβαρή δημόσια διοίκηση, έχω την εντύπωση ότι αρχίζει και δείχνει τα πρώτα σημάδια, θα τα έλεγα κούρασης ή

κόπωσης. Άλλος θα έλεγε ότι αρχίζει και κάνει copy - paste όλα τα κακά της ελληνικής δημόσιας διοίκησης...

Μπορούμε να δούμε μέσα από αυτούς τους δύο παράλληλους ή μη παράλληλους δρόμους, που κάποια στιγμή φοβάμαι ότι μπορεί να συγκλίνουν άμα δεν κάνει τα απαραίτητα βήματα η Κύπρος, ότι η διαφθορά και η αναποτελεσματικότητα πάνε μαζί. Μία αποτελεσματική δημόσια διοίκηση, μία διαφανής, αποτελεσματική και γρήγορη δημόσια διοίκηση πρακτικά δεν αφήνει πολύ χώρο για τη διαφθορά.

Τώρα, το ποιος ήρθε πρώτος δεν έχει μεγάλη σημασία γιατί τώρα που καιγόμαστε θα πρέπει να προχωρήσουμε με πάρα πολύ γρήγορες αλλαγές. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου το θέμα που τέθηκε από τον κ. Σταυρίδη, το θέμα της απλοποίησης των διαδικασιών. Η πολυνομία, τα επικαλυπτόμενα κέντρα εξουσίας, οι δεκάδες των υπογραφών που χρειάζονται για ν' ανοίξεις ακόμα και περίπτερο που λέει ο λόγος, δεν είναι τυχαία.

Αν αυτό το πράγμα δεν το ανατρέψουμε – και απαντώ και στον κ. Παπαγιαννίδη, η στιγμή είναι κατάλληλη – αν δεν το κάνουμε τώρα, δεν θα το κάνουμε ποτέ. Αν δεν γίνουν τώρα οι αλλαγές αυτές επειδή το επιβάλλουν οι συνθήκες, φοβάμαι ότι στο εγγύς μέλλον, σε κάποια χρόνια, εφόσον η οικονομία της χώρας επιβιώσει και η κοινωνία της χώρας επιβιώσει και η επιχειρηματικότητα της χώρας επιβιώσει, θα διαπιστώνουμε ότι δεν θα γίνουν ποτέ...

Η στιγμή είναι κατάλληλη – επιμένω. Δεν θα είναι ανώδυνη η διαδικασία αυτή γιατί κάθε αλλαγή είναι επώδυνη και καθένας μας που ξεβολεύεται με αυτό που έχει συνηθίσει θα αντιδράσει. Αυτό σημαίνει ότι θα χρειαστούν άνθρωποι και ηγέτες οι οποίοι θα έχουν το κουράγιο ν' αντιμετωπίσουν τις συνέπειες, να πάρουν το λεγόμενο πολιτικό κόστος και να προχωρήσουν στις αλλαγές αυτές. Ελπίζω να είναι οι σωστές και να μην είναι σε λάθος κατεύθυνση.

Θ. ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ: Αν κατάλαβα καλά το ένα ερώτημα, ζητούμε εγγυήσεις για την αποτελεσματικότητα της δράσης μας. Εγώ διαφωνώ με το ερώτημα. Δεν νομίζω ότι έχει γίνει ευρέως αντιληπτή η έκταση της πτώχευσής μας και όταν λέω πτώχευση, δεν εννοώ μόνον οικονομική. Όπου και να κοιτάξεις στο δημόσιο τομέα είναι “μπάχαλο”: υγεία, παιδεία, δημόσια διοίκηση, ακόμα και δικαιοσύνη. Έχετε υπόψη σας ότι στις 21 Δεκεμβρίου πέρυσι, πριν από τέσσερις μήνες, το Δικαστήριο της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στο Στρασβούργο έβγαλε μία ομόφωνη απόφαση... – σημειωτέον ότι το Στρασβούργο εκπροσωπεί και δεσμεύει σαράντα επτά χώρες της Ευρώπης, όχι τις είκοσι επτά – έβγαλε

λοιπόν μία ομόφωνη απόφαση με την οποίαν κατατάσσει την Ελλάδα στις χώρες με συστηματική ανεπάρκεια δικαιοσύνης και μας θέτει προθεσμία ενός έτους για να βάλουμε τάξη. Κόλαφος για την Ελλάδα... Και δεν τρέχει τίποτε... Μην περιμένουμε από τους δικαστές, μην περιμένουμε από τους νομοθέτες. Είμαστε ως κοινωνία η τελευταία εφεδρεία!.. Συχνά μου λένε: “Μα έχεις καμία εγγύηση; Χάνεις τον καιρό σου”. Δεν έχει σημασία αν χάνω τον καιρό μου ή όχι... Συχνά στη ζωή μου έχω ζήσει επιτυχίες εκεί που έλεγαν ότι χάνω τον καιρό μου.

Αλλά ερωτώ: Ποια άλλη εφεδρεία δυνάμεων διαθέτει ο τόπος μας; Οι πολιτικές δυνάμεις τόσα μπορούν, τόσα κάνουν... Και το ξέρουμε τώρα ολόκληρες δεκαετίες. Κανονικά οι δυτικές κοινωνίες έχουν εφεδρεία που ακούει στο όνομα πανεπιστημιακή κοινότητα. Εμείς δεν την έχουμε αυτή την εφεδρεία. Η πανεπιστημιακή κοινότητα έχει δικά της προβλήματα. Τι μένει; Μένει η οργανωμένη κοινωνία, μένει ο ενεργοποιημένος πολίτης σε δράση συλλογική. Είναι η μόνη μας λύση, η μόνη μας εφεδρεία και είναι τώρα ευκαιρία. Και είναι ευκαιρία διότι ο πολύς ο κόσμος αντιλαμβάνεται την πτώχευση την ηθική και τη διοικητική της Ελλάδος, όχι μόνο την οικονομική, αλλά δεν ξέρει, δεν έχει μάθει να παίρνει πρωτοβουλίες και να δρα και περιμένει από μια ομάδα, μια δράκα ανθρώπων που έχουν αυτή την ικανότητα να οδηγήσουν τα πράγματα.

Έχουμε χρέος να οδηγήσουμε. Λέω συχνά όταν ο γεωργός οργώνει το χωράφι του και σπέρνει δεν έχει καμιά εγγύηση από τον Παντοδύναμο ότι η σπορά του θα αποφέρει. Αλλά οργώνει το χωράφι του και εμείς τρώμε. Έχουμε όλοι χρέος σποράς.

Τώρα για τη διαφθορά: Η διαφθορά φοβάμαι ότι είναι ο κανόνας, δεν είναι η εξαίρεση. Και σ’ αυτό έχουμε δυστυχώς πτωχεύσει. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πολυνομία και η κακονομία βοηθούν. Όταν ένας νόμος βρίθεται από εξαιρέσεις και κόντρα εξαιρέσεις, περιπτώσεις και υποπεριπτώσεις, προκαλείται ο υπαγόμενος ή ο εφαρμόζων το νόμο να φέρει τη συζήτηση στο “φακελάκι”, έτσι ώστε να ενταχθεί σε εκείνη την υποπερίπτωση του νόμου και όχι στην άλλη. Οι νόμοι πρέπει να είναι απλοί, να διαβάζονται εύκολα και να εφαρμόζονται άφοβα.

Διάβασα ένα νόμο πέρυσι το καλοκαίρι για την ανακύκλωση των απορριμμάτων – αν θυμάμαι καλά τριάντα τριών σελίδων. Τον διάβασα δύο φορές προσεκτικά αλλά δεν τον κατάλαβα, παρόλο που έχω ασχοληθεί στο παρελθόν με κάτι τέτοια. Οι τριάντα σελίδες βρήθουν από παραπομπές σε άλλους νόμους, άλλες διατάξεις, άλλες αποφάσεις. Δεν μπορείς να τον καταλάβεις διαβάζοντάς τον. Πρέπει να είσαι δικηγόρος και μάλιστα ειδικευμένος σ’

αυτό το θέμα. Αυτό δε λέγεται νόμος. Αυτός δεν μπορεί να εφαρμοστεί, δεν πρόκειται να αποδώσει.

Βέβαια όλοι έχουν εκφράσει την ανάγκη κωδικοποίησης της νομοθεσίας αλλά είναι πολύ δύσκολο να γίνει... Έχουμε άλλες προτεραιότητες και όσο πάμε και χειρότερα... Αλλά υπάρχει και ένα άλλο σοβαρό θέμα. Ο νομοθέτης νομίζει ότι όλα τα προβλήματα της χώρας μπορούν να λυθούν με νέους νόμους. Λάθος. Το μόνο πράγμα που ο νομοθέτης λαμβάνει υπ' όψιν είναι η φωνή της κοινωνίας και όχι των 100 μόνο πολιτών, ούτε καν των 200 των αποψινών ή των 300. Των 1.000, των 2.000, όμως ακούει, δίνει προσοχή. Αν εμείς στρατευτούμε και κάνουμε όχι απλώς διαπιστώσεις, όχι απλώς παράπονα, αλλά συγκεκριμένες προτάσεις ρεαλιστικές – για να μπορούν να εφαρμοστούν – αλλά και αποτελεσματικές – που είναι το ζητούμενο – θα αρχίσουν να ακούνε, θα τα εφαρμόζουν. Άλλη λύση δεν έχουμε. Εγγύηση δεν υπάρχει. Ελπίδα πρέπει να διατηρούμε πάντα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η στιγμή είναι κατάλληλη για να κάνουμε τις αναγκαίες αλλαγές

N. ΤΡΑΥΛΟΣ

Σας ευχαριστούμε όλους για την παρουσία σας κι εγώ τώρα έχω το δύσκολο ρόλο μέσα σε λίγα λεπτά να σας προσφέρω μια περίληψη του τι ειπώθηκε στις έξι θεματικές μας ενότητες, και μαζί με την ομιλία του κ. Δήμα στις επτά θεματικές ενότητες που καλύψαμε στην ημερίδα αυτή. Τιτάνιος αυτός ο ρόλος, θα προσπαθήσω όσο μπορώ να το κάνω καλύτερα.

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν. Κατ' αρχήν ως γενικό συμπέρασμα θα έλεγα ότι και οι επτά ενότητες διαπίστωσαν ότι υπάρχουν κάποιες φωλιές διαφθοράς και έλλειψης ακεραιότητας σε όλους τους τομείς της δημόσιας διοίκησης. Ιδιαίτερα προβλήματα αναφέρθηκαν στη λειτουργία των πολιτικών κομμάτων, στο φορολογικό μας σύστημα, στη δικαιοσύνη και στην παιδεία.

Ξεκινώντας με τον κ. Συρίγο, απλώς θα σας υπενθυμίσω ότι μας παρουσίασε έναν εκτενή κατάλογο προτάσεων που είναι οι προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας για το πολιτικό χρήμα – υπάρχουν στο φάκελο που έχουμε όλοι πάρει. Να επισημάνω, συν τοις άλλοις, ότι οι

πολιτικοί που συμμετείχαν σ' αυτό το πάνελ, ο υπουργός κ. Ραγκούσης και ο κ. Κουβέλης, σε γενικές γραμμές συμφώνησαν με τις περισσότερες προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας και συγκεκριμένα ο κ. Ραγκούσης ανακοίνωσε την πρόθεση της κυβέρνησης να φέρει πολύ σύντομα ένα σχετικό νομοσχέδιο το οποίο πρόκειται να υιοθετήσει τις περισσότερες από τις προτάσεις αυτές. Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε και ο κ. Κουβέλης, αν και διεφώνησε με κάποιες βασικές προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας.

Η δεύτερη θεματική ενότητα είχε να κάνει, αν δεν κάνω λάθος, με το φορολογικό σύστημα και την ακεραιότητα. Ο καθηγητής κ. Φορτσάκης ξεκίνησε αναφερόμενος στις έννοιες του tax morality και του tax transparency, της φορολογικής ακεραιότητας και της φορολογικής διαφάνειας αντίστοιχα. Προχώρησε σε μια σειρά από διαπιστώσεις, αρκετές ήταν θετικές για το τι έχει κάνει η κυβέρνηση μέχρι σήμερα, και βέβαια διαπίστωσε ελλείψεις και κατέληξε με μία σειρά από προτάσεις που είναι πάρα πολύ σημαντικές.

Ο κ. Παπακωνσταντίνου, κάνοντας στη συνέχεια την τοποθέτησή του, συμφώνησε με αρκετές από τις διαπιστώσεις και απέδωσε ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι δεν έχει γίνει κατανοητό από τον πολίτη τι ζημιά κάνει όταν δεν πληρώνει φόρους. Δεν υπάρχει φορολογική συνείδηση, είπε, και αναφέρθηκε σε όλους τους μηχανισμούς που η κυβέρνηση έχει στη διάθεσή της και προβλέπει να χρησιμοποιήσει ούτως ώστε να καταπολεμηθεί όσο το δυνατόν η φοροαποφυγή και να αποκατασταθεί η ακεραιότητα στο φορολογικό μας σύστημα.

Με αρκετές από τις διαπιστώσεις αυτές συμφώνησε και ο εκπρόσωπος της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ο κ. Σταϊκούρας, αν και επιφυλάχθηκε να καταθέσει προτάσεις, δεδομένου ότι το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης αναμένεται αυτή την εβδομάδα να προβεί στην ανακοίνωση, στη δημοσιοποίηση του δικού του οικονομικού προγράμματος.

Στη συνέχεια προχωρήσαμε στο θέμα της δικαιοσύνης και της ακεραιότητας, όπου ο καθηγητής κ. Χρυσόγονος με δύο χτυπητά παραδείγματα υποστήριξε ότι η δικαιοσύνη δεν είναι ανεξάρτητη. Το ένα παράδειγμα ήταν το Βατοπέδι και το άλλο ήταν το σκάνδαλο της Siemens.

Ο καθηγητής και υπουργός κ. Παμπούκης αναφέρθηκε στην έλλειψη διαλόγου ανάμεσα στις τρεις εξουσίες, ετόνισε ότι λείπει από τη δικαιοσύνη η ευθύνη που έχει ως αποτέλεσμα ότι οποιοσδήποτε μπορεί να φρακάρει τη λειτουργία της δικαιοσύνης με το να υποβάλει μηνύσεις και να προκαλέσει καθυστερήσεις. Έθεσε ως βασικό πρόβλημα την πολυνομία και υπαινίχθηκε ότι χρειαζόμαστε συνταγματική μεταρρύθμιση για να κατορθώσουμε να

δημιουργήσουμε ταχύτητα, απλότητα και ευθύνη, τρία στοιχεία που είναι απαραίτητα για να λειτουργεί σωστά η δικαιοσύνη.

Ο κ. Χατζηδάκης κατόπιν ασχολήθηκε κι αυτός με το ζήτημα της εκλογής των δικαστών, της αξιολόγησης των δικαστών, τη διαφάνεια, την κακοδικία, τις προαγωγές και τις μεταθέσεις, οι οποίες συνιστούν περιοχές που, κατά την άποψή του, αποτελούν θέματα και χώρους όπου εισχωρεί η διαφθορά και η αδιαφάνεια.

Τελειώσαμε με τον κ. Δήμα που ήρθε στο βήμα σαν εκπρόσωπος της αντιπολίτευσης. Ο κ. Δήμας παρατήρησε ότι συμπληρώσαμε τριάντα χρόνια από την εισδοχή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, επεσήμανε ότι πολλά οφέλη είδε η χώρα μας από αυτή την εισδοχή, εν τούτοις κάτι δεν πήγε καλά και έχουμε αρκετά προβλήματα. Η οικονομική κρίση είναι το παγόβουνο της πολιτικής κρίσης, το πολιτικό σύστημα στάθηκε ανίκανο να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις των νέων αναγκών και διεθνών εξελίξεων και γι' αυτό, επεσήμανε, είναι απαραίτητες οι αλλαγές, ο ουσιαστικός διαχωρισμός των εξουσιών, η τόνωση της διαφάνειας, η καταστολή και η καταπολέμηση της διαφθοράς κ.λπ.

Προχωρήσαμε στο δεύτερο μέρος της ημερίδας όπου το θέμα ήταν οι πολιτικοί ηγέτες και η ακεραιότητα. Εκεί ο κ. Αθανασόπουλος παρουσίασε τα στοιχεία του ρόλου του ηγέτη, αναφέρθηκε στη σπουδαιότητα της ακεραιότητας για την επιτυχία του πολιτικού ηγέτη στο ρόλο του και κατέληξε με μια προσπάθεια να εξηγήσει γιατί υπάρχει μεγάλη απόκλιση ανάμεσα στην Ελλάδα και τις άλλες χώρες. Το συμπέρασμά του ήταν ότι, πράγματι, αυτή η μεγάλη υστέρηση της χώρας σε οικονομικούς δείκτες είναι αποτέλεσμα της μεγάλης διαφθοράς και της έλλειψης ακεραιότητας. Κατέληξε μάλιστα με το σημαντικό ότι έχουμε όλοι μερίδιο ευθύνης στο πρόβλημα της έλλειψης ακεραιότητας στη χώρα μας και ότι λείπει ένα πλαίσιο εθνικού συστήματος ακεραιότητας.

Ο κ. Βουρλούμης, στη συνέχεια, αναφέρθηκε στη δυσκολία εδραίωσης της ακεραιότητας μέσα στην Ελλάδα, στη χώρα μας. Περιέγραψε πόσο δύσκολο είναι για τους δημόσιους λειτουργούς να προσφέρουν στο δημόσιο διότι αυτό θεωρείται ύποπτο και κατέληξε με δύο παραδείγματα από την ιστορία μας: ένα παράδειγμα καλού ή χρηστού ηγέτη και ένα παράδειγμα φαύλου ηγέτη που έχει μείνει στην ιστορία για τη διαφθορά του – ο Καποδίστριας σε αντιπαράθεση με τον Κωλέττη.

Προχωρούμε στην παιδεία, όπου ο κ. Καλύβας ασχολήθηκε με τη διάγνωση των προβλημάτων της παιδείας, ετόνισε το γεγονός ότι υστερούμε πάρα πολύ από πλευράς απόδοσης και ακεραιότητας και αναφέρθηκε στα αίτια της χαμηλής θέσης της χώρας μας

στην επίδοση στον χώρο της παιδείας. Κάποια από τα αίτια έχουν να κάνουν με την ταύτιση της μάθησης με την απομνημόνευση, τον εργαλειακό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, την υπονόμηση της έννοιας του δημόσιου αγαθού, τη γενικευμένη υποκρισία και, τέλος, τη γενικευμένη διαφθορά. Τα συμπεράσματά του ήταν τρία: Πρώτον, το σύστημα νοσεί και μολύνει ολόκληρο τον κοινωνικό ιστό, δεύτερον, δεν θεραπεύεται εύκολα με απλές μεταρρυθμίσεις και τρίτον, η χώρα περνάει μια εντελώς ιδιαίτερη και κρίσιμη περίοδο.

Η υπουργός κα Άννα Διαμαντοπούλου στο δικό της σχολιασμό συμφώνησε στις διαπιστώσεις με τον κ. Καλύβα και επισήμανε ότι τα αποτελέσματα δεν είναι τόσο καλά, παρά το γεγονός ότι τα προγράμματα σπουδών είναι πλήρη και πολλοί πόροι διατίθενται στην παιδεία. Τι πρέπει να γίνει, αναρωτήθηκε. Τα προβλήματα, κατά την κα υπουργό, είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης στο σύστημα, η μη τήρηση των κανόνων, η παντελής έλλειψη αξιολόγησης. Ένα βασικό σημείο που ανέδειξε είναι ότι το ζητούμενο δεν είναι ο μαθητής αλλά τα συντεχνιακά συμφέροντα των καθηγητών και άλλων κοινωνικών ομάδων

Και καταλήξαμε στο ρόλο των πολιτών στην προώθηση της ακεραιότητας. Ο κ. Παπαλεξόπουλος αναφέρθηκε στο δεκάλογο της Διεθνούς Διαφάνειας, είναι μεν χρήσιμος, είτε, αλλά απαιτεί συμπλήρωση με ανάληψη συλλογικού έργου. Στη συνέχεια έδωσε παραδείγματα, θετικά και αρνητικά. Μεταξύ των προτάσεών του, κύρια θέση είχε το να παύσει το κράτος να αυτοεξαιρείται των κανόνων σωστής συμπεριφοράς, να υιοθετηθεί διπλογραφικό λογιστικό σύστημα στη δημόσια διοίκηση, σε ΟΤΑ και ΔΕΚΟ και η πρότασή του προκειμένου για τους αυτοδιοικούμενους δημόσιους οργανισμούς, να απαιτείται πλήρης συμμόρφωση προς όλους τους νόμους και διατάξεις που ισχύουν και στις εισηγμένες εταιρείες.

Ο κ. Χαραλαμπίδης συμβούλευσε ότι πρέπει όλοι μας, καθένας μας όπως μπορεί, να γίνει φορέας αλλαγής. Δεν υπάρχουν μαγικές λύσεις, είτε, πρέπει όμως ο καθένας να κάνει το πρώτο βήμα. Πρέπει να αλλάξουμε, να βελτιώσουμε τη δημόσια διοίκηση. Δεν γίνεται ομελέτα χωρίς να σπάσουμε αυγά. Να σταματήσει η γενίκευση “όλοι είμαστε ίδιοι” και, τέλος, ετόνισε ότι η διαφάνεια είναι κλειδί για όλους, περιλαμβανομένων και των μη κερδοσκοπικών οργανισμών.

Αυτά είχα εγώ από τη δικιά μου θέση να σας πω. Ευχαριστώ όλους σας για την παρουσία σας εδώ και τους ομιλητές.

Επίσημο Δείπνο

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΝΟΥ (ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ): Καλησπέρα σας. Είμαι η γενική γραμματέας της Διεθνούς Διαφάνειας - Ελλάς. Εκ μέρους του διοικητικού συμβουλίου σας καλωσορίζουμε. Θα θέλαμε να σας ευχαριστήσουμε για την παρουσία σας εδώ. Ελπίζουμε η παρουσία σας να σημαίνει ότι με τις σκέψεις και τις πράξεις σας από αύριο θα βοηθάτε κι εσείς κι όλοι μαζί να χτίσουμε υψηλά επίπεδα ακεραιότητας – όπως είναι ο τίτλος του σημερινού συνεδρίου.

Η επίτιμος πρόεδρος και ιδρύτρια του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Διαφάνειας κα Βιργινία Τσουδερού για πρώτη φορά δεν μπόρεσε να είναι μαζί μας απόψε. Παρακάλεσε να διαβάσουμε το μήνυμά της.

“Λυπούμαι που αδυνατώ να βρίσκομαι μαζί σας για να συνυπογράψω και να συγχαρώ τα μέλη του σημερινού διοικητικού συμβουλίου. Το συνέδριο ξανατονίζει την ανάγκη αναθεώρησης συνηθειών που υπονομεύουν τη χρηστή διοίκηση και καταπατούν τις συμβατικές υποχρεώσεις που αναλαμβάνουμε ως πολίτες. Υπεύθυνος πολίτης είναι αυτός που με συνέπεια παρακολουθεί την ανάληψη ευθυνών από τους εντεταλμένους εκπροσώπους του και απαιτεί λογοδοσία. Βιργινία Τσουδερού”.

Και τώρα θα καλέσουμε τον πρόεδρο κ. Κώστα Μπακούρη να προλογίσει το αποψινό μας δείπνο.

**Δεν θα μπορέσουμε να βγούμε από την παρούσα κρίση
χωρίς την καταπολέμηση της διαφθοράς**

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΚΟΥΡΗΣ

Κύριε πρωθυπουργέ, πανοσιολογιότατε εκπρόσωπε του Αρχιεπισκόπου, κύριοι υπουργοί, κυρία πρόεδρε της Διεθνούς Διαφάνειας, εκλεκτοί καλεσμένοι... Μας δίνει χαρά το γεγονός ότι ο κ. πρωθυπουργός, παρά το μεγάλο φόρτο εργασίας, τιμά και τη φετινή ημερίδα της Διεθνούς Διαφάνειας και τον ευχαριστούμε ιδιαίτερα γι' αυτό. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω όλους τους ομιλητές που με τις εισηγήσεις και τις τοποθετήσεις τους συνέβαλαν

στην αναβάθμιση του δημόσιου διαλόγου και, φυσικά, όλους εσάς που με την παρουσία σας στηρίζετε ενεργά τις προσπάθειές μας. Επιτρέψτε μου επίσης να ευχαριστήσω τους χορηγούς μας, χωρίς την ουσιαστική συμβολή των οποίων η δραστηριότητά μας δεν θα ήταν εφικτή.

Η παρουσία όμως εδώ του ίδιου του πρωθυπουργού αναδεικνύει τη σοβαρότητα και την ιδιαίτερη σημασία που αποδίδει η κυβέρνηση στην καταπολέμηση της διαφθοράς, η οποία αποτελεί, κατά την άποψή μας, και όχι μόνο, την απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορέσουμε ν' αντιμετωπίσουμε με αποφασιστικότητα και αποτελεσματικότητα την κρίση που βιώνει η χώρα μας.

Η Διεθνής Διαφάνεια ασχολείται συστηματικά από το 1993 με το ζήτημα της καταπολέμησης της διαφθοράς. Πολίτες όμως που βιώνουν την οικονομική κρίση γνωρίζουν πλέον καλύτερα από τον καθέναν ότι η διαφθορά είναι ένα βασικό πρόβλημα που έχουμε ως κοινωνία. Έχουμε το δύσκολο, πράγματι, έργο να την καταπολεμήσουμε και να την εξαλείψουμε αν είναι δυνατόν, γιατί είναι ο μόνος τρόπος να ανακτήσουμε την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας και να εξασφαλίσουμε βιώσιμη ανάπτυξη.

Από τη μακροχρόνια δουλειά μας αλλά και τη διεθνή εμπειρία είναι σαφές ότι μόνο μία συντονισμένη προσπάθεια όλων των υγιών δυνάμεων θα αποφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα, δηλαδή να βγούμε νικητές από τη μάχη κατά της διαφθοράς και να βγάλουμε επί τέλους τη χώρα μας από την κρίση. Σ' αυτή τη δύσκολη μάχη χρειάζεται η ενεργός συμμετοχή όλων, πολιτών, κοινωνικών εταίρων, πολιτικού συστήματος, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, των μέσων ενημέρωσης, των διαμορφωτών της κοινής γνώμης. Κανείς δεν περισσεύει, κανείς δεν μπορεί μόνος του ν' αντιμετωπίσει το μεγάλο και τεράστιο πρόβλημα της διαφθοράς.

Αναδείξαμε σήμερα ότι το εθνικό σύστημα ακεραιότητας της χώρας μας κινδυνεύει να καταρρεύσει. Σύμφωνα με τις έρευνες της Διεθνούς Διαφάνειας, οι περισσότεροι δημοκρατικοί θεσμοί έχουν απαξιωθεί και οι πολίτες ούτε τους εμπιστεύονται ούτε τους αποδέχονται. Τα θεμέλια του οικοδομήματος αποδεικνύονται καθημερινά σαθρά, οι δε αρχές και οι αξίες που θα έπρεπε να στηρίζουν μία ευαισθητοποιημένη και συνειδητοποιημένη κοινωνία έχουν αλλοιωθεί. Η ανοχή της ανομίας και της διαφθοράς είναι παρούσα, ενώ η αναγκαία πολιτική συναίνεση και κοινωνική συνοχή απουσιάζουν. Οφείλουμε επομένως να ξαναχτίσουμε με επιμονή και υπομονή τα υψηλά επίπεδα ακεραιότητας που στήριζαν πάντα τον ελληνικό πολιτισμό και ανέδειξαν τις αρετές μας.

Στην ημερίδα επικεντρωθήκαμε σε κάποιους σημαντικούς θεσμούς, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα ότι έχουμε πολλή δουλειά στο μέλλον για να καλύψουμε και τους υπόλοιπους.

Ειδικότερα η διαφάνεια στη διαχείριση του λεγόμενου πολιτικού χρήματος προέχει, ώστε οι πολίτες να ξαναβρούν τη χαμένη εμπιστοσύνη στα κόμματα που είναι απαραίτητη ώστε να λειτουργεί απρόσκοπτα η δημοκρατία. Σύμφωνα με τις έρευνές μας, εννέα στους δέκα πολίτες πιστεύουν ότι ο θεσμός των κομμάτων είναι διεφθαρμένος.

Η Διεθνής Διαφάνεια παρουσίασε και απέστειλε συγκεκριμένες προτάσεις τις οποίες ευελπιστούμε, κύριε πρωθυπουργέ, να τις υιοθετήσει σύντομα η πολιτική ηγεσία. Μεταξύ των προτάσεων εξυγίανσης του πολιτικού συστήματος η Διεθνής Διαφάνεια - Ελλάδα έχει υποβάλλει επίσης γραπτή πρόταση στον πρόεδρο της Βουλής για την ανάρτηση στο διαδίκτυο του “πόθεν έσχες” όλων των βουλευτών από την ημέρα της εισόδου τους στη Βουλή μέχρι σήμερα. Δυστυχώς η πρόταση αυτή δεν έχει γίνει ακόμα αποδεκτή.

Το φορολογικό σύστημα αναδείχθηκε ως αδιαφανές, πολύπλοκο, άδικο, αντιφατικό. Η άμεση κατάργηση βέβαια του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, του ΚΒΣ όπως λέγεται, είναι μία σημαντική πρωτοβουλία που θα μειώσει δραστικά τις πράξεις διαφθοράς και συνδιαλλαγής. Οι προτάσεις βέβαια του εισηγητή για βελτίωση του συστήματος θα υποβληθούν στο αρμόδιο υπουργείο. Θα πρέπει εδώ να επαναλάβω τη θέση της Διεθνούς Διαφάνειας ότι είναι αντίθετη με τις φορολογικές και άλλες περαιώσεις που έχουν γίνει ή προγραμματίζονται διότι είναι άδικες, καλλιεργούν την ανομία και προάγουν λανθασμένα πρότυπα συμπεριφοράς. Ευελπιστούμε επίσης η επικείμενη ρύθμιση των αυθαιρέτων να μη βασίζεται στην ίδια εισπρακτική λογική αλλά να δώσει τέλος στα κακώς πεπραγμένα.

Στη δικαιοσύνη προέχει η άμεση επίλυση στο πρόβλημα του χρόνου απονομής δικαιοσύνης. Η αργή, στα όρια της αρνησιδικίας, απονομή της δικαιοσύνης εντείνει την αίσθηση των πολιτών για επιλεκτική απονομή δικαιοσύνης. Η Διεθνής Διαφάνεια, μετά από εκτεταμένη και εμπεριστατωμένη μελέτη σε συνεργασία με άλλα ευρωπαϊκά κράτη, έχει καταθέσει προτάσεις σχετικά με το καθεστώς παραγραφής αδικημάτων.

Κύριε πρωθυπουργέ, δεσμευθήκατε πέρυσι στην ομιλία σας για ευνομία, για πάταξη της ατιμωρησίας και για μηδενική ανοχή. Παρά τις προσπάθειες το πρόβλημα παραμένει. Η αίσθηση των πολιτών εξακολουθεί να είναι η ίδια. Δεν τιμωρείται κανείς.

Στην ημερίδα αναδείξαμε τη σημασία που έχει η ακεραιότητα των ηγετών για την κοινωνία – και αναφέρομαι στους ηγέτες όλων των τομέων της κοινωνίας, τους πολιτικούς, τους επιχειρηματίες, τους καλλιτέχνες, τους διανοούμενους, τους ακαδημαϊκούς, τους κληρικούς, τους εκπαιδευτικούς. Ηγέτες που με το παράδειγμά τους θα μας δείξουν το δρόμο της αλλαγής, ηγέτες που θα σφυρηλατήσουν την εθνική ακεραιότητα.

Επιβεβαιώθηκε επίσης στην ημερίδα η κοινή διαπίστωση ότι η παιδεία, που αποτελεί το θεμέλιο ανάπτυξης, νοσεί σοβαρά και μολύνει ολόκληρο τον κοινωνικό ιστό. Πάσχει από αρνητικές αξίες αλλά εμφανίζει και θετικές, όπως η πειθαρχία, η δικαιοσύνη και η αξιοκρατία. Και, βέβαια, απαιτούνται ρηξικέλευθες αλλαγές.

Ο ενεργός ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στην προώθηση της ακεραιότητας είναι όχι μόνο απαραίτητος αλλά προϋπόθεση. Η συστράτευση όλων είναι μοναδική λύση για την έξοδο από την κρίση. Η Διεθνής Διαφάνεια - Ελλάδα έχει παρουσιάσει το 2008 το δεκάλογο του ενεργού πολίτη και την καμπάνια ευαισθητοποίησης και συστράτευσης των πολιτών. Δυστυχώς δεν έχουν ακόμα επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ας ελπίσουμε ότι η κρίση που διανύει η χώρα θα είναι ο καταλύτης για εποικοδομητικό προβληματισμό και επανεξέταση των συμπεριφορών μας.

Κύριε πρωθυπουργέ, οφείλω ν' αναφέρω κάποια σημαντικά ενθαρρυντικά γεγονότα. Η εθνική έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας που διενεργούμε κάθε χρόνο έδειξε ότι τα περιστατικά της μικροδιαφθοράς μειώθηκαν. Η οικονομική κρίση έπαιξε ρόλο αλλά συνετέλεσε επίσης και η προσπάθεια της κυβέρνησης να μειώσει τις ευκαιρίες διαφθοράς.

Η πρόσβαση των πολιτών σε σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τις δράσεις του κράτους, με επιστέγασμα το πρόγραμμα “Διαύγεια”, ήταν μία πολύ σημαντική πρωτοβουλία διαφάνειας της κυβέρνησης. Η συνεργασία με τα αρμόδια υπουργεία με σκοπό την υιοθέτηση και ενσωμάτωση του Συμφώνου Ακεραιότητας της Διεθνούς Διαφάνειας για τις προμήθειες στα μεγάλα έργα, τις επενδύσεις και τις αμυντικές δαπάνες ήταν επίσης άψογη.

Κύριε πρωθυπουργέ, η κυβέρνησή σας έχει προβεί σε σημαντικό αριθμό νομοθετικών κυρίως πρωτοβουλιών για την εδραίωση της διαφάνειας και την καταπολέμηση της διαφθοράς, καθώς και σε άλλες μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την υπέρβαση της κρίσης. Δυστυχώς όμως δεν έχουν ακόμα μετουσιωθεί σε ορατές, απτές βελτιώσεις στην καθημερινότητα του πολίτη και του επιχειρηματία. Οι διαχρονικές αγκυλώσεις του πολιτικού συστήματος, η γραφειοκρατία και οι συντεχνιακές αντιδράσεις έχουν σταθεί εμπόδια με κίνδυνο να πλήξουν την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα του κυβερνητικού έργου. Είναι επιτακτική ανάγκη να αξιώσετε την πραγματική καθολική εφαρμογή των νόμων και των μεταρρυθμίσεων. Σε διαφορετική περίπτωση η απογοήτευση των πολιτών θα είναι μεγάλη και θα κινδυνεύσει η προσπάθεια για έξοδο από την κρίση.

Για να τονίσω πόσο δύσκολο είναι το έργο της αλλαγής θα αναφερθώ στα λόγια του Μακιαβέλι που το 1513 είπε – σε ελεύθερη δική μου μετάφραση: “Δεν υπάρχει τίποτα πιο

δύσκολο να σχεδιάσεις, πιο αβέβαιο για την επιτυχία του, πιο επικίνδυνο για να το κουμαντάρεις από τη δημιουργία ενός νέου συστήματος. Ο καινοτόμος έχει την εχθρότητα από όλους εκείνους που κερδίζουν με τη διατήρηση του παλιού συστήματος και μόνο χλιαρή στήριξη από αυτούς που θα ωφεληθούν από το νέο σύστημα”.

Κύριε πρωθυπουργέ, η δική σας ηγεσία και αταλάντευτη βούληση για ρηξικέλευθα μέτρα παραμένει καθοριστική. Σας ευχαριστώ.

Κινητοποιείστε τη συμμετοχή του κόσμου

ΥΓΚΕΤ ΛΑΜΠΕΛ

Κύριε πρωθυπουργέ, κύριοι υπουργοί, κύριοι βουλευτές, εξοχότατοι, κυρίες και κύριοι, είναι πολύ όμορφο που βρίσκομαι ξανά στην Ελλάδα... Δυστυχώς συνήθως έρχομαι μόνο για μια μέρα, αν και ελπίζω του χρόνου να έρθω για περισσότερες. Θα ήταν θαυμάσιο αν ήσασταν όλοι στην ημερίδα σήμερα το απόγευμα. Ήταν, πράγματι, πολύ ενδιαφέρουσα. Σταθήκαμε στο θέμα της ακεραιότητας που έχει κεντρική θέση στη ζωή όλων μας όπως και στη ζωή των λαών μας.

Ζητώ συγνώμη που δεν μπορώ να μιλήσω τη γλώσσα σας... – θα ήθελα να μπορούσα. Θα ήθελα να μοιραστώ μαζί σας μια ρήση: “Να σκέπτεστε μόνον εκείνα που συμβαδίζουν με τις αρχές σας και να αντικρίζετε το φως της ημέρας μαζί τους, και μέρα με την ημέρα αυτό και θα γίνεστε”. Όχι, δεν το είπε αυτό σήμερα ο υπουργός Οικονομικών – αν και θα μπορούσε... Το είπε ο Ηράκλειτος τον 5ο αιώνα π.Χ. Νομίζω όμως ότι το 2011 η ρήση αυτή μπορεί να μας καθοδηγήσει στο συλλογικό μας μέλλον.

Μιλήσαμε για το έλλειμμα ακεραιότητας σήμερα, αλλά μιλήσαμε και για εκείνα που μπορούμε να κάνουμε προκειμένου να το αντιμετωπίσουμε. Θα ήθελα λοιπόν να μιλήσω για τις πολλές όψεις του ελλείμματος ακεραιότητας, αλλά και για τα πράγματα που μπορούμε να κάνουμε ώστε να το ξεπεράσουμε και τα οποία γίνονται σ’ αυτή τη χώρα.

Όλοι, βεβαίως, γνωρίζουμε το οικονομικό κόστος της διαφθοράς, της δωροδοκίας, της παράνομης κίνησης κεφαλαίων. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας ανέρχεται σε 2.6 τρις δολάρια – μιλάμε δηλαδή για συγκλονιστικά ποσά. Αλλά πέρα από το οικονομικό κόστος, το έλλειμμα ακεραιότητας μεταφράζεται σε κοινωνική αδικία, σε

φτώχεια και σε συγκρούσεις όπως συμβαίνει στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή – προφανώς δεν είναι αυτό το μοναδικό αίτιο, είναι όμως ο κοινός παρονομαστής. Αλλά μεταφράζεται και σε έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους ηγέτες και τους θεσμούς. Κι όταν ο λαός βλέπει ότι οι ηγέτες δεν αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους στα πλαίσια του δημόσιου ρόλου τους, θεωρεί ότι δεν θα υπάρξουν συνέπειες για όσους παραβιάζουν τους κανόνες, τους παραβιάζει κι εκείνος και δημιουργείται, έτσι, ένας φαύλος κύκλος.

Όπως είπα, υπάρχουν πάρα πολλές όψεις σ’ αυτό το έλλειμμα ακεραιότητας. Έλλειμμα ακεραιότητας έχουμε όταν μια εταιρεία - ενεργειακός κολοσσός, που παράγει τις υψηλότερες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, προωθεί εαυτή ως “πράσινη εταιρεία” στον Τύπο, τα ενημερωτικά δελτία της, την τηλεόραση, επειδή μόλις άρχισε να χρησιμοποιεί την υδροηλεκτρική και την αιολική ενέργεια – παρ’ όλο που οι εναλλακτικές πηγές αντιπροσωπεύουν ποσοστό της παραγωγής της μόλις της τάξης του 2%. Έλλειμμα ακεραιότητας έχουμε όταν τα πολιτικά κόμματα υφαρπάζουν τα κρατικά κονδύλια για να χρηματοδοτήσουν την προεκλογική τους εκστρατεία – όπως συμβαίνει σε πολλές χώρες και αποτελεί καθαρή κλοπή. Έλλειμμα ακεραιότητας έχουμε εκεί όπου οι εταιρείες που συμμετέχουν στους προμηθευτικούς διαγωνισμούς του δημοσίου ή οι κατασκευαστικές εταιρείες που αναλαμβάνουν δημόσια έργα υπερτιμολογούν τα προϊόντα, τις υπηρεσίες και τα έργα τους, συχνά και ως 40%. Ή εκεί όπου οι κατασκευαστικές εταιρείες χρησιμοποιούν σαθρά υλικά ανεγείροντας κτίρια τα οποία με τον πρώτο σεισμό καταρρέουν. Έλλειμμα ακεραιότητας έχουμε όταν ο κόσμος βλέπει τις υποθέσεις του στα δικαστήρια να χρονίζουν αδικαιολόγητα ή και να καθυστερούν μέχρι την παρέλευση του χρόνου παραγραφής του αδικήματος – και μιλάμε για αρνησιδικία.

Έλλειμμα ακεραιότητας έχουμε όταν οι γιατροί, οι ασφαλιστικές εταιρείες, τα ασφαλιστικά ταμεία ή οι δημόσιοι μηχανισμοί υγείας υπεξαιρούν χρήμα – πρόκειται για απάτη. Στις Ηνωμένες Πολιτείες για παράδειγμα, οι κυβερνητικές υπηρεσίες διαπίστωσαν πως στα δύο κρατικά προγράμματα υγειονομικής περίθαλψης, Medicare και Medicaid, καταβλήθηκαν παρανόμως άνω των 70 δις δολαρίων μόνο μέσα το 2010. Έλλειμμα ακεραιότητας έχουμε όταν δωροδοκούνται οι αρχές που έχουν την ευθύνη της έκδοσης αδειών, των τελωνείων, της χορήγησης δανείων, της παροχής βασικών υπηρεσιών. Και τότε όλοι είμαστε χαμένοι. Έλλειμμα ακεραιότητας, τέλος, έχουμε όταν οι άνθρωποι που καταγγέλλουν τα περιστατικά απάτης, στιγματίζονται ή αντιμετωπίζουν δυσμενείς επιπτώσεις στη δουλειά τους ή και

τιμωρούνται από το κράτος, γιατί σε αυτή την περίπτωση οι πολίτες που γίνονται μάρτυρες παράνομων δραστηριοτήτων σωμαίνου, φοβούμενοι τα επακόλουθα.

Το μήνυμά μου είναι πως όλοι χάνουμε όταν υπάρχει διαφθορά – αλλά ότι μπορούμε και να την αντιμετωπίσουμε. Και σήμερα το απόγευμα ακούσαμε από τους ομιλητές πάρα πολύ χρήσιμες προτάσεις. Κατά κοινή αποδοχή χρειαζόμαστε ισχυρούς θεσμούς και απόλυτη διαφάνεια έτσι ώστε ο κόσμος να γνωρίζει πού πηγαίνουν τα χρήματά του. Κι επίσης χρειαζόμαστε μηδενική ανοχή κατά της διαφθοράς τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Επιτρέψτε μου να αναφερθώ σε ορισμένα από όσα ειπώθηκαν το απόγευμα, καθώς είναι ζωτικής σημασίας για να δημιουργήσουμε το πλαίσιο ακεραιότητας που χρειάζονται τα κράτη μας. Και η πρώτη μου αναφορά θα είναι για τα πολιτικά κόμματα, διότι δυστυχώς οι έρευνες μας μάς υποδεικνύουν ότι το πρόβλημα των πολιτικών κομμάτων είναι ένα από τα μεγαλύτερα – όπως το αντιλαμβάνονται οι πολίτες – και ότι διαπιστώνεται παντού. Γι' αυτό ακούσαμε με μεγάλο ενδιαφέρον ότι η Διεθνής Διαφάνεια Ελλάδας έχει προτείνει την υιοθέτηση ορισμένων κανόνων για την αποκάλυψη των παράνομων χρηματοδοτήσεων και των άλλων παρατυπιών και παρανομιών των πολιτικών κομμάτων. Και από το σύνολο των συστάσεών της, θα ήθελα να μνημονεύσω τη σημαντικότητα μιας ισχυρής εκλογικής επιτροπής η οποία θα εποπτεύει τις εκλογές και θα διαθέτει ανεξάρτητους επιθεωρητές και ελεγκτές, ώστε τα πολιτικά κόμματα να μπορούν ν' αποδείξουν στον λαό ότι όλα έγιναν σωστά – κι ότι αν κάτι έγινε λάθος, μπορεί να αντιμετωπιστεί και να διορθωθεί άμεσα. Θα ήθελα να συγχαρώ με την ευκαιρία αυτή τη Διεθνή Διαφάνειας Ελλάδας, που απέδειξε γι' άλλη μία φορά ότι η Διεθνής Διαφάνεια δεν εντοπίζει απλώς τα προβλήματα αλλά προσφέρει και λύσεις γι' αυτά.

Θα ήθελα επίσης να πω ότι όλοι χρειαζόμαστε ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο. Σε πολλές χώρες υπάρχει ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο, το θέμα είναι κατά πόσον εφαρμόζεται. Εφαρμόζεται το φορολογικό σύστημα ή οι νόμοι που έχουν ψηφιστεί; Και θα ήθελα να τονίσω κάτι ακόμη: ότι από όλες τις χώρες όπου δραστηριοποιούμεθα, δεν έχω δει ούτε μία που να μην χρειάζεται να ενισχύσει τις δυνατότητες των αστυνομικών, των δικτικών, των εισαγγελικών και των δικαστικών αρχών της για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος. Οι οργανώσεις του οικονομικού εγκλήματος διαθέτουν τεράστια μέσα και απεριόριστη ευελιξία. Και γι' αυτό πρέπει και ο μηχανισμός του κράτους και οι αρμόδιες αρχές να διαθέτουν τουλάχιστον

ανάλογα εξελιγμένα μέσα, αν όχι και περισσότερο, προκειμένου να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν και να καταπολεμήσουν το οικονομικό έγκλημα σε όλα τα επίπεδα.

Μία τρίτη περιοχή στην οποία θα ήθελα να αναφερθώ είναι η δικαστική ακεραιότητα. Ό,τι και να πούμε για την ανάγκη εντιμότητας, αίσθησης δικαίου, καλής λειτουργίας και σεβασμού κατά την απόδοση της δικαιοσύνης δεν αρκεί... Γνωρίζω ότι γίνονται σημαντικές προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή στην Ελλάδα. Είναι πολύ σημαντικό όμως σε όλες τις χώρες να εργαζόμαστε για την παγίωση μιας καλής δικαστικής παράδοσης, να μεριμνούμε για την ενίσχυση του δικαστικού σώματος και της λειτουργίας της δικαιοσύνης, όπως και να υιοθετούμε πολύ σαφή και συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία θα διέπουν την επιλογή, τους διορισμούς και τις μεταθέσεις των δικαστικών λειτουργών. Και όλα αυτά να γίνονται κατά τρόπο δημόσιο και διαφανή σε όλους, ώστε ο καθένας να μπορεί να διασταυρώσει τις τοποθετήσεις με τα κριτήρια. Να σημειώσω και κάτι ακόμη που δεν το συζητήσαμε το απόγευμα: Σε ορισμένες χώρες με πολύ μεγάλες καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης έχουν εισάγει ένα σύστημα ηλεκτρονικού ορισμού των δικαστών. Γνωρίζω ότι δεν υπάρχει κάτι τέτοιο στην Ελλάδα αλλά αυτό το σύστημα έχει αποδώσει σημαντικά και έχει επιταχύνει δραστικά τη διεκπεραίωση των δικαστικών υποθέσεων διότι με αυτό τον τρόπο δεν χρειάζεται να περιμένουν οι δικηγόροι τον ορισμό του “κατάλληλου δικαστή” – η επιλογή του δικαστή έχει γίνει αυτόματα με βάση το ηλεκτρονικό σύστημα. Δεν ξέρω τι έχουν να πουν γι’ αυτό οι δικαστές που βρίσκονται σ’ αυτή την αίθουσα.

Το τέταρτο σημείο μου αφορά το οικονομικό σύστημα. Χρειαζόμαστε ένα οικονομικό σύστημα όπου όλες οι οικονομικές συναλλαγές, οι προϋπολογισμοί και τα κονδύλια του δημοσίου τομέα θα δημοσιοποιούνται και στις σχετικές πληροφορίες θα έχουν πρόσβαση όλοι οι πολίτες, έτσι ώστε να γνωρίζουν πού πηγαίνουν τα χρήματά τους. Καθώς και ένα σύστημα όπου οι ελεγκτικές αρχές θα είναι σε θέση να παρακολουθούν την πορεία του κάθε κρατικού κονδυλίου από την αρχή ως το τέλος της, έτσι ώστε να λάβουν τέλος φαινόμενα που έχουμε δει – όχι στην Ελλάδα αλλά σε άλλες χώρες – με πέντε προϋπολογισμούς, οι οποίοι διατίθενται για την κατασκευή πέντε σχολείων κι όμως κατασκευάζεται μόνον ένα σχολείο και τα υπόλοιπα χρήματα δεν ξέρουμε πού έχουν πάει.

Το απόγευμα έγινε μεγάλη συζήτηση για το φορολογικό σύστημα. Γνωρίζω ότι αυτό είναι ένα σημαντικό θέμα στη χώρα σας. Εγώ δεν μπορώ να δώσω συνταγές ως προς αυτό, όμως θα ήθελα να πω ότι εφόσον υπάρχει ένας τομέας για τον οποίον ο κόσμος αναγνωρίζει την ανάγκη για διορθώσεις, μην τις κάνετε με βραδείς ρυθμούς. Κάνετε τη μεταρρύθμιση

εντατικά, με σύστημα, αποφασιστικότητα και σταθερότητα. Και το συστήνω αυτό στα πολιτικά κόμματα – όπως κάνω και για ό,τι αφορά το πολιτικό χρήμα. Παρακαλώ, ξεχάστε την κομματική σας ιδιότητα... Όλα τα πολιτικά κόμματα πρέπει να συνεργάζονται όταν απαιτούνται βελτιώσεις και έχουν κατατεθεί νόμιμες προτάσεις για τις αλλαγές που πρέπει να γίνουν.

Το έκτο μου σημείο αφορά τον επιχειρηματικό τομέα που αποτελεί επίσης έναν πάρα πολύ σημαντικό θεσμό. Στους φίλους μου από τον επιχειρηματικό τομέα θέλω να πω: Παρακαλώ, πείτε όχι στον εκβιασμό!.. Αποφύγετε τη δωροδοκία!.. Λειτουργεί και θα εντυπωσιαστείτε από τα αποτελέσματα!.. Αναπτύξτε συμφωνίες εντός του επιχειρηματικού κλάδου σας, προχωρήστε σε σύμφωνα μη δωροδοκίας και συνεργαστείτε μεταξύ σας. Όλα αυτά αποδίδουν. Συνεργαστείτε με τις κυβερνήσεις ώστε να εξυγιανθούν οι προβληματικοί τομείς. Αν πρόκειται για τα τελωνεία, πηγαίνετε στον αρμόδιο υπουργό και στους αρμόδιους αξιωματούχους και συνεργαστείτε ώστε από κοινού να βρεθεί μια λύση στο πρόβλημα. Γιατί όλα αυτά είναι εφικτά – γίνονται!..

Ήμουν πρόσφατα στο Βιετνάμ. Οι επιχειρήσεις του κλάδου μεταφορών αποφάσισαν ότι “φθάνει πια, τέλος!”. Πήγαν στην κυβέρνηση και κατέληξαν σε μία συμφωνία η οποία έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα για όλους. Αν δραστηριοποιείστε στους κλάδους καυσίμων, ορυχείων, εν γένει της βιομηχανίας, ανακοινώστε δημόσια κάθε τι που πληρώνετε στην κυβέρνηση, ανακοινώστε την έδρα των θυγατρικών σας, ανακοινώστε τα ονόματα των μετόχων σας. Με αυτό τον τρόπο θα καταλήξετε σε πολύ καλύτερα αποτελέσματα.

Το έβδομο σημείο που θέλω να θίξω αφορά το δημόσιο τομέα. Μίλησες, Κώστα, για αξιοκρατία όπως και πολλοί άλλοι σήμερα το απόγευμα. Υπήρξα αναπληρώτρια υπουργός για δέκα εννιά χρόνια στην κυβέρνηση του Καναδά και ανέλαβα πολλά μεγάλα υπουργεία, μεταξύ αυτών και το Υπουργείο Μεταφορών. Και καθώς μετακινούμουν από υπηρεσία σε υπηρεσία, μπόρεσα να διαπιστώσω πόσο σημαντικό αλλά και εφικτό είναι να μεταρρυθμίσεις τις κρατικές υπηρεσίες, τη μία μετά την άλλη – σε συνεργασία βεβαίως με έξωθεν εμπειρογνώμονες αλλά πρωτίστως σε στενή συνεργασία με τους υπαλλήλους. Και να πετύχεις μηδενική ανοχή απέναντι στη διαφθορά, ισχυρό κώδικα ηθικής, κατάρτιση και επανακατάρτιση των εργαζομένων, μεταρρύθμιση του συστήματος και εισαγωγή δεικτών επιδόσεων στη δημόσια διοίκηση. Η μεταρρύθμιση του συστήματος δεν απαιτεί υποχρεωτικά πέντε και δέκα χρόνια, μπορεί να γίνει σε σχετικό μικρό χρονικό διάστημα κινητοποιώντας τον κόσμο στο εσωτερικό των υπηρεσιών. Αλλά η αξιοκρατία και η διαφάνεια και η

συνεργασία με τον κόσμο που παρέχει υπηρεσίες είναι η βάση μας – ώστε να κάνουμε την ποιότητα των υπηρεσιών στοιχείο περηφάνιας για τους δημόσιους λειτουργούς.

Κλείνοντας, θέλω να επιστρέψω σε ένα βασικό σημείο που έχει αναδείξει η Διεθνής Διαφάνεια: την ανάγκη να εμπλέξουμε τον κόσμο. Κινητοποιείστε τη συμμετοχή του κόσμου. Νομίζω ότι πρέπει να δημιουργήσουμε στις χώρες μας ένα νέο κίνημα εμπλοκής του κόσμου. Μιλάμε για παροχή υπηρεσιών στον κόσμο, άρα πρέπει κι εκείνος να συμμετέχει στο σχεδιασμό, την πολιτική προετοιμασία, τη νομοθετική προεργασία αλλά και την συνακόλουθη εποπτεία όλων των διαδικασιών. Η συμμετοχή του κόσμου δημιουργεί ένα νέο κύμα που μπορεί να καταστήσει την ακεραιότητα στοιχείο της κάθε μας πράξης, στοιχείο όλων των κοινωνικών θεσμών μας, ένα κοινωνικό πρόγραμμα για όλους μας.

Κι αν πρέπει να εμπλέξουμε τον κόσμο δεν πρέπει να ξεχνάμε και το νέο κόσμο, τους νέους μας. Οι νέοι δεν αποτελούν το μέλλον, αποτελούν το παρόν. Γνωρίζουμε ότι σε ορισμένες χώρες οι νέοι αποτελούν την πλειοψηφία – για παράδειγμα στην Υεμένη οι νέοι ως 30 ετών αποτελούν το 73% του πληθυσμού. Γνωρίζουμε επίσης ότι σε όλες τις χώρες η ανεργία των νέων είναι πολύ υψηλή – κι αυτό είναι συνταγή καταστροφής. Αλλά οι νέοι μπορούν να αποτελέσουν μέρος της λύσης. Γνωρίζω ότι πολλά εθνικά παραρτήματα της Διεθνούς Διαφάνειας έχουν ξεκινήσει προγράμματα “νέων για την ακεραιότητα” – όπως τα αποκαλούν. Κι όταν έχεις κάποιες χιλιάδες νέους να εργάζονται για την ακεραιότητα μέσα στις κοινότητες τους, μέσα στα σχολεία τους, μέσα στις χώρες τους και να προσπαθούν να αναπτύξουν νέα συστήματα ακεραιότητας, ηθικής και πολιτικών αρχών, έχεις αποτελέσματα.

Είμαι αισιόδοξη. Πιστεύω ότι αυτό πρέπει να κάνουμε όλοι μας και χαίρομαι που το θέμα της ακεραιότητας στάθηκε στο επίκεντρο των συζητήσεων μας σήμερα. Και για να επιστρέψω στον Ηράκλειτο: προσπαθώντας καθημερινά μπορούμε να επιτύχουμε.

Σπάμε τον κύκλο της αδιαφάνειας παντού

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Κυρίες και κύριοι, φίλες και φίλοι, πανοσιολογίτατε, κύριε πρόεδρε του ελληνικού παραρτήματος της Διεθνούς Διαφάνειας, κυρία Λαμπέλ, χαίρομαι που και φέτος ήλθατε στην Ελλάδα. Θέλω να συγχαρώ τη Διεθνή Διαφάνεια, να σας συγχαρώ για το έργο που επιτελείτε.

Παρά τα δύσκολα εμπόδια, ή ακόμα και τα μεθοδολογικά προβλήματα, οι μετρήσεις που κάνει η Διεθνής Διαφάνεια συμβάλλουν καθοριστικά στην αποτύπωση της εικόνας κάθε χώρας – πόση διαφθορά υπάρχει, ποια είναι η έκτασή της, αν μειώνεται, αν αυξάνεται, αν σε μια χώρα θεωρείται μεγάλη η διαφθορά, αν σε μια συγκεκριμένη χώρα οι πολιτικοί και διοικητικοί θεσμοί καθώς και οι θεσμοί της αγοράς λειτουργούν σωστά ή όχι, δηλαδή με αξιοπιστία, με διαφάνεια και με ακεραιότητα. Τα συμπεράσματά σας ευαισθητοποιούν τους θεσμούς μέσα από το δημόσιο διάλογο, τους πολιτικούς, τη δικαιοσύνη, τους επιχειρηματίες, τους ίδιους τους πολίτες και μας προειδοποιούν και για κάτι πολύ πιο σημαντικό: ότι για την ευρωστία ή μη των θεσμών της δημοκρατίας και της οικονομίας, είναι πολύ σημαντικό το ζήτημα της διαφάνειας.

Το τονίζω αυτό, γιατί εδώ και δεκαετίες οι πολίτες της πατρίδας μας δεν εμπιστεύονται το κράτος, τη δικαιοσύνη, όπως είπατε, τα πολιτικά κόμματα, το κατεστημένο, την αστυνομία, το σύνολο των θεσμών που απαρτίζουν αυτό που λέγεται “συντεταγμένη πολιτεία”. Αποτέλεσμα: η εκτεταμένη φοροδιαφυγή, η εισφοροδιαφυγή, η απαξίωση του κράτους, ακόμα και η βία, η ανυπακοή στους νόμους, η υστέρηση στα δημόσια έσοδα, η αδιαφάνεια, η οικονομική δυσκαμψία, οι κακές υπηρεσίες του κράτους προς τους πολίτες, η ανάπτυξη με βάση τις υπόγειες σχέσεις με το κράτος και όχι η δημιουργικότητα, η πρωτοβουλία, η ελευθερία του επιχειρηματία, η προσπάθεια για καινοτομία. Δηλαδή η τεράστια ενέργεια του λαού μας – και ο ελληνικός λαός έχει τεράστιες δυνατότητες – αναλώνεται πολλές φορές στο πώς θα αντιμετωπίσει ένα σύστημα γραφειοκρατικό και πελατειακό και πώς θα βρει το μέσο, αντί να απελευθερώνονται οι δημιουργικές δυνάμεις.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που χτύπησε κι εμάς ήλθε απλώς να αναδείξει αυτές τις αδυναμίες που η χώρα μας είχε και έχει. Βεβαίως αδιαφάνεια υπάρχει και στο παγκόσμιο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα, όπως είπατε κυρία Λαμπέλ. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα – και αυτό αποκαλύφθηκε – δίδαξε την απάτη, δυστυχώς, δημιουργώντας τα λεγόμενα SPV's, τα σύνθετα ομόλογα τα οποία πουλούσε με τις ευλογίες των οίκων αξιολόγησης ως πρώτης τάξεως προϊόντα, τα λεγόμενα Triple A. Αδιαφάνεια υπάρχει με τις offshore, τις εξωχώριες επιχειρήσεις. Αδιαφάνεια υπάρχει με τους φορολογικούς παραδείσους, τους οποίους και ανέχεται το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Και αυτή η αδιαφάνεια στερεί νόμιμους πόρους από τον απλό πολίτη κάθε χώρας, με αποτέλεσμα να συμπιέζονται μισθοί και συντάξεις από την έλλειψη πόρων που ουσιαστικά κλέβονται από τους λαούς.

Αυτό αποτελεί βασικό ζήτημα δημοκρατίας σε μία παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Αν παρόμοια προβλήματα δεν τα λύσουμε δικαίως θα επαναστατήσει ο πολίτης του κόσμου. Δεν είναι τυχαίο ότι η επανάσταση στην Αίγυπτο είχε ως αίτημα τη δημοκρατία, αλλά και ένα από τα συνθήματα που ακούγονταν στην πλατεία Ταχρίρ ήταν “φέρτε πίσω τα λεφτά μας”. Η αίσθηση του δικαίου είναι και θέμα συνοχής μιας κοινωνίας – θα έλεγα κάθε κοινωνίας.

Σήμερα πολλές χώρες βρίσκονται με την πλάτη στον τοίχο από αδιαφανείς συναλλαγές, όπως π.χ. το πρόβλημα της κερδοσκοπίας, των CDS, των παραγώγων που ανταλλάσσονται χωρίς καμία διαφάνεια, οι οποίες απειλούν να τινάξουν στον αέρα ολόκληρες χώρες, ολόκληρες κοινωνίες. Όλοι μας γινόμαστε μάρτυρες τέτοιων επιθέσεων, όπως και μιας εγκληματικής προπαγάνδας που είδαμε τις τελευταίες ημέρες σε βάρος της χώρας μας σε σχέση με το ευρώ. Γι’ αυτό και ο αγώνας μας είναι παράλληλα αγώνας απέναντι σε κάθε μορφής υπηρέτες κερδοσκοπικών συμφερόντων που προσπαθούν λυσσαλέα και με αδιαφανείς διαδικασίες να υπονομεύσουν τις προσπάθειες της χώρας μας αποσκοπώντας σε κέρδη, ποντάροντας δηλαδή στη χρεοκοπία μας, ακόμα και στη διάλυση της ζώνης του ευρώ.

Μάταιος ο κόπος τους. Όσο αυξάνεται αυτή η απληστία και η επίθεση, τόσο ενδυναμώνεται η δική μας πίστη και βούληση να συνεχίσουμε μια πορεία αλλαγής στη χώρα μας. Για εμάς δεν υπάρχει δρόμος επιστροφής και αυτό το ξέρει και ο τελευταίος απλός πολίτης της χώρας μας. Δεν υπάρχει κανένας δισταγμός!.. Καμία αναστολή!.. Θα προχωρήσουμε αποφασιστικά μαζί με την ελληνική κοινωνία για να αλλάξουμε τη χώρα.

Βεβαίως το πρώτο που κάναμε, ακριβώς για να αντιμετωπίσουμε το θέμα της αδιαφάνειας, ήταν να έχουμε διαφανή στοιχεία στα δημοσιονομικά μας. Ίσως να θεωρείται αυτονόητο, όμως δεν ήταν αυτονόητο στη χώρα μας, δυστυχώς. Κι αυτό δημιούργησε ένα σημαντικό θέμα αναξιοπιστίας της χώρας μας, και για τον ελληνικό λαό και για τους εταίρους μας αλλά και για τις αγορές. Σήμερα έχουμε εμπεδώσει απόλυτη διαφάνεια σε ό,τι αφορά τα ελλείμματα και τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας μας και αυτή, νομίζω, είναι μια μεγάλη κατάκτηση.

Αυτή η διαφάνεια, όμως, απέδειξε ακριβώς ότι το μοντέλο ανάπτυξης που είχαμε υιοθετήσει στο παρελθόν δεν ήταν βιώσιμο, ήταν ασταθές, ήταν σαν ένας χάρτινος πύργος. Και θεωρώ ότι στοιχείο της ανάπτυξης, ίσως και προϋπόθεση μιας βιώσιμης και σοβαρής ανάπτυξης αποτελούν, όπως είπατε, και οι ισχυροί δημοκρατικοί θεσμοί μιας πολιτείας.

Δημοκρατία δεν είναι απλά να ψηφίζω ή να λέω τη γνώμη μου ή να διεκδικώ. Είναι ο έλεγχος κάθε εξουσίας, είναι η σωστή τήρηση των νόμων που αποφασίζονται βεβαίως δημοκρατικά, είναι η ευνομία αντί της ανομίας. Ο Paul Collier που έγραψε το βιβλίο για το *Bottom Billion*, δηλαδή για το ένα δισεκατομμύριο των φτωχότερων της γης, συγκρίνει στο βιβλίο του δύο χώρες που τα τελευταία σαράντα χρόνια εκμεταλλεύονται τεράστιες πλουτοπαραγωγικές πηγές, το πετρέλαιο. Η μία είναι η Νορβηγία, η άλλη είναι μια χώρα της Αφρικής. Στη Νορβηγία το κέρδος πάει στο κοινωνικό σύνολο, στη χώρα της Αφρικής πάει στην τσέπη του υπουργού Ενέργειας. Αυτό δείχνει πόσο οι δημοκρατικοί θεσμοί, οι θεσμοί της διαφάνειας, είναι συνυφασμένοι με την υγιή ανάπτυξη μιας χώρας. Γιατί βεβαίως αυτή η χώρα στην Αφρική είναι μια χώρα όπου, παρά το πετρέλαιο, αυξήθηκαν η ανισότητα και η φτώχεια τα τελευταία σαράντα χρόνια.

Επανερχομαι όμως στα δικά μας γιατί στο χέρι μας είναι να αλλάξουμε και να μην κινδυνεύσουμε ξανά. Να μπορέσουμε να κατακτήσουμε την αυτονομία της χώρας μας χτίζοντας μια ισχυρή και βιώσιμη οικονομία με τις δικές μας δυνάμεις, μια κοινωνία που έχει εμπιστοσύνη στις δυνάμεις της ώστε να μπορεί να δημιουργήσει και να κάνει το άλμα στο μέλλον.

Γνωρίζοντας καλά τις δυσκολίες που περνάμε όλοι μαζί οι Έλληνες, είμαι αισιόδοξος διότι πράγματι το 2010, παρά τις δυσκολίες, παρά τα προβλήματα, καταφέραμε να μειώσουμε το έλλειμμα όσο καμία άλλη χώρα της Ευρώπης αλλά και να ξεκινήσουμε ένα εκτεταμένο πρόγραμμα μεγάλων διαρθρωτικών αλλαγών σε ολόκληρο το φάσμα του κράτους και της δημόσιας διοίκησης. Βέβαια ο ελληνικός λαός, πράγματι, διαχρονικά πια, αλλά θα έλεγα τα τελευταία χρόνια περισσότερο, δεν εμπιστεύεται τους θεσμούς. Ας θυμηθούμε κατ' αρχήν ότι το φαινόμενο αυτό δεν είναι τωρινό, μας συνοδεύει ιστορικά από την εποχή της δημιουργίας του ελληνικού κράτους, δυστυχώς, αλλά ήταν ιδιαίτερα έντονο στη μεταπολεμική ιστορία μας. Στα χρόνια που ακολούθησαν τον εμφύλιο, οι θεσμοί βρέθηκαν υπό τον πλήρη έλεγχο και παρακρατικών μηχανισμών και εξωθεσμικών παραγόντων και διεθνών κέντρων εξουσίας. Ήταν λοιπόν αναμενόμενο να απαξιωθούν στα μάτια των πολιτών.

Το δυστύχημα ήταν ότι τα πράγματα δεν βελτιώθηκαν όσο θα έπρεπε μετά τη μεταπολίτευση. Η Ελλάδα, ουσιαστικά, ήταν ένας δορυφόρος στον Ψυχρό Πόλεμο, όμως δεν πέρασε από μία “γκλάσνοστ” ή από μία “περεστρόικα” όπως οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Βέβαια θα ήταν μεγάλο λάθος να μηδενίσουμε τη μεγάλη πρόοδο που έχει κάνει η χώρα μας αυτά τα τελευταία σαράντα χρόνια και στη δημοκρατία και στην οικονομία.

Ωστόσο, η αποτυχία της μεταπολίτευσης ήταν ότι οι θεσμοί που ήταν συγκεντρωμένοι σε χέρια πελατειακά, παρακρατικά, ανακτόρων, ξένων δυνάμεων και άλλων καπηλευτών, μικρών ή μεγάλων, πέρασαν πολλές φορές σε μικρότερες ή μεγαλύτερες ολιγαρχίες, ισχυρότερα ή μικρότερα κατεστημένα. Σε πολλές εκφάνσεις της ελληνικής δημόσιας ζωής, είτε στον πολιτικό χώρο είτε στο χώρο των επιχειρηματιών ή των μέσων ενημέρωσης, των συνδικαλιστών και των συντεχνιών. Κάποιοι αυτό το ονόμασαν “διαπλοκή”, εγώ θα έλεγα ότι δεν ήταν καθαρές οι σχέσεις μεταξύ των διαφόρων εξουσιών, δεν ήταν καθαροί οι ρόλοι ώστε να υπάρχουν αλληλοέλεγχοι και διαφάνεια. Αυτό είχε ένα σημαντικό αποτέλεσμα: ουσιαστικά αυτή τη θέση ισχύος να την αξιοποιούν για ιδιοτελή συμφέροντα.

Αυτό τον κύκλο είναι που σπάμε. Πρέπει να σπάσει και θα σπάσει!.. Αυτή τη μάχη δίνουμε την ίδια στιγμή που ζητάμε και από τον απλό πολίτη να βάλει πλάτη για να μην καταρρεύσει η χώρα. Δικαίως βέβαια ο πολίτης ρωτά: “Γιατί να πληρώσω εγώ τα σπασμένα αυτών των κατεστημένων και ολιγαρχιών;”.

Είναι κεντρική προτεραιότητα, λοιπόν, να σπάσουμε όλες αυτές τις αντιλήψεις, όλες αυτές τις κατεστημένες λογικές. Άλλος δρόμος δεν υπάρχει!.. Είμαι απόλυτα αποφασισμένος αυτά τα φαινόμενα να τα πολεμήσουμε με κάθε μέσο. Να αλλάξουμε την πατρίδα, να αλλάξουμε τις νοοτροπίες, τις πρακτικές και τις συνήθειες που μας οδήγησαν εδώ.

Βέβαια το πρώτο είναι να ξεκινήσουμε από εμάς τους ίδιους, από το ίδιο το κράτος. Μέσα σε ένα χρόνο έγιναν τόσα πολλά για την αποκατάσταση της αξιοπιστίας των θεσμών και για τη διαφάνεια όσα δεν είχαν γίνει σε ολόκληρη τη μεταπολίτευση. Λέω μερικά από τα θέματα αυτά, που βεβαίως όσο προχωράει η εφαρμογή τους, τόσο θα φαίνεται και το αποτέλεσμα στην καθημερινή ζωή του πολίτη. Γιατί αναφέρθηκε σωστά ότι πολλοί πολίτες λένε “θέλουμε παραπάνω”. Πολύ σωστά. Έως ότου εφαρμοστούν οι νόμοι δεν φαίνεται άμεσα το αποτέλεσμα. Και πολλές φορές μπλοκάρονται και από πρακτικές και από νοοτροπίες, ακόμα και από την ίδια τη διοίκηση που δεν είχε μάθει ή και δεν θέλει να εφαρμόσει τέτοιες διαφορετικές αντιλήψεις. Όσο όμως προχωράμε και συνεχίζουμε, τόσο το αποτέλεσμα θα είναι ορατό και μάλιστα άμεσα.

Είχαμε την επέκταση του ΑΣΕΠ για κάθε πρόσληψη μόνιμου ή συμβασιούχου μέσα από αξιοκρατικές και αντικειμενικές διαδικασίες. Πολύ σημαντικό για τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης.

Είχαμε την καθιέρωση του προγράμματος “Διαύγεια” που αναφέρατε, μέσω του οποίου το κράτος δίνει πια λογαριασμό για κάθε δαπάνη του, αλλά και την ελεύθερη διάθεση όλων των

φύλλων της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως στο Διαδίκτυο. Το είχαμε υποσχεθεί, το κάναμε πράξη. Μάλιστα, όπως είπαμε με τον υπουργό Εσωτερικών όταν το πρωτοανακοινώσαμε, ξέραμε ότι θα στήσουν πανηγύρι οι bloggers με την παραμικρή δαπάνη του κράτους, από τα στυλό μέχρι τις χαρτοπετσέτες που καταναλώνουμε. Αλλά αυτό είναι θετικό, αυτή η κριτική είναι θετική. Διότι σιγά-σιγά εξοικειώνεται ο κάθε πολίτης, τα ΜΜΕ, οι bloggers και με το ποια είναι αναγκαία δαπάνη αλλά και με το ποια είναι σπατάλη, την οποία πρέπει να περιορίσουμε. Μας βοηθάει δηλαδή κι εμάς να επισημάνουμε τις λογικές πράξεις που πρέπει να κάνουμε για την εξοικονόμηση του χρήματος του ελληνικού λαού. Και αυτός ήταν ο στόχος: ο δημοκρατικός έλεγχος υπέρ των χρημάτων του ελληνικού λαού.

Έχουμε τη θεσμοθέτηση της υποχρέωσης όλων των επιτηδευματιών να εκδίδουν αποδείξεις και την παροχή κινήτρων στους πολίτες ώστε να συλλέγουν αυτές τις αποδείξεις.

Βεβαίως, κατά καιρούς με κατηγορούν ότι μιλάω για τη διαφθορά και ότι με αυτό δημιουργώ μια κακή εικόνα της χώρας. Νομίζω, όμως, ότι εάν δε μιλούσε κανείς το πρόβλημα δεν θα λυνόταν. Και νομίζω ότι ακόμα κι αν δεν μιλούσα, αυτό δε θα σήμαινε ότι όλος ο κόσμος δεν θα ήξερε, τόσο οι Έλληνες όσο και διεθνώς, ότι υπάρχει στη χώρα μας, δυστυχώς, αυτό το φαινόμενο και μάλιστα αρκετά εκτεταμένο. Επίσης θεωρώ ότι μόνο με την ειλικρίνεια, μόνο με το να είμαστε ειλικρινείς και να βλέπουμε τα πράγματα ως έχουν, μπορούμε αυτά τα φαινόμενα να τα αντιμετωπίσουμε. Και βέβαια ως προοδευτικός άνθρωπος θεωρώ ότι αυτά τα φαινόμενα, όπως είπα και νωρίτερα, οφείλονται στην κακή λειτουργία των θεσμών και όχι στο DNA οποιουδήποτε λαού. Ακριβώς αυτό είναι το αισιόδοξο, λοιπόν, ότι αν εμείς εμπεδώσουμε θεσμούς που λειτουργούν σωστά και πρακτικές υποδειγματικές, αυτά τα φαινόμενα θα μειωθούν και τελικά θα εξαλειφθούν.

Το λέω διότι υπάρχουν και πολύ σημαντικές μελέτες – έχω αναφερθεί σ' αυτές κατά καιρούς – όπως του Ινστιτούτου Brookings. Το Ινστιτούτο Brookings κάνει μια σύγκριση Ελλάδας και Χιλής – που έχουμε κάποιες παράλληλες ιστορίες δικτατοριών –, η οποία δείχνει ότι η Χιλή, λόγω της σωστής λειτουργίας των θεσμών και της διαφάνειας, έχει δείξει ένα πάρα πολύ φιλόδοξο και πετυχημένο οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης ενώ συμβαίνει το αντίθετο στην Ελλάδα. Και θα μπορούσαμε, κατά τη μελέτη αυτή, να κερδίσουμε από 4% μέχρι και 8% του ΑΕΠ αν χτυπούσαμε την αδιαφάνεια και τη διαφθορά, κάτι το οποίο βεβαίως προχωράμε με πολλές μεταρρυθμίσεις.

Μεταξύ αυτών ήταν και είναι η συνέχεια της μεταρρύθμισης του “Καλλικράτη”, απελευθερώνοντας το κεντρικό κράτος και κάνοντας τους δήμους να δίνουν σαφή λογαριασμό για τις δαπάνες τους. Και αυτοί είναι πια στη “Διαύγεια”.

Ήταν η αυστηροποίηση του φορολογικού συστήματος ώστε να καταπολεμηθεί η φοροδιαφυγή. Έχουμε δημιουργήσει ένα νέο θεσμό, αυτόν του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, για να κυνηγάμε υποθέσεις σημαντικές και μεγάλες συστηματικά.

Ήταν η έναρξη της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης. Ήδη με βάση τα αποτελέσματα από τη λειτουργία του συστήματος ηλεκτρονικής συνταγογράφησης έχουν παραπεμφθεί στα αρμόδια πειθαρχικά όργανα των ασφαλιστικών ταμείων τριάντα γιατροί με το ερώτημα της απόλυσης γιατί έχουν βρεθεί να συνταγογραφούν ποσά πολύ πάνω από το μέσο όρο της αντίστοιχης ειδικότητας στην περιοχή τους. Έχουμε όμως και σημαντικές μειώσεις των εξόδων εκεί όπου έχει δοκιμαστεί η ηλεκτρονική συνταγογράφηση, από 30% μέχρι και 50% πολλές φορές.

Έχουμε την καταγραφή πια όλων των δημοσίων υπαλλήλων και των προσόντων τους, κάτι που επίσης θα έπρεπε να είναι αυτονόητο αλλά δεν υπήρχε. Ξέρουν οι φορολογούμενοι πόσους υπαλλήλους συντηρούν και για ποιες υπηρεσίες.

Έχουμε τη θέσπιση της υποχρέωσης όλων των οργανισμών και φορέων της γενικής κυβέρνησης να δημοσιεύουν ισολογισμούς και να τηρούν διπλογραφικό σύστημα ώστε να μάθουμε επιτέλους τι πληρώνουμε και για ποιο σκοπό.

Αυτούς τους μήνες, φίλες και φίλοι, έγιναν πάρα πολλά. Όμως ο δρόμος είναι μακρύς, προκειμένου να αποκατασταθεί το κύρος των θεσμών και να λάμψει επιτέλους η διαφάνεια στο δημόσιο βίο. Και χρειάζονται βεβαίως καιρικές και νέες αποφάσεις. Ξεκινώντας – είναι αυτονόητο – από τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το ίδιο το κράτος και η δημόσια διοίκηση. Ήδη, όπως ξέρετε, η ανοχή για δημόσιους λειτουργούς και υπαλλήλους που παραβαίνουν το καθήκον τους με οποιονδήποτε τρόπο έχει τελειώσει.

Θα αναφέρω και εδώ μερικά παραδείγματα, ορισμένες σοβαρές υποθέσεις που αντιμετώπισε η ελληνική αστυνομία μόνο τους τελευταίους μήνες.

Συνελήφθη υπάλληλος του ΣΔΟΕ, δηλαδή των φορολογικών αρχών, να λαμβάνει μεγάλο χρηματικό ποσό από επιχειρηματία ξενοδοχειακών μονάδων προκειμένου να τακτοποιήσει φορολογικές του υποθέσεις. Συγκατηγορούμενος στην ίδια υπόθεση τυγχάνει και έτερος υπάλληλος της ίδιας υπηρεσίας. Ίσως για μια άλλη χώρα ακούγεται ως κάτι το αυτονόητο αλλά στη χώρα μας, δυστυχώς, αυτά είναι παραδείγματα τα οποία δεν είχαμε, δηλαδή ξέραμε όλοι ότι αυτό γινόταν, όμως δεν υπήρχε αντιμετώπιση.

Συνελήφθησαν δύο γιατροί δημόσιου νοσοκομείου, οι οποίοι είχαν απαιτήσει από ασθενή το λεγόμενο “φακελάκι”, δηλαδή χρηματικό ποσό προκειμένου να προβούν σε εγχείρηση.

Συνελήφθησαν ένας νομιάτρος, διευθυντής Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, μία πολιτικός μηχανικός κι ένας ιδιώτης επειδή ενέχονταν σε υπόθεση παθητικής δωροδοκίας και εκβιασμού ιδιοκτήτη καταστήματος, προκειμένου ο πρώτος από αυτούς να εκδώσει θετική γνωμοδότηση ως προς την καταλληλότητα καταστήματος υγειονομικού ενδιαφέροντος.

Συνελήφθη προϊστάμενος δασικής υπηρεσίας, σε βάρος του οποίου σχηματίστηκε δικογραφία για δωροδοκία και εκβίαση, επειδή απαίτησε από ιδιώτη χρηματικό ποσό προκειμένου να χορηγήσει βεβαιώσεις χαρακτηρισμού αγροτεμαχίων ιδιοκτησίας του.

Συνελήφθη τελωνειακός υπάλληλος ο οποίος απαιτούσε εκβιαστικά από επιχειρηματία υψηλό χρηματικό ποσό προκειμένου να μην καθυστερήσει τον έλεγχο περίπου 300 πολυτελών αυτοκινήτων που είχε εισάγει η εταιρεία του επιχειρηματία στην Ελλάδα.

Εξαρθρώθηκε κύκλωμα οργανωμένου εγκλήματος εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών ουσιών σε σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας.

Όπως σας είπα, αυτά ακούγονται ταπεινά και αυτονόητα. Δυστυχώς μέχρι προχθές δεν ήταν καθόλου αυτονόητα.

Εδώ θέλω να κάνω και μια ιδιαίτερη αναφορά στη δικαιοσύνη. Είναι ανεξάρτητη. Την ανεξαρτησία της αυτή εμείς την εγγυηθήκαμε ακόμα περισσότερο με το νόμο για την επιλογή δικαστικών λειτουργών στις κορυφαίες θέσεις της δικαιοσύνης και την επαναφορά του αυτοδιοίκητου των δικαστηρίων. Σήμερα γίνεται μια πρωτόγνωρη διαδικασία μέσα από τη Βουλή, όπου γίνεται ακρόαση των υποψηφίων – παλαιότερα δεν υπήρχε – πριν αποφασίσει το Υπουργικό Συμβούλιο για την τοποθέτηση των ανώτατων δικαστών.

Έχει όμως και η δικαιοσύνη σήμερα τεράστιες ευθύνες και δεν πρέπει να αντιμετωπίζει το ρόλο της ευθυνοφοβικά. Οφείλουν να συνδράμουν σε αυτή την αλλαγή που χρειάζεται η χώρα και να δημιουργήσουν εμπιστοσύνη για όλους τους θεσμούς μας, όπως βεβαίως και για το δικό τους χώρο, της δικαιοσύνης. Μια άλλη λογική για τη λειτουργία του κράτους.

Αναβαθμίσαμε και ενισχύσαμε τις Υπηρεσίες Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και του Λιμενικού Σώματος. Διευρύναμε τις αρμοδιότητές τους ώστε να έχουν πια δικαιοδοσία ακόμα και σε περιπτώσεις αδικημάτων που συνιστούν διαφθορά, σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τη διαφθορά, την οποία επίσης προχωράμε ουσιαστικά αλλά είχαμε καθυστερήσει να την εφαρμόσουμε. Το ίδιο και με την Υπηρεσία Εσωτερικών

Υποθέσεων, που μέχρι σήμερα ερευνούσε μόνο το αδίκημα της δωροδοκίας, ενώ τώρα διερευνά όλα τα αδικήματα που συνιστούν διαφθορά, σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά της διαφθοράς. Σε συνδυασμό με την πρόβλεψη εφοδιασμού της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων στα δύο σώματα ασφαλείας του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη με εργαλεία όπως η απλούστευση της διαδικασίας άρσης του φορολογικού, τραπεζικού και χρηματιστηριακού απορρήτου, αλλά και η στελέχωσή της με εξειδικευμένο και με πλούσια επαγγελματική εμπειρία προσωπικό. Αυτά σηματοδοτούν την έναρξη μιας νέας εποχής στην καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο.

Σε αυτά έρχεται φυσικά να προστεθεί και η μεγάλη αλλαγή στον πειθαρχικό κώδικα των δημοσίων υπαλλήλων που σπάει το φαύλο κύκλο της σύμπτωσης, ουσιαστικά, ελεγχόντων και ελεγχομένων.

Όπως βλέπετε, είναι στόχος μας να χτίσουμε ένα διαφορετικό μοντέλο λειτουργίας, μία διαφορετική σχέση του κράτους με τον πολίτη. Να καταπολεμήσουμε κάθε εστία πολυδαίδαλων διαδικασιών και γραφειοκρατίας.

Ένα από τα βασικά προβλήματα που έχουμε στη χώρα μας είναι η πολυνομία, η τεράστια γραφειοκρατία. Και εδώ θέλει πολλή δουλειά. Ήδη προχωράμε ώστε να τελειώνουμε με τη λογική ότι χρειάζεται το “γρηγορόσημο” για να προχωρήσει η οποιαδήποτε υπόθεση, είτε τα τηλέφωνα σε φίλους και γνωστούς ώστε να πάρει ο πολίτης ένα χαρτί, μια άδεια ή να ξεκινήσει μια επιχείρηση.

Κάνουμε ριζικές αλλαγές. Βεβαίως ο χρόνος είναι σημαντικός διότι είναι λεπτομερής δουλειά, όμως αυτή θα επισπευσθεί με ένα σημαντικό όπλο, τη νέα τεχνολογία, την εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης παντού. Να τελειώνουμε και με τα χαρτιά και με όλη την ταλαιπωρία που αυτά ενέχουν.

Σήμερα οι συναλλαγές του πολίτη και της επιχείρησης με το δημόσιο πραγματοποιούνται με την αυτοπρόσωπη ή με εξουσιοδότηση φυσική παρουσία εκπροσώπου τις ώρες συναλλαγών του δημοσίου με το κοινό. Σήμερα οι γραφειοκρατικές διαδικασίες δημιουργούν την “ανάγκη” αυτού του “γρηγορόσημου” και δίνουν την ευκαιρία για εστίες διαφθοράς. Σήμερα ο πολίτης έχει την ευθύνη να φέρει μαζί του, προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι συναλλαγές, σειρά από έγγραφα είτε στην πρωτότυπη είτε σε επικυρωμένη μορφή για το γνήσιο του εγγράφου.

Η απλούστευση των διαδικασιών, με την εισδοχή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο σύνολο ουσιαστικά της διοικητικής δράσης, θα επιφέρει δραστική μείωση των διοικητικών

επιβαρύνσεων, του κόστους και της ταλαιπωρίας που υφίστανται πολίτες και επιχειρήσεις στη διάρκεια των συναλλαγών τους με φορείς του δημόσιου τομέα.

Θεσπίζεται η υποχρέωση ηλεκτρονικής επικοινωνίας για τους φορείς του δημόσιου τομέα με τον πολίτη αλλά και του δικαιώματος ηλεκτρονικής επικοινωνίας και συναλλαγής με το δημόσιο για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Απαλλάσσεται ο πολίτης από την κλασική διαδικασία επικύρωσης των ηλεκτρονικών αντιγράφων. Πάμε σε διαδικασίες απλοποίησης του πρωτοκόλλου κάθε εγγράφου που “κυκλοφορεί” εντός των δημοσίων υπηρεσιών, το οποίο γίνεται ηλεκτρονικό και μοναδικό. Προβλέπεται η δυνατότητα των πολιτών ή των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου να ενημερώνονται ηλεκτρονικά τόσο για την πρωτοκόλληση όσο και ιδίως για την πορεία μιας υπόθεσης που τους αφορά. Στόχος πάντα είναι η ταχύτητα, η αυτοματοποίηση και, βεβαίως, η διαφάνεια για την καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη.

Η ίδια φιλοσοφία διαπερνά και όλες μας τις παρεμβάσεις, εκεί όπου το κράτος έρχεται σε επαφή με την οικονομία και την ανάπτυξη. Διότι ξέρουμε ότι η αδιαφάνεια είναι τροχοπέδη και για την ανάπτυξη. Ξέρω πολλούς επιχειρηματίες και είναι πολλοί επιχειρηματίες και σ’ αυτή την αίθουσα, αλλά ξέρω και πολλούς στο εξωτερικό οι οποίοι μου λένε “πού να μπλέξω, να έρθω και να επενδύσω στην Ελλάδα;”. Ακόμα και οι Έλληνες της διασποράς λένε “πού να έρθω να μπλέξω, που μπορεί η μία υπηρεσία ή η άλλη να μου ζητήσουν κάτω από το τραπέζι ιδιαίτερη αμοιβή για να προχωρήσουν τις διαδικασίες;”.

Γραφειοκρατία, περίπλοκες διαδικασίες, χρόνια ολόκληρα για να εκδοθεί μια άδεια. Κάναμε ήδη τα πρώτα βήματα, τόσο με το fast track στις μεγάλες επενδύσεις όσο και με τη δημιουργία της Υπηρεσίας-μίας-Στάσης για την ίδρυση των επιχειρήσεων. Η ίδρυση μιας επιχείρησης χρειαζόταν τουλάχιστον σαράντα ημέρες. Τώρα μπορεί να γίνει σε μία. Αυτό είναι ήδη πράξη. Ήδη την περασμένη εβδομάδα ανακοίνωσα στην ετήσια συνέλευση του ΣΕΤΕ, στον τουριστικό κλάδο, το πλαίσιο για τη γρήγορη και διαφανή διαδικασία αδειοδότησης που θα ξεκινήσει πιλοτικά για τις τουριστικές επιχειρήσεις.

Θέλουμε να περιορίσουμε την επαφή του πολίτη με τη δημόσια διοίκηση, δηλαδή να έχει τη δυνατότητα μέσω του διαδικτύου να κάνει τις δουλειές του. Και θα έχουμε διπλό όφελος ενισχύοντας την επιχειρηματικότητα και καταπολεμώντας τη διαφθορά.

Ξεδιαλύνεται το τοπίο για τις επιχειρήσεις, καθώς και το κράτος αλλά και η επιχειρηματική κοινότητα γνωρίζουν πια τον αριθμό και την ταυτότητα των πραγματικών επιχειρήσεων.

Ούτε αυτό το είχαμε καταγράψει, δεν ξέραμε ποιες ήταν οι πραγματικές επιχειρήσεις στη χώρα μας.

Διαφάνεια σημαίνει απλές διαδικασίες, αλλαγή αντίληψης, εφαρμογή του νόμου. Αυτές τις ημέρες κατατίθεται ένα πολύ σημαντικό νομοσχέδιο στη Βουλή για τη βιομηχανία. Προβλέπει την απλοποίηση της αδειοδότησης των τεχνικών επαγγελματιών και δραστηριοτήτων και τον περιορισμό της γραφειοκρατίας για τη μεταποιητική δραστηριότητα, ενώ βάζει τάξη στο άναρχο καθεστώς που επικρατούσε στα επιχειρηματικά πάρκα μέχρι σήμερα.

Αλλάζουμε το μοντέλο αδειοδότησης στη χώρα. Από τη λογική του πρώτα “ελέγγω” και μετά “αδειοδοτώ”, να λειτουργήσει ένα μοντέλο πρώτα “αδειοδοτώ” αφού έχω θέσει τις απαιτήσεις μου, και μετά “ελέγγω”, με εξαίρεση μόνο τις δραστηριότητες υψηλής όχλησης όπου παραμένει ο αρχικός έλεγχος λόγω του μεγέθους του κινδύνου που ενέχουν.

Απλοποιούμε τη διαδικασία αδειοδότησης επιχειρήσεων εντός επιχειρηματικών πάρκων και θεσμοθετούνται μια σειρά από οικονομικά, πολεοδομικά και διοικητικά κίνητρα για την εγκατάσταση των επιχειρήσεων σε αυτά.

Δημιουργούμε το ενιαίο πρόγραμμα προμηθειών που θα συγκεντρώνει σχεδόν τα δύο τρίτα των συνολικών δημοσίων προμηθειών της χώρας με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας μέσω της διενέργειας προκαταρκτικού ελέγχου – ο λεγόμενος “προέλεγχος” – όλων των αιτημάτων των φορέων που εντάσσονται στο πρόγραμμα.

Καθιερώνουμε διαδικασίες για διαγωνισμούς που θα εγγυώνται τη μείωση των εξόδων του δημοσίου, θα έλεγα ακόμα και του διαγωνιζομένου, και την απόλυτη διαφάνεια.

Προχωρούμε ήδη σε πιλοτικό πρόγραμμα, για πρώτη φορά στη χώρα μας, για τη διενέργεια διαγωνισμών με τη χρήση ηλεκτρονικού πλειστηριασμού. Πάλι αυτονόητο, όμως δεν είχε υπάρξει στην Ελλάδα. Ήδη έχουν διενεργηθεί οι πρώτες ηλεκτρονικές δημοπρασίες.

Τέλος, περνάμε στο επίσης τεράστιο κεφάλαιο των μεταρρυθμίσεων στο ίδιο το πολιτικό μας σύστημα. Πέραν του “Καλλικράτη”, όπως ξέρετε, προχωράμε σε αλλαγές όπως είναι ο νόμος περί ευθύνης υπουργών μέχρι εκεί που μας επιτρέπει το ισχύον Σύνταγμα. Βεβαίως έχουμε τη βούληση να αλλάξει το Σύνταγμα. Μέσα στις απαραίτητες προθεσμίες που μας δίνει το ίδιο το Σύνταγμα έχουμε δεσμευτεί ρητά να αλλάξουμε συνταγματικές πτυχές.

Έχει έρθει πλέον η ώρα να πάμε στον πυρήνα του προβλήματος της δημόσιας ζωής, στην αλλαγή του εκλογικού νόμου καθώς και στην αλλαγή του νόμου για τη χρηματοδότηση των κομμάτων, που επίσης αναφέρατε. Στόχος μας είναι να δημιουργήσουμε ένα διαφορετικό

μοντέλο οργάνωσης της ίδιας της κοινωνίας, αλλά βεβαίως να υπάρξει αξιοπιστία και εμπιστοσύνη προς τα κόμματα της χώρας μας.

Διαφάνεια, αλληλεγγύη, αξιοκρατία, είναι οι αρχές τις οποίες υπηρετούμε σ' αυτές τις αλλαγές. Να εκλείψουν οι άθλιες σχέσεις διαπλοκής μεταξύ κράτους και επιχειρηματιών ή άλλων κλάδων, τομέων ή πυλώνων της εξουσίας. Να μπορέσουμε ξανά να δώσουμε την αίσθηση της εμπιστοσύνης στον ελληνικό λαό για την ίδια του την πολιτεία. Και σύντομα οι κυνικοί – διότι υπάρχει έντονος κυνισμός στη χώρα μας όπως και η ευκολία να ισοπεδώνονται τα πάντα – να ξεμείνουν από δικαιολογίες. Δεν θα μπορούν να υποστηρίζουν ότι δεν πληρώνουν φόρους γιατί δεν ξέρουν πού πάνε τα λεφτά τους. Αυτή ήταν μια αληθής μέχρι χθες δικαιολογία, όμως σήμερα πλέον ξέρουν. Δεν θα μπορούν να επιτίθενται επίσης επί δικαίων και αδίκων πολιτικών και δημόσιων λειτουργών. Θα υπάρχει σαφές και αυστηρό σύστημα λογοδοσίας για όλους και, βεβαίως, η απαραίτητη τιμωρία για τους εν αδίκω.

Πιστεύω από τα βάθη της καρδιάς μου ότι δημιουργούμε έναν πιο διαφανή τρόπο λειτουργίας του κράτους. Θέλουμε τη βοήθεια της Διεθνούς Διαφάνειας, έχετε τεράστια εμπειρία, θέλουμε τις σκέψεις και τις ιδέες σας. Άκουσα και την κυρία Λαμπέλ – και την ευχαριστώ ιδιαίτερα για τις ιδέες της – η οποία μίλησε και για τη συμμετοχή των πολιτών. Η σημασία της συμμετοχής του πολίτη είναι πολύ μεγάλη διότι τότε το έργο το οποίο κάνουμε δεν είναι έργο κάποιων πολιτικών ή δημοσίων υπαλλήλων αλλά γίνεται έργο του λαού, μια δημιουργία πραγματική. Αυτό είναι σημαντικό για να αποκατασταθεί η αξιοπιστία του κράτους.

Μπορώ να πω ότι ένα χρόνο μετά την προηγούμενη συνάντησή μας τα αποτελέσματα είναι ήδη ορατά. Σήμερα είμαι εδώ για να σας διαβεβαιώσω ότι η πίστη μας στην επίτευξη των στόχων μας είναι αδιαπραγμάτευτη. Η αποφασιστικότητά μας είναι αδιαμφισβήτητη. Και η θέλησή μας πιο ισχυρή από ποτέ. Και πάλι σας ευχαριστώ.